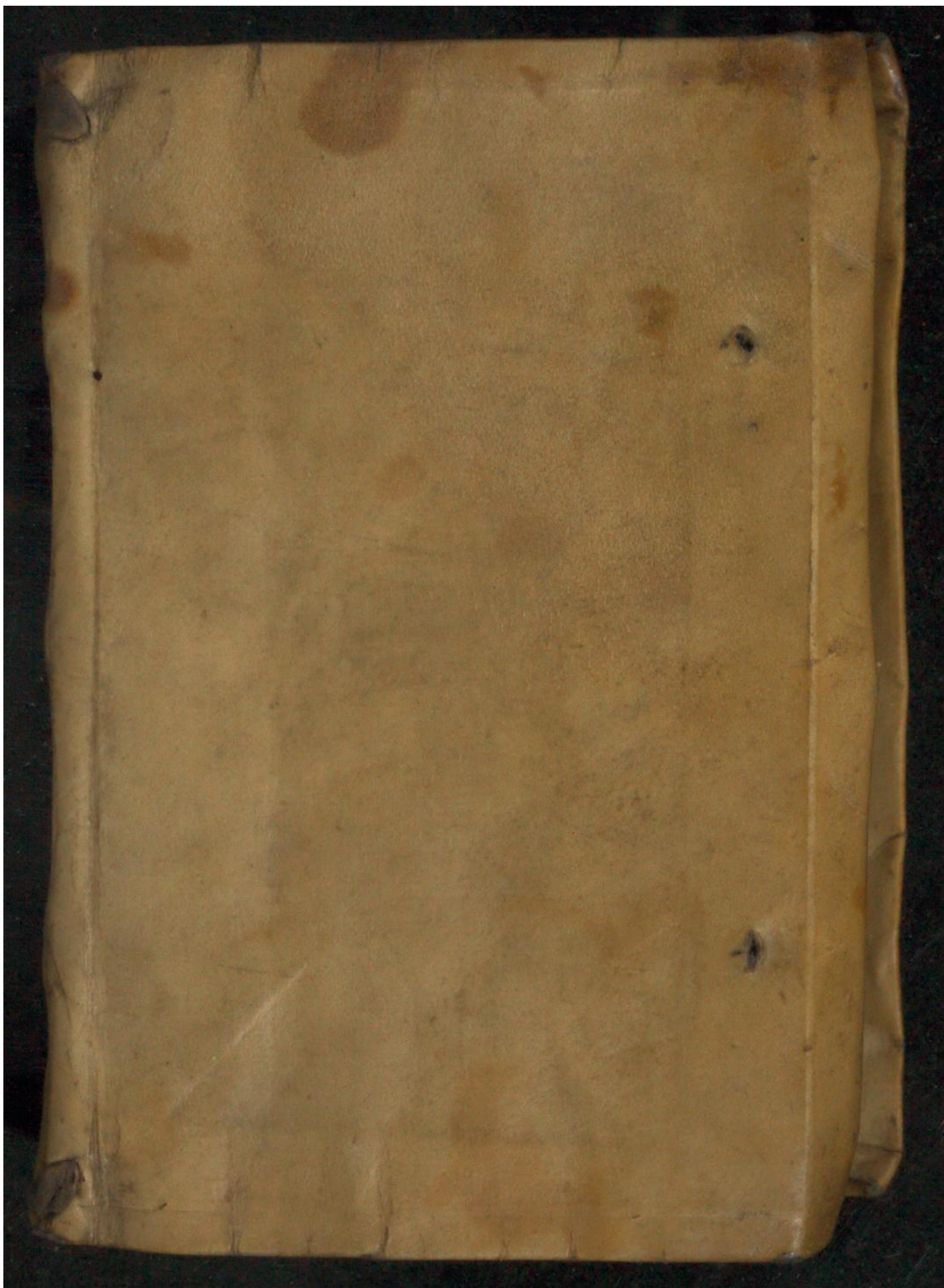

GESNER
1555

Finis

Liber Constantin[i]
Lawrie

Liber Constantini
Lawrie

Ex Bibliotheca Ig...

Thesaurus Euonymi philiatri de remediis secretis (vere autem secreta, in quibus pars purior et tenuior ab impuriore crassioreque secernitur arte) liber physicus, medicus et pharmacopolis omnibus praecipue necessarius, et partim etiam chimicus et oeconomicus in vinorum diversis saporib. apparatu medicisque omnibus apprime utilis. Impress. Tiguri apud Andream Gesnerum F. in 8 chartis ~~36~~ 39 anno 1555

Agit autem praecipue de artificiosis aquarum et oleorum destillationibus

Jan. 11. 172³/₄

Collat. & perfect

J. Wright

THESAVRVS EVONYMI PHILIATRI, DE REMEDIIS SECRETIS,

*

Liber Physicus, Medicus, & partim etiā Chymicus, & œconomicus in vinorū diuersi saporis apparatu, medicis & pharmacopolis omnibus precipuè necessarius.

Quem præter hæc quæ antea prelo commissa fuere, quàm plurimis fornacum figuris & auximus & illustrauimus.

LVGDVNI,
Apud Antonium Vincentium.
M. D. LV.

ARGVMENTVM.

DE remedijs ſecretis hunc librum inſcribere placuit, quòd de illis medicamentis doceat, quæ non integra & in ſubſtantia ſumuntur, aut applicantur. ſed puriore ſui parte, hoc eſt liquoribus, aquis, oleis aut ſuccis ſecretis ſiue abſtractis per deſtillationem, aut alios modos artificioſos. Deinde etiam quod ſecreta, arcana, et paucißimis hactenus cognita remedia, quæ empirici quidam tanquam myſteria occultabant, contineat quàm plurima. Non ſolùm autem de medicamentis iſtis ſingulatim & empiricè tractat, ſed logicè etiam ac methodicè, hoc eſt de præparationibus & compoſitionibus eorum in genere. Hæc lucubratio noſtra ſi approbata fuerit viris bonis & eruditis, meditabimur etiam alterius libri æditionem de experimentis & raris quibuſdam remedijs, quæ integra vel in ſubſtantia ſua vſurpantur.

CLARISSIMO
VIRO D. NICOLAO
Zur Kinden Bernensi, Euonymus Philatros.
S. D. P.

Vnc de secretis remedijs siue librũ siue cẽtonẽ, quẽ partim ex libris diuersis, excusis, manuscriptis, Latinis, Germanicis, Gallicis & Italicis, collegi, trãstuli, in ordinẽ digeßi: partim ex obseruationibus proprijs confeci, tuo imprimis nomini, clarissime Nicolae, inscribere uolui: quoniam & in bonis literis te excellere, nec earũ cultum per magistratus honorẽ, quem in clarißima Reipubl. Bernẽsis ditione Sabaudica geßisti, tibi imminutũ esse, & bonos studiososq́ homines summa humani-

tate ac beneuolẽtia te dignari: & de hac præcipuè rei medicæ parte, quæ circa stilla titios plãtarũ liquores uersatur, iudiciũ ferre posse, iandudũ cognoui. A quo tẽpore etsi nulla familiaritas propter locorũ interualla tecũ intercedere mihi potuit, semper tamẽ nõ solũ maximi te feci, sed etiã amaui summoperè, ita ut sæpe huius animi, quo erga te afficior declarãdi, occasionẽ quæsiuerim. Quod si id in præsentia cõmodè facio, est quod gaudeã & gratuler mihi, sim minus, tu tamẽ uoluntatem nostrã boni consules: & quicquid pro iudicio tuo & experiẽtia, quibus plurimũ potes tum alijs tum his in rebus, emendandum aut quouis modo mutandũ deprehẽderis, admonebis me, si me amas, quàm liberrimè: si quid etiã his nostris adijcere de tuo poteris, quod nõ dubito, id quoque candidè, ingenuè, ac liberaliter ut facias per illũ quo te prosequor amorẽ & publicam rei medicæ studiosorũ utilitatẽ, etiã atque etiã te oro. Vale quàm fœlicißime.

CAPITA PRAEsentis libri.

De re

SVMMA PRAEFATIONIS CAPITA.

1. *De liquorum, & oleorum stillatitiorum inuentione.*
2. *De scopo huius libri. De quo plura etiam dicuntur circa finem præfationis.*
3. *Laus eorum, qui quæ optima & efficacißima habent remedia, communia esse uolunt.*
4. *Quantùm in omni re apparatus referat.*

Præfatio.

Hymistica ars quã chymiã, alchymiã alkimiã, chemiam (vt Suidas,) & alchemiam vocãt multa humanæ vitæ vtilia inuenit: & in re medica quoq; mira quædã & laude digna, si qs rectè & diligenter paret. nam me-

dicorum & pharmacopolarũ vulgariũ, imperitia, auaritia, aut negligentia factum est, vt pleręquæ huiusmodi præparationes contemnãtur: & meritò quidẽ si ea respicias quæ ipsi parãt: immeritò, si artem ipsam, quæ certe & pulcherrima & vtilissima est, id quod in causa mihi esse videtur cur tam diu latuerit, & serò admodùm vsurpari cœperit. Sunt qui ad Hieronymum Brunsuicensem, qui ante annos circiter septuaginta medicinam Argentorati factitauit, aquas, vt vocãt, & liquores & olea è medicamẽtis simplicibus vi ignis eliciendi originem referant: sed illi multùm fallũtur. non enim ab illo inuenta hæc ars est, sed lingua nostra Germanica conscripta & euulgata primùm. Meo quidem iudicio tam vetus hoc inuentum est, quàm ipsius chymiæ, quam ab hominibus Punica siue Arabica lingua vsis primum celebratã & literis proditam existimo, paulò post Gręcorum medicorum ætatem, illorum dico qui vltimi ferè scripserũt, vt sunt Aetius, Oribasius, Actuarius, Psellus. In Italiæ quibusdam bibliothecis hodieq; extãt, Græcorum quorundam recẽtiorum de chymia scripta, & nominatim Stephani cuiusdam philosophi: item liber inscri-

ptus

ptus de mutatione metallorũ, quæ vulgò Chymia dicitur, siue Archymia. Auicennæ etiã de Alchymia ad Assem philosophũ liber habetur. Geber nepos nescio cuius magni Mahumethis, q veluti dux & princeps huius sciẽtiæ celebratur, qua vixerit ætate non facile dixerim. Quanquam nõ illum primum huius artis inuentorem, sed illustratorem fuisse existimo. Hic in opere quod Summæ pfectionis inscribitur, de destillatiõe in genere multa pulchrè disserens, varios destillãdi modos ferè omnibus notos esse scribit, nimirum vt vetus quoddam suo etiã seculo, non recens quoddam inuentum. Recentiores quidam non solum Alberti Magni, & diui Thomæ, & Razæ ac Auicẽnæ medicorũ Arabum, sed etiam Aristotelis, Platonis & Salomonis de Alchymia scripta, aut certè mentionẽ eius ab ipsis factam, referunt. quibus ego parum adhibeo fidei, non quod hoc studium recentius putem, sed certe philisophis istis aut ignotum aut nusquam memoratũ. Sunt qui omnia poëtarum figmenta, & præcipue illud de vellere aureo ab Argonautis quęsito, ad chrysopœiam seu artẽ de mutatione metallorum argute interpretentur. Alij etiam altius ascendũt, &

primos statim à condito mundo homines eius authores faciunt. Sunt qui simpliciter antiquissimam faciant, deq; primis inuentoribus nihil certũ haberi asserant. Patauij in Italia nostro seculo repertum est monumentum vetustissimũ nempe vrna fictilis, eum inscriptione huius hexastichi.

Plutoni sacrum munus ne attingite fures,
Ignotum est vobis hoc quod in vrna latet.
Nanque elementa graui clausit digesta labore
Vase sub hoc modico Maximus Olibius:
Adsit fœcundo custos sibi copia cornu,
Ne pretium tanti depereat laticis.

Intra hanc vrnam erat altera vrnula cũ inscriptione horum versuum.

Abite hinc peßimi fures.
Vos quid voltis cum vostris oculis emißitijs?
Abite hinc vostro cum Mercurio petasato caduceatoq;.
Maxumus maxumo donum Plotoni hoc sacrum facit.

Rursus intra hanc vrnulã reperta est lucerna adhuc ardens intra duas ampullas, alteram ex auro, alteram ex argento, purissimo liquore quodã plenas, cuius virtute creditur per multos annos lu-

cernam hãc arcisse, vt annotarũt in suis Antiquarum inscriptionũ collectaneis Petrus Appianus & Bartholomęus Amã tius, Meminit huius rei Hermolaus Barbarus etiã in corollario in Dioscoridẽ, vbi de aquis in cõmune agit. Est & cœlestis aqua, inqt, siue potius diuina, chymistarũ, quam & Democritus, & Mercurius Trismegistus nouêre, modo diuinã aquam, modo Scythicum laticem appellantes, modo pneûma, hoc est spiritũ ex ætheris natura & essentia rerum quinta: vnde aurum poculentum, & iactatus ille necdum inuẽtus philosophorum lapis, & fabulum cõstet. Hinc & arti datũ nomẽ, psammurgicem, & mysticem: & ammophysiam, & sacram & maximam vocãdo, ceu literas quasdam seclusas habeat, & à quibus prophanum vulgus arceri cõueniat. Hoc genus laticis: Vt arbitror, significat epigrãma nuperrimè in agro Patauino iuxta oppidulum Atestæ inuentum opere lareritio ac proinde fragili, ꝑ imprudẽtiamq́ue manus rusticæ proscindentis ibi terram, corrupto. Cuius memoria ne pereat verba prætexuimus: [*Plutoni sacrum munus, &c.*] vt supra. Itaque antiquissimum huius artis apud Barbaros studium fuisse constat, ad

Romanos verò & Gręcos deriuatum tar dius, nec prius forte quàm Romani magnę orbis parti imperitarēt: aut si prius latuisse tamen & intra paucissimos se cō tinuisse. Cicēdulæ quę noctu lucent, (inquit Cardanus,) docent nos liquorē fieri posse qui reluceat in tenebris. fit autē putrecentibus his, quæ candorē, lucem ac perspicuitatem summā habēt: & fieri posse nō dubito: sed qbus & quomodo, adhuc mihi incertum est. Sed hæc ferè extra scopum, nisi omnino sublimandi destillandique vt loquūtur, ratio, à chymistica profecta, & simul cum ea semper durasse videretur, nostris verò hominibus tum primùm aperta fuisset cum orbe per imperium Romanorum patefacto, aromata quoque multa, & remedia diuersa Europæ prius Græcisq; & Latinis incognita importari cœperūt, & postea etiā amplius cum Mauritani & Arabicæ linguę doctrinęque homines magnam Hispaniæ partem tenuerūt, vnde eruditorum aliquot libri ad nos peruenerunt: & inter postremos, vt puto, Bulcasis Benaberazerin cuiusdam, q vbi de præparationibus medicamētorum agit de nōnullis quoque sublimādis destillādisque docet. Eiusdem ferè ætate Ioan.

Mesuen claruisse puto, quem legimus vixisse circa annum Domini 1158. Is tamē nō alias destillatas aquas quàm rosarum & absinthij commemorat. Auicennam floruisse aiunt anno Domini 1149. qui & ipse rosaceæ aquę distillatę meminit. Loge antiquior, saltem quod ad authorum traditionem, metallicorum sublimatorum vsus est, & oleorum quę per descensum fiūt, vt apud Rasim & Aetium. Græcis recētiorib. liquores huiusmodi destillatitios non ignotos fuisse nuper quidā scripsit, cuius nomini parco, hoc argumēto quòd in Actuarij scriptis aliquoties stillatitij liquores nominētur. Et sanè nominat ille alicubi Rhodostagma, vt in zulapio cōtra tussim: & paulò post in alio zulapio Intybò stagma. Sed his vocib⁹ nō aliud quā simplex de rosis aut intybo syrupus significatur. Rhodostactum describit Aegineta libro 7. cap. 15 his verbis, Rosarum quibus vngues sunt adempti, succi sextarios duos, mellis sextariū incoquito mellis despumās quoad quarta pars fuerit absumpta. Quin & paulo ante hydrorosatum, id est aquam rosatā describit, illā quoque à stillatitio liquore siue aqua destillata lōge diuersam. cōstat enim rosarum vnguib⁹ exemptis li-

bris quatuor: aquæ ſextarijs quinque: mellis ſextarijs duobus. Arabes etiam vel eorum interpretes cũ plantæ alicuius aquã dicũt, eius in aqua decoctum intelligũt: & ſimiliter Nicolaus Myrepſius qui cõpoſitiones medicamẽtorum Græcè ſcripſit, quem recentiſsimum eſſe ex barbaris quibus frequentiſsimè vtitur dictionibus apparet, in quo illud miror, nullã ab eo aquarum oleorúmue chymiſticis inſtrumentis paratorum mentionem fieri. Capniſtum tantum oleum, quod per deſcenſum deſtillatur, deſcribit. vt Aetius quoque. Porrò ea quæ chymiſtæ faciunt duobus fermè generibus ſummis comprehenderim, vt aut licores ſint, aut ſolida. liquores rurſus aut aquei aut oleoſi: & hi vel aerei vel ignei. Solida verò, aut quæ in vaſorũ fundo remanent: aut quæ ſurſum efferũtur: idque dupliciter, vel tanquam pura corpora, vt quæ ſublimata vocantur, argentum viuum, arſenicum, &c. vel fuligo ad oculorũ remedia apud medicos. Sunt & alij quidam artificioſi præparationis modi, quibus quod in medicamentis puriſsimum efficaciſsimumq́ue ineſt extrahitur, & veluti forma à materia ſeparatur.

Et quãquam ego nec in chymiſticis neque

quę cæteris apparatibus versat⁹ sim, sed obiter quædã tum ipse experiendo paucula, tum ex amicis cognouerim: tamen quicquid & quantulumcumque hoc est, rei medicæ studiosis communicabo: nõ vt perfectè accurateq́ue artem ipsam destillandi & alia præparandi tradam, sed tanquam ijs scribens qui iam prius non prorsus rudes & imperiti harum rerum sint, quod vel ipsi periculum fecerint, vel aliorum scripta legerint. Nihil enim tã egregium aut secretum habeo, quod nõ cupiam in publicam & cõmunem vtilitalem prodire: & quãquam in tenui fortuna semper natura ad communicandũ pronus fui, quod alij ad simplicitatẽ, alij melius ad liberalitatem ingenij referunt. Sunt qui sua omnino celẽt, diuersi quidẽ generis homines, ambitione quidã, vt habeãt quo præ cæteris excellant. alij etiã auaritia, vt lucrũ faciãt. alij per ignorantiã veterũ scriptorũ, quasi non aut eadem aut meliora multò à veterib. prodita sint, quæ nũc plerisque negligũtur, & noua semper quærẽdi stulta & insatiabilis libido est. Non desunt qui magna & efficacia remedia ideo abscondenda putẽt, ne homines imperiti, vt multi sunt empirici omnis ferè rationis & om

nium ſtudiorum expertes, ijs abuti, & quæ ad ſalutem inuenta ſunt ea in hominum perniciem conuertere poſſint. His ego dixerim malum quidem minimè faciẽdum quicquam vt aliquid boni ſequatur: bonum verò non ideo nõ faciendum, ne quid ſequatur mali. Nam qui rebus & inuentis bonis abutantur, deerunt nunquam. At viri boni, ſimpliciter quæ bona habent communia facient, non ideò omiſſuri quòd mutuant improbos quoſdam p eadẽ nocere poſſe. Sed relinquo hãc diſputationem. hoc candidè & ex animo teſtor, cupere me exẽplo meo doctos & bonos medicos excitare, vt depoſitis ambitiõe, auaritia, inſcitia, inuidia, ſi quid præclarum ad profeſsionem noſtrã adferre poſſunt, id vt ſimiliter candidè publiceq́ue præſtent. Indocti certe nõ magnis tantùm iſtis & efficacibus medicamẽtis, qualia hic prodemus nõnulla, ſed cibis etiam & potibus communiſsimis, intempeſtiuè exhibitis hominũ vitã ſępe ad morbos mortẽq́ue cõpellunt, & notũ eſt Hippocratem noſtrum ptiſanam intẽpeſtiuè exhibitam, mortis cauſam fuiſſe pleuritico cuidã ſcripſiſſe. Iſti igĩt partim inſcitiæ ptim improbitati ſuę relinquendi ſunt:

ij verò q medicorũ opera indigẽt, ꝗ̃ mo-
nẽdi, idẽ in medicina vt faciant, ꝙ in oĩ-
bus alijs artibus omnes ſolẽt: hoc eſt me-
dicos vt eligãt bonos & eruditos, quiq;
hanc artem ex profeſſo tum rationibus
ceu philoſophiæ partem, tum actu ipſo
medẽdi colant exerceantque. Sed redeo
ad inſtitutum. Apparatus igitur, inquã,
maximam in omni re vim habet. In ora
tione elocutio, actio & pronũtiatio, ma-
gis ferè mouẽt audientiũ animos, quàm
ipſum quod tractatur argumentũ. hinc
eſt quòd numeris & metris incluſa, tãto
pere delectant: quę ſi oratione ſoluta ef-
feras, frigida, ſupina & inertia habebun
tur. Hinc eſt quòd quidã in oratore quid
primum eſſet interrogatus, pronũciatio
reſpondit quid ſecundum, quid tertium,
idẽ. Spectacula & dragmata quod adeò
afficiũt auditores, & ſpectatores, multis
modis formę eorum & apparatui potius
quã argumẽto debetur. Sic in ipſis reb⁹,
& operibus, tum naturę tum artium, for
ma, figura, modus, in ſumma apparatus
quidam, magis quàm materia ſpectatur,
aut laudatur. Similiter in re medica ma-
ximũ rectè præparandi ars & commodè
adminiſtrandi ſolertia momentum ha-
bent: neque plus refert quid exhibeas,
quàm

quàm quo modo. Et licet plures ſint circonſtantiæ vt rectè exhibeas medicamẽtum conſiderandæ, modus tamen & apparatus intra medicamentum eſt, eiuſq́; veluti forma aut pars: reliqua verò extra ipſum, tempus, locus, & quę circa ęgrum conſiderantur. Sed alijs apparandi pręparandiq́ue modis nos in præſentia omiſſis, illos tantum attingemus, per quos à medicamẽtorum ſubſtantia virtus & facultas omnis ſeparatur, ita vt liquidior tantũ, purior & ſubtilior cuiuſq; remedij pars ſecreta et abſtracta à craſſa etterreſtri habeatur, ſiue ea in liquorẽ ab eodẽ remedio abſtractũ colligatur, ſiue in alium quendam externum, &c. quod ex uirtuare & excorporare barbarus ſcriptor Arnoldus appellat. Iam ſi quæ curioſius aut operoſius ſcripta videbũtur, cogitandum eſt ea non ad medicos vulgi, & pauperũ pertinere, ſed ad illos qui diuitijs & otio magis affluunt, & miniſtris abundant, quive in principium regumq́ue aulis verſantur: aut etiã ad philoſophos, qui mirabiles rerum naturæ mutationes ac vires rimantur, & in ijs ſe oblectant. Poſtremò non eſt quod quis miretur medicamentis quibuſdam magna & prolixa eulogia addi, vt quintis

eſſen

essentijs quas vocant, aquis vitæ & balsamis factitijs, & quibusdam facultates valde mirabiles attribui, quales sunt, ingenium & memoriam acui, sensus & iuuẽtutem conseruari, &c. quando huiusmodi effectus apud veteres etiam Græcos Latinosque theriacæ & alijs antidotis & compositionibus, præcipuè quidẽ apud Arabes diuersis, sed à Galeno etiã theriacæ adscriptos legimus. Sunt quæ nolim defendere, & quorum fidem apud authores relinquo, quorum nomina adscribo vbique. Sed iam prius dictum est hæc omnia à nobis pro hominibus eruditis scribi, qui plerunque quantum cuique fidei sit habendum facilius iudicabunt. Et si in plurimis eruditione & iudicio valere non satis, nisi etiam experientia accesserit.
Sed desino præfari.

AVTHORES IN hoc Libro citati.

AEgidij cuiusdam libellus de nouē aut decem liquoribus destillatis, in quo reperio multa quæ etiam in Raimundi Lulli de aquis libello habentur.

Aetius Amidenus.

Albertus Magnus.

Alexander Benedictus.

Andreæ Furnerij libellus Gallicus de decoratione humanæ naturæ.

Antonius Guainerius.

Arnoldus de Villa noua.

Auicenna,

Bartol. Montagnana.

Bulcasis, quidam Albucrasin uocant.

Brudus Lusitanus.

Dioscorides.

Epiphanij Empirici medici in Græcia peregrinati, quem adolescens cognoui, remediorum liber manuscriptus.

Geber Chymista.

Gualtheri Ryffi de destillationibus liber Germanicus.
Hermolaus Barbarus.
Hieronymus Brunsuicensis, qui de aquis destillatis primus Germanicè scripsit.
Hieronymus Cardanus.
Iac. Hollerius de materia chirurgica.
Iac. Syluij Commentarij in Mesuen, & libri de simplicibus medicamentis præparandis & componendis.
Io. Armenal de morbo Catholico.
Io. Brace∫cus.
Io. Ganiuetus.
Io. de Rupescissa, uide in Raim. Lullo.
Ioannis Gœuroti liber Gallicus.
Io. Manardus.
Io. Mesue.
Io. Tagautij Metaphrasis in Chirurgiam Guidonis de Cauliaco.
Ioannis de Vigo Chirurgia.
Marianus Sanctus Chirurgus.
Monachorum commentarij in Mesuen.
Nicander.

Nicolaus Massa de morbo omnigeno.

Nicolaus Myrepsus.

Petri Andreæ Matthæoli Senensis liber de morbo suo: & Commentarij Italici in Dioscoridem.

Petrus Aponensis.

Phil. Vlstadij Cœlum philosophorum.

Raimundi Lulli liber optimus & doctissimus de quinta essentia, qui Argentorati olim editus est et nuper Norimbergæ, sed in multis differens. Mihi exemplaria duo manuscripta sunt, & alia duo apud amicũ uidi, quæ omnia & inter se & ab impressis differunt. Vidi & Ioannis de Rupe scissa libellũ de quinta essentia fere per omnia ad uerbum eundem, ut Lullus ab eo transcripsisse, uideatur, aut Lullo aliquis falsò tribuisse, si modo is ante Lullum scripsit, ut in Io. Bracesci dialogo legimus. Symphorianus Camperius tamẽ Lullum siue Lullium claruisse anno Christi 1311. ãnotauit: Ioannẽ uerò de

Rupe ſciſſa anno 1340. Tritthemius.

Eiuſdem Lulli libellus de aquis, uide ſupra in Aegidio.

Raſis.

Remaclus.F. Limburgenſis, qui ſcripſit de aquis deſtillatis illis quæ in communi uſu ſunt.

Rogerius Bacho de uiribus aquæ uitæ per 12. ſigna quem librum aliqui non rectè Arnoldo de Villa noua tribuunt.

Serapio.

Et alij quidam tum excuſsi, tum manuſcripti in diuerſis linguis, quorum aliqui nullum authoris nomen expreſſum habent.

Scripſit & Adamus Lonicerus nuper de deſtillandi arte quædam Latinè, ita puto ut Brunſuicenſis & Ryfij ſcripta breuius comprehenderet.

DE DESTILLA-tione eiúsque differentiis in genere.

ESTILLATIO (vt doctiores scribunt, nō distillatio) est humoris è succo tenuioris extractio vi caloris Syluius. Destillatio per ascensū dicitur, vbi vapores sursum elati, ibi concreti in aquam destillant, Idem. Humida corpori (sic enim vocant latius vas, à quo vapor tollitur) imposita, vi caloris tenuātur in vaporem, qui capitelli vel alterius frigiditate coactus, in aquam, alueolo in marginem capitelli inserto ferè excipitur, mox per nasum (sic enim etiam vulgò vocant capitelli partem, naso nostro figura & vsu finitimam) in subiectum vas, receptorium & matellam dicunt ali quod destillat. Syluius. Similia quædam natura fecit, tum in meteoris præsertim humidis, tum in hominis & aliorū quorundam animaliū catarrhis à capite ad

ſubiectas partes. Plãta ergo aut corpore alio ad deſtillandum compoſito, pars eius quæ tenuari eſt aptior,(ſcilicet natura tenuior,leuior,rarior,liq̃dior,ſuperficiaria magis,)illa primũ vi caloris tenuata attollitur:poſteà alia illi natura ꝓpinqua,poſtremò id ꝙ ceu humidũ rei ſubſtantificum terreas partes glutinans,pingue,& oleaginum vi ignis validiore ſeparatur,integrumq́; attollitur:quo omnino extracto, velut cinifactum corpus & diſſolutum cernitur. A plãta igitur omni & animali ex omnibus vtriuſq; partibus aqueum aliquid crudum, ac velut pituitoſum excrementoſumq́; primùm extrahitur, mox coctius & tenuatũ magis, poſtremò oleaginũ: quod etiam ex oſsibus ipſis extrahitur,non modò ex alij partibus ſolidis:niſi quod quędam eſſentię tenuioris,vires propè vniuerſas remittunt primas.Porro hęc omnis humorum extractio calore perficitur. Nã quæ per licium, penicillum(filtrum vocant) arenas, vas figulinum crudũ,ciſſybium, id eſt,vas hedereaceum(Plinius puto de ligno hædere Smilacis ſcribit,ꝙ aquam vino mixtam tranſmittat, quod ego olim experiendo verum depræhendi) fit humoris tranſmiſsio,deſtillatio nõ fue-

rit, nisi abusiuè loquētibus. Calore enim
proprie dicta destillatio perficitur, & eo
vel à Sole, vel ab igni, vel à putredinè. A
Sole flores magna quorūdam industria
aquam reddunt, floribus ipsis odoris &
gratias qualitatibus alijs proximā. Ab
igni autem, id est à flamma, quæ ex ære
& æris corporibus producitur, vel à car-
bone ignito, quid fit ex terra vel terreis
corporibus accēsis, destillatio fit vel nul
lius alterius interuētu, vel medijs aquis
feruentibus, vel etiam ab his vapore: ci-
neribus, arenis tenuib⁹: scoria leuigata.
Flamma præterea ipsa, vti & carbo, non
parum variat: non solum maioris & mi
noris ratione, sed etiam lignorū vel pu-
triū, vel graueolentiū, vel beneuolentiū
& integrorū, vel viridiū, vel siccorū. Ad-
de ꝙ clibani magnitudo, & figura & cō
nexio, magnā vim habet caloris mutan
di. Præter hæc carbo ex suffocatis & se-
miustis lignis graueolentiā et qualitatē
quandā alienā rebus destillandis, vt co-
quendis & aliter pręparandis imprimit.
Sint igitur carbones omnino accensi &
semiusti, vt ex eis malignitas ante expi-
rauerit, quàm his res destillanda cōmit-
tatur, præsertim si in corpus est recipien
da, nam foris admouēdorū ratio minus
hab

habenda est , Hæc omnia Syluius. Elemẽta quatuor per destillationem vini ordine ascendũt, leuius, tenuius & calidius primum, nempe ignis: secundo loco aer, tertio aqua, terra in fundo remanet, & similiter puto in destillatiõe aceti. In crassis verò & terrestribus, ac ijs etiam liquidis quæ præter aquosas partes , habent crassas aliquas & q̃ densari posint, vt lachrymis, succis, gũmis, resinis, & in melle etiam, quod aquosius est primò effertur quod aereum secundo quod igneum postremo, terreæ partes in fundo manẽt & si maior sit ignis adduruntur . in metallicis verò eædem in vaporem resolutę & alembico aderentes concrescunt, colore in album mutato, vt argentum viuum arsenicum, halinitrum , &c.

Ignis attenuat (inquit Cardanus) vel cõminuendo sicca vt cùm arenã in puluerem redigit: aut colliquando, vt metallica: aut tenues partes separãdo, vt in destillationibus. Contingit tamẽ in destillatiõibus aliquid attenuari ac alteri misceri: cum à calido humido non ab igne fiunt. Calor enim miscet, & cũ humido attenuat. (Cõtra forte, Calor enim attenuat, & cum humido miscet.) Fit autem hoc, vasis in aquam feruentem immissis

vocantque Mariæ balneum. Proximum bonitate destillationis genus huic in equino fimo, inde quod per cineres, præstantissimum in oliuarum recrementis postquam oleum detractum est. nam cũ calida sit ac humida substantia, per multos mẽses calorem seruare potest, atque eò longiore temporis spatio quàm vuarum acini, quò oliuarum substantia densior est ac pinguior. At nullũ horũ metalla liquare põt: sed illa igne indigent. Sed vt ardentissima destillationi fit per ignes, ita mixtioni ac vere attenuationi inepta, cui fermè similis est quæ fit per cineres. Nam si igne destillata fecibus suis miscueris, fiet totũ pro molis ratiõe grauius quàm antea: tum etiam siccius. Non igitur verè attenuat ignis, sed natura ipsa quæ totam substantiam cõcoquit ac miscet. Vnde ob subtilitatem omnia in vnum conueniunt, mixtumque densius fit, & tamen ex subtilissimis compositũ partibus. Ergo in naturali coctione, vt quæ in liquãdo durissima, etiam vim ignis obtineat, & mollis balnei in attenuando: partes crassiores cómminuuntur, quod ab igne impetrari non potest.

Calor primi gradus, qui temperatus est vt fimi equini, Balnei Marię, vocatur

calor digestionis, resolutionis, putrefa-
ctionis seu macerationis & circulatiōis:
de quibus suo loco plura dicemus.

De modis destillādi diuersis per subli-
mationem, cum aqua & sine aqua, vide
infra in Rosacea aqua, ex Bulcasi.

De destillatione in genere quædam
scripsit Geber Arabs Summæ perfectio-
nis 1.4.50. vbi multa pulchrè disserit, prę
sertim de differentia, & diuersis effecti-
bus destillationis per aquam & per cine
res. Ibidem capite 39. de sublimatione
docet, cur sit inuenta. & deinceps capite
quadragesimo, quid sit sublimatio, & de
tribus gradibus ignis in ea obseruandis.
& capite 41. de moderando igne in subli
matiōe, & quomodo eius rei ratio intel-
ligatur lana xylina in superius foramen
aludelis immissa. De lignis eligendis,
capite 43.

Quæ destillanda imponuntur in rosa
rio vulgaria, ijs pręstat non multa simul
imponere, ne inferiora arida & adusta re
linquātur, supremis adhuc ferè integris.
Et præcipuæ si qua odorata & preciosa
destilles, satius fuerit sæpius recētia im-
ponere, sic & vberior aqua fluet, Brunsui
censis.

Herbæ destillandæ, flores aliaque ex-

plantis, in ipſa maturitate colligi debẽt. præcipuè verò creſcente luna, cœlo cereno, & per diem in vmbra relinqui, concidi: & etiam ſi opus videatur, contundi, & ita mox deſtillari, Idem.

De Viribus liquorum deſtillatorum in genere.

CVm adnimaduerterem (inquit Manardus in epiſtolis 15. 15.) in vulgaribus aquis quę per ignẽ à plantis extrahuntur: neque odorem neque ſaporem eundẽ ſeruari, ſed plerunque contrariũ. (Aquam enim abſinthij dulcem, à mentha & ocimo mali potius quàm boni odoris exire videbam: quod certam mihi fidem faciebat, quòd nõ eiſdem viribus aqua ſola, quibus tota herba polleret:) cœpi anxie cogitare, conſultis etiam his qui ab huiuſcemodi fuſionibus chymici vulgò dicũtur, quonam ingenio valeret idem odor, & ſapor in aquis hiſce cuſtodiri, qui in tota planta reperiretur. Longum autem eſſet ſcribere modos omnes quos ad hęc conſequenda attentauerim. Sed vnum tantum attinguã qui melior

&

& facilior mihi visus est. Fit autem per vaporẽ aquæ calidæ in duplici vase,&c.

Destillata vires simplicium à quibus separantur, retinent:nisi quod tenuiora & valentiora fiunt,quò frequentius destillantur,quod in aqua vini ferè experimur,raro in alijs. Syluius.

Liquoris qui destillatur vires quidã alterant vel illito capitello aliqua materia,vt melle,ladano,alijs:vel ea naso imposita,quòd fere fit ad odoris gratiam. moscum enim , caryophyllos , caphurã, id genus alia,nodulo ligata summo naso impingunt,vt per has materias transmissus liquor odoris suauitatem cõtrahat,Idem.

Dubitatio.Si ignis cũcta calefacit siccatque,omnes aquæ quæ destillatiõe habentur,calidæ ac siccæ esse deberẽt. Nec repugnat substantia,quod aqua sit.talis enim cùm sit aqua ardẽs,& vritur & corpora humana egregie excalefacit ac siccat. Rursus aquæ omnes frigidæ sunt ac humidæ,vincente substantia. At neutrũ semper verũ est:Imò aliquæ ex his similiores sunt his à quibus excipiũtur,vt rosacea,odore,sapore,virib⁹.Vrceus aquæ plãtaginis fluentẽ vndequáque sanguinem sistere potest. Nõ idem facit lactu-

cæ aqua,& si sit frigidior. Quidã nuper dum memoriam augere niteretur melissam tridue albo vino infudit,inde leniter expresso vino,aquã destillãdo collegit,cuius potu memoriam recuperare visus est.sed cum calidi esset iecoris,bonam valetudinẽ pene funditus euertit. At qui hic mos est à philosophis vocatus stellas cœlo infigere.

Quæri igitur solet an aquę hę ꝓprias vires retineant. Diximus olim dũ de malo medẽdi vsu loqueremur,nullas esse vires,quòd odore & sapore destituãtur. Absinthij enim aqua nec absinthium redolet,nec amara est : imo quòd mirum est, subdulcis. Ardẽs tamen aqua(vt rosaceã prætercam)fidem facit inesse vim aquis. Nam si talem ob ignem esse dicas, quid est quòd nulla aliarũ talis sit? Nam hæc egregie calefacit,siccat, penetrat,acutũ olet,ardet.Itaq; vires aquis iã inesse certũ est,sed nec omnib⁹,nec æquas. Quæcunque enim res tenuem substantiã habent frigidæque iunctã,aquam emittũt sibi nõ adsimilem,vt rosa. Quæ verò tenuem & calidam, similem sed vrentem emittunt,vt vinũ & metallicorum quædam Quæ crassam & calidam,dissimilẽ & prauam,vt absinthium. Quæ crassam ac fri

ac frigidam, dissimilem sed nõ prauam, vt cucurbitæ. Iuxta hanc rationem vires aquarum, quę læui excipiuntur igne, facilè perdisces. Nam quę vehementi igne indigent, omnes siccãt vehementer, plerunque etiam excalefaciunt, Hæc Cardanus.

Sed diligentius hæc mihi consideranda videntur. Primùm enim quod absinthij aquam amarã esse negat, verũ est si (vt vulgus pharmacopolarũ solet) negligenter & in alembicis plumbeis destilletur. In balneo Marię destillato, odorem saporémque deesse non puto. Vtrunque efficacissimè obtinebit, & hęc & quæuis alia planta odore, saporeque aliquo prędita, si arida prius per dies paucos vino maceretur, deinde in balneo Mariæ, aut per cineres leniter destilletur, vt infra docebo amplius. Iã cũ quædã odoris sui magna abundẽt copia, eaque tam efficaci, vt longo tempore non expiret, nimirum quoniam vis illa odoris in totã earum substantiam ex ęquo digesta est, nihil mirũ in ijsdem vasis aquas alias similiores destillari suis plantis, vt rosarum, quas suũ odorẽ diutissimè seruare Theophrastus etiã scripsit, talis verò dissimiles. quarũ enim vis in superficie est, illæ

facile

facilè exhalant, vt absinthij, cuius odorē eodem in loco existimādum haberi vbi sapor eius amarus cōtinetur. reperimus autem illum in superficie tantum. nam si corticem à caule aut ramulis separes, quod interius est insipidū aut dulce reperies. Itaque hæc differētia non à crassitie aut tenuitate partium petenda est, quanquā etiam hanc etiam aliquid affer re momenti puto, sed magis ab eo quod vis cuiusque aut per totum ex æquo distributa est, aut centro aut superficiei vicinior. Ego sanè cum Raymundo Lullo eius sum sententię, posse ab omni plāta, aquam eiusdē facultatis elici, à frigidis frigidam, à calidis calidam, à siccis siccā, ab humidis humidam. Eādem verò vim manere, nisi odoris saporísve, aut vtriusque vt in odoratis, similitudo relinquatur, minimè concesserim.

Cur odor florum quorundā, vt iasmini, & caryophili floris nō retineatur in aquis, &c. vide infra ex Cardano, vbi de Balneo Mariæ in genere agitur.

Bonum esset omnem aquam semel destillatam denuò, aut etiā tertiò super feces suas cōtritas superinfundi, & per duos aut tres dies putrificari, atque iterum destillari, aut potius, semel destillatam,

non super feces relictas, sed super eiusdē generis herbas infūdi, & in circulatorio aut alēbico cæco putrificari, ac destillari, Brūsuicensis si bene memini. Quibusdam prima destillatio sufficit, vt rosis.

Vidi alchymistā, qui nō herbas ipsas, sed succum tantum herbarū aut fructuū destillabat, repetendo aliquoties destillationem, & fecibus super marmore cōtritis aquam destillatam super eas refundendo, Guaynerius.

Auena (potus nimirum ex auena: vt ceruisia ex hordeo) excalefacit & inebriat non minus quàm vinū. Apud Tartaros referunt aquā è lacte destillato inebriare. Sed omnis aqua (non elementū sed liquor aliquis cōpositus aut succus) cum sæpius destillatur hoc potest efficere. nā incalescit, attenuatur, & vim ignis magis recipit. vnde ardens sæpius destillata eò acuitatis deducitur vt bibi non possit, Cardanus. Quò autem liquor aut res destillanda crassior fuerit, eò magis calorem & ignem repetita destillatione concipere videtur.

Constat aquā fieri posse (inquit Cardanus) quę lapidem vesicæ per catheterē immissa, illico confringet. Nā cum duo sint necessaria & quòd lapidem atterat,

&

& quòd vesicæ sit innoxia: primum præstabit modus ac materia: nam extremos vapores è scorpionum cinere, vel Macedonici Petroselini vel tecolito, aut lapidibus cancrorum excipiemus. Sic enim aqua fiet, quæ etiam porphyritem comminuat. Porrò innocentiā pręstat, si materia ex qua aqua excipitur, omnis salsedinis expers fuerit. Nō igitur è salis genere: aut alumine vel chalcātho, aut vini fece, sed ex aliquo eorum quæ nuper retulimus, aquam excipere oportebit. Opus autem semper est diligenti experientia in confirmanda subtili ratione, vt ea quæ adeò subtiliter explorauimus, secure per experientiam confirmata, in vsum hominum posſimus deducere. Equidem scio stercus columbinum, ac parietariam hoc vel illud hac arte in aquā deductū, lapides vesicæ duriſsimos frangere posse. Quodnam autem illud sit quod id facturum sit & absque noxa, experientia declarari oportet. Nam & hircinus sanguis, & leporis, pellis, & vitrū, multum probantur ratione. Sed tamen nihil horum forsitan seorsum, sed ex his aliqua simul iuncta, atque certa mensura. Metallicum certe sit tale oportet, aut ad metalli naturam mutatum. Audiui quon

quondam inuētam à quodam Ianuense, sed denuò amissam morte illius, qui eā notam nemini facere voluit. Hoc certū sanè est inueniri posse, atque hanc esse illius artē, hucusque Cardanus. Iuuaret fortasſis ad hanc artem chrysocolla quoque, arte facta nimirum & acrimonia carēs, qualis etiam ab aurifabris laudatur. quamobrem ad boracem faciendum, aqua pluuiali destillata quidam vtuntur & lacte destillato, aliqui etiā melle, medullis, &c. Ego nuper audiui empiricum quendam calculos vesicæ in quibusdam curasse cum borace mixta aqua ardente ad spissitudinem ferè mellis, admixto etiam trito tartaro aut calculo ab homine exciso, aut fece vrinæ è matula. Iubebat per quatuordecim dies hoc medicamēto vti, ita vt semper parum eius vino bibendo, etiā in prandio & cœna, admisceretur. Memini legere de liquoribus quibusdā, in quibus lapis aut silex positus resoluatur. Chymistæ ad resoluenda metalla aceto destillato vtuntur, & vrina destillata.

Dissoluūtur aceto forti, præsertim destillato, vel succo limonum, margaritæ, teste ouorū, lapides renum vesicæ, corallium vtrunque: eaque post siccata prom-

ptè friantur, Syluius.

Non possum hic omittere aquam Epiphanij Empirici, quæ huiusmodi est. R. Antalis & dentalis, boracis, sarcocollæ, coralliorũ alborum, crystalli labi, gypsi, anethi, orizæ, farinæ orobi, portulacæ, ana semunciã. Fiant trochisci cũ aqua fabarũ moscata. Vsus est mulieribus ad faciem dealbandam. sed suffiatur antea facies cum aqua decoctionis hordei & auenę. deinde trochiscus vnus diluatur cum aqua fabarum, & illinatur facies sub ingressum lecti, mane verò abluatur cum aqua decoctionis fabarum & furfuris ac rursus cũ aqua frigida. Quod si trochisci fiant cum aqua limonum, magis ornabunt faciem. nam & limones assi per se illiti, eandẽ ornant. Quod si hæc aqua à ieiuno bibatur, & pectẽ inde vngatur, frangit lapidem, signum est, quod si per noctem in ea porcellanas reliqueris, postridie cerę instar eas digitis subigere poteris. (Porcellanas vocãt conchas quasdam, sed & fictilia quædam preciosa.) Hæc pluribus, vt industrijs medicis diligentius super hac re cogitandi occasionis aliquid præberemus.

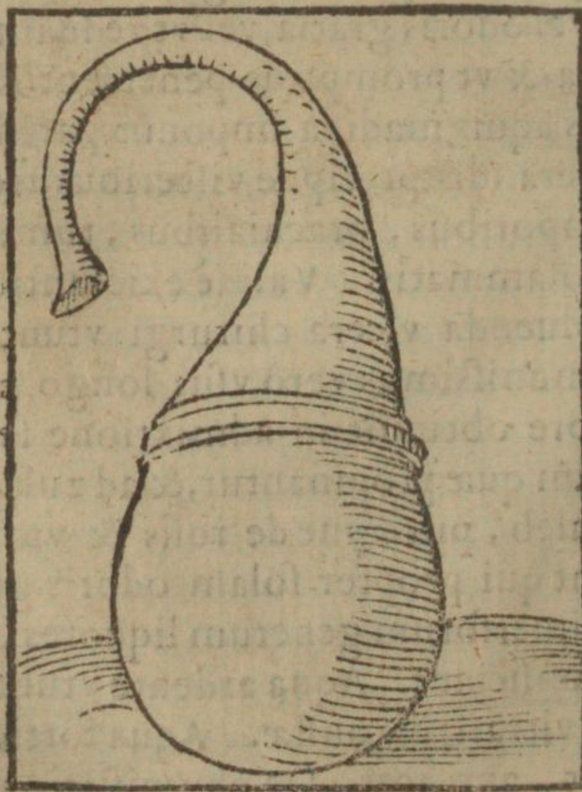
De

De multiplici usu liquorum destillatorum tum in re medica tum extra illam.

Aquarum destillatarum vsum multiplice esse video:sed maximum & præcipuum medicis, qui stillatitijs huiusmodi liquorib.rité paratis tũ intra tũ extra corpus vtuntur per se & cum alijs medicamentis. Aquam ardentem & olea calida chymisticè parata, vnguentis admiscent, vel odoris gratia, vel vt reddant calidiora, & vt promptius penetrent. Lintea his aquis madida imponũt partibus refrigerandis, prçcipuè visceribus, fronti, temporibus, brachialibus, tumoribus inflammatis. Validè exiccantibus ad abluenda vlcera chirurgi vtuntur. Communissimus verò vsus longo iam tempore obtinuit in admixtione serapiorium quæ propinantur, & ad zulapia siue iuleb, præcipue de rosis & violis.

Sunt qui propter solam odoris gratiam diuersorum generum liquores, & olea conficiant. Aqua ardente vtuntur etiam vitrarij encaustæ. Aqua forti, vt vocant, aurifices. De chymisticis vsibus ad metallorum mutationem, & ad colores ac pigmenta diuersa:necnon ad

venena, vt occidantur animalia noxia, hîc locus dicendi non eſt. Raymundus Lullus ardentis aquę etiam in bellis ſub ipſos cõflictus vſum eſſe ſcribit mirabilem, ad excitandos confirmandósq; militum animos. Sed de vſibus aquæ ardentis ſuo loco amplius dicam. Quinetiam in bonæ & ſalubris aquæ inopia, vt quæ ſolæ ſuppetũt, ſalſæ, corruptę & inſalubres, aquæ potui idoneæ fiãt, neceſſaria

fuerit deſtillandi ars. Poterit autem in magno lebete, cui magnum altúmq; ſit ope

operculum roſtratum, aqua dulcis à ſalſa ſeparari.

Forma purgandi aquas turbidas. ex Bulcaſi.

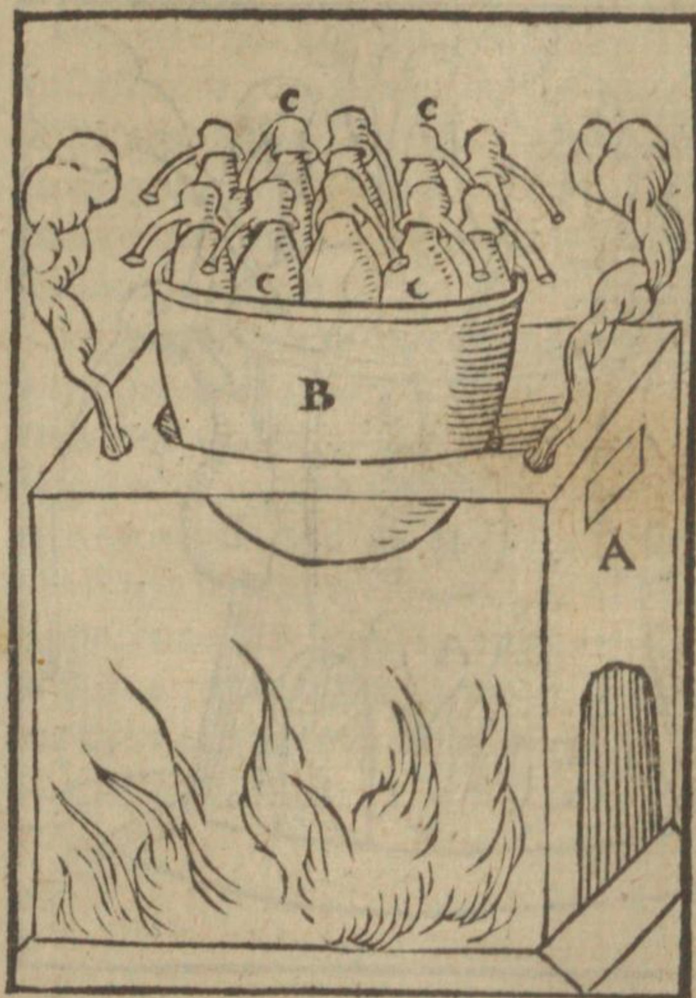
OLlam magnam A aqua turbida replebis, & igne B leui ſubiecto duo ligna C tranſuerſa ollæ marginibus im-

pones crucis inſtar:ignis verò impones lanam D mundam & diligẽter elotam: & quicquid imbiberint lanæ ex aſcendente vapore expreſſum repones, idq́ue continuabis quandiu aliquid vaporis aſcenderit. Sunt qui aquam turbidam inſtar roſaceæ deſtillent. Alij clarificant inijciendo aliquid anethi, (error videtur, malim aceti) aut amyli, aut farinæ. quoniam iſta deſcendunt, & trahunt ſecum ad fundum vaſis craſsitiem aquæ.

De balneo Mariæ in genere: & de ijs deſtillationibus, quæ fiunt in uapore aquæ feruentis, & in fimo equino.

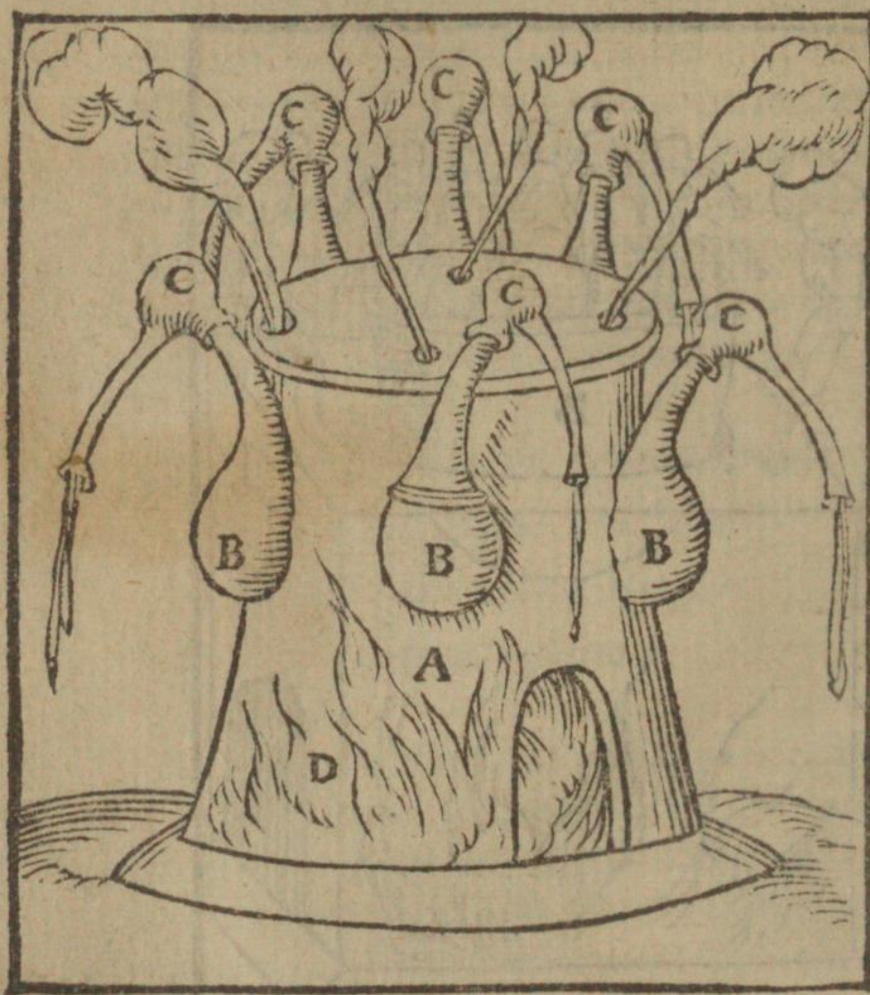
AQuæ feruẽtes aut ab his vapor minus agunt in rem deſtillandã, quã vel ignis ipſe per ſe, vel etiam per media alia ſicca prædicta. Ob id vt Galenus in diplomate, id eſt vaſe duplici (balneum Mariæ vocant cum chymiſtis pharmacopolæ) liquat, calfacit, coquit ea, quorum vires ignis violentia diſsipari non vult: ſic quæ mitia integriora volumus, in aquis feruẽtib. impoſita deſtillamus, vel earum vapore. Quæ quamuis minus

duratura putantur, ſunt tamen minus à ſua natura mutata: quam rem odor priſtinus declarat.

A Fornacem huius generis habeas, cui vas B æneum grande ſupponitur aqua plenum: ei verò vaſi æneo vaſcula in arcum ſuperponantur quam plurima poſ-

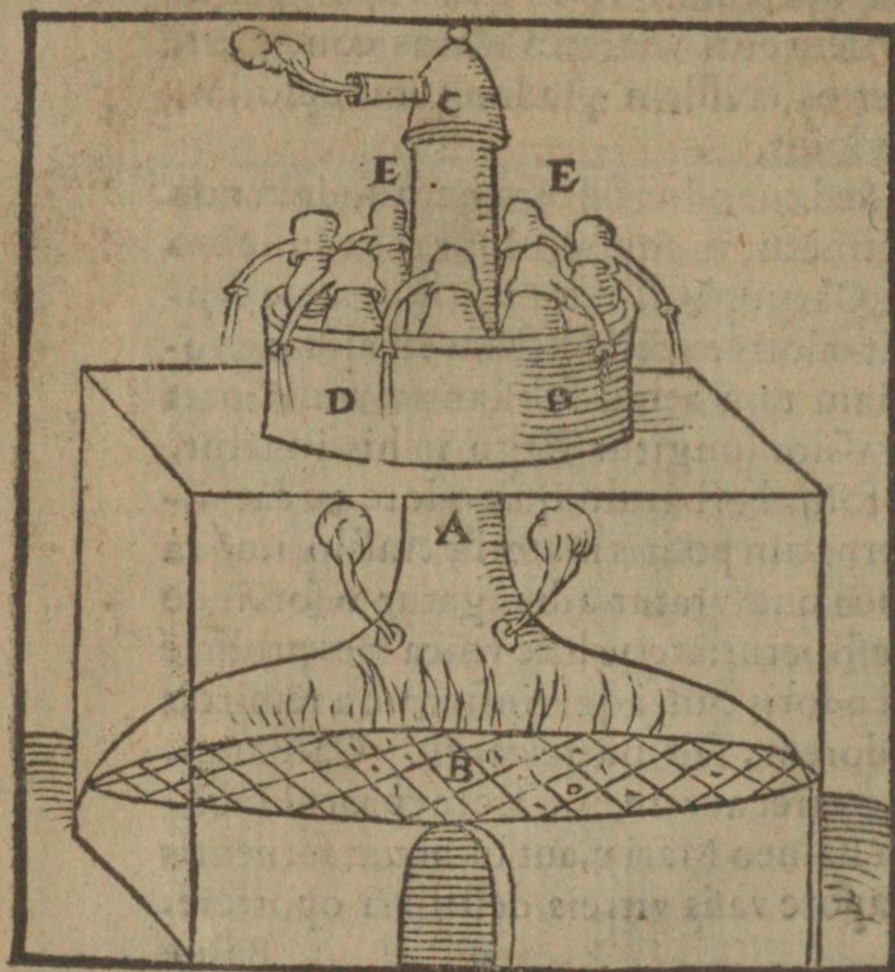
ſunt, C in quorum fundores deſtillan-
da inſit. A Alij aliter fornacem, velut

in arcem ſcilicet extruunt, & eius late-
ribus vaſa inſerunt terrea, B longa,
fundo latiore deſtillanda continente, in
trò penetrante, ore foris tanquam lage-
na

na operculato, c in qua vapor per aptilem eius ventrem elatus concrescit, per os eiúsdem prælongum destillat, Syluius.

Sed cur odor florum quorundam non retinetur in aquis, verum vt in Iasmino & Caryophyllo flore ac lilio aqua euadit odoris expers? dictum est alibi: quoniam tam tenui substantiæ nulla pars crassior iungitur. Ergo in his iuuabit, si folijs herbarum, quæ odore careāt alternatim positis materiæ crassiori, nō tamen quæ vratur, adiungatur odor, inde destilletur: atque hæc vnica spes proliciēdi odoris cum aquis infusa non remittāt odorem, sed putrescant, Cardanus. Apparet autem hos flores proculdubiò in Balneo Mariæ, aut in aquæ feruentis vapore vasis vitreis destillari oportere.

Balneum Ma.comm odè calfit cum amplo canali è cupro in mediũ immiſſo, A in cuius imo craticula eſt, B vt cineres defluant, vulgus pigrum Henricum vocat, Vldaſtius furnum acediæ. Imponitur & operculum è cupro, C cum paruo canali tranſuerſo, qui per feneſtram aut foramen aliquod fumum efferat

rat.(Sic aliqui iam ſolia etiam calefaciũt ad balneandi vſum.) Huius canalis D tũ pręcipuè commoditas eſt, cum pluribus L vaſis deſtillatorijs in circuitu ponẽdis E decem vel duodecim, ſimul vti libuerit, vt tempori & labori nec nõ ſumptui parcatur.

Quidã curcubitis ſtanneis vtuntur ad deſtillãdũ in Balneo Ma. alembicis verò vitreis, quorũ roſtra, ſi breuiora ſint aut fracta, alia ex cupro apponunt & lutant.

Herbas deſtillandas in Balneo vel aliter aliqui primum terunt, deinde aliquã diu relinquũt (per aliquot dies forte) antequam deſtillent, tanquam ſic vberiorẽ aquam habituri, quod ſi in vaſis obſtructis pręſertim loco calido id facerent, bene haberet. ſed plerique pharmacopolæ & alij qui quæſtum inde faciũt, locis frigidis relinquunt in fiſcis apertis, donec odorem amittant, & humido craſſoque aëre vitientur.

Sunt qui aquæ Balnei Ma. arenę etiã nonnihil admiſceant, vt vehemẽtior fiat calor: vt Matthæolus Senẽſis in aqua philoſophica cõtra morbum catholicũ. Et in tali deſtillatione duplicem liquorem excipi poſſe ait, primum dilutiorẽ alterum rubentiorem.

Aqua in Balneo Mariæ non magis calere debet quàm digitus tolerat., Brunſuicenſis.

Deſtillationem cuiuſdam aquæ vitæ in Balneo Mariæ Vlſtadius ita lẽto igne fieri iubet, vt numeres vnum duo tria, vſque ad ſeptem, antequam vna gutta cadat.

Plura quæ ad communem Balnei Ma. rationem pertinent, leges infra in mentione aquæ Camphoræ ex Bulcaſi, & aquæ roſaceæ ex eodem.

In Balneo Marię deſtillatio adhibetur oleis etiam, vt loquuntur, rectificandis, vt phlegma ab eis abſtrahatur. Sola enim aqua Balnei calore eleuari poteſt, oleo infundo reſidente.

Cùm animaduerterem aquas vt ex plantis vulgò deſtillari ſolent, neque ſaporem neque odorem eundem ſeruare: anxiè cogitare & multa experiri cœpi, vt modum inuenirem, quo qualitates iſtæ in aquis cuſtodirentur. Longum autem eſſet ſcribere modos omnes quos attentaui. Vnum tantùm attingam, qui melior mihi viſus eſt & facilior. Is autem eſt, vt in duplici vaſe, eo modo quo Galenus iuſsit omnia vnguenta confici, hæc fiat operatio, ita tamẽ vt eius vaſcu

li A fundum in quo herba B contine-tur, aqua C in maiore D bullientem non attingat, ſed ſolo vaporifero humore ab ea eleuato incaleſcat. A calore enim illo miti, ex totius herbæ ſubſtantia vapores exhalant, qui in aquam vertuntur, omnium herbæ partium vires adſeruãtem, quæ ex odore & ſapore aper

apertè cognoſcuntur, Hæc Manardus.

Sed hoc modo deſtillata, & ſi vires plã tarum & qualitates (vt odorem priſtinum)integrius retinent:quia tamen excrementoſa ſunt,parum diu ſeruari poſſunt, Syluius.

Fimi vel(vt quidam loquuntur) ventris equini,vſus præcipuus eſt, vt materia deſtillanda in vaſe vitreo ei impoſita colore ipſius præparetur, vt dicemus ſuo loco latius in putrificationis mentione. Poteſt tamẽ in eodem etiam deſtillatio fieri,ſi vel paupertas vel alia cauſa impediat quò minus igne vtamur. De hac deſtillatione plura vide infra, vbi de pręparatione ad deſtillationem agitur. Fimi calor(propter calcem admixtam)medio gradu caliditatẽ Balnei Ma.excedere iudicatur à Brunſuicenſi.

Si aquam ex carnibus cuiuſcũque animalis deſideres , animal ſuffocabis,ne ſanguis vllus ab eo effluat,& pinguedine omni detracta carnes minutatim cõciſas in fimo eqno deſtillabis(aut) igne lẽto ne aquę fœteãt,aut vſtilaginẽ ſapiãt, quod facile fieri ſolet.quãobrem vt bis deſtillentur præſtat,Brunſuicenſis.

Animalium partes,vel excremẽta, vt ſanguis,iecur,pulmo,oua,(fel) & fimus

bu

bubulus, destillari debent in fimo equino, vasis non prorsus obcuratis, (sed mel & lac obturare licet,) ne fœtida reddatur aqua. Si tamen sic etiam fœteat, destilletur iterum in Balneo Mariæ, præsertim aqua de fimo bubulo, cuius prima destillatio raro sine fœtore inuenitur. Brunsuisensis.

Melius succedet si exigua salis portio addatur, in fimo putrificandis aut destillandis, quominus corrumpantur.

Egregiæ quædam aquæ ſimplices in Bal neo Ma. deſtillatę: ordine alphabeti enu meratæ: primùm ex plantis, deinde ex animalibus.

Abſinthium, Abſinſe, *Aſſenzo.*

ABſinthij aquæ meminit Ioan. Meſue: & eius quidẽ & roſaceę tãtũ, vt anno

annotauerunt Monachi qui in Mesuen scripserunt: vt existimandum sit eximiā quandam vim præ cæteris in duobus istis stillatitijs liquoribus inesse, si rectè parētur: nam vt vulgus pharmacopolarū parat, absinthij aqua odore saporésque omni caret, vt in præcedentibus dictum est. Quod si quis efficatiorem hūc liquorem desiderat, absinthium aridum in vino maceret ac destillet in Balneo Mariæ, aut si adhuc validiorem, in cineribus. Sed quæ in liquore aliquo macerata destillantur, bonum iam non simplices aquæ sed compositæ sunt: de quibus infra priuatim scribemus.

Alsine

Alſines, Mourron, *l'Alſine.*
offic. Auricula muris.

Alſine,(quam vulgo morſum gallinę vocant,)aqua deſtillata, infantib. & pueris epilepticis datur per ſe, vel cum aqua fontana. Valde hoc commendant mulierculæ, & quædam ſua experimenta prædicant. Ego nuper fruſtra propinatã vidi: ſed ea mihi guſtãti ferè nauſeã mo-

uebat: forte quòd vetustior, aut in alembicis plumbeis collecta erat.

Cæpa, Oignon, *Cepola.*

CEpæ albæ aqua destillata lapidem frangit. Marianus Sanctus.

Cerasus, Cerisier, *Cirego*.

Cerasorum quorumuis aqua bibitur contra nimios calores, & foris imponitur: priuatim verò dulcium nigrorũ quæ & contra paralysin à multis commendatur si ori infundatur, & os inde bene colluatur, vt amissum linguæ vsum restituat. Destillat aũt vel caro sola, vel vnà

nuclei quoque contriti, vt calculosam renum & vesicæ materiam educat destillatus inde liquor. Nigra & accida, visula vocantur, aquam reddunt salubrem in febribus tũ alijs tum pestilentibus refrigerantẽ & cõfirmantẽ vires, vtilẽ quoq; aduersus sitim & dysenteriam, Riffyus.

Dulcium nigrorum recentium destillata à Remaclo F. Lymburgẽsi mirificè commendatur. Cùm primum, inquit, in os epileptici Paroxysmo correpti infusa fuerit (dosis est drachmę quatuor aut amplius) illicò reuiuiscit recreatus: nec vllo amplius spasmo conuellitur, donec statuto tempore, vt fieri solet, post aliquot dies, alius paroxysmus oboriatur: ꝙ vbi contigerit iterum infundenda est: impedit enim, aufert atq; sanat paroxysmũ.

Camphoræ aqua siue oleum, sic fit, Accipe vas ex vasis aquæ rosaceæ quod dicitur baten (id est venter) & imple id lignis (segmentis) pini quæ habet magna folia (latifoliæ, Syluius) & impleat vas aquæ rosaceæ (Syluius ita accipit ac si aqua rosacea segmentis pini affundenda sit: mihi verò videtur vas aquæ rosaceæ simpliciter hîc pro cucurbita seu corpore nominari, vt sit repetitio quædam eiusdem quod prius dixerat) & co-

operiatur vaſe habente naſum. Tum pones ventrem in vas æneum aqua plenū ſuper ignē donec bullire incipiat. nam deſtillabit oleum(atqui oleum per calorem aquæ attolli poſſe negant) ſubtile boni odoris,quod appellatur aqua camphoræ. Aut ſi libet deſtilla in furno aquæ roſaceæ,eodem modo quo illa deſtillatur, Bulcaſis.

At Bellunenſis, Aqua camphoræ ſecūdum Arabes eſt(inquit)aqua quæ fluit ex arbore producente camphorā, quę vt & arbor eius calidæ eſt naturæ in tertio,camphora ipſa eſt frigida , Monachi in Meſuen.Apiculas tres pone in vaſe vitreo vbi camphora ſit,quæ ſic in aquam vertetur, Obſcurus.

FRaga matura in vaſe vitreo putrificabis (poſſet forte ſal adijci,aut ſaccharum,)& deſtillabis.Hæc aqua(inqui Lullus lib.2.de quinta eſſ.)ſalubris & diuina eſt.Confortat naturam,venena expellit,menſes prouocat, humores ardentes remittit,conceptum confortat.Pręcipuè verò maculas recentes oculorum de vtroque humore(calido nimirùm aut frigido)frangit,ſi modo non multùm excedant. Lachrymas ex vtraque cauſa(calida aut frigid.)exciccat.viſum vtraq; cau

ſa perdi

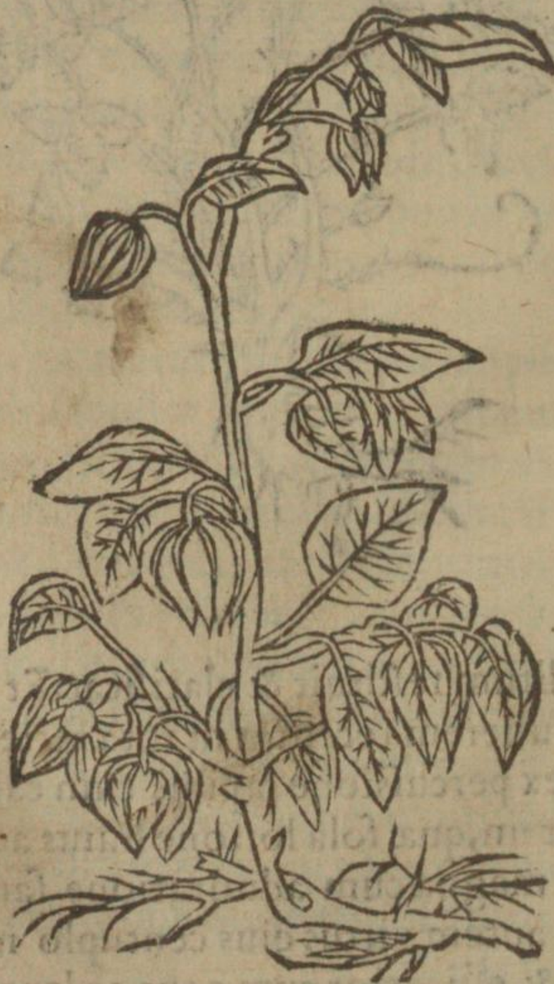
Fragaria, Fraises, Fragaria.

sa perditum restituit & clarificat. Et ego vidi mulierem recenter in tota facie pustulas ex percussione lapidis cum calore habentem, quæ sola lotione huius aquę, statim magna cum admiratione sanata est. Est autem virtus eius centuplo mirabilior & efficacior cum aqua ardente, &

multò magis cum quinta eſſentia. Imo lepram curat hæc, aqua mixta cum quinta eſſentia, vel aqua ardente.

E Fraxini cortice interiore deſtillati licoris vnciæ tres cũ totidem vncijs vini albi contra peſtẽ bibuntur, & idẽ potus poſt tres horas repetitur. ſic Deo volente intra 24. horas liberabitur æger.

HAlicacabi acinorũ aqua contra calculum renum & veſicæ commendatur à nõ nullis, ſi ſemel aut iterum in ſeptimana bibatur.

Helxine, Parietaire, *Parietaria.*

Helxines, quam parietariam vocamus, aqua contra calculum veſicæ proficit: vide ſupra in viribus aquarum deſtil latarum in genere ex Cardano.

Hieracij, Cichorée, *Hieracia.*

Hieracij minoris,ſiue dentis leonis, noſtri vocāt[Korlfraut,]aqua,eiuſdē facultatis videtur, cuius eſt aqua intyborum. Aliqui per dies circiter octo in vino maceratam deſtillāt, acetoſo ſapore, & contra comitiales paroxyſmos propinant,mirifico (vt aiunt) experimento.

Hyſſo

Hyssopus, Hysoppe, *Hyssope*.

Hyssopus mirè vim suam retinet in stillatitio liquore, licet in cõmuni siglino alembico tantùm super arena in patellam posita destilletur. & similiter pulegium, & aliæ quædã. Hyssopi quidem aquam ad dentium dolores mitigandos vtuntur. est enim acris & subtilis, &c.

INtybi ſeu Endiuiæ aqua refrigerat omnes affectus calidos: & omnes aduſtiones ex igne vel aqua calida factas, ſanat, ſi inde abluantur. Conducit etiam febribus quotidianis, & obſtructionibus viſcerum, tum pota tum foris adhibita, Lullus de aquis.

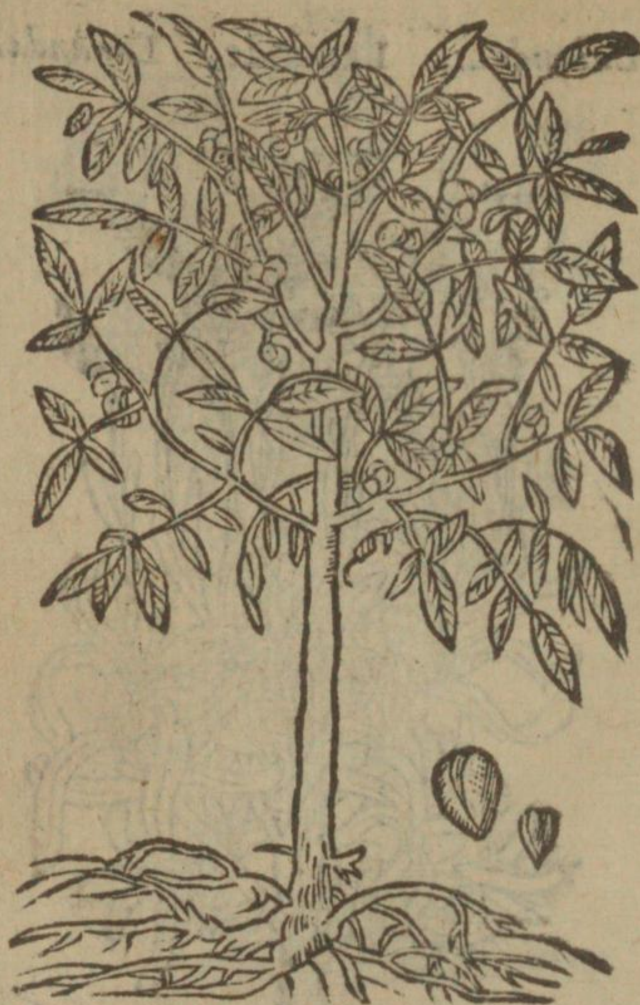
Lauendula, Lauande, Lauanda.

LAuendulę florum aqua odorata est, Remaclus.

Iuglans

Iuglans, Noyer, Noce.

NVcũ iuglandiũ immaturarũ aqua circa feſtũ diui Ioannis parata, foris impoſita prodeſt vulneribus, & vlceribus calidis, & antrhaci peſtilenti: pota etiam ad duas aut tres vncias refrigerat, & peſtilentiæ reſiſtit. Ex putaminibus etiam exterioribus iuglãdium (ſiue ma-

turis

turis, ita vt iam à nuce ſoluantur: ſiue nondum omnino,) menſe Septembri aqua deſtillatur, nec refert nigra fuerint, modo ne putredinem ſenſerint, imò nigra præferuntur. Hujus aquæ mediocris potio, (cum tertia parte aceti, ſi cum calore morbus ingruat,) vena prius ſecta, aduerſus peſtem tanquam certum experimentum propinatur. Laudatur & ad aurium tinnitus & audiendi difficultatem, & ad anginas gargarizata.

Foliorum verò iuglandis aqua circa finẽ Maij deſtillata mirè cõmendatur ad ſiccanda & adſtringẽda vlcera, & inducendam eis cicatricẽ, ſi mane & veſperi inde lauentur, & madidum inde linteolum imponatur, Brunſuicenſis.

Orchis, Satyrium, *Satyrio.*

ORchis, id est testiculus herba cum suis radicibus destillatur, ad epilepsiam vtilis vt ferunt.

Persica, Peschier, *Persicho.*

PErsicorum aliqui flores & folia etiã destillant.

Petro

Pulegium, Poulieu, *Il pulegio.*

Pulegium. Vide ſuprà in Hyſſopo

Rapum, Raue, *Rapa.*

RAporum aqua fieri poteſt, tum ex integris ipſius conciſis, tum ex corticibus priuatim, qui acriores & calidiores ſunt, vt vrina prouocetur, aut ſudor promoueatur.

Roſa, Roſe, Roſa.

Aqua roſacea prima omnium inuenta videtur. reperio enim eius mentionẽ apud Auicennã lib. 2. in capite de roſis. Aqua roſarum, inquit, pota confert in ſyncope, & eius ſuccus. Et rurſus, Aqua roſarum bona eſt hepati: & confortat, qui

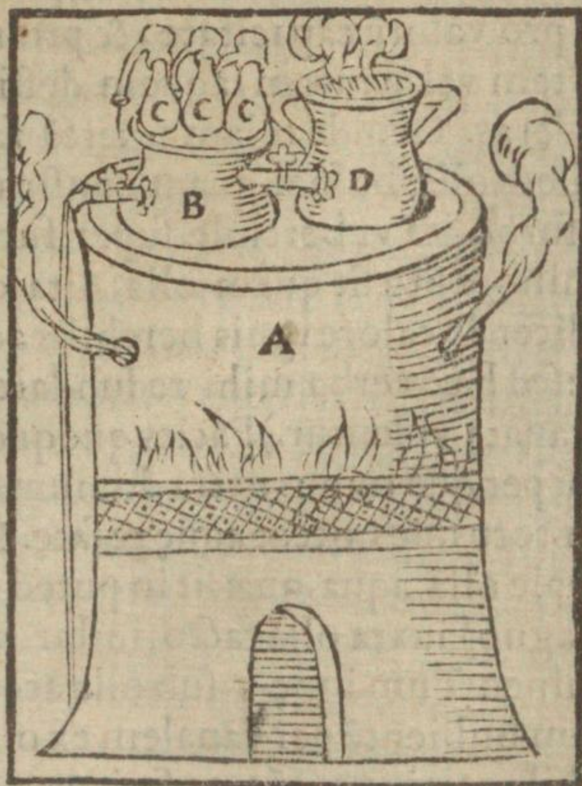
qui ex ea nutritus eſt cum melle ſtomachum,& eſt geleniabin,& iuuat ad digerendum. Et roſa quidẽ & eius ſuccus conducũt ſtomacho nimis humido. Et quãquam Arabes plerunque aquam pro ſucco decoctóve dicere ſolent:hoc tamẽ in loco pro ijs accipi nõ poteſt,cùm de ſucco ſeparatim loquatur, & decoctionis quoque mentionem prius fecerit. Aqua roſarum per ſublimationem facta plurimùm cõfortat:Meſue in capite de roſis. Et rurſus,Roſa & oleum eius,& aqua ſublimata confortant cor,&c. Idem de aqua roſarum deſtillata loquitur diſtinctione ſexta,vbi iuleb roſatũ deſcribit, vt Monachi eius interpretes probant:à quibus hoc etiam obſeruãdum eſt, duas ſolùm aquas deſtillatas apud Meſuẽ memorari, nempe roſaceam & abſynthij. Nullum fere hodie fit epithema, quod nõ accipiat aquam roſarum. In acutis & magnis inflammationibus ad membra principalia roboranda commodè adminiſtratur. Valet ad fluxus inteſtinorum & vomitum. Oculorum inflammationibus initio multùm auxiliantur. quidam admiſcere ſolent modicum thuciæ & ſaccari candi. Oculos corroborat & viſum acuit. Sanguinem à naribus fluen

fluentem linteolo impoſita ſiſtit. Quæ paratur ex roſis rubris, magis, vt loquũtur, cordialis eſt magisq́ue roborat: ex candidis verò, magis refrigerat Remaclus F. De vino mixto cum aqua roſarum tempore cibi, vide apud Arnoldum in libro de vino.

Roſacea aqua licet varijs modis paretur, optima fit tamen per Balneum Mariæ, Mattheolus. Si roſæ quas incarnatas vulgò vocamus, ſiccatæ vapore aquæ humectatæ deſtillentur, quam roſarum bonam reddent, Syluius. Poterunt autem retineri in linteo ſupra aquam feruentem, donec ſatis vaporis imbiberint.

De *aqua roſacea ex* Bulcaſi.

Aquæ roſatæ apparatus notus eſt apud pleraſque gentes. Melius autem fit cum aqua, quàm ſine ea: melius etiam per ignem carbonum, quam lignorum. vnde ex quatuor modis, qui ſunt, Sine aqua cum lignis accenſis, Sine aqua cum carbonibus, Cum aqua accenſis lignis, Cum aqua ſuper igne carbonum, primus viliſsimus eſt & minimi odoris aquam reddit, melior eo ſecundus, ſecundo tertius, quartus verò omnium optimus, Secundus quidem & tertius

tius modus vſitatiores ſunt. Ego hîc tertium, (qui fit cum aqua accenſis lignis,) deſcribam ,vt in vſu eſt apud reges Aharach. A Facies igitur in domo ampla iuxta parietem berchilem B (ſic vocat vas quod aqua impletur) paruum,cuius fundũ & latera ſint ex plumbo,ita ſolidatũ,vt aquã non trãſmittat.

Huic vaſi deinde coopertorium aptabis ex vitro, vel terra vitrea, & foramina C rotũda in eo facies duo vel tria, plus minus pro vaſorũ capacitate, & prout vel multam vel paucam aquam deſtillare deſideras. Deinde ollam D æreã facies, ſimilem ollæ balnei, quam conſtrues ſuper furno, ita vt berchile ſuper furnum humiliore ſitu ſit quàm olla, (ita quòd applicet de calore ignis berchilis ad ollam: ſed hæc verba mihi redundare aut deprauata videntur.) Facies quoque caminũ per quẽ fumus extra domum efferatur totus, ne noceat aquę roſatę. Poſteà reple ollã aqua, quæ ſit in puteo (vaſe magno) iuxta ollã facto inſtar putei in balneo. Tum igne E ſub olla accenſo aquam bullientẽ per canalem ex olla in berchile pertingentẽ tranſmittes, & alia aqua frigida ex puteo ollam replebis. In berchili quoque cannullã facies: per quã aqua cùm plenum fuerit extra domũ effluat. Pones autem cucurbitas ſiue vẽtres, id eſt vaſa deſtillatoria in foraminib⁹ coopertorij berchilis: & adſtringes circunuoluendo pannos lineos, vt firmiter maneãt in ſuis foraminibus, & aquæ vapor non egrediatur. Similiter & capita eorum ſtringes panno lineo. Et
ſint

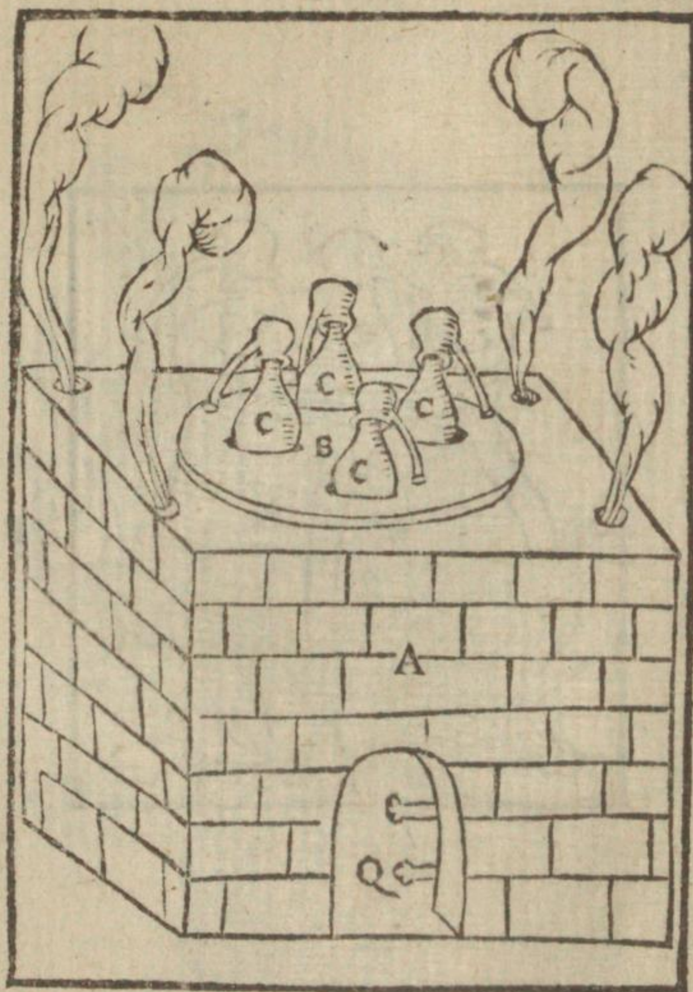
ſint vaſa iſta ex vitro , vel ex terra vitrea. Tũ roſas impones,& addes coopertorium ſuũ cuique. Et ſuppones cuiuſq; naſo phialam ad recipiendum aquam roſatam effluentẽ. Deſtillatione perfecta roſas primas abijcies,& impones recentes, Hæc Bulcaſis. Miretur autẽ aliquis, quòd in tali fornacis apparatu, vbi, ignis vaſi duplici ſeu berchili non ſubijcitur, (vt cõijcio, cùm ex plumbo fundũ & latera eius faciat,) ſed ad latus fornacis ponitur, referre putet ex lignísne an carbonibus ignis ollæ ſubiectus fiat. Притereà notum eſt(inquit eodem in loco Bulcaſis) aquam roſaceam ex ſylueſtribus roſis quæ ſine rigatione ſponte naſcuntur, odoratiorem eſſe quàm quæ fit ex roſarijs domeſticis, quæ coluntur & rigãtur aqua. Fit autem ex his aqua deſtillata apud nos maiore compendio, quàm ſuperior, hunc in modum.

Olla A ærea qualis tinctorum est, ad parietem ponitur, cui coopertorium B cum foraminibus aptatur, quibus ventres C inseruntur. Olla repletur aqua, & subijcitur ignis D ex lignis vitis vel simi libus. Progrediente autem destillatione claudes os furni, donec absoluatur tota destillatio. Pro lignis si carbones accendas, odoratior fiet aqua. Hîc plus rationis est quã supra, quoniam ignis hîc statim sub ipsis vasis destillatorijs fit.) Secũ

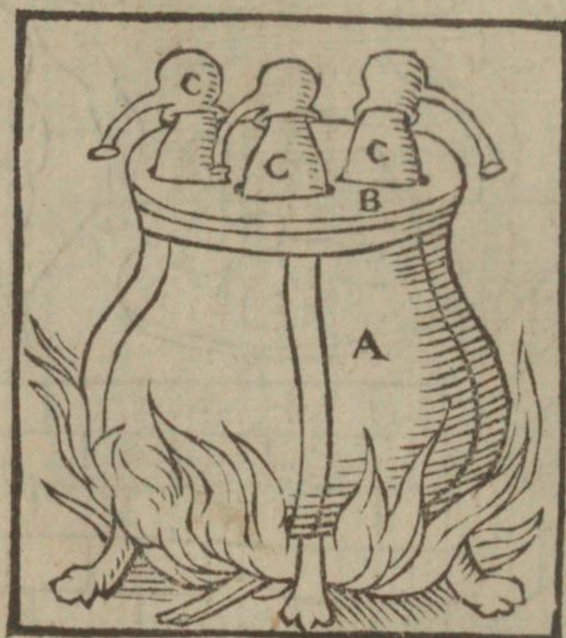
di

di modi, hoc eſt, deſtillandi ſine aqua cũ igne carbonum, ratio eſt huiuſmodi.

Fac furnum A quadratũ aut rotundũ cum coopertorio, B cui inſerentur ventres C facti ex terra vitreata, ita vt poſſint ſuſtinere ignẽ: & cum accẽſis carbonibus aqua deſtillare incipiet, claude

os furni, & relinque foramina aperta perquæ fumus egrediatur. Est & aliud compendium tertij quartiue modi: Olla

A ænea plena aqua super foco ponitur, cũ coopertorio B perforato ita vt duos aut tres ventres, C ex vitro, plus minus, recipere poßit. Subijcies autem ignem ex sarmentis vitium vel carbonibus donec bulliat aqua.

Sal

Saluia, Saulge, *Saluia*.

Saluiæ aqua odorem priſtinum retinet, Remaclus. F.

Scabio

Scabiosa, Scabieuse, *Scabiosa*.

Scabiosæ aqua propinatur vtiliter ijs qui fistula aliqua laborant, & ipsa herba trita fistulæ pariter inseritur.

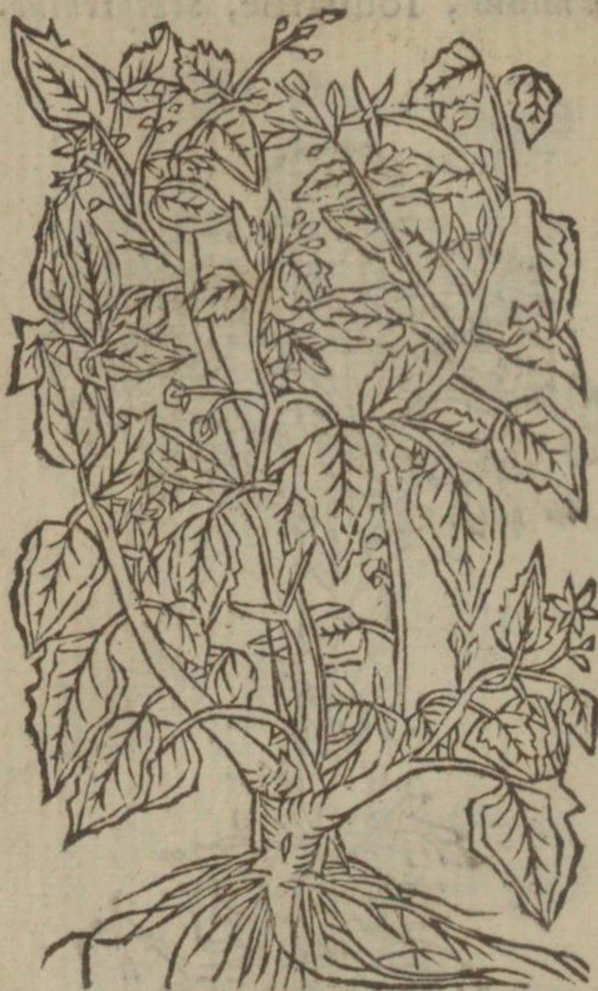
Sedum minus, Ioubarbe, *Sempreuiuo.*

Sedi minoris aqua in vſu eſt chirurgis ad partes calidas refrigerãdas, Rema. F.

Sola

Solanum, Morelle. *Solatro*.

Solani ſeu morellæ aqua prodeſt contra omnes febres, ſi æger in die acceſsionis ab omni cibo & potu abſtineat: & cũ fuerit in calore magno & multum appetit bibere vt amplius temperare ſibi nequeat: detur ei vitrũ hac aqua plenũ. Poſtea diligenter cooperiatur, & per vim

etiam

etiam retineatur in calore: & ſudabit ſudore fœtido. Abſtinendum autem ei ab omnibus acetoſis, & ab aëre nimium vel calido vel frigido. Item valet hæc aqua ad inflammationes & concuſsiones, ſi pannus lineus quadruplex in ea madefactus imponatur: & cùm ſiccatus eſt iterum madefiat. Item ad omnes plagas & alios affectus calidos, ſi abluatur hac aqua, & pannus in ea tinctus imponatur. Iuuat etiam iecur calefactum, & pulmones qui ſiccantur aut hectica grauātur. Aduerſus omnes iſtos affectus propinari debet cum tertia parte vini, Lullus in libro de aquis.

Tilia, Tilier. Tiglia.

Tiliarium e floribus (quorum perquã ſuauis odor eſt & vitium flori ſimilis odore) aqua deſtillatur in frequente vſu Apud Germanos. Exiſtimatur autẽ modicè calida, ſicca, & emplaſtica: pota vtilis ad epilepſiam, cordis tremorem, vteri dolores, calculũ renũ, & ſanguinem in

corp

corpore ob casum , aut ictum aliquem concretum, ad quod remedium aliqui etiam tritos tiliæ carbones admiscent. Dosis est vnica, aut sesqui. Oculorum dolores mitigat: & locos igne aut quauis materia feruente adustos sanat, idq; efficacius si interior cortex albus tiliæ in hac aqua maceretur, aut eius loco cydonij grana aut psyllium, & nata inde nũc cilagine loci illinantur, Ryffius.

Aliqui liquore vi ignis extracto ex sanguine Melis aduersus pestem vtuntur.

Item ex anatum sanguine contra venena, &c. de quo plura leges in lib. Destillationum Ryffij Germanico.

Hirci sanguinem aliqui medicamentis aduersus calculum destillandis admiscent. Aquam compositam ex sanguine Maialis alijsque diuersis medicamentis infrà alicubi describemus.

De aqua ex lumbricis, & cantharidũ genere quod à mense Maio. [Meulander fafer] denominatum ait, vide Brunsuicensem.

Aqua ad rugas & maculas faciei tollendas, & cutim clarificandam. Albumina ouorum in aqua coctorum ad duritiem, remotis vitellis in mortario con-

teres, & in alembico vitreo aut alio vaſe vitreo deſtillabis. Vſus eſt, vt per tres vel quatuor dies facies quotidie ter illinatur.

Artexerem hîc catalogum âquarum deſtillatarum ex plantis, quæ in Germanicis deſtillationum libris Hieronymi Brunſuicenſis, & pleraque omnia ab eo mutuati Gualterij Ryffij deſcribuntur, niſi breuis eſſe ſtuderem. Et ſane nihil attinet ſingulas enumerari, cum à plantis ijſdem omnibus quarum vllus in re medica vſus eſt liquores etiam deſtillari & poſsint & ſoleant. Sed vires quoq; & facultates ſingularum recenſere, vt quidam faciunt, ſuperfluum eſt: cùm nullæ aliæ ferè, ſed eædem etiam aquis quæ plantis ipſis attribuantur, vt repetitiones iſtę non minus quàm braſſicabis cocta faſtidium vel mediocriter erudito lectori excitent. Quoniam tamen pharmacopolis aquæ nonnullę prę cipuè & præ cæteris in vſu ſunt, vt illæ quas Remaclus F. deſcripſit, earum catalogum hic attexam, eodem quo ille vtitur ordine.

Abſinthium. Apium. Artemiſia. Agrimonia. Althæa. Aceroſa. [Alkekengi.] Auricula muris.

Baſi

Basilicon. Buglossus. Balsamita, id est, menta Romana. Betonica. Bursa pastoris.

Chamæmelum. Calendula. Carduus benedictus. Centorium. Chelidonium. Cichorium. Capillus Veneris. Caprifolium, id est, Periclymenon. Cucurbita. Cuscuta.

Ebulus. Endiuia. Enula. Euphragia.

Fœniculum. Fumaria.

Gentiana. Genista.

Hepatica, id est, Lichē. Hedera. Hyssopus. Hippuris, id est cauda equina.

Lactuca. Lauendula. Lapathum.

Maiorana. Melissa. Marrubium. Melilotus. Millefolium. Menta. Malua.

Nenuphar vtrunque cum floribus. Nigella.

Origanum.

Pæonia. Papauer satiuum. Parietaria. Pentaphyllon. Petroselinum. Pimpinella. Pastinaca. Plantago vtraque. Portulaca. Polygonos, id est centũnodia. Pulegium,

Rosæ albæ & rubræ. Ruta satiua. Rosmarinus. Rubea tinctorum satiua. Raphanus.

Saluia. Saxifragia. Satureia. Sambuci cortices, flores, folia. Scabiosa. Sco-

lopendrium. Solanum, cuius cùm plures ſint ſpecies, fere, ex halicaccabo tantùm, id eſt [Alkekengi,] aquam à pharmacopolis elici ſcribit Remaclus. Semperuiuum. Serpillum. Salix. Senecio.

Thymus. Tapſus barbatus, id eſt Verbaſcum. Tanacetum. Tormentilla.

Violæ. Valeriana. Virga paſtoris, id eſt, Dipſacus. Verbena. Vermicularis, id eſt, Semperuiuum minus. Vrtica.

Harum autem ſingularum plantarum imagines non adpinximus, tum quod in aceruum congeſtæ ſingillatim diſtingui non patiantur, tum quòd crambe hæc fuiſſet repetita, cùm eas in Fuſchij herbario ex noſtra officina typographica depictas ad viuum & deſcriptas videre liceat.

De aquis destillatis ex animalibus, earumue partibus aut excrementis. Et primum ex animalibus integris.

EX catulis aqua destillata prohibet renasci pilos, And. Furnerius. Ego curiosis istis, & exquisitis remedijs & parum credo, & etiam si vera sint, non probo, presertim vbi alia multa & parabilia non desunt.

Ciconiam teneram aliqui suffocari & destillari instar aquę rosaceæ iubent, inde illini paralyticas aut contractas partes, & per vices ablui cum decocto cancrorum viuorum sine sale: mirificè enim subuenire aiũt, si continuetur. Sunt qui in ciconiæ tenerę, & quæ nondum volarit, corpus exenteratum vnciã camphoræ & drachmam ambræ imponi iubeãt, & destillando tres aquas colore differentes, singillatim collegi: ex his vltimam præcipuè laudant, vt facies alba & pura reddatur.

Destillatur & aqua ex pica, de qua lege Brunsuicẽsem & Ryffium, vt de sequentibus etiam. Ex capone, de qua infrà priuatim agemus, non enim simplex

tantùm, ſed & multis modis cõpoſita fit.

Ex ranis, cancris, limacib. formicis.

Ex ſanguine anatis. hirci, taxi, vituli: vide Ryffium & Brunſuic.

Ex humano ſanguine: vide Brũſuicenſem: & infrà in mẽtione. Quintæ eſſent.

Ex iecore & pulmone vituli.

Lactis liquore deſtillato chymiſtæ vtuntur, & qui boracis ſeu chryſocollæ cõfectionem moliuntur aliqui. Mirum eſt quòd refertur apud Tartaros aquam è lacte deſtillato inebriare. Oportet igitur lac denſius eſſe, & moram apud ignẽ contraxiſſe. Itaque ex lacte forſan equorum id contingit. Sed omnis aqua cùm ſæpius deſtillatur hoc poteſt efficere. nã incaleſcit, attenuatur, & vim ignis magis recipit, Cardan.

Sunt qui aqua ex vino & lacte ſimul deſtillatis cõtra quartanam vtuntur, in Anglia præſertim, vt ſcribit Brudus Luſitanus: aliqui contra auriginem bibũt, author Ioannes Gœurotus.

Priuatim verò aqua ex lacte caprino deſtillatur: vide Ryffium.

Aqua ex felle bubulo: vide apud eundem.

Ex ouorum albumine & vitello. Ibid.

Ex ſpermate ranarum in aquis inuento

to:vide Ryffium.

Ex vacarum ſtercore:vide eundem.

Humani excrementi aquam deſtillatam fiſtulas aliqui ſanare promittũt, itẽ vlcera corroſiua & difficilia curatu, & cancros, & tineam ſeu manantia capitis vlcera: item cicatrices cuti aſsimilare, maculas ſeu albugines oculorum abolere. Potam comitialibus prodeſſe, hydropicos iuuare, calculum è renibus & veſica pellere, cõtra rabidi canis aliósq; venenatos morſus antidotum eſſe. Oleũ ex eodem, quod poſt aquam igne aucto deſtillat, multò efficacius eſt ad fiſtulas & cancros, aliáque prædicta mala, Matthæolus Senenſis & alij. Vide mirabilia quædam apud Brunſuicenſem.

Vrina humana deſtillata chymiſtæ vtuntur ad metalla quędam reſoluenda: typographi ad atramentum librarum, ſed hi in roſarijs deſtillant.

De uasis & instrumentis diuersis ad destillationem pertinentibus.

VAs destillatorium nominantes corpus intelligunt, seu cucurbitam, quam Germani suo vocabulo à similitudine figuræ clauam appellant [einkolbem:] Idem aliqui cucurbitam vocant.

Corpus vel corpulentũ vas aliqui vocant latius vas, seu cucurbitã, in qua ponitur quod destillãdum est, Syluius. Habet enim hoc vas, alembico ceu capiti comparatũ, corporis seu thoracis quandam similitudinem. Idem Arabice à Bulcasi Beten seu Batan, id est venter nuncupatur. Videtur & Atanor apud eundem

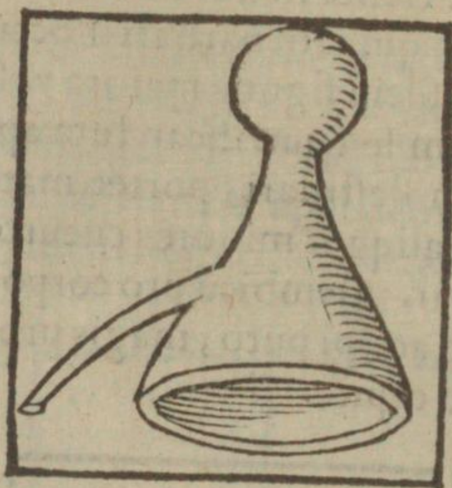
vbi aceti destillationem præscribit, cucurbitam significare.

(Furnum athannor vel fixatorium describit Geber in libro Fornacũ.) Cucurbitam quidam barbari Bocciam vocant. Eiusdem figuræ maiora vasa ad digerendum seu putrificandum apta sunt: inde cùm destillari oportet, materia digesta in aliquot minores cucurbitas distribuitur. Alembicũ pro corpore simul & capite accipi puto, magis propriè tamen pro capite.

Caput enim seu capitellũ, vt dixi, est vas superius quod capitis quandam speciem præ se ferat, inferioris quod maius & oblongius est respectu. Idem vas recentiores campanam vocitãt, & capellã, (aliqui metã, in quã per expiratum guttatim

ratim colligitur liquor) alij pileum: nostrates galeam. [ein helm.]

Tubus qui ab alẽbico oblongus procedit & deorſum flectitur, naſus, roſtrũ, & ſimpliciter canalis vocatur: quòd per cauitatẽ eius concretæ in alembico guttæ, quæ omnes in limbo, id eſt, interiore circa imum alembici plica, conueniunt, effluentes deſtillẽt in vas ſubiectã, quòd vulgò recipiens, receptorium & matellam nuncupant. Naſus & roſtrum à ſimili figura dicuntur, ꝙ hęc pars non aliter promineat quàm à capitibus auium roſtrum, & quadrupedum naſus. Recipiens vas cũ olea ex metallicis, vt vitriolo deſtillantur, vbi magno igne diúque

opus

opus eſt, peramplũ requiritur. ſec⁹ enim propter copiã vaporũ in vaſis collectam, ne diſsiliant periculũ fuerit. In amplis & largis capitibus aquas & olea præſtãtiora fieri creditur quàm in anguſtis.

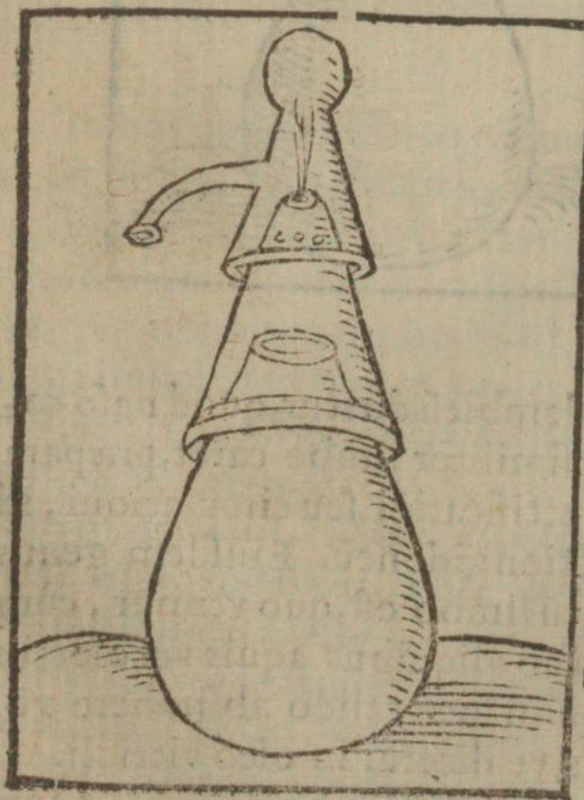
Cæcũ alembicũ dicitur, quod naſo roſtróue, & ſimiliter limbo caret, præparationi & rectificatiõi ſeu circulationi, id eſt perfectioni, idoneũ. Eiuſdem genus alterum cũ limbo eſt, quo vtimur, cùm phlegma ab aliquibus aquis vel oleis in Sole aut alio loco calido abſtrahere voluerimus, vt dicetur in oleo vitrioli.

Quæ

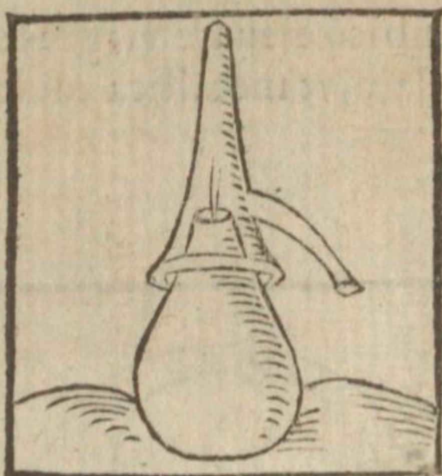

Quæ corporibus seu corpulentis vasis non erectis, sed velut cubantibus imponuntur capitella limbo carẽt, suntq́; lagenis terreis vulgaribus proxima, Syluius.

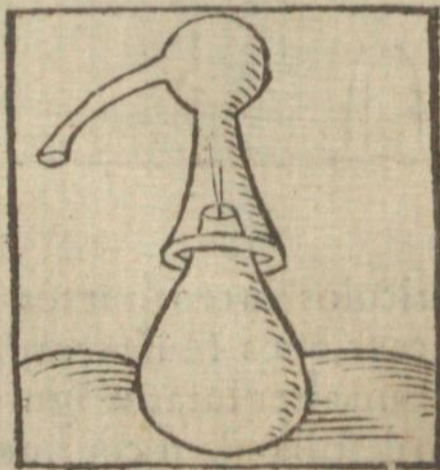
Vidi & capitella duo, vt per inferius pertusum materiæ portio in superius ferretur, qđ cum inferiore clauiculatī iungebatur, ne inferius lutatum esset auferẽdũ cùm recẽs materia vasi corpulento erat infundẽda. Idem.

Inter

Interdum capitelli forma eſt in altum pyramidis, modò mucronata, interdum parte ſumma capitis modò lateſcit, vt plus vaporis capiat, & largiorem aquam

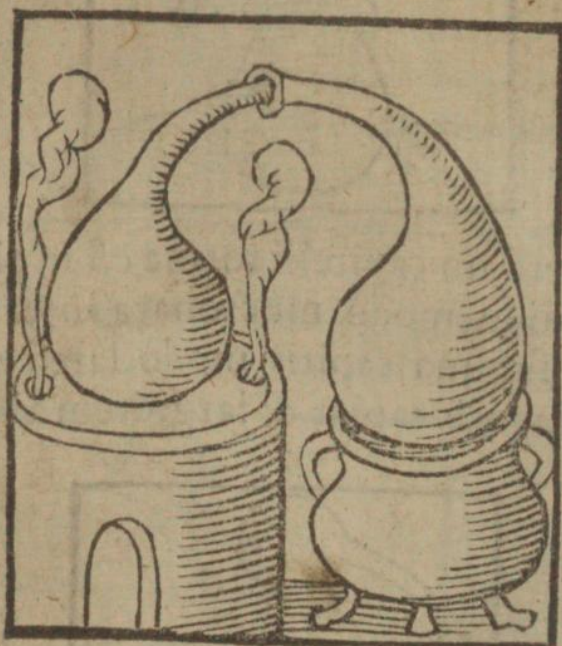

cogat: ſed tunc fere in vas corpulentum ex vertice relabitur, Syluius.

Sublimare pro deſtillare multi ſimpliciter accipiũt, alij peculiariter pro eo quod

eſt

eſt in alembicũ eleuare vi ignis materiã illi figendam, vt metallica multa ſublimantur.

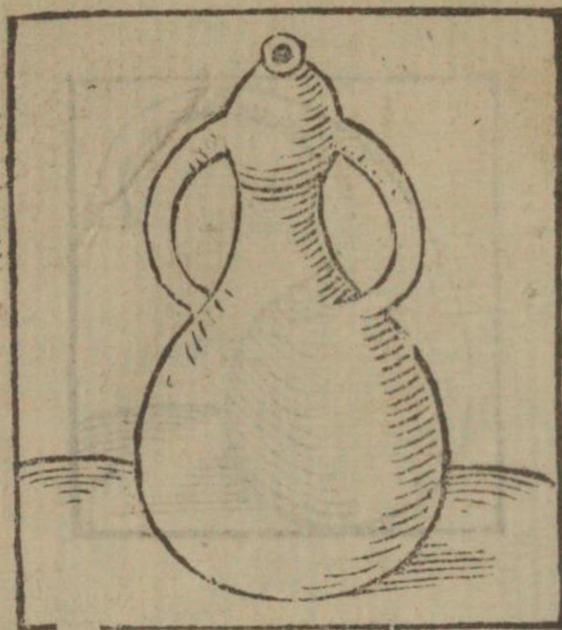
Alij vtricolos vitreos aut terreos mutuò applicant, quos Muſas cornutas vocant, quorum alter lutatus igni inſidet, materiam deſtillandam continens: alter ab igni procul abeſt, humorem recipiẽs in ambobus collis concretum, Syluius. Inſtrumẽta hæc vulgò Retorta vocant, Galli etiam Cornutas.

Porrò

Porrò Muſa cornuta muſicum inſtru mẽtum eſt, quod Germani vulgò Sacci fiſtulam nominant. Eſt autem vas retortum, idoneum deſtillandis illis quæ non poſſunt altius attolli.

Vas recipiens plerunque eſt, phiala vitrea collo oblongo, cuius ori olembici naſus inſeritur, & aliquando venter eius ollę aut alteri vaſi concauo imponitur, vt firmi⁹ loco maneat, vel pro rei cõmoditate aliter atque aliter collocatur. Circulatoria vaſa dicũtur in quibus per vices vapor aſcendit, & rurſus in liquorem conuerſus deſcendit, vt dicemus infrà in putrificationis mentione. Ex

his præſtantiſsimum eſt, quod vas Hermetis ab authore nominatur: & à figura, vt conijcio, Pelecanus. Nam vt pictores Pelecanum repræſentant roſtro ſuũ pectus pungentem: ita hoc vas vtrinque tanquam anſatum canales habet, qui à capite id eſt ſuperiore parte incoantes ſemi circuli figura deſcendũt & reflectuntur quaſi in principium vẽtris infici, quę figura eſt ſi à vitrarijs difficulter & magno prætio impetratur, omnium tamen optima eſt ad circulandum: ſi haberi tamen non poſsit, cucurbita cũ alembico cæco ſine limbo vtemur: aut vaſe ex integro vitro, quod in medio anguſtius

ſit, & ab initio ventris eminentem habeat breuem canalem per quem liquor infundi & effundi poſsit. Vtriuſque horum figuras ponemus infra in Titulo de quinta eſſentia: & alias quaſdam aliorum vaſorum, & fornacum paſsim in hoc opere. ¶ Formæ vaſorum diuerſæ & prope modùm infinitæ ſunt, chymiſtis vſurpatiſsimæ, Syluius. Figuras & nomina diuerſorum vaſorum qui requirit, ex Brunſuicenſi. Ryffio. Andr. Lonicero & alijs petet. In vitrarijs quidē officinis quos quis voluerit modos ſibi conficiendos locabit: quales & in Heluetia ſunt prope Scaphuſiam, & non procul Baſilea & Solodoro. Sed optima ex vitro albo fiūt, vt Venetijs. talia apud nos fieri poſſunt fragmētis orbium ſpeculariū alijsque vitri albi collectis. ¶ De aludele, vaſe vide Gebrum in libro Sūmæ perfectionis 1.4.4.4. & rurſus in libro fornacum. Albertus alutel ſcribit, & vas interpretatur ſublimationi deſtinatum: ſimiliter Bulcaſis. Idem arſenicum ſublimari iubet in patella terrea vitreata, cuius formā deſcribit in capite de ſublimando adhichbar dic. Aluthel (per th.) eſt alembicum quo vtuntur alchymiſtæ in deſtillationibus, Belluenſis.

De materia Vaſorum ad deſtillandum: & primũ contra plumbea & ænea uaſa.

AQuæ deſtillatæ per Balneũ Mariæ tantum excellunt illis, quę p ignẽ ſimpliciter in alembicis plumbeis fiũt, quãtum aurum præſtat ferro. Nam quæ in Balneo Mariæ parantur cum capellis (alembicis ſeu capitibus) amplis, & bene magnis & vitreis, abſque vllo moleſto odore fumi aut empyreumatis, natiuum odorem ſaporémque herbarũ & florũ, à quibus extrahuntur, referunt, quod in vulgaribus plumbeis minimè cõtingit. Nam quæ in his parãtur aquæ paucisſimę & rarò, præſertim adhuc recentes, fumi aut vſtilaginis inſigni faſtidio carẽt: quod quidem bibẽtibus ægris non moleſtum modo, ſed etiam noxium eſt, nã praua plumbi qualitas ſtomacho pectori, & omnibus viſceribus nocet: & ſimiliter ęris qualitas. Quo intellecto docti & pręſtãtes medici, veteres ſecuti, decoctionibus tantùm vtuntur. Sed aquæ vt par eſt deſtillatæ, id eſt, odore ſaporáque ſuę plantæ prędıtæ, nõ ſolùm decoctionum vires æquãt: verùm etiam ſuperãt in eo,

quod

quod tum gustu suauiores, tum visu clariores cùm sint, magis oblectant. Debebunt autem boni tum medici tum pharmacopolæ relictis plumbeis instrumentis, balnea Mariæ dicta sibi parare, & si plus in eis tum laboris tum sumptus foret, ita Deo pariter & hominibus satisfacturi, Matthęolus.

Quæ plumbo destillãtur, omninò improbãda censeo, propter cerusam & qualitates alias plumbi maleficas, cum & aquam per tubos plumbeos deductã damnarit Galenus, quòd dysenteriã excitat, Syluius.

Multum præterea variãt, vt cocta, sic destillata, vasorũ ratione. Quamobrem magna ĩ his cura est adhibẽda, vt terrea sint vel vitrea potius quàm metallica, & quæ terrea sunt, ex luto sint puriore & diligẽter cocto, qualia sunt figulina Lutecię Bellouaca, & Britonica, & Hispanica. Vitrea autẽ sunt præstãtiora, quia puriora & dentiora: sed etiã chariora & fragilia magis, nisi paulatim incalescant & refrigerẽtur, in quo etiã discrimine sunt terrea. Ob id vtraque luto sapiẽtię, quod vocãt, paulatim vndique circumlinunt & siccant, quantum vasis eius ignis violẽtia attingere debet, etiam si cineribus,

arenis, ſcoris primùm excipienda ſit. Nam quæ aquis aut ipſarum vaporibus incident vaſa, munimento nullo indigent. Metallica verò, plumbea, ferrea, ærea, ſtanea, argentea, aurea, cur damnẽ, in promptu Galeni ratio eſt, in ſingulis ꝓpè horũ metallicorũ generibus. Si em̃ aquam plumbeis rubis delatam affirmat dyſenteriam generare, qs metus ab aliquis receptorio & capitello plumbeo deſtillatis? Adde quod ceruſa nõ pauca in ſuperficie interna plumbei capitelli, vt aceto deſtillando colligitur, ſic vi empyreumatis cum vapore plerunque etiam agri, nempe ex plãtis acribus aſcendentis, ea quæ aquas ipſas inficit, & magna parte lacteas reddit, donec ſubſederit. Ex cæteris metallis, quæ vel ferruginem vel æruginem gignunt vaſa, tantum habent periculi, quantum ferrugo ærugo nocentior ceruſa. Purgatiore argento & auro facta vt ſunt innocẽtiora ſic paratu ob ſumptum magis difficilia, Syluius.

Vaſa optima ſunt vitrea, deindefiglina vitreata (intus foriſque.) deinde alẽbica ex ſtanno, patellæ (.in roſarijs) ex plumbo. Tertio alembica ſimul & patellæ plumbea. Nam & lignorum ignis ſub

ſubiectus ſi modicus ſit, plumbo non nocet: ſed oportet patellas iſtas plumbeas in cinere cribato ſitas eſſe altitudine palmi, non in arena. Quarto alembica ex cupro intus ſtanno inducta. Quinto ærea, Sed cuprum, & magis etiam æs, duo incommoda habent. Primum quod aquas reddunt ad ruffum colorem plerunque declinantes, & vſtilagine vitiatas. Alterum, quòd ſemper vis quædam venenoſa eis ineſt, magis quàm cæteris metallis, ideóque cauendum ab eis monet Chriſtophorus de Honeſtis, Brunſuicen. Cùm igitur eruditiſsimi quique medici & experientia ipſa, aquas in vaſis ex plumbo, ære & alijs impuris metallis deſtillatas omninò improbent, boni viri officium fuerit ad magiſtratum hæc referre, vt pharmacopolis aquas huiuſmodi partim nocẽtes, partim certè inutiles amplius parare aut venundare non liceat. Bulcaſis quidem cucurbitis plumbeis vtitur in roſis ſiccis deſtillandis: quod forte concedi poteſt pro illis aquis quæ extra corpus tantum vſurpari debebunt. Sunt qui vaſa ex puro & optimo ferro parata non vituperent, quod nulla praua qualitas inde, vt aiunt, in materiam aut li-

quores redundet:& metallica quędã magno ac diuturno igne deſtillãda tam validis vaſis indigere videãtur. Sed de hoc alij iudicẽt: ego chymiſtis ea reliqrim. Berchile Bulcaſis vocat vas ĩ furno aquę roſaceæ bullientem aquam excipiẽs ex aheno iuxta poſito deriuatam, cui vaſi cucurbita roſas continens imponitur.

De Fornacibus, &c.

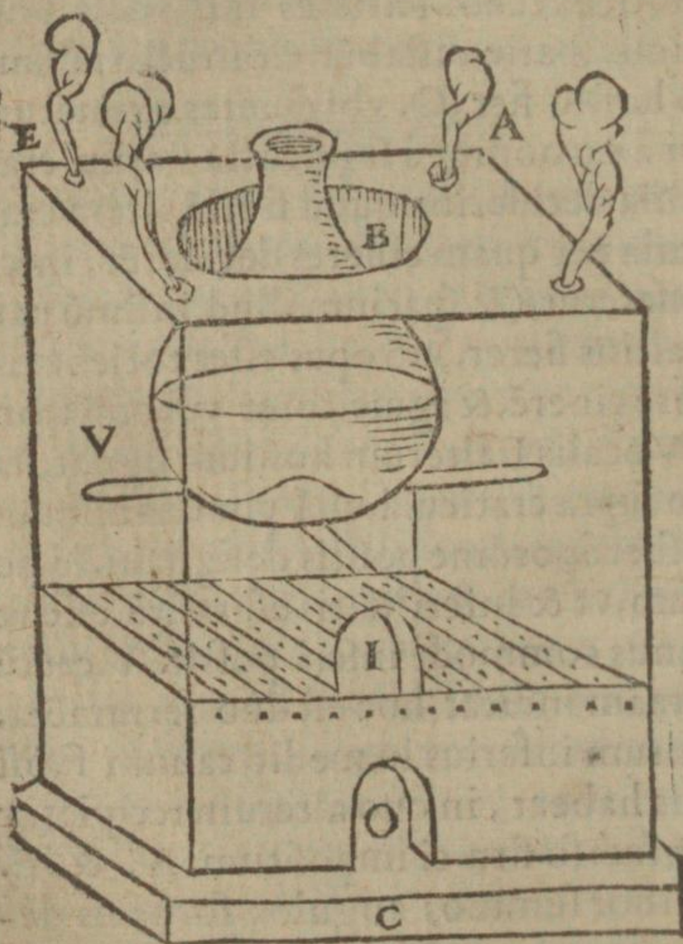
FOrnacũ genera duo deſtillationi per cineres apta ſupra deſcripſi:& Balneum Mariæ etiã ex Bulcaſi. Hîc aliud fornacis genus delineabo, cui⁹ vſus erit varius: præcipuus tamẽ cùm quid per ignẽ validum deſtillari debet, ita vt nihil medium ſit inter ignem & cucurbitã qua continetur materia deſtillanda: quo modo olea quædã ſiue liquores cauſtici ex metallicis eliciuntur, vt aqua fortis, &c. Erit etiam vſus ad ſublimãdum:& ſi qs lebetem in ſummo ſuper crucẽ ferream imponat, eam vel cineribus vel aqua replebit, & luto circumpoſito quam voluerit deſtillationem inſtituet. Pro aqua forti verò aut ſimilibus cucurbitã lutatam ſtatim, recta ſuper crucẽ imponet. Quin & ſupra tabulam è ligno validã hæc fornax cõſtrui poterit, vt ego feci, vt in quẽ

volu

volueris locum trãsferatur. Itaque ſuper tabula lignea quadram fornacẽ ſtrues, ea capacitate quæ mediocri cucurbitæ imponẽdæ ſatisfaciat. parietes ex lateribus eriges, quos luto optimè præparato cõglutinabis. Altitudo pedes duos non multũ excedet. Parietes intꝰ pedis plus minus ſpatio diſtabũt. Cõſtructo iã fundo hoſtiũ fiet, O. vbi cineres eximãtur, qui à carbonibꝰ à ſupſtructa ſtatim craticula deciderint. quod ſi etiã altera craticula per quam cineres deciderẽt, interponeretur, (& ſpacium illud infimũ paulò altius fieret,) nõ opus eſſet toties eximere cinerẽ, & ignis foret vehemẽtior.

Vocalis I. alterum hoſtium ſignat, ſtatim ſupra craticulã, quã punctis aliquot trãſuerſis ordine poſitis deſignaui. Id hoſtium, vt & inferiꝰ, ſatis eſt tantũ eſſe vt manus commodè inſeri poſsit. V. crucẽ ferream indicat, hoc eſt duo ferramẽta, quorum inferius in medio cauum ſubſidens habeat, in quo alterum recipiatur tranſuerſo ſitu ei impoſitum. A. & E. quatuor ſummos angulos fornacis demonſtrant, in quibus totidem ſpiracula (vẽtilia vulgò vocant) fieri debent. at ſi fornacem rotundam facere placuerit, ſpiracula iſta inferius alicubi fiẽt, nem-

pe circa crucem, vel ſtatim infra lebetē, ſi quis indetur: quem per B literam notaui: tabulā ſuper qua fornax tota ſtruitur per C vt in figura hîc adiecta appa-ret. Alius fornacis genus pro oleo vitrioli, infrà deſcribam.

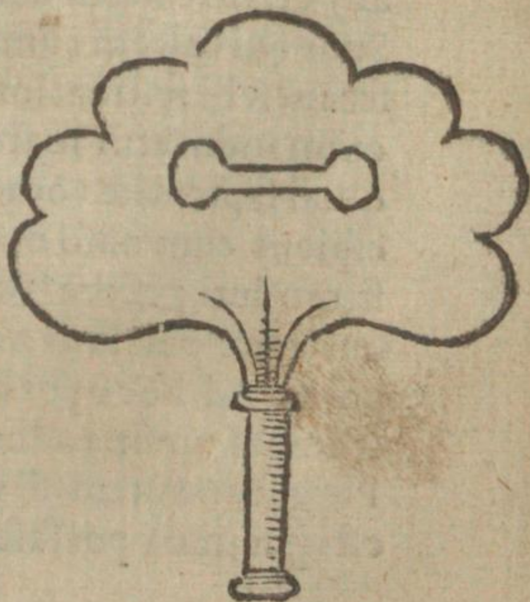
Fornacē pro Balneo Mariæ deſcriptā habes ſupra, vbi de Balneo Mariæ in genere tractamus, ex Syluio item in a-

quæ

quæ rosaceæ apparatu, ex Bulcasi.
De fornacibus diuersis chymisticis & de stillatorijs liber Gebri extat. De fornace construenda vide apud eundem in libro Summæ perfectionis 1.4.43. ¶ De rosarijs communibus, in furnis figlinis, etsi quidam ex ære etiam faciant, dicemus infrà, statim post destillationem per cineres. ¶ De pigro Henrico seu furno acediæ, id est, canali quò Balneum Mariæ calefit, suprà scriptum à nobis est, vbi de Balneo Mariæ in genere egimus.

¶ Carbonũ differentias ex Theophrasto: sed melius ex fabris nostris præsertim aurifabris, & ipsa experiẽtia cognoscemus. Dãnãtur fossiles propter odoris grauitatẽ. Ex fago biegnis præferũtur.

Dioptram appello instrumentum ꝙ quidam faciei obtẽdunt manu, ne ab ignis vicinia lædantur, cùm ad vehemẽtiorem ignem accedere opus est. Ea est tabella rotũda inmedio per transuersum excisa, cum manubrio, huiusmodi.

Liqu

Liquores destillati in phialis vitreis seruari debẽt, oris angusti. os epistomio ligneo præcipuè ex subere occludetur, & insuper inducta cera membranam circũ illigare oportet.

Vasa quomodo claudantur & muniantur, tum luto, tum aliter.

LVtare vulgò dicunt pro eo quod est luto illinere, loricare, incrustare. Odores & qualitates eorum quæ destillantur vt melius conseruemus, caput cum corpore, & nasum extremum cum recipiente, qua committuntur, diligenter luto sæpire & aptare oportet, lutare vulgò dicunt. Sunt qui luto simplici cum pilis bubulis subacto ad id vtantur, alij etiam calcem addunt, ni fallor.
Sunt qui calcem cum oui albumine misceant, vbi festinatione opus est: statim enim induratur materia. alij aliter lutũ quod sapientiæ vocant, componunt. Recipiens cum naso non opus habet tam firmo luti genere. Sat fuerit si cum duabus ceræ partibus vnam resinæ incorpores. Ad hoc opus communis abiegna & impura resina adhibetur, sed purgata. Purgatur autem si vt primum liquata est igne, mox per fasciculum straminum

traijciatur & percoletur. De præparatione ceræ ad lutandum per ſtramen, lege Vlſtadium capite 10. Si caput non ſatis aptè reſponderit ſuo corpori, ſed laxius ſit, chartam in gyrum ductam interpones. Foris etiam vbi circa cõmiſſuram inducẽdum eſt lutum, chartam madidã primùm inijcito, aut linteum, deinde lutato. ¶ Lutum ad conglutinandum cucurbitam cum alembico, &c. debet cum argilla & pilis fieri, & ſiccari antequam ignis ſubijciatur, Bulcaſis in oleo de lateribus. Erit autem firmius lutum, ſi nõ modò cum pilis aut lanis, ſed & ſanguine hircino ſubigatur: magisq; etiam cũ ſquama fieri. Lutum quomodo pro fornacibus parandum ſit, vide infrà vbi de deſtillatione per cineres docemus.

¶ De ſigillo Hermetis, id eſt vitreorũ vaſorum orificijs candẽte forcipe per lenem compreſsionem conſolidandis & quomodo poſtea iterũ reſerari debeant, vide Vlſtadium capite viceſimo. ¶ Luto muniuntur etiam toto ambitu cucurbitę illæ quę ignem ſuſtinere debent immediatè ſubiectum, idque bis vel ter, ſiccata ſemper priore cruſta, antequam ſecũda inducatur, vt cum aqua fortis & oleum vitrioli deſtillantur. Pro deſtillatione

tione in cineribus lutatione nõ opus eſt: ſi quis tamen vaſorum fragilitati conſulere velit, præſertim vbi plura vaſa ſimul in vna fornace ponũtur, ſemel aut iterũ incruſtaſſe ſufficiet. Cucurbitas illas quibus in Balneo Mariæ vtuntur præſertim cùm plures ſimul ponendæ ſunt, aliqui panno laneo induunt, confectis ex eo veluti caligis aut ſoccis, qui infibulantur.

¶ Vaſa vitrea aiunt igni diutius reſiſtere ſi incerentur: hoc eſt, ſi cera liquata vaſis priùs calefactis bis aut ter illinantur.

De præparatione ad deſtllationem.

Quoniam in deſtillatione elementorũ quærimus ſeparationem, ſiue ꝓpter vnum pluráve ex ipſis, ſiue vt ijs remotis quintam eſſentiam adipiſcamur: ſeparatio verò ſine qualiditate fieri non poteſt: Nam caliditas ea quæ eiuſdem generis & naturæ ſunt colligit, diſcrepantia ſeparat: varios modos, vt hoc ritè efficerent, tum Chymiſtæ tum Medici inuenerunt. Vocant autem huiuſmodi præparationem diuerſis nominibus, digeſtionem, fermentationem, putrificationem. Digeſtionem dicunt comparatione cõcoctionis illius quæ in ventriculo fit, per calorẽ innatũ, qui efficit vt in geſta

ſta omnia in vnum chymum vertantur. Nam quod digerere & cõcoquere verba indifferenter accipiant, qui minus latinè loquuntur, notũ eſt. Quòd ſi materia ſiccior cũ liquore cõiũctaſic ꝑparetur, vocabulo magis ꝓprio macerationẽ aut infuſionẽ dicemus. Cęterũ fermẽtatio propriè dicit vbi vis quædã calida interna, ſed ab externo calore aucta vel excitata in humorem agit, ita vt communis quædam qualitas cum ſpiritu calido & bullas ciente per totũ corpus miſceatur extendaturq;, vt fit in fermenti propriè dicti cum farina ſubacta mixtione: item aceto in terram effuſo. Et hic quidẽ affectus initium putredinis eſt in ijs quæ humorem ſuperfluũ habent. Ab hac nihil differret quę putrificatio vocatur, niſi vaſe quod pharmacũ deſtillãdum cõtinet, in materia aliqua putreſcente collocato fieret: idq; non aliam ob cauſam, niſi vt vnus idemq; calor per dies aliquot continuus & æqualis pauco labore ſumptuq; conſeruetur. Materię verò putreſcẽtis odor & qualitas pharmaco, qđ in cucurbita vitrea ore diligentiſsimè obturato conditur, meo quidẽ iudicio cõmunicari non poteſt, & ſi quidem aliter ſentiant. Nam ſi vas diligẽter obſtructũ ſit,
vitium

vitiũ nullum accidere poteſt.accidit tamen aliquando non propter fimũ aliám ve externam cauſam : ſed quoniã materia in vaſe excrementitio humore habũdat,ꝗ accedente quouis calore extraneo facile putreſcit. Ipſum quidẽ vas vitreũ vt cunq; longo tpe in fimo permãſerit, nihil vitiatur,nec obſcurat̃ pręſertim ſi, ex optimo vitro fuerit,quale venetũ eſt. nã vulgare vitrũ viride nebulã quandã & veluti curtim in ſuperficie acquirit.

Deſtillatio quæ à putredine fit, vel fimi equini tam ſolius , quàm cum calſe paulatim irrigata & ſępe mutata.vel corticum humectatorum , vel aliorum putrentium, vt chymiſtis fuerit in multis vtilis:medico tamen non eſt recipienda, propter cauſam in lignis putribus & ex putredine vel alia de cauſa graueolentibus, ſi præſertim intra corpus eſt recipiẽda. nam admouendorum foris minor habetur ratio, Syluius.

De hac deſtillatione in fimo equino, vide ſuprà in fine eorum quæ de Balneo Mariæ in genere ſcripſimus. In præſentia quidem de putrificatione potius quàm deſtillatione agendum erat. Sed quoniam putrificatio quoque in fimo equino improbanda videtur ſi deſtilla-

tio

tio in eo vituperatur,non omninò præter propoſitum noſtrum & aliorum ſuper hac re ſententiam hoc in loco expoſui.

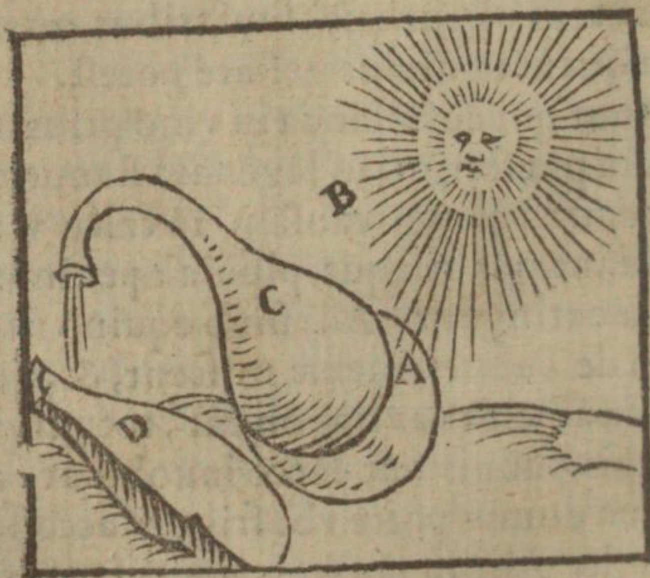
Putrificatio in fimo equino cũ calce, aliâs ſic fit, vt fimus quotidie aut alternis diebus, maioribúsve interuallis aqua tepida aſpergatur,alias ſineaſpertio ne,cùm ſcilicet per ſe ſatis calidus fimus videtur. Scrobe effoſſa in aliquo domus angulo fimi equini ſtratũ ponitur, altũ circiter pedem,id eſt tres palmos:deinde alterum calcis ad palmi vnius tantùm altitudinem,& ſic deinceps alternis. Opus eſt autem plerunque fimi tribus oneribus quanta baiulus geſtare poteſt.

Sunt qui deſtillanda in vino prius macerata præſertim, in lagenam ſtanneam condant ,eamq́; cauſam in calce viua condant,quam aqua pluuiali per interualla extingunt. Alij fimo equino ſtramen de culmis auenæ miſcent, & aqua calida aſperſa vas imponunt, totumq́ue ſtuppis,pannis aut ſacco inuoluunt, in aliqua domus parte vbi frigori acceſſus non ſit. Alij in vinaceis per autunnum condunt. Alij in oliuarum fracibus,id eſt,poſt expreſsionem reliquijs omniũ optimè, vt Cardamus docet.

h Pro

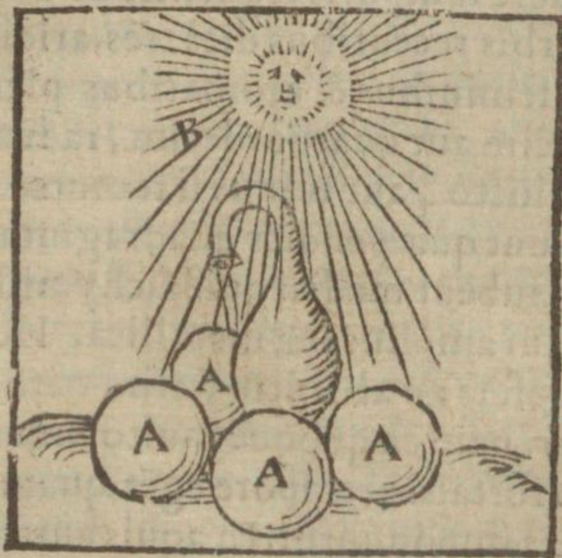
Pro leui quidem calore ſimpliciter in ſtrumenta conciſa imponi ſatis eſt.

Germani quidam qui in ſtubis degũt per hyemen (hypocauſta aliqui vocãt, ego zetas potius) fornaces A in eis humiliores faciunt, & in ſuperficie ſuperiore duas aut tres ollas B vitreatas imponunt ſuper bacilis ferreis, C lutóq; diligenter muniunt. In his tenuiſsima arena repletis, aut cinere, & deſtillari aliquid poteſt quod & ipſe experiri volui, & liquores quidam præparari aut rectificari, & cætera. ſic ſumptui & labori parcitur.

Aliqui vt materiam deſtillandam in Sole digerant, caua ſpecula D in hunc

vſum conficiunt, quæ quos exceperint radios B reddũt, & reflectunt in vas C quo materia continetur, ad hoc, vt audio, cõmodior foret figura parabolæ D cauæ. eſt autem parabola coni ſectio. Vide Archimedem in libro de ſpeculis comburentibus.

Idem commodè fieret globis cryſtallinis A ſuſpenſis inter vas circulatorium & Solẽ, B ita vt Solis radij per globos ad vas C pertingant. Sed horũ ipſe nihil expertus ſum. Vnus omnium iſtarum præparationum finis eſt, vt liquor facilius, vberius, & efficatius etiam extrahatur.

¶ Digeſtionis tempus pro materia variat, quæ quo ſolidior eſt, eò longiore indiget tempore, herbæ recentes breuiore egent tempore, cùm in vino alióue liquore macerantur: ſunt enim molliores & diutius relictæ mucorem contraherent. eædem aridæ paulò longiore, deinde ſemina, poſtremò radices: ita vt duplum ferè temporis ſequentibus debeatur, herbis recentibus dies tres, aridis ſeptem, ſeminibus & aromatibus pleriſq; duodecim aut quatuordecim, radicibus vigintiocto, aut minus ſi recentes fuerint. Sunt quæ per dies quadraginta relinqui iubent medici quidã, chymiſtę verò etiam amplius ſua metallica. Hoc etiam refert an ab initio ſtatim trita infũdantur. nam ea quoque multo breuiori, duplo fortaſsis, tempore egẽt, quàm quę integra imponuntur. In aquis aureis, vt vocant, aromata aliquando integra per dies aliquot in vino macerari: tum exẽpta tritaq; rurſus infundi & per aliquot dies adhuc relinqui ſolent.

Putrificatio herbarum deſtillendarũ in fimo equino ferè per dies quatuordecim fieri ſolet: in Balneo Mariæ verò per duos aut tres tantùm dies naturales, Brunſuicencen.

Putrifi

Putrificatione præcipuè indigent quorum ſubſtantia ſiccior eſt, cauſa, denſa, cruda minus quæ contra ſe habent, & per naturam aut Solem digeſta præparataque ſunt.

Putrificatio citiùs perficitur tempore nubilo, quàm ſereno, Vlſtadius.

Pleriſque quæ in fimo equino præparantur, aliquid ſalis adijcitur, vt animaliũ ſanguini, carnib. piſcib. Guainerius.

Vt digeras, accipito alembicum cæcum: ſi verò materia pura ſit, vt liquor purus, vas circulatorium, in quo genere optimus eſt pelecanus: quanquam is vix fieri poteſt, nec niſi magno ſumptu, &c.

Cæterum in digeſtione ſeu putrificatione vas totum occultari debet fimo equino, aut vinaceis, &c. Ad circulationẽ verò media pars vaſis, aut ſaltem tertia, in aërem liberum & frigidum eminere debet (vt etiam ad deſtillationẽ,) Vlſtadius ca. octauo, vbi pluribus docet de putrificatione in fimo.

De rectificatione liquorum deſtillatorum.

AQuę in Balneo. M. deſtillatę, inſolari & rectificari debẽt: nẽpe in vaſe vi

treo(cuius os corio obligatũ ſit aqua deſtillata repleto, ſic vt tertia pars vacua relinquatur, in arenam feruentẽ impoſito per quadraginta dies, vt phlegma omne cõſumatur, debet autem tertia pars vaſis in arena cõdi. Deſtillatæ verò calidæ facultatis aquæ, in vino aut aqua ardente prius infuſę, ne nimio calore homini nóceant, loco frigido in arena humida per mẽſem aut amplius, ſi feruidior aqua ſit, relinquantur, ſimiliter tertia parte vaſis in arenam condita: aut duæ vaſis partes (duæ tertiæ) in ipſam cellæ vinariæ terram defodientur, Brunſuicenſis. Aqua quæq; repetita deſtillatione, præſertim ſuper fæces bene contritas, rectificatur: eóque magis quo ſæpius deſtillatio eius repetita fuerit: ſed pleriſque ter aut quater repetijſſe ſufficit. Curandũ autem vt ſingulis vicibus phlegma omne diligenter ſeparetur, qđ ſit ſi vel primus liquor, aut ſi aqua ardẽs deſtilletur, vltimus, qui aquoſus eſt, ſeorſim excipiatur, &c. Phlegmate iam ſeparato, vltima per circulationem, (de qua iam proximè dictũ eſt, dicetúrque amplius in Titulo de quinta eſſentia,) ractificatio adhiberi debet.

Vt verò empyreuma, quod his ineſt, paulatim expiret, ſatius fuerit phialas,

qui

quibus hi liquores ſeruantur, apertas ali quandiu tenere: obſeruãdo tamẽ ne interim odoris gratia, & cum ea viriũ multũ exhalet, Sylu. Liquores deſtillati diuerſi aliquãdo ſi miſceantur, turbulẽti fiunt inſtar ſeri: & plerunq; liquor vetus cum recente mixtus perturbat eum. His puritatem & claritatem reddes, in libras tres aceti albi acerrimi ſex aut octo guttis iniectis: nam turbulentã materiam ad fundum detrahunt, Brunſuicen.

Deſtillatio per filtrum.

DEſtillatio per filtrũ chymiſtis magis in vſu eſt quàm medicis excogitata, vt leuior & ſubtilior puriórque pars à craſsiori & feculenta ſeparetur. Itaque ſucci herbarum ſic deſtillari poſſunt, in vaſe A aliquo poſiti, in quo pannus B laneus imponatur, cuius pars latior tantum in vaſe ſit, tenuior & in anguſtum deſinẽs, ſiue in vnam faſtiolam mucronatam , ſiue in duas aut tres diſciſſas, extra vas dependeat. debet autem vas modicũ à latere faſciæ inclinari. Licet & marginales aliquot panni faſcias imponere, ſingulas ferè longitudine pedis, per quas liquor in vas ſubiectum deriuabitur. Quod ſi iterum aut tertiò ſic

destillare voles eundem succum aut liquorem, vas primũ in quo liquor est in scalis ponere potes altiore gradu secundum inferiore,& sic deinceps, cũ fascijs panni in singula vasa impositis & depẽdentibus in subiecta, vltimum solum fascijs carebit, quod excipere tantũ debet, non etiam effundere. Destillatio per filtrum fit etiam in duobus retortis vasis vitreis bene lutatis, quorum vnũ altius stet altero, cũ liquores pretiosos & odoratos à materia (digesta prius in Balneo Ma.) detrahere libet: vt meminit Vlstadius cap.56. Ad syrupum qui de acido citri succo conficitur, succũ illum destillari oportet per pannũ seu filtrum, alioqui coagulatur, cùm refrixerit:& similiter succum limonum & arantiorum.

Per filtrũ aliqui destillant etiã herbarum decocta ad lenissimũ ignem facta, quę postea paulatim ad spissitudinẽ mellis decoquũt, vt è radicib. ellebori nigri. Alij simpliciter collare contenti sunt.

De aqua ardente seu aqua uitæ simplici, eiúsque uiribus & usu multiplici.

AQua ardens, seu aqua vitæ, à vino extrahitur, apud nos ex fæcibus tãtum

tùm ab ijs qui vulgò vendunt,& ex hoc vno ferè victum quærũt. Et fortè nihilò deterior est, quæ à fæcib. detrahitur: nam Lullus à corrupto etiam vino recte separari posse docet: imò si aliquoties destilletur, efficacior fiet, hoc est, calidior & siccior. Nam feces etiam vstæ perquã calidæ sunt,& calidissimum reddunt oleũ, quod de tartaro vocant. Sed quæ à vino detrahitur aqua ardens, suauior mihi futura videtur & odore saporeq; gratior, & nihil vstilaginis recipiens: & ad quintam essentiam quoque aptior.

Aqua ardẽs vocatur etiam aqua saponis, ex qua oleo admisto fit sapo, vrit enim corpus & vesicat. Fit autem hæc aqua, tanquam lixiuium, ex duabus seu tribus cineris partibus & vna calcis: & illa est fortior, in qua ouum submersum magis supernatat extra aquam. itaque primò sic facta, fortior est secundaria ad vsum cauterij, Monachi in Mesuem.

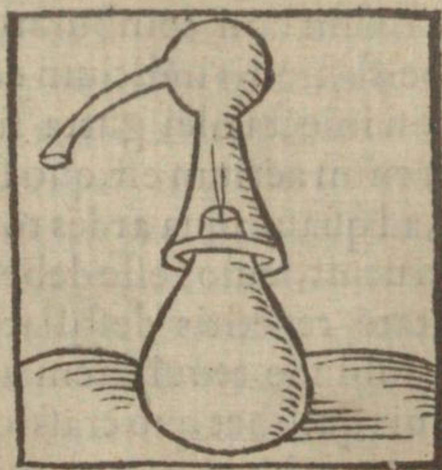
¶ Aqua ardens sæpius destillata eò acuitatis deducitur vt bibi non posit, Cardanus, sed hoc vulgò notum est, solent autem vulgò qui vendunt bis tantũ destillare: ad encaustorum vitriariorum verò vsum quater, ni fallor. Nos suprà docuimus, quomodo semel aut iterum

destillata in serpentinis aut alijs consue tis vasis, (cannis brachialibus æreis,) in cinerib. Postea persici posit, donec phle gma omne deponatur: qua ratione non tantũ calidior & subtilior fit, sed etiam gustui gratior odoratiorq;. Neq; corpo-rũ quæ vocãt, neque capitellũ(quæ alẽbi ca dicũt) vna omnibus ad omnes succos destilandos est forma.

Nam aqua trahitur quibusdã ex vino imposito in vas A æneũ magnũ igni in-cubans: cui collũ B crasũ tripedale est, & collo huic insidẽs capitellũ C etiã æneũ in pyramidẽ fastigiatũ, ambiente id ve-lut situla D aquã frigidã cõtinẽte, vt ce-lerius

ſerius vapor largiùs à capitello refrigerato denſetur, & ne ignẽ ſic referat aqua vini. Alijs loco colli & capitelli vaporẽ excipit fiſtula ex ferro albo vel alio metallo, prælõga in multos anfractus mæandrorũ modo & ſerpentũ cõtorta (vnde ei vulgò ſerpẽtinę nomẽ eſt) in aquã magna ſui parte merſa. Alijs alia quoq; eſt forma, Siluius. Formas vaſorum diuerſas aquã ardentẽ deſtillandi, apud Gualtherum Ryffium & And. Lonicerũ depictas vidimus. Bulcaſis ait vinum ita deſtillari poſſe, vt acetũ, cuius deſtillationẽ deſcripſerat. Vide infrà, mox poſt Titulũ de deſtillatione in cineribus. Sunt qui

ab operculo lebetis vinũ aut fęces cõtinẽtis fiſtulã A teretẽ rectà aſcẽdentẽ faciãt, infrà largiorem, vt quaſi çoniformis ſit.

eam

eam ſupra recto ferè angulo flectunt, & per ſitulã & aqua frigida plenam ſedi altiori impoſitam dirigũt, ſimplici quidẽ non intorto ductu, ſic copioſam aquam reddi aiunt. Similia inſtrumenta parua pharmacopolę quidam parant, & veſicas vocant: vt ſi quo alicuius herbæ ſtillatitio liquore indigent, ex tempore conficiant: quin & aquam ſuperfundũt, vt copioſior reddatur, quod minimè laudo.

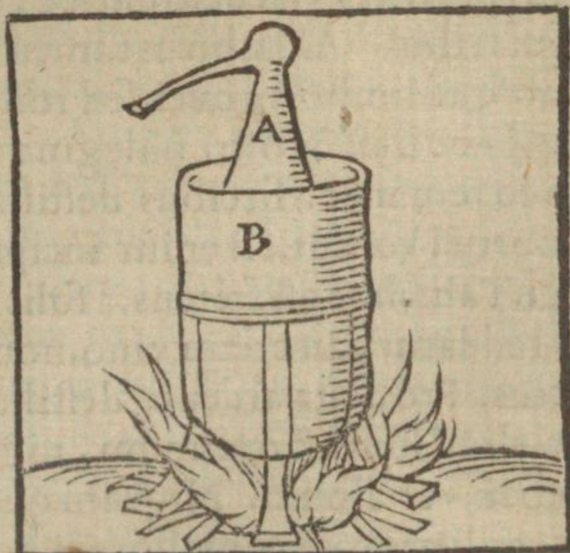
¶ Aquam ardentem ſatis deſtillatam eſſe: hoc eſt vt minimũ quater, & à phlegmate omni purgatam intelligitur, ſi accenſa tota à flammis conſumatur, vt nulla prorſus humiditatis nota in fundo vaſis relinquatur: aut ſi intinctum in ea linteolum accẽſum non comburatur, quod maioris perfectionis indicium eſt, vt illud etiam ſi iniecta olei gutta ſubſidat.

Oleum enim aërium eſt, quo ſubſtantia ignea, ad quam aqua ardẽs toties deſtillata peruenit, leuior eſſe debet, Sed vltra caliditatẽ repetitis deſtillationibus maiorem ſubinde tenuitatem acquirit. & cùm ignis quilibet quò craſsior eſt, eò magis vrat, quò tenuior eò minus tenuiſsimus ſanè omnium minimè vret.

Eadem cauſa eſt, ꝙ gutta aquę vitę in volam infuſa, quò melior fuerit eò citius

eua

euanescit & consumitur. Audio & hanc esse notã huius aquæ laudabilẽ, si succinum accensum eique in cochleario immisum ardeat. Cùm vinum (inquit Vl-

stadius cap. 10.) bis aut ter destillatũ fuerit, spongiam subtilẽ scinde in frusta ita magna, vt ab omni parte posint attingere cucurbitã in parte superiori, (nempe in ambitu interiori.) debet autem alligari spongia tribus aut quatuor funiculis extra eminentibus, quando superimposueris alembicum, ita quod spongia non posit in fundum destillatorij cadere: & intingatur in oleum oliuæ, & parum iterum exprimatur, ne fortè oleũ in cucurbitam incidat, & cum materia destillãda misceatur. Tum alembico super

perimpoſito claudat cũ cera (vel reſina purgata)prædicta. Per hanc ſpongiã ſpiritus optime deſtillabũtur, & phlegma propter oleũ non tranſibit. Et hoc modo plus proficies vna deſtillatiõe, quàm alioqui tribus. Alembicus tamen ſit factus abſque limbo, vt cæci, ſed roſtro nõ careat, Hæc ille. Noſtri phlegma quod in fundo remanet à fæcibus deſtillati, aquã mortuã vocant. eſt enim incipida & fœtida. Talis, hoc eſt fœtens, à ſolis ne fęcibus reddatur, an etiam vino, non ſum expertus. Pro aqua ardente deſtillanda, vnum eligẽdum eſt optimum, nigrum, vel rubeũ, vel album. Nigrum quidem & vetus vberiorem & meliorem aquam reddit. Ignis primò leuis, deinde vehementior fiet: ſed cauendũ eſt ne vllo modo bulliat vinum. Quæ elicitur aqua, ardens cognominatur, aut anima vini: & cum bis vel ter deſtillata fuerit, aqua flagrans, Albertus vt quidam citant.

¶ Ex fęcum quinque partibus duplici deſtillatiõe, hoc eſt prima & ſecũda, vnã relinqui audio, vel paulò minus, Phlegmate omni iam conſumpto, nihil amplius deſtillando amittitur, ſed totũ redditur. De quatuor menſuris vini plerúmque vna mẽſura aquę ardentis colligitur

gitur in prima destillatione, plus minus secundum bonitatem vini. Deinde in altera destillatione, pro vna mẽsura redit dimidia. In tertia, pars vna de quinq; cõsumitur: in quarta tantundem redditur, quantũ imposueris, vt plurimũ si destillatio ritè fiat. Perges tamen destillare. sic enim aquã magis magisq; perficies, ita vt nona & decima repetitione quàm perfectissima euadat. Sed quoniam ad destillationem toties repetendam & tempore maiore, & sumptu opus est, tertiò aut quartò destillata aqua sæpe sumus contenti, & perfectam vocamus. Et sanè vt citius tardiúsue perficiatur aqua, plurimum refert instrumentum. Vapor enim magis destillatur in prima destillatione canonis, quàm in tribus serpentinæ. (Vide an legendum sit, Vapor enim magis destillatur & perficitur in vna destillatione quæ per serpentinam, id est cannam anfractuosam fit, quàm vel tertiò repetita per cannam rectam.) Sciendum præterea quod tres diuersæ aquæ ex prima destillatione colligi possint, quarum prima perfecta est, illa scilicet quæ ardet & igne consumitur: linteum verò in ea intinctum quamuis ardens, non consumitur. (facies igitur ali-

quot

quoties periculũ, & cùm ardere aqua desierit: quod in destillatorio superest, tanquam inutile auferes. Secũda inter vtilẽ & inutilem media est.) Tertia inutilis, nisi quòd oculos & faciẽ clarificat, si ter quotidie mane, meridie & vesperi inde lauetur. (Sed hæc vis tertiæ aquæ, si ex vino destillatio fiat, fortè vera est sin ex fæcibus, vt apud nos, non vera.) Porrò destillatorium non supra duas partes impleri debet, vt tertia relinquatur vacua, & vaporibus, suum sit spatium, Hactenus Lullus.

De uiribus aquæ uitæ ex libro Arnoldi de Villa noua, qui de aqua uitæ inscribitur.

ARnoldus in libro de aqua vitæ quã plurimas eius facultates describit, tũ ipsius per se, tum alijs medicamẽtis admixtis ei post destillationem, seruato 12. signorum ordine à capite ad pedes. quoniam, vt ipse ait, remedia capiti adhibenda multò efficaciora sunt, si eo tempore admoueantur, quo Luna in ariete est, & similiter in cęteris, id quàm verum mihi videatur, nunc nõ dicam: hoc tamẽ non tacebo, quo nostro seculo doctior quisque

quę est eò minus illum huiusmodi pſuaſionibus, quas Arabes iñ rem medicam inuexerunt tribuere. Aqua vitæ ſimplex (inquit Arnoldus ex neſcio quo Theoderico) rumpit abſcenſſus tũ intrinſecos ſi bibatur, tũ illita extrinſecos. Rubentes, & calligantes oculos emẽdat. Fluxum lacrymarũ reſtringit. Epilepticos pota iuuat. Paralyſin inuncta curat. Ingenium acuit: memoriã reſtaurat. Exhilarat & iuuentutem conſeruat. Lẽtigines, impetigines, & omnes maculas faciei tollit. Synnanchem gargariſata curat, & vuã humore flaccidã: item phlegma ſalſum, guttam roſaceam & dolorem dentiũ remouet. Maniacis & melancholicis mirabiliter confert. Venenum fugat. Odor eius (accenſæ) muſcas & reptilia frigida interimit. Decoquit carnes, & piſces à putredine ſeruat. Vinum putrefactum reſtituit. Extrahit virtutes herbarum & radicum, ſi per quatuor dies (aliâs horas) imponantur in ea, viola tantùm excepta. Debet autem reponi in vitreo vel argenteo vaſe optimè clauſo. Melior vberiorq; fit ex vino vetere, puro & rubro, Hæc ille. Qui plura deſiderat quod ad vires aquę ardẽtis, legat quę ſuperius ſcripſimus de viribus quorun-

dam liquorũ quos aureos vocant noſtri,
& aquas virtutũ. Nam pleraſq; omnes
facultates ex æquo tum illis tũ aquæ vi-
tæ ſimplici adſcribunt, & multò magis
cõpoſitę, maximè verò quintæ eius eſſen
tiæ. Adeat præterea Lullũ in libro de a-
quis. Vidi etiã Alberto adſcriptũ quod-
dam fragmentum de aquæ ardentis viri
bus. Sed homines empirici rerũ atque tẽ
porum imperiti, aut vt ſponte decipiant
quos poſſunt, multa impudẽtiſsimè Ga-
leno etiã & Hippocrati & Ariſtoteli, de
aqua ardente ſcripta attribuunt. Frigi-
das paſsiões omnes, quæ curabiles ſunt,
breui curat: pręcipuè verò cerebri, neruo
rum & iuncturarum affectus. Tineã &
vlcera, omnemque ſcabiẽ, ſi aſsiduè la-
uetur, curat. Lienem iuuat. Vermes om-
nes interimit. Anhelitum fœtentem e-
mẽdat. Lumborum dolorem tollit. Mẽ-
bra læſa, ſi illinãtur, priſtinę reddit ſani-
tati. Carnes & piſces à putrefactione prę
ſeruat: ſed antequam edantur aqua com
muni ablui debent. Camphora in eam
impoſita, diſſoluitur. Infuſa in eam a-
qua communis, fundum petit: & ſimi-
liter oleum, Hæc Albertus vt quidam
citant.

¶ Sapor eius ſapores omnes excedit,
immu

immutatque, & odor odores omnes, Lullus. Calorem natiuum magis quàm vllum aliud remedium cõfortat, ventriculo, cordi & hepati saluberrima, sanguinẽ nutrit, cũ hominis natura mirã & maximè conuenientem habet familiaritatẽ. Membrorũ, venarũ & meatuũ omnium orificia apit & purgat: obstructiones tollit omniũ, & omnia corroborat. Quin etiã animi affect⁹ immutat, tristitiam & anxietatẽ tollit: lætos ingeniosos & animosos reddit, Lullus. Capitis dolorẽ illita aufert: lũbricos interimit à ieiuno pota. Animi deliqa excludit. Vlcera pudendorũ sanat inde abluta. Stomachicis succurrit. Flores omnes exterminat. Cadauera ne corrũpanṫ à vermibus cõseruat. Caniciẽ excludit. Prægnãtibus non concedit. Capitis pituitã aut catarrhũ emẽdat. Potentiã ad coitũ auget. Audit⁹ difficultati auribus infusa prodest. Cum vino mixta & pota comitiali medeṫ. Ore diutius retenta varios dentium dolores tollit. Oculorũ maculas seu albugines abolet (infusa nimirum:) fluxiones verò eorum auertit, vel ore tantùm retenta. Lepram aliquãdiu prohibet & occultat. Putrida vlcera corrigũtur impositis madẽtib⁹ inde linteis. Cũ pauco apij deco-

cto calculos vesicæ pellit. Mulieres fœcundas reddit, grauidis nocet. Dolores diuersos curat, & ossib. quoque fractis vtiliter calida (cum stupa aut emplastro aliquo) imponit. Spasmū in crurib. illita remittit. Innominatus. Sunt autē pleraque vt vidētur, ex Lullo desumpta.

¶ Noui ego mulierē vetulam, frigidā, cachecticā, in sudario per aquā ardentē intus accensam calefacto, restitutam.

¶ Sunt qui Cōstātini testimoniū de viribus aquæ ard. adducāt. ¶ Aqua vitæ præter cætera ad strāguriā & alios vesicæ affect⁹ valet: ad tertianā & quartanā febres cū frigido humore cōiunctas, ad lupum, ad vermes, ad vlcerosum doloris sensum. Menses in mulierib. promouet. Calculū renū frangit & expellit, & fœtus mortuos absq; magno dolore. Fluores vteri cuiuscunque coloris emendat. Perfectam esse aiunt, quæ ex decem vini partibus ad vnam redacta fuerit, (hoc tertia aut quarta destillatione fieri puto.) Capiti illita vermes, crustas, scabiem, porriginē & achores sanat. Maculas in facie & alibi tollit. Oua fracta aut quibus adempta est crusta, si imponas, in ea coqui possunt. Apoplexiam, tumores, phlegmata, tenesmum & lassitudinē

inuncta

inuncta ſanat morpheã potu & illitu edat. Cutim mollem & puriorem reddit. Deniq; contra morſum canis rabidi valet, vulnus quoduis aqua ard. ablutũ egregiè ſanatur, ita vt nihil mali ſymptomatis ſuperueniat.

Ego cùm aquam ardentem nimis calfacere & ſiccare per ciperem, mel aliquãdo admiſcuit, vnde & ſuauior potus, & mitior factus eſt ventriculo frigido vtilis, per hyemem pręcipuè. Sunt qui cum aqua mulſa permiſceant, aut potius cum apomelite, quod vulgò noſtri ex fauis faciunt, &c. Aliqui caricas eo perfuſas & accẽſas, calidas deuorãt. licebit & quẽuis ſyrupũ, pro vt morbus requiret aliũ atque alium dulcem admiſcere.

Vinum ne conturbetur aut putreſcat, decima pars ardentis aquę infuſa efficit. melius longè ſulfur, ſed odore prodit dolum. Idem poteſt alumen, ſed noxia ambo valetudini vehementer obſunt, Cardanus.

Si vinum per ſaporem vaſorum vel vuarum fuerit corruptum, aqua ardente infuſa reſtituitur. Eadem vinum pendulum reſentius purgat. item vinum putre factũ, & accetoſum quoque. nam acetũ conuertit. Deniq; cuiuis malo aut cor-

rupto odorem & ſaporem bonum conci liat. ex bono etiam vino melius reddit, Albertus vt quidam citant. Cùm vinum infundendum eſt vaſi vacuo, plerique orbiculum ex ſulfure incenſum, immittũt: alij aquam ardentẽ, intincta in eam ſtuppa.

❡ Vinum cui datur omnis ſapor & odor in momento, & eſt res curioſa maximè pro diuitib. qui diuerſitatem vinorũ obſtentare volunt, & etiã vtilis. poſſunt enim vino hoc modo communicari diuerſorum remediorum qualitates. Herbæ, ſemina aut aromata quæuis infundãtur in aquam ardentem per horas viginti quatuor, ſic vis illorum extrahetur. Tũ aquę ſic imbutę modicũ vino bibendo miſcebitur, Arnoldus de villa noua.

Cum aqua ardente aromatibus imbuta quomodo fiat vinũ quod vulgò Hippocraticum vocant, in vinis dicam.

De quinta eſſentia vini dicam infrà ſub Titulo de quinta eſſen.

De ijs quæ arida deſtillantur, in liquore aliquo infuſa.

QVæ ſicca vel arida ſunt, deſtillari non poſſunt, niſi in liquore aliquo

quo infusa & macerata fuerint. De his hoc in loco scribam:de ijs verò quæ recentia in liquore aliquo ante destillationem præmacerantur, inferius inter aquas compositas, statim ab initio. Quãuis & illæ de quibus hîc agimus, compositis adnumerari potuissent. Arida igitur conterũtur primùm, deinde in aliquo liquore macerantur, vino, aceto, aqua pluuiali aut fontana, atq; his ipsis vel crudis, vel destillatis: Acetum quidem & vinum hunc in vsum aliâs semel aliâs sepius destillantur:aut in alio quopiam stillatitio liquore. Poterunt & in plantæ alicuius succo macerari, eóque similiter crudo, aut(quod prętat)destillato. Aqua ardens rectificata aromatib. macerandis magis cõuenire videtur, nisi nimiam caliditatem, qua vtẽtes detracto inde liquore affici possent, vitemus. Aliqui cinnamomum contritũ aqua fontana affusa destillant, vt inter olea dicemus. Semina etiã & alia aromata, quib⁹ oleũ elicit̃, in aliquo ex prædictis liquoribus macerãtur. Pręstat aũt hęc omnia, arida dico, infusa, in cineribus igne lento destillari, meo quidem iudicio. De aquis virtutum siue aureis quæ fieri solent saluia alijsq́ue herbis odoratis &

aromatibus in vino infusis, infra dicam inter aquas compositas: & de ijs quæ in aqua ardente infunduntur inter aqua vitæ compositas. Refert etiam quandiu infusa in vino macerentur. nam recētia, tenuia, rara, minori tempore indigent quàm sicca, grassa & densa: & contrita quàm integra: radices quàm semina & aromata: & ea rursus quàm herbæ. Vide superius vbi de præparatione destillãdo eorum pręcepimus. Vulgaris quidem consuetudo ea ferè tantùm sicca in vino infusa prius per aliquot dies destillat, quę odoris maximè gratia requirũtur, vt aromata & herbæ odoratæ. Sed reliqua etiã omnia quorũ odorem saporéque, qualiscunque is sit in liquore stillatitio, seruari volumus, rectè destillantur in vino infusa, vt supra etiam docui, vbi de aqua absynthij mentio fuit, & de viribus remediorum retinẽdis in aquis destillatis. Et sanè in ijs quæ cũ recentia sunt, & humore multo habũdãt, ideóque minus odora sunt, vt gentiana, astrãtia, iris, baccæ, iunipi, & alia: liquores ex siccis in vino aut alibi infusis magis probarim: si quæ verò rara vel tenuia sunt, aut nulli⁹ odoris, aut refrigerare & humectare debent, ea recentia potius destillanda fuerint

rint

rint. Eſt quando anni tempus aut recentium inopia, ad ſicca confugere cogit.

Gentianæ aqua. Gentianæ magnæ ſiue albæ (cuius radices pinguiſsimę ſunt & vino infuſæ: nec ipſe corrumpũtur, nec vinum corrumpi ſinunt, vt ipſe per biennium expertus ſum) libras quatuor radicum recentium, aut potius ſiccarum cõſiſarum minutatim in duo vaſa vitrea magna iuxta fornacem in zeta ponito aut ſuſpẽdito vaſe diligenter occluſo: & vinum generoſum ſuperfundito, vt per duos digitos excedat. Perges autẽ recẽs affundere donec radices imbibere deſinant, & ſic eminẽte p duos digitos vino, vt dixi, vas per menſem relinques & demum in duabus cucurbitis vinum cum radicibus diſtributum deſtillabis in Balneo Mariæ, vel in cineribus igne lento. De aqua centaurij minoris & gentianę ſimul in vino deſtillatarum, vide infrà inter aquas compoſitas.

Baccæ iuniperi etiam aridæ vino infuſæ optimum & ſuaui odore liquorem reddunt: abſynthium verò (dies paucos præmaceratum) per quàm efficacem & amariſsimum, idq́ue magis ſi in cineribus deſtilletur, quorũ vtrũque nos experti ſumus.

Pyretrum vel recens vel ſiccum vino infunditur, aut aceto ſimplici deſtillatóue.

In aqua ardente etiam infuſa, vt dixi, vim ſuam ei communicat, ſed multò efficatius hoc fieri audio, ſi contrita remedia ab initio ſtatim fęcibus vini deſtillandis (ex his enim potius, quàm vino aquam ardentem noſtri eliciunt) admiſceantur. Sic & abſynthij aquam & alias optimè parari, quidam ceu rem arcanam me docuit. ego eius rei periculũ nondum feci.

Aqua roſacea cum roſis ſiccis ſic fit. Roſis ſiccis ſuper infundit aquam, non amplius quàm vt in ea macerari poſsint. Transfer in cucurbitas vitreas aut plumbeas, & deſtilla paulatim. Vtilis erit hęc aqua in remedijs, & ad ornatum (ſeu odorem) Eſt qui libræ vni roſarũ ſiccarum, aquæ libras decem affudit, & deſtillauit ſatis bonã. Sed hoc non fit, niſi cũ ex recentibus fieri non poteſt, Bulcaſis. Si roſæ quas incarnatas vulgò vocamus, ſiccatæ, vapore aquæ callidæ humectatæ deſtillentur, aquam roſarum bonam reddent, Syluius.

Nucis vomicæ aqua ſiue ſuccus igne decerptus, aquam colore, non odore vel

ſapore

ſapore imitatur, præſtantiſsimum cõtra venena remedium, Cardanus libro ſecũdo de ſubtilitate. Et paulòpoſt, Si venenum recens ſumptum adhuc in ventriculo maneat, præſtantiſsima ſunt auxilia quæ vomitum validum prouocant, lac, lixiuium, oleum, aqua nucis vomicæ. Ego per ſuccum igne deceptum, aquam deſtillatam ab eo intelligi puto. Nam & aquã nominat, quod colore ei ſimilis ſit, non item odore ſaporeq́ue, quod aquis deſtillatis conuenit. Sed cùm nux vomica tota duriſsima ſicciſsimaq́ue ſit, appa ret ſcrobem eius oportere in aliquo liquore macerari vt aqua, vino, aqua vitę, aceto. Ego in aceto potiſsimùm macerarim, quod & venenis per ſe reſiſtit, & ad vomitum quoque ſciendum prodeſt.

Aquæ ex recentibus plantis deſtillatę (inquit Brunſuicenſis) præferri debent. Quæ ſi quando haberi non poſſunt, ſiue aliam ob cauſam, ſiue quod peregrina quædã arida tantum afferuntur, vt ſpica, ſaliunca, ſtichas, ſchænuanthos, epithymus, &c. ex aridis hũc in modũ deſtillabis. Mẽſe Maio quotãnis ante Solis ortum, cùm ea nocte nõ pluerit, & cœlum fuerit ſerenum, rorem colliges, ex prato aliquo diuerſis herbarum & florum generib

neribus virẽti, nõ aquoſo aut vliginoſo, neque in concauo loco, ſed potius in mõte aliquo ſi fieri poteſt. Colliges autem linteum albũ extenſum per herbas trahẽdo, donec roris plurimum imbiberit: tũ exprimes in aliquod vas: & iterũ trahendo replebis & exprimes, donec ſatis colligeris. Hunc rorem in Balneo Mariæ ter deſtillabis, & in ſole rectificabis, (nempe in arena feruente per dies quadraginta,) & ſeruabis per annum.
Quocunque autem anni tempore liquorem ex herbis ſiccis deſideraueris, ſic facies. Herbarũ quas in vmbra ſiccaris, (folijs deſtrictis ſeorſim ſeruatis) quantum volueris in vaſe vitreo pones, & roris aquæ ſuperinfundes ter tantùm: aut tribus vicib⁹ ita vt primũ tantũ infundas, vt herbę ſatis operiantur aqua, & rurſus bis tãtum. deinde per duos aut tres dies in fimo equino pones, deſtillabis: iterũque putrificabis: ita vt tertiò alterius putrificetur ac deſtilletur. Hæc ſanè aqua multò præſtantior erit quàm ſi quis, vt Bulcaſis ſcribit, ad vnam aridarũ roſarũ (aliarúmue herbarum aut florem) aquæ communis libras decem affundat, & mox deſtillet. Medicus quidam peritiſſimus, ſi ex aridis modo iam dicto aqua deſtil

destilletur in rore infusis non ter tantũ, sed nouies destillato, meliorem aquam scribit futuram quàm si ex recentibus fieret, quæ multum phlegma secum habẽt. Idem ait rorem nouies destillatum vires ex plantis ei infusis non minus extrahere quàm aquam vitæ, hactenus.

Brunsuicensis.

Rori quidem per se etiam vis medicata inest, vt in aqua eius destillata alibi docet, Brunsuicensis. In comitiali morbo si placentulam ex farina cũ nocturno rore diui Ioannis sub cinere coxeris, ac eam in firmo dederis commanducandã sanari aiunt, Alexander Benedictus.

De quinta essentia remediorum.

QVintã essentiam nominant summã & cœlestem in quacunque plãta metallo, animali, aut partibus eorum facultatẽ & virtutẽ, quę totius essẽtiæ vi & puritate, nõ vlla elemẽtari aut sensibili qualitate (etsi absque qualitatibus nõ) si humani corporis valetudinem cõseruet, iuuentã extendat, senectã differat, & omne genus morbi abigat. De hac primus omnium Raymundus Lullus scripsit, omnibus suo etiam sæculo medicis

ignota

ignota, nec literis ꝑdita, nec vſu ipſo tẽtata. Illũ præter alios ſecuti Io. de Rupe ſciſſa, (quem tamen quidam ante Lullũ floruiſſe putat, vt ſuprà ſcripſi: ego contemporaneum fuiſſe iudico,) Hieronymus Brunſuicenſis. Philippus Vlſtadius, & alij fortè pauci, & ipſi quidam literis de eadẽ mandarunt. Eſt autem alia ſimplex, vt celebratiſsima illa vini ſeu aquæ ardentis quinta eſſentia, chælidonię, ſanguinis humani, fragorũ, antimonij, &c. Aliæ compoſitæ, nempe cùm remedia quędam ad aliquam quintam eſſentiam iam perfectam adijciuntur, vt vires eorũ extrahat, quibus & aurum potabile adſcribi debet.

¶ Dubitatio oritur, inquit Cardanus, an aquam liceat facere temperatam, quã Quintam vocant eſſentiam. Erit autem hæc, vt docebo, æther, id eſt ſubſtãtia tenuiſsima mobilis, & quæ motu calorem temperatum retinet, & eum plurimum. Hæc igitur vires omnes conſeruare poteſt, & vitam producere. Nam cũ tenuiſſima ſit, miſcet ſe humido primò penetrans ſolida, ac excrementa ſeparat, quæ in illo cõtinentur. Quia verò calidi plurimũ habet cijcit impurũ quicquid eſt, naturalemque ob id calorem inſtaurat.

Nihil

Nihil enim aliud est senectus, quàm naturalis caloris imminutio, imminuitur verò, quia motus prohibetur: vt de igne dixi. similis est enim huius ad illũ ratio. Motus verò prohibetur ob terreæ substantiæ abũdantiam. Quoniam sola terra plurimã habet materiã, & motu omnino caret. Ergo aqua illa calore cùm sit sic temperato, nec cor vexabit, nec iecori infecta erit. Itaque sola hæc ista quę diximus præstare potest. Cùm igitur ardens aqua diuturno circulationis motu tenuitatem retinens caliditatem acumenq́ue saporis ac odoris exuerit, æther est: ac tũ primum fragat. Est enim nihil aliud odor fragans, quàm acutus cũ moderatus extiterit. Indicio est q̃d piper nõ fragat &c. Igitur ardentem aquam, si ad temperamentum redierit, tenuitate retenta, necesse est fragrantem fieri: & si fragrãs fiat, necesse est vicissim in æthera esse conuersam. Fit & quæ iuuentutem instaurat aqua cum ætheri carne, fit & cũ elleboro, qualem apud patrem meum vidi. Sed hæ diuexant corpora, & iuuentutis imaginem fucatam redunt: æther verò veram præstat, cùm eam retineat diu quàm quis habet & exornet. Sed nunquid igne qui calidissimus est, te-

nuior

nuior æter? Certè ſic. Nam cœlo contiguus, ideoque leuiſsimus. impreſſam enim ab aſtris caliditatẽ circulatione moderatur tenuitate retenta, atque eodem modo hæc aqua calore ignis ad ſummá redacta tenuitatem motu ipſo refrigeratur ac temperiem acquirit, Itaq; & hæc & æter, medium quaſi ſunt inter mortalia immortaliaq;. Locũ enim cũ habeat ac temperiem tum ſubſtantiã cœlo proximam corrumpi nequit. Dum vero infrà impellitur, refrigeratur, atq; ſic poſt multa ſecula corrumpitur. Itaque mediũ eſt quaſi mortalis ac immortalis, cuius generis Stoici animam humanam eſſe credunt, Hæc omnia, Cardanus.

Virtus cuiuſcunque rei latet in quinta eius eſſentia, calida, frigida, humida, ſicca, &c. & idem operatur quod prius in ſuo mixto vel cum ſua materia, ſed celerius & mirabilius multis modis. Poſt deſtillationem ſuper fæces aliquoties repetitam, intercedente ſemper noua digeſtione, ſemper quælibet aqua tandiu circulari debet in fimo equino aut alibi, donec ſuauiſsimi odoris fiat. Nam fragrantia ſumma in omni quinta eſſentia requiritur. Quędã ſemel & iterũ deſtillari ſatis eſt, tum circulari, & poſt dies aliquot

ſi quid de terra & fęcibus ſupereſt in fundo circulatorij,ſeparari defundendo Eſſentia quinta vini non amplius vrit os, nec amplius eſt aqua ardẽs,ſed ſubtilior, & cœlum vocatur,cui ſtellas ſuas addi dicimus:cùm diuerſarum qualitatũ herbę, & contra diuerſos &morbos excellẽtes, in ea macerantur, vt infrà in aquis vitæ compoſitis docebimus.Solificari autem ſiue deaurari,cùm Solis,id eſt auri virtutem ei imprimimus,vt ſupra in auri potabilis mentione explicatum eſt,Hæc ferè ex Lulli libro de quinta eſſentia.

Eſſentia quinta cuiuſque medicamenti millies maiorem habet virtutẽ, quàm antea habuerat,dum adhuc corpus elementatum eſſet, Vlſtadius

Quomodo extrahatur quinta eſſentia rerum omnium,ad applicandum illas(uires earum) corporibus humanis, ex primo libro Lulli de quinta eſſ.

QVinta cuiuſq; rei eſſentia extrahi ab ea poteſt,lignorum , fructuum, florum , radicum , foliorum , ſeminum,

lapidum,metallorum,carnium, & quarumuis specierum, hunc in modum.

Quancunq; rẽ à qua volueris quintã essentiam separare,impones in quintam essentiam vini (puram & perfectam vt prædictum est :)& expones in solandam in vere, vel in vase ad ignẽ leuem:& intra tres horas habebis quintam essentiã rei mixtam cũ quinta essentia vini, quæ cõuertetur in talem naturam , qualis rei impositæ est, siue ea calfaciat, siue refrigeret, humectet,siccet,purget,vel cuiusuis alterius conditionis aut odoris fuerit neque idem tantùm efficiet , sed eodem in gradu quoque,hoc est non magis aut minus, &c. Post hæc enumerat remedia singulatim quæ in primo gradu calida sunt,deinde in secundo,tertio,quarto:& similiter frigidorum,humidorum, siccorumq́ue catalogos instituit. Deinde de gradibus remediorum & eorum mixtionis artificio in genere docet. Postremo addit etiam catalogos iuxta secundas qualitates,vt vocant.Quę omnia nos omittimus , quoniam doctis & medicis scribimus: neque conuenit partes scientiarum inter se confundi.Deinde lib.secundo per singulos morbos,(eos duntaxat qui grauiores & fere incurabiles vul

gò

go habentur,) docet quænam remedia quintæ essentiæ vini admisceri debeant. Scripsit & Rogerius Bacho libellum de facultatibus aquæ vitæ per 12. signa, secũdum morbos à capite ad pedes, aquis & medicamentis pro singularum partiũ & affectionũ natura aliàs alijs adiectis. Hunc aliqui Arnoldo de Villa noua attribuunt.

¶ Io. Bracescus vir in chymicæ artis mysterijs nostro seculo exercitatissim⁹ vt scripta eius testãtur, in Dialogo cuius interlocutores sunt Raymundus Lullus & Demogorgon (quẽ author Italicè edidit, vnà cum altero super expositione librorum Gebri. Ioã. Petreius Norimbergæ vtrunque Latinè excudit sine authoris nomine,) quintam essentiam illã quę ad humanã vitã conseruandam & extẽdendam faciat, non ex plantis, animalibus aut gemmis, sed ex solis metallis requirendam asserens, ita scribit Raymũdus. Cùm necesse sit vt hæc medicina omninò incorruptibilis sit, & omnia elemẽtata ĩ hoc superare debeat, necesse est vt extrahatur materia quæ ab omni corruptione quẽ alienissima sit. Demogorgõ. tñ dixisti tu in lib. quẽ de naturæ secretis inscripsisti, hanc extrahẽdam esse

de vino rubeo. Idem cõfirmat Ioan.de Rupe scissa. alij verò Chelidoniam accipiendam esse autumant, alij sanguinem humanum. Raym. Non parum erras, si persuasum habes philosophorum scripta ex nuda scripta intelligẽda esse, maximè verò in hac scientia, quãto clarius & appertius loquũtur, tãtò plus obscuritatis habent eorum scripta: similitudini bus enim & per ænigmata locuti sunt.

Demog. In hac re qua vsi sunt similitudine: Raim. Dicit Senior philosophus hanc medicinam conuerti & variari de colore in colorem, & de sapore in saporem, & de natura in naturam: propterea nomina eius multiplicata esse.

Item Minois philosophus, Si quæratur (inquit) quare factum sit rubrum antequam reciperet albedinem. Respondendum bis denigrari, bis in colorem citrinum conuerti, & bis recipere colorem rubrum. Cùm verò bis colorem rubrum recipiat, vt rubrum vinum & sanguis humanus, videlicet post putrefactionem & in destillatione: propterea veteres per similitudines loquentes vocauerunt ipsam vinum rubeum, sanguinem humanum, & sanguinem draconis, & his similibus, &c. Paulo post etiam si

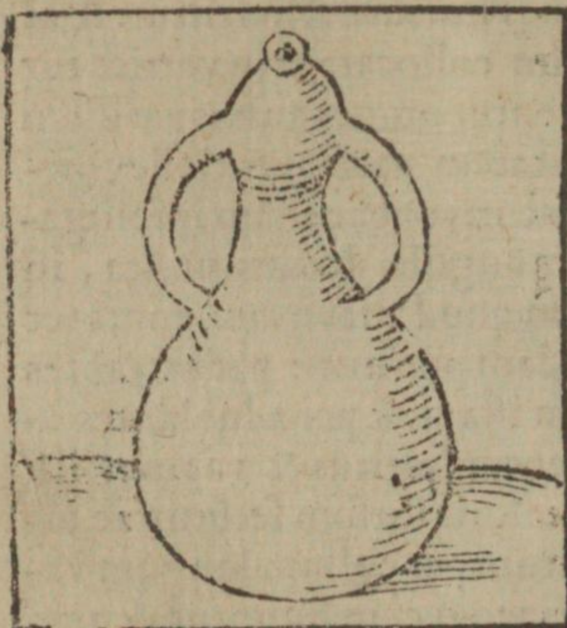
gna

gna illa quæ Io. de Rupe scissa de quinta essentia iam perfecta ponit: nempe vt ad eam in angulo domus positam ingredientes omnes mirificè alliciantur: & alterũ vt ac eam collocatam in vertice turris congregentur omnes aues, quæ illam odoris suauitatem percipiunt, allegoricè interpretatur: vt per turrim intelligatur fornax in angulo domus posita, in quam vitrum quod materiam continet dequoquendam ponitur: per intrantes verò domum istam, & per aduolantes aues significentur spiritus & vapores illi qui virtute caloris sursum ferũtur ac ascẽdunt in altum per collum longum vasis siue bocciæ: qui cùm figuntur, & amplius non ascendunt, indiciũ est (inquit) humiditatem aqueam iam consummatam & materiam dulcoratam, & medicinã finitam esse. Et in hanc quidem sententiam etiam Rasis fuit, Hæc ille.

De quintæ essentiæ à uino extractione, ex philosopho Vlstadio & Raim. Lullo.

VInum quã generosissimum, cuiuscunq; coloris vinosum potiùs quã dulce, quater distillabis in alembico, ita

vt cõmuniter aqua ardés paratur. Quod si etiam sæpius destilletur, prestabit. Perfectè destillati indicium est, si accensum in vase aliquo (argẽteo vel stãneo) totũ cõsumat, sic vt nulla humiditas in vase remaneat. Sic igitur præparatũ imponatur in pelecanum, id est vas vtrinque ansatũ, quod etiã vas Hermetis aliqui vocãt, p cuius ĩ summo foramẽ materia circulãda immitti potest & extrahi. Et vase diligenter lutato, & luto forti cemẽtato, & frequenti ascensu descẽsuq́; aqua in veram quintã essentiam conuertetur. Porrò vinum sic destillatum, vt diximus, cùm habeat oĩa quatuor elementa, tamen per crebram motionẽ & agitationẽ ascendẽdo descẽdoq́;, de corruptibili in corruptibile fermè transit & conuertitur. Quod si per crebrũ destillationis ascensũ ac descẽdensum crassum à subtili, impurum à puro

separatur: quãto magis id cõtingit in de stillatorio vbi millies millesies sursum ac deorsum agitatur? Hoc igitur motu existimandũ est materiã elementarẽ conuerti in substantiã inelementarẽ & corpus incorruptibile, ita vt tãtò remotior quinta hæc essentia à corruptiõe corporis elemẽtati sit, quãtò cœlũ ipsum quatuor elemẽtis incorruptibilius est. Cæterũ hac circulatione multoties iã facta, tandẽ aperiatur quod in summo est foramen: vbi ex preciosissimo & suauissimo odore cognosces, nũquid de quatuor elementis restet, quod in quintã essen. nondũ cõuersum sit. Nã si res perfecta sit, odor longè omniũ fragrantissimus prodibit. adeò excellens vt qui eo fruuntur, ex terra ad cœlum eleuati sibi videantur, & cœlesti quadam fragrantia frui. Hic vapor si in secretum aliquem domus locum se insinuet, adeò replebit totam domum, vt nihil suauius, amœnius, & odoratius vnquã sensisse videaris, res dictu mirabilis & ferè incredibilis. Quod si in fastigio turris ponatur, omne genus auium quę in vicinia sunt alliciet. Si verò excellens illa odoris gratia nondum appareat, iterum claudes in pelecanum, & diligẽter lutatum rursus impones ad

destillationem circulatoriam, quousque appareat perfecta ipsa quinta essentia, siue vt vult Raimũdus libro primo capite secundo, mercurius vegetabilis. Non solùm verò habet odorẽ illum & saporem excellentissimũ: sed etiã quandã incorruptibilem naturã circa alias medicinas. Et certè nullam habet adustionem in ore sicut aqua vitæ, neque vllam humiditatem siue phlegma : quia omnis materia terrestris & elementaris in fundo residet.

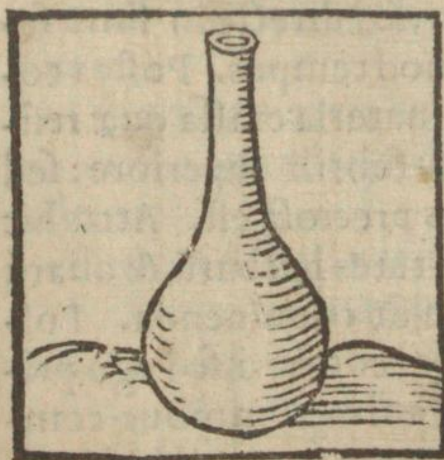
Quomodo quinta essentia facilius & minore sumptu extrahatur, in gratiam pauperum ex iisdem.

FImum A equinũ impone in vas B magnum & profundũ, vel in foueam ad

hoc factá.& in medio fimi ponatur destillatorium cimpletum materia destillãda ad duas tertias:ita vt tertia pars remaneat extra firmum vacua,vt materia ascendere & descendere posſit, & sic in aquam clariſsimam conuerti. Sed fimus per singulas hebdomades semel vt minimum renouandus est. Idem hoc fieri potest in vinaceis recẽs expreſsis per vindemiam: vel in diebus canicularibus ad Solem. Potest etiã extrahi quinta essentia ex vino turbido immundo & putrido,modò nõ sit acetosum.nam etiam ex corrupto vino, quod in bono loco natũ sit, quanquam turbato & mali saporis, optimam aquã vitæ destillari videmus.

¶ Est & alter modus sine labore extrahẽdi huiusmodi. Aquam vitæ quam inueneris nobiliſsimũ, Pone in vitrũ cũ collo longo habẽte in summitate foramẽ, qđ debet claudi & lutari cera ritè pręparata,(vt inferius docet Vlstadi⁹ capite decimo.)Deinde ver-

tatur vitrũ, & cũ collo imponatur in fimũ, ſic craſsior materia reſidebit in fundo deſtillatorij: quod cùm longo tempore in fimo ſepultum fuerit, tandẽ extrahetur ab ipſo leniter in forma, ſicut eſt impoſitum. Tunc videbis ſeparationem puri ab impuro, & ſubtilis à craſſo: omnis enim materia craſsior erit circa collũ vitri. Itaq; ſtilo ferreo tenui & acuto cerã perforabis vſq; ad aquã: & ſtillo extracto effluet materia craſsior, quæ in collo reſidebat. hæc cùm effluxerit tota vſque ad ſubtilem, hoc eſt ipſam quintã eſſentiam, vas digito obſtructum inuertes.

Sic habes quintam eſſentiam, ſed minus precioſam ſuperiore. Simili modo poteſt aqua ardens in vas vitreum poni, quod nõ vertatur, ſed directè in fimo ſepeliatur per aliquod tempus. Poſtea colando ſeparetur materia craſſa quæ reſidebit in fundo à ſubtili ſuperiore: ſed hæc adhuc minus precioſa eſt. Attrahit tamen omnes virtutes herbarũ, & aliarũ materiarũ, vt non ſit contẽnenda. Poſſunt & alij modi excogitari, ſed ego primum modum ex animo omnibus commendo ceu optimum & excellẽtiſsimũ, non magno labore & ſumptu paruo conſtabit, nec pœnitebit te huius vel illius.

thesaurum enim magno cũ fœnore repe ries, Hæc Vlstadius capite octauo.

¶ His subijcit modũ extrahendi quintam essentiam è musto, id est vino nouo feruente in vase per autumnum, quod absque vllo vini nocumẽto fit, quem breuitatis causa, & quia ab alijs etiã authoribus, quod sciam, non attingitur (nisi à Lullo fortè) omittam.

Quibus locis Vlstadius in cœlo suo uarias quintas essentias extrahere doceat.

QVomodo extrahatur quinta essentia vini, in qua potest resolui aurum ad faciendum aurum potabile, capite xj.

Quomodo extrahatur quinta essentia mellis, quæ ingreditur aurum potabile, capite xij.

Quinta essentia ex chelidonia, c. xiij.

Ex sanguine humano, ouis, carnibus, &c. cap. xiiij.

Ex pomis, piris & alijs fructibus, capite xv.

Ex floribus, herbis & radicibus, capite xvj.

Ex anti

Ex antimonio, cap. xvij. ¶ De ijſdem omnibus leges etiã apud Lullum libro 1. de quinta eſſen.

Quintam eſſentiam vini, aliqui vegetabilem Mercurium, item cœlum & clauem philoſophorum vocant, hæc, (vt aiunt,) omnis rei per tres horas in ipſa maceratæ vim attrahit. ¶ Io. Braceſcus per vinũ rubeum à quo quinta eſſentia extrahenda ſit, allegoricè aliud quippiã & metallicum intelligi putat, vt ſupra recitauimus, vbi de quinta eſſen. in genere egimus.

Aqua mirabilis quæ contrarium efficit quàm aqua uitæ: quæ quinta eſſentia frigida appellari poteſt.

FLorum ſambuci, florum vngulæ caballinæ quæ creſcit ſuper aquas habens magna folia & florem giluũ (aliàs florum nenupharis, quod placet, & ſic Rogerius interpretatur) vtrorumque libra. Seminis portulacæ, ſem. latucæ vtriuſque libræ tres, (aliàs ſelibra.) Foliorum ſolani ſcrup. duo. (aliàs, ſolani, quantum de omnibus.) Debent autem hæc omnia recipi viridia, & deſtillari ſepties

ſepties,ſeruariq́; in terra profunda in vaſe vitreo. Hæc aqua in Sole cùm caleſcit in meridie, vaſa vitrea vel lignea ſubtilia,imagines vel teſtas ouorum facit per aëra valore,(locus videtur corruptus,aut res ipſa falſa)pannus ex ea madidus & in ignẽ proiectus reſilit ab igne illæſus: & quicquid in ea intinctum fuerit,calorem ignis non patietur. Nec ab igne læditur pannus in iſta aqua madefactus, ſi aqua vitæ ſuper aſpergatur, & in ignem proijciatur, vel per candelam accendatur.ardet enim, ſed non conſumitur, nec vllum vſtionis veſtigium in panno relinquitur, Quod ſi pars huius aquæ ſub ardente Sole in ſcutella ponatur, & in aërem cum aſperſorio (vel aſpergillo, vt vocant) fundatur, nubem magnam & dẽſam efficit ſubitò,& calorem Solis pro magno tempore mitigat. Menſes ſiſtit,ſudorem prohibet,appetitũ excitat, dolorẽ capitis ſedat,maximè ex calida cauſa,vel Solis aduſtiõe obortum. Cancrum omninò & integrè ſedat. Denique multas & magnas virtutes habet. valet enim in calidis cauſis,ſicut aqua vitæ in frigidis. Quamobrem vſus eius eſt:in omnibus febribus tã acutis quã peracutis: in omnibus affectibus

calidis

calidis, & oculorum doloribus & capitis ex caliditate. item ad tædium (fastidiū) stomachi. ad lupum, & fistulam, & dolorem lateris, & calefactionem membri virilis ex coitu, & omnem pasſionem circa hæc membra genitalia ex quacunque causa calida. Et post partum mulierum per vtilis est, si pannus ea intinctus superponatur vuluæ, & super locum pasſionis si pasſio fuerit extrinseca: si verò intrinseca, sumatur de ea, & per clysterem in vterum immittatur. Si vitium in stomacho fuerit, sumatur de ea ad dimidiam testam oui mane & vesperi. Virgæ intrinsecus dolenti per syringem inijciatur. Ad obstructionem verò hepatis & lienis & alios affectus ex calida causa, linteum in ea madefactum ter die apponatur ad affectum latus. sanguinem enim maximè purgat. Sed diligenter cauendum est ne pannus inde madidus super stomachum reuoluatur.

Eiusdem facultatis videtur aqua in libello Raymundi Lullij de aquis descripta, his verbis. Aqua composita secundū residuum (vt habet codex manuscriptus, lego contrarium) aquæ vitæ: R. camphorā candidam, rosas, papauer album

& nigrum, lactucam, cichorium, portulacam, violas, solanum, capillos Veneris, cymbalariam, semperuiuum, vermicularem, rostrum porcinum, cardicellum. Folia terenda terantur & destillentur.

De Chelidoniæ essentijs omnibus extrahendis: quo exemplo industrius quisque uti poterit ad aliarum quoque plantarum essentias extrahendas.

PEr Chelidoniæ quintam essentiam aliud quippiam allegoricè intelligi Ioan. Bracescus putat, vt supra retuli vbi de quinta essen. in genere egimus.

Chelidonia (inquit Vlstadi⁹) vires innumeras possidet: & quinta eius essentia, quam hîc elicere docebimus, etiam ipsum aurũ potabile ingreditur. Chelidoniã quum maximè matura est cũ herba, radicibus & floribus minutatim cõcisam ac in mortario cõtusam, pone in cucurbitam terream vitreatam. Cucurbita autem tota repleta, clausa, & luto septa ponatur in fimũ equinum recentem per

tres

tres hebdomadas. Deinde impoſito alē-
bico deſtilletur in Balneo Mariæ igne
ad modũ lento, & exibit phlegma. Tum
fęces extrahes, & ſuper marmore quam
ſubtiliſsimè tritas in curcurbitã repones
cũ alembico cæco, & in balneo Ma. per
hebdomadẽ relinques: aut in fimo equi-
no (pluribus diebus.) Deinde paulatim
refrigera materia, alẽbicum roſtratũ im
pones, & in cinerib⁹ deſtillabis, vt capite
decimo de ſeparatione olei ab ipſa terra
diximus, & exibit aqua clara cõtinẽs in
ſe aërem & aquã. Separabis autẽ aquam
ab aëre in cucurbita recẽti per balneum
M. modico igne: aſcẽdet enim phlegma,
& oleum remanebit, quod ſeruabis. Tũc
iterum fęces ſuper marmore cõteres, &
quatuor partes phlegmatis ad vnã fęcũ
affundes, miſcebis, incorporabis, & in
Balneo Mariæ per ſeptẽ dies relinques,
denique per arenã magno igne deſtilla-
bis, & exibit phlegma primũ, deinde a-
qua rubicunda, ſiue potius oleũ quod eſt
elemẽtũ ignis, à quo phlegma in Balneo
Mariæ ſeparabis, vt ſupra. Cæterũ fęces
relictæ quæ nihil amplius pręter terram
continẽt, igne forti vrgeri & ad calcem
redigi debent per decem cõtinuos dies,
(nimirũ in calcinationis ſeu reuerbera-
tio

tionis fornace, aut in ipſa fornace calcis vt ca. decimo docui.) Deinde iterũ tritæ ſuper marmore imbibãtur cum ipſo phlegmate, & deſtillentur per alembicum, donec in illa materia videas paruos lapillos albos inſtar ſalis. Et hoc ipſum ſal iterum diſoluatur cum aqua, ex qua deſtillaueris: & poſtea iterum deſtillabis, idque toties repetes, donec ipſa terra amittat omnem impurum & terreum colorem, & ad album deducatur, (ad albedinem ceræ) & ſic terra erit rectificata. Debent autem reliqua etiã elementa rectificari, ita vt ſingula ſepties deſtillentur, aëri quidẽ & igni ad ſingulas vices affundendo phlegma & poſtea ſeparando, vt prædictum eſt. Quum autẽ faciliori via id facere volueris, diſſoluatur quodlibet elementum cum aqua ſua ꝑ partes æquales, & cetera: quę omitto, quod obſcurius tradita ſint. Eſt etiã alia via ſubtilior redigendi quodlibet elementũ in ſuam ꝑfectionem ſeu quintam eſſentiam, ſed præſupponitur, quòd elementum quodque prius iuſtificatum ſit. Deinde ponatur in vas circulatoriũ in fimo equino aut in Balneo Marię per dies xxx. tunc iterum deſtilletur. Sic corpus ipſum tanquam materia craſſa

permutabitur in ſpiritum vel ſubſtantiã ſubtiliſsimam. Sunt qui idem facilius ef ficiunt accipiendo quatuor partes terrę, & vnam partem de vno quatuor elemẽ torum quodcunque voles, & digerendo modo prædicto, & circulãdo ꝑ dies xxx. ſic quoduis elemẽtum in quintam eſſen tiam permutãt. Materia autem ſatis cir culata iudicatur, quum quinta eſſen. ſu- per reliquam materiam innatat.

¶De viribus ſingulorũ chelidoniæ li quorũ. Elemẽtũ aquæ prodeſt ad omnes ægritudines corporis, calidas & frigidas. Temperat etiam omnes venas circa cor, & omnes venenum à corde expellit. Om nes qui pulmoni accidũt morbos curat. Sanguinem purgat, & hominem pręſer uat ab omni corruptione virtutis natu- ralis. Prodeſt in ſumma omnibus ægris in quocunque morbo.

Elementum aëris, oleo ſimile, iuuenũ vires & venuſtatem confirmat & auget, ſi interdum cum cibo vtantur: omnem enim ſanguinis putredinem prohibet. Adurit (Cõſumit) & expellit omne phle gma ſalſum, & tollit melancholiam & omnem bilis aduſtionem.

Elemẽtum ignis quantitate grani tri tici cum vino optimo permixtũ, & infu- ſum

ſum in fauces hominis ægroti, imò etiã ſemimortui, omnes vires corporis reſtituit & recreat, penetrat enim vſque ad cor, & ipſum calefacit, & expellit omnia venena & oẽs humidas ſuperfluitates à corde. Lullus cũ quinta eſſentia vini infundit huius olei guttulam, vt moribundos aut deſperatos reſtituat intra vigeſimam horæ partem.

Sunt qui alio modo breuiore quintã eſſentiam à chelidonia extrahãt. Chelidoniã cũ radice & flore minutatim ſcindunt, ponderãt, & aqua fontana ſuper eam infuſa decoquunt donec ad idem põdus reducatur. Deinde in pila lapidea terunt, & ſuccum expreſſum linteo à fæcibus purgant, reliquũ ad mellis conſiſtentiam decoquũt. Poſtea in cucurbitam ponunt, ita vt repleatur dimidia: & in Balneo Ma. deſtillãtes, aquam ſeu phlegma colligunt. Deinde vaſe in cineres tranſlato, oleũ aëriũ excipiunt: cui cũ ſupnatãs alterũ olei genus viderint (aucto nimirũ igne,) aliud vas recipiens ſupponunt, in quo ignis elementũ colligitur. Horũ liquorũ vnumquẽque rectificari oportet, vt idoneus ſit remedijs corporis humani: nempe ſepties repetita deſtillatione, aquæ quidem ſeu phlegmatis in Balneo

Mariæ ita vt singulis vicibus cucurbita diligenter lauetur (purgeī) à fęcib. rema nentibus, quæ admisceri debēt elemento terreo post ignei liquoris destillationē relicto in cucurbitæ fundo. Similiter aërem rectificabis septena p̱ cineres destillatione, admiscēdo fęces cū terra. Denique liquorē ignis similiter. (Materiā verò terreā, ita vt in superiore modo dictū est.) His ita paratis vires attribuūt, easdē quas supra scripsim⁹, singulis, quas nihil attinet repeti: ea tantū in quibus differunt, adscribemus. Aqueus, Chelidonij liquor omnes à pectore calores & venena pellit. Pulmonis & hepatis obstrutionib⁹ prodest. Humorē eñ & phlegma superfluum consumit. Denique hominem intra dies nouem ab omni infirmitate liberat. Aërius liquor non atram bilem, non amaram, nec phlegma in corpore humidū obtinere sinit. Sanguinem auget, & in omnes corporis partes eū distribuit penetratione sua. Quā obrem hoc oleo vtentes sæpius venā incidunt. In p̄iculo amittendi oculi si per triginta dies vna aut altera gutta quotidie instilletur, mirificè prodest. Liquor igneus multò efficacior est aqueo & aëreo, & iuuat vbi illi frustra tentati sunt.

Iuuentutem cõseruat,senectam vegetã & iuuenilem reddit:cor recreat:& cum aqua siliginis sumptus dicitur esse elixir vitæ. Porrò terrea materia rectificata per dissolutiones,coagulationes, & calcinationes,est subtile sal terræ,quo cum omnia metalla ĩ lapidẽ cõuerti possunt, & omnes spiritus figi habentes humiditatem radicalem. Nutrit etiã leprosos. Ex hoc philosophi prisci lapidem fecerunt,quem philosophicum vocant. Modus liquores prædictos intra corp⁹ sumẽdi,huiusmodi est. Tres guttas ignis chelidoniæ,tria cochlearia aquę rosarũ,modicũ cochleare de aëre sanguineo (liquorẽ aërium intelligo,)permisce, & propina ieiuno:si affectus est calidus, cum vino:& si humo excesserit annum vigesimum quartũ,cum aqua vitæ. In febrib. aũt calidis,nullo modo sumi debet,Hęc omnia Vlstadius.

De quatuor elementis extrahendis à chelidonia,& à folijs Lauri,vide etiã Io. Ganiueti librum qui Amicus medicorũ inscribitur,differentia quarta capite septimo.

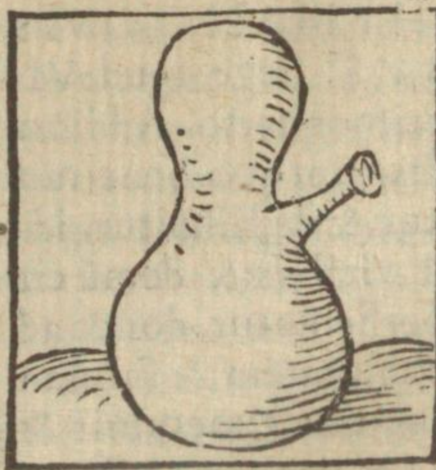
Quomodo extrahatur Quintum esse à fructibus, ut pomis, piris, prunis, cerasis, castaneis, &c. ex Vlstadio.

FRuctus minutissimè concisos & contusos in mortario terreo (lapideo,) misce tum decima parte salis cõmunis. Deinde in cucurbita cũ alembico cæco pones in fimo, vt supra dictum est de sanguine humano, &c.

Ex floribus, herbis, radicib.

PLantas bene maturas collige, cœlo sereno, Luna crescẽte & iam ferè plena: purgatas minutissimè discinde, & in pila marmorea cõtunde cũ decima parte salis: & in circulatorio seu alembico cæco fermẽtabis in fimo equino ꝑ mẽsem. Deinde in alembico rostrato destillabis in Balneo Ma. augẽdo primũ ignem vsque ad tertiũ gradũ. Tum fæcibus è cucurbita extractis & minutissimè tritis, aquã destillatam rursus superinfunde, & rursus putrificata in fimo vt prius, tandẽ destillabis, ignem minuẽdo per gradum medium. Deinde iterum teres feces, &c. vt prius, & destillando rursus minues ignem per medium gradum. Putrefactio

quoque de crescat semper per mediũ gradum: nempe ita vt in secũda digestione putrefiat per dies viginti & vnũ, in tertia per dies quatuordecim, in quarta per dies octo. Quarta autẽ destillatiõe peracta ponatur in circulatoriũ, (supra infráq; clausum & largũ, in medio angustũ, cũ breui rostro cauo ex summa inferioris vẽtris parte sursum tẽdẽte:) & digeratur in fimo vel balneo cũ igne primi gradus: vel in Sole, aut vinaceis, ꝑ mensem.

Euadet autem liquor tãto nobilior, quãto sæpius destillatur. Et sic habes quintã essentiam: quæ tamẽ efficacior fuerit, si ex herbis, seminibus vel radicibus destillaueris aquam: & eã rursus infundas super fæces suas, digerasque per septẽ dies: & postea destilles per cineres, prorsus eodẽ modo vt supra de Chelidonio dictũ est: vt singula elementa seorsim habeantur, & quidem rectificata.

De quinta essentia ex sanguine humano, ouis, carnibus, & melle.

Quinta essentia quomõ eliciatur ex SANGVINE HVMANO, OVIS ET CARNIBVS, lege apud VIstadium capite decimoquarto. Additur eis pars decima salis, cum quo bene miscentur, putrificantur, & destillantur, idque quater alterni vicibus: & demũ circulatione longa perficiuntur, donec ad summam odoris suauitatem & substantiæ subtilitatem perueniãt: meminit & Lullus libro primo capite quarto, de quinta essentia, sed illic addẽdum esse salem codices impressi omiserunt. Videtur autem sal rectè addi humidis reb9 destillãdis, illis scilicet quæ facilè putrescerent, quales pręcipuè animalium partes sunt.

Aqua preciosissima Alberti Magni. vt in libro quodam manu scripto repi. Sanguinem hominis sani destilla per vitrum tanquã aquam rosarum. Hęc illita omnis corporis infirmitas sanatur, & potu eius qcunque internus est morbus. Exigua eius quantitas sumpta omnib9 viribus exhaustos restituit. paralysin efficaciter curat: & ab omni futura ægritu dine

dine præſeruat. In ſumma omne morborũ gen⁹ curat. Ego verò neq; ex ſanguine humano remedium hominibus fieri probare poſſum, quod etiã ſi ratio & experientia ſuaderent, religio tamẽ prohibere videtur, præſertim in tãto remediorum numero, &c. Sed neque ipſa prępa-randi ratio placet, in hac Alberti aqua ſi modò eius eſt, cũ ſemel tantùm & ſimpliciter deſtillari iubeat. Plus ratiõis habet quæ ſequitur cõpoſitio, ipſa quoque in eodẽ libro manu ſcripto mihi repta.

Oleum ſanctum ſiue oleum viuum, quòd vitam hominis cõſeruet, Hugonis Gordonij, quo ille plurimas grauiſsimas ægritudines curauit. Sãguinis rubicũdi de homine ſano vel hominib⁹ ſanis, ætatis annorũ viginti qnque aut triginta, libri tres. Serpentis certi, medullę bubulæ, vtriuſque libra. Deſtillentur in alẽbico bene lutato: & exibit aqua prima alba, altera pallida, tertia flaua quarta rubea & craſsiuſcula. Oleũ ſic deſtillatũ cum Luna pariter creſcit decreſcitque, quamobrem ſanctũ cognominãt. Quòd ſi ægroto qui & vires omnes & loquẽdi facultatem amiſerit, tres guttas cum vino per exiguo infũderis, mox & loquet & validior erit. Si qs quotidie huius o-

lei guttã cũ cochleari vini biberit, animo & corpore pomnia mẽbra robusto euadet:& senectutem prorogabit quàm fieri potest longissimè, nec ab vllo veneno lædetur. Curat etiã fistulas, fracturas veteres & chronica vlcera, si vini lotione prius ficciora euadãt. Vulnera recẽtia triduo sanat illitu. Ficos ani internos externosque curat. Medetur varijs affectibus, lepr̨e, morpheæ, paralysi, & alijs. si quis ieiunus gutta cũ vini albi cochleario biberit.

Nonnulli multum gloriantur de sanguine humano sublimato, vt quidã Bartolomæus de Montagna Paduæ faciebat, sed certè ipsum pr̨ęparare nesciebat: quo si vti volueris, facias sic. Sanguinem de sanguineis iuuenibus bono victu vtẽtibus recens extractum, quiescere pmittite:& aquam supernatãtem abijce. deinde cũ modico salis triti fortiter agita, & in vase diligenter occluso (lutato) recon de in fimo equino per quadraginta diés. demum destilla aliquoties, super fæces semper aquam refundendo. Vltimo verò habebis aquam mirabilem, quæ cum zulabio aliquo mixta hecticis summoperè conducet. Fiet autem melior si post destillationem rursus quadraginta dies in fimo

in fimo maceretur. Licebit etiam cum ſanguine alia remedia hecticis ſalubria admiſcere, Guaynerius.

De quatuor elementis extrahendis à ſanguine humano, vide Io. Ganiueti Amicum medicorum 4.7.

De ſanguine humano ſimpliciter deſtillato lege Bruſuicenſem in libro Germanico deſtillationum: Idem hãc aquã & excrementi humani, ſi miſceãtur, mirabilia quædã efficere ſcribit. Mihi animus ab huiuſmodi remedijs abhorret.

Io. Braceſcus ꝑ ſanguinẽ humanũ allegoricè aliud qppiã & metallicũ veteres inſinuaſſe putat, vt recitaui ſupra ſi vbi de Quinta eſſentia in genere ſcripſi. Vlſtadius capite decimo Cœli philoſophorũ docens quomodo fiat qnta eſſentia vini, ſingulis elemẽtis ſeorſim abſtractis: Et hoc (inquit) quod in ſeptima deſtillatione eſt deſtillatum, appellatur ſanguis humanus, quem chymiſtæ maximè inquirunt, & eſt ipſe aër, Hæc ille. Videtur autem aëris liquor qui in pleriſque deſtillatis oleoſus eſt, ſanguinis humani nomine appellari, quoniam corpus noſtrum ex quatuor humoribus tanquam elementi conſtat, ex quibus ſanguis aëri comparatur calidus, humidus

dus & pinguiusculus, &c. Ioan. Bracesci verò sanguis humanus metallicum quiddam est à colore sic dictum.

De extrahẽda quinta essentia à melle quæ intrat aurum potabile, lege Vlstadium ca. duodecimo, & cap. vicesimosecundo, vbi & modos diuersos præscribit ad triplicem aquam mellis colligendã, & facultates addit, de quibus cap. duodecimo nihil dixerat, & duas tãtùm aquas diuersas elicere docuerat.

De quinta essentia metallorum.

IOan. Bracescus in dialogo Raymundi & Demogorgonis, cũ asseruisset quintã essentiã humanę vitæ seruandæ & extendendæ vtilem non aliunde quàm ex solis metallis haberi posse, subdit tandem: Cùm autem secundum opinionem philosophorum veterum singula metalla secundum similitudinem, virtutẽ, nomen, colorem, & proprietatem in omni metallo sint cõprehensa, vt apertè demõstratum est in libro expositionis librorũ Gebri. Igit̃ & hæc nostra medicina, quẽuis solummodò ab vno aliquo metallorum extracta fuerit, habebit tamen nihilominus virtutem omnium metallorũ & planetarum, & virtutem super totũ

corpus humanum sanandi plures infirmitates curabiles. Idem voluit significare Ioan. de Rupe scissa de humiditate nostra radicali loquens, & de quinta essentia sub nomine aquæ vitæ. dicit enim aquam ardentem bonam in se continere omnium metallorum virtutem, & nō aquā esse vitis, sed vitæ: quia vitam hominibus donet. Qui hac de re plura cognoscere volet & clarius, legat eiusdem Bracesi dialogū quo Gebrū interpretatur.

De quinta essentia extrahenda ab antimonio, plumbo, cerussa, ex Vlstadio.

ESsentia quinta ex antimonio sic fit. Puluerem antimonij subtilissimum in corpora cū aceto acerrimo destillato, & relinque donec acetū in colorē maximè rubicundum vertatur. Deinde colabis acetum & in vase puro aliud acetum destillatū antimonio superinfundes, & pones super ignem modicum donec acetum coloretur. Hoc toties repetes, donec acetum desinat colorari. Quicquid verò eius coloratum fuerit, per alēbicū destillabis in cineribus: defluet autem primo acetum ipsum: post hoc videbis

egredi materiam mille colorum, & hęc eſt illa quinta eſſẽtia quæ à philoſophis appellatur plumbum philoſophorum, & à quibuſdam lac virgineũ,(differt tamen ab illo de quo infra dicetur, inquit Vlſtadius,)& ferè oleum benedictum colore refert. Hanc pones in pelecano vt circuletur per dies quadraginta. Vulnera exciccat,& vtilis eſt ad omnes plagas loco balſami.nam facilè & citiſsimè omnia vulnera curat: & apoſtematis omnibus mirum in modum confert.

¶ Quin etiam ex plumbo vel ceruſa extrahitur quinta eſſentia ſicut ex antimonio,ſuperfundendo acetum deſtillatum per digitos quatuor,poſtea in fimo digeratur,vt dictum eſt de quinta eſſentia herbarum & florum.Deinde deſtilletur,& primò videbis aſcendere ipſum acetum : poſt ipſum liquorem quendam oleo ſimilem. Et hoc etiam appellatur oleum plumbi,ſiue quinta eſſentia plũbi,& habet in ſe quandam dulcedinem ſicut oleum antimonij. Valet autem cõtra omnes cõbuſtiones ignis & aquæ calidæ , vt contra impetiginem & veſicas cholericas. Notandum tamen eſt,ceruſam prius debere ablui ſæpius cum aqua roſarum , colando per pannum lineum, donec

donec nihil in ipſo remaneat de puluere ceruſſę. Deinde exiccata vſui reſeruetur. Sic fieri iubet Bulcaſis, & Io. de S. Amã do ſuper Antidotario Ioan. Meſuæ.

De extrahenda quinta eſſentia ex metallis diuerſis, vt auro, argento, plumbo, ſulfure, auripigmento rubeo, ſandaracha, antimonio & marchaſita plumbea, qui voluerit leget apud Lullum in libro de quinta eſſentia.

Spiritus ſiue quinta eſſentia vitrioli laudatur à quibuſdam aduerſus comitialẽ morbum & apoplexiam. Spiritus auri ad vicia iecoris. Spiritus berylli aduerſus renum aut veſicæ calculum. Sed de his & alijs quibuſdam infra dicemus inter olea metallica & alibi.

De aquis uitæ compoſitis.

AQuæ vitæ compoſitæ propriè dicuntur, vbi remedia quædam in ipſa aqua vitæ macerata & ſimul deſtillata fuerint. Minus ꝓpriè vbi poſtea addũtur, nec deſtillantur ſimul. Sunt & aquæ virtutũ ſeu aureæ dictæ, vbi remedia nõ in aqua vitæ, ſed in vino prius macerata deſtillantur, de quibus infra ſcribimus:

& harum quædam plurima cũ iſtis quas hîc deſcribimus communia habent niſi quòd minus vehementes minusq́ue calidæ & ſiccæ ſunt.

Aquæ vitæ quædam ſimpliciter remedijs in aquam vitæ infuſis fieri iubẽtur: aliæ in aquam vitæ ter quatérue deſtillatam. Sunt quibus etiam tempus infuſionis ſeu digeſtionis præſcribitur, vt dies xiiij. &c. Quædam initio trita immittũtur, alia integra: terũtur autem poſt dierum aliquot fermentationem. Sunt quæ ſemel tantùm deſtillentur, aliæ bis aut ter. Et quędã in Balneo Ma. tantùm, alię in Balneo Ma. ſemel & iterũ, tertio verò per cineres, vt quam Vlſtadius deſcribit cap. 46. licet illic infuſio tantum in vino fiat. Apud eundem cap. 44. Aqua vitæ ter deſtillãda deſcribit, cuius prima aqua dicitur benedicta, ſecũda aqua vitæ, tertia mater balſami. Rurſus quarũdã deſtillatio ſic reperitur bis aut ter, vt aqua prius deſtillata ſemper iterũ refundatur ſuper fæces, vt Apud Vlſtadiũ capitib. 49. & 56. Item aliæ lẽto igne in Balneo Ma. detrahi iubentur: aliæ in eodem valido igne, vt deſcripta Vlſtadio ca. 46. Nõnunquã in prima deſtillatione herbæ tantùm recentes & ſemina recentia ponuntur tum

aqua vitæ: à quibus extractæ aquæ postea adduntur ſicca odorata, aromata & alia, item mel, & iterato deſtillantur. deinde ambra, moſcho & camphora adiectis, tertiò alembicum ſemper inuoluendo cum pãnis madidis ex albumine ouorum cum farina: Vide Vlſtadium capit. 51. & 56. Quod ad materiam, nulla ferè ſine aromatibus componitur: pleriſque etiam herbæ quædam odoratæ adduntur: quibuſdam & flores & ſemina, interdum & aquæ aliç deſtillatç. Item vinum maluaticum, mel: ſaccarum, ficus: quibuſdam denique aurum integrum: ego niſi extinguatur in liquore, fruſtra adhiberi puto. Sed hæc omnia clarius exemplis patebunt. Vlſtadius Aquas vitæ compoſitas numero quatuordecim deſcripſit, quas nos breuitatis ſtudio omittemus. Aqua vitæ cum aromatibus & melle, &c. quater deſtillanda in Balneo Mariæ legitur apud Vlſtadium capite 53. & alia ſimiliter, ſed ſine melle, capite 54.

Mirabilem quandam aquam vitæ deſcribit Vlſtadius capite 56. Primum varia medicamenta recentia iubet digeri in Balneo Mariæ per dies quatuor infuſa in aqua vitæ: deinde deſtillari in cinere igne lento. Poſtea aromata & alia ſic-

ca addit,& per dies quatuordecim digereiubet, ac iterum deſtillari in Balneo Mariæ. Deinde addit cãphoram,rhabar. crocum,ambram,& moſcũ. Quod ſi aquam inquit,adhuc meliorem deſideres, adijce precioſos quoſdam pulueres ſeu ſpecies confectionum diambræ, diamoſchi,diamarg.&c.& ducatos aliquot optimi auri cũ ſacchari ſelibra,& tribus diebus in tepida aqua Balnei Mariæ digeres: poſtea deſtillabis per filtrum in vitris retortis bene lutatis,ita vt vinum vitrum altiore ſitu ſit quàm alterum. Et hæc aqua vitæ(inquit)excellẽtiſsima eſt inter omnes alias.

Aquæ vitæ,contra pleroſque morbos auxilium. In aqua vitæ quater deſtillata impone roſmarinum,cinnamomum, caryophillos, zinziber & macis, & duos aut tres florenos aureos,quib. hac ratiõe nihil decedit. Quater deſtillata vtere mane & veſperi ante ſomnũ. Varia morborũ genera depellit,& iuuẽtutẽ reſtaurat.

Aqua vitæ in qua maceratus ſit roſmarinus quid poſsit, vide infra in Oleo roſmarini.

Dianthos facti cum ſaccharo, vncias tres pone in tribus libris vini per triduũ vel aqua vini deſtillata ſemel pro ſenibus

bus,(ea ſcilicet quæ prior manat,nõ quæ poſterior:)præterea deſtilletur ꝑ filtrũ. quidam in alẽbico deſtillant, & ſeruant ad vſum. Alij miſcent roſatę nouellę partem ternam,vt remittant caliditatem & ſiccitatem dianthos.

Aqua uitæ contra peſtem.

R. Rutæ,ſaluiæ,florũ lauẽdulæ, maioranæ abſinthij,roriſmarini,roſarũ rub.cardui bened. pĩpinellę,tormẽtillę,valerianę,granorũ iuniperi, baccarũ lauri,terrę ſigil.boli Armenę prępar. ana drac.duas. Dictãni,angelicę,biſtortę,corticũ citri,melliſſę,zedoarię, inulæ camp.gentianę,rhapõtici,ana drac.tres. Coriãdri pręp. florũ borraginis,bugloſſi ſãdali albi & rubri,ſeminis acetoſæ, baſilici rhabarbari ben albi & rubri,granorum paradiſi,piperis, ana ſeſquidrachmã.Zinziberis drac.duas. Cinnamomi,croci,ſpecierũ cõfectionis contra peſtem electuarij liberantis,elect.de gemmis,diamoſchi dulci,diacameron,diambræ,diarhodõ abbatis,lætificãtis Almãſoris ana drachmam. Calami arom. caryophyllorũ,macis, nucis moſch. cubebarum,cardamomi,galangæ,agallochi,

ana ſcrup. duos. Oſsis de corde cerui, ſpicæ nardi cãphoræ ana drach. ſemis. Folia auri octo. Moſchi ſemiſcrup. Theriacæ electæ vnc. quatuor. Mithridatij vnc. duas. Vini ſublimati rectificati menſuras duas. deſtillentur per alembicum.

Aqua uitæ contra peſtem, à quodam noſtri temporis medico Solodori in Heluetia anno Domini 1547. magno & mirabili ſucceſſu comprobata. ita ut uix decimus quiſque ex infectis qui eam ſumpſerunt, perierit.

R. Margaritas optimas, hyacinthũ orientalem, matrẽ perlarũ, corallos albos & rub. de ſingulis vncias duas. Vnicornis cornu ſeſcunciam. Croci, myrrhę boli Arm. terrę ſigillatæ, zedoariç Venetæ, ligni, aloës eboris. Mithrydatij. Theriacæ Alezandrinæ, cinnamomi electi, ben albi & rubei, corticum citri & ſeminum, ſingulorũ vnc. duas. Sandalorum omnium, de ſingulis ſeſcunciam. Oſsicula de corde cerui numero duodecim. Granorum pæoniæ, baccarum iu

nipe

niperi, vtrorúmque numero ſexaginta. Conſeruæ bugloſſæ vnc. duas. Radicum tormentillæ, dictamni vulgaris, inulæ, aſtrantiæ, chelidonij, Libyſtici vulgaris, morſus diaboli, ari, Valerianæ, ſaxifragę illius quam Germani bibinellam vocãt, angelicæ de ſingulis iſtarum ſtirpiũ radicibus vnc. duas. Saluiæ, ſcabioſæ, rutæ, mentaſtri, pulegij, centaurij minoris, abſynthij, roſarum alb. & rubr. de ſingulis manipulum. Liquorum deſtillatorum, roriſmarini, gentianæ, meliſſæ, betonicæ, roſarum ſylueſtrium, ſonchi ſiue cicerbitæ quam noſtri carduum ancerinum vocant, cardui benedicti, hyſſopi, florũ boraginis, plantaginis maioris, iridis, ſingulorum vncias quinque.

Liquores deſtillatos, vt decet, in balneo Ma. miſcebis cũ optĩo vetere vino Alſatico, aut potius cũ aquæ vitæ ſexies deſtillatæ libris quatuor, in valida cucurbita vitrea menſurarum quatuor capace: quã bene lutatã per quatriduũ in Balneo Ma. relĩques. Deĩde hyacĩthos, corallos, marguaritas & matrẽ perlatũ in calcẽ rediges igne vrendo, & ſuper marmore cõteres diligẽtiſsimè, ita vt nulla amplius aſperitas tactui ſe offerat. Hũc puluerem in vaſe aliquo impones, & cũ aqua roſa-

cea dilutũ defũdes:& quicquid aſperiuſculũ remanet,quod nõ miſcetur cũ aqua iterũ teres & denuo dilues.Corallos quidẽ tritos liceret per dies quatuordecim in ſucco berberis impoſitos in aquã reſoluere,qui mod⁹ melior videtur.Poſt hæc radices mediocriter contundes,& ſimili iuniperi & pæoniæ ſemina:herbas verò diſcindes. Deinde in validam cucurbitã vitream ſex menſurarũ capacem immites herbas,radices & gemmas cũ roſacea dilutas , & ſuperinfundes aquam vitæ quæ cũ liquoribus ſtillatitijs in Balneo Ma.digeſta eſt:& luto ſapientię munitã cucurbitã impones in foueã quam in loco humido excitâris , vt in cella aliqua ſubterranea, altitudine duorũ cubitorũ, longitudine & latitudine ferè quatuor cubitorum , quam fimo equino & calce replebis alterno ſitu ſtratorum,vt vocãt ita vt pedes duos ſupra foueã emineant, In huius medio cucurbitã relinques per menſem.Deinde paulatim remoto fimo auferes eam : & materiam quã continet deſtillandam in ſex minores cucurbitas diſtribues,& in Balneo Ma.deſtillabis igne tam lento,vt ab vnius guttæ ad alterius delapſum decem vnitate ordine numeres. Omninò enim cauẽdum eſt,

ne iusto calidi⁹ sit Balneũ. Peracta destillatione fæces in singulis cucurbitis relictas rude siue bacillo aliquo mediocriter agitabis, & aquam à singulis detractam denuò superinfundes, ac iteratò destillabis igne lento, vt prius. Hac etiã destillatiõe finita, fęces omnes effunde: & liquores in sex cucurbitis collectos distribue in duas cucurbitas, quarum vtraque tres mensuras capiat, & in Balneo Mariæ leniter destilla. Sic habes thesaurũ & incomparabile aduersus pestem remediũ.

Vsus est tum ad præseruandũ, tum ad curandum, imperato sudore post eius potum, & cætera. Cùm primum autem aliquis se peste infectũ senserit, (modo ne post vigĩti quatuor horas id fiat, post enim id tẽpus nulla aut minima remediorum spes,) semuncia huius liquoris epota, in lecto mediocriter opertus sudorẽ expectet, in cubiculo, vbi aëri aditus sit reclusus. Incipit autem sudor ferè post sesquihoram, & perferri debet vt minimum tribus horis: præstabit autem si paulò plus vel quatuor hori sudetur, nullo interim potu admisso, & facie subinde absterſa linteo. Postea paulatim remotis stragulis & absterso corpore, cùm surrexerit æger, hordeum co-

ctum, aut paucam tostam farinam arenæ in iusculo edet admixto aceto rosaceo, aut simplici, quod etiam per dies octo semper admiscebitur cibis eius. Pro potu sumet hordei decoctum cum passulis & glycyrrhiza, bene refrigeratum, quantum libuerit: & vino per tres aut quatuor dies abstinebit, postea diluet aqua. Cibo igitur post sudorem sumpto, lectus nou⁹ ęgro parabitur, aut permittetur ei pro arbitrio in cubiculo, sed absque aëre, versari per tres quatuórue dies. Quòd si à sudore internum calorem adhuc perceperit, bibat liquorẽ destillatum ex refrigerantibus, vt papauere erratico, moris, intybis, floribus sambuci, aut acetosa. Et si inter sudandum, vt sæpe fit, anthrax aut bubo exoriatur, hoc remedio vteris. Cepam parte aliqua rescinde excaua, & in cauum impone theriacam, tormẽtillam, dictamnum diligenter trita partibus æqualibus, & partẽ rescissam repone, & inuolue stuppa humida, & sub cinere per sex horas assato: tum in pila tritam, per linteolum aceto rosaceo affuso exprimito. Inde madidum linteolum loco impones, & quoties inaruerit, rursus madefacies.

Quòd si quis semel in mẽse semuncia huius

huius liquoris pota ſudauerit, præſeruabitur. Proderit etiã ſi quis quotidie mane vnam aut alteram guttam ore aliquã diu retinuerit.

Aliam aquã vitæ tum ad peſtem tum alios morbos commentatam deſcribit Vlſtadius cap. 46.

Aqua vitæ ſeu quinta eſſentia, cuius præſentaneus eſt effectus aduerſus venena, prȩſertim ex animalibus morſu ictúue relicta, à Matthȩolo Seneſi deſcripta libro 6. commentariorum in Dioſcoridem. libra antidoti noſtræ iam deſcriptæ, (cuius deſcriptionem nos breuitatis cauſa omittimus, licebit autem eius loco ponere optimã theriacã, vel Mithridatium vel aliam efficacẽ antidotũ) & libra ſyrupi de corticibus citri, miſceantur cum libris quinque aquæ vitæ toties diſtillatæ, vt ad quintam eſſentiam peruenerit, & ponantur in cucurbita vitrea duplȩ capacitatis, (hoc eſt librarum quatuordecim) & eam bene lutatam tandiu leuiter commouero, donec antidotus tota reſoluatur & miſceatur cum liquore. Sic per mẽſem relinques, bis in ſeptimana ſimiliter mouens aut agitans. Exacto menſe aquã claram, quæ ſupra antidotũ in fundo ſubſidẽtem aſcendit, paulatim

& leniter defundes in aliud vas vitreum, & optimè obſtructum reſeruabis. Hic liquor tã efficax eſt, quod innumeris experimẽtis mihi conſtat, vt ſi media eius vncia è vino bibatur, aut cũ aliqua aqua deſtillata idonea aut etiã per ſe, hominẽ veneno ex morſu ictúue cuiuſcunq; animalis infectũ reſtituat, etiam & vocẽ & ſenſus iã amiſerit, & magna cũ admiratione omnium reuocet. Vt plurimũ etiã humores iam infecti, vomitu reddũtur. Eadem vis eſt contra venena quę quis in cibo aut potu ſumpſerit. Eſt enim huius liquoris vis adeò ſubtilis & efficax, vt vel momento temporis omne corporis venas penetret. Similiter etiam alijs multis & diuerſis affectibus medetur, vt eruditus quiſque medicus per ſe æſtimabit: imprimis verò peſtilentiæ reſiſtit, tum præſeruando tũ curando infectos, Hæc Matthæolus. Aqua vitæ ad cholicam affectionem. In menſurã aquæ vitæ rectificatæ immittes cinnamomi ſemũciam, nuces moſchatas duas aut tres, caryophyllorum ſcrupulos duos, ſingula trita, diei ſpatio, & deſtillata inde aqua in alembico vitreo. cochleare plénum ægro propina, Andreas Furnerius.

Aqua vitæ Georgij à lapide. Cinnamomi

momi, cubebarum, zinxiberis, nucis mo ſcatæ caryophyllorum, galengæ, ſingulorum vncia. Saluiæ recẽtis vnciæ quatuor. Vini ſublimati ſexies ex vino optimo & non ex fęcibus, ad pondus omniũ, id eſt vnciæ decem.

Deſtillatæ per alembicum aquę quotidie tantùm ſumi debet quantùm auellana caperet. Hac vſum aiunt M. Gallum phyſicum Caroli Imperatoris, & vixiſſe annis 124.

Aqua virtutum nobiliſsima, auro & argento præferenda, ex libro quodam manu ſcripto. Caryophyllorum, cinnã. macis, galãgæ, zedoariæ, baccarũ lauri, granorum paradiſi, ſingulorum ſemunciam. pulegij, ſaluiæ, hyſſopi, rutę, betonicæ, ceri folij, camphoræ, ſerpentinæ, ſingu. ſemunciam. granorum iuniperi, ſem. fœniculi, ſem. petroſelini, ſem, aquilegiæ, ſileris montani, florum cocti, ſem. apij, herbæ paralyſis, caſtorei, ſing. drachmas duas. Libyſtici, ſpicæ nardi, cubebarum ana vnciam. Pimpinellæ vncias duas. diatr. (vox eſt corrupta) drachmas duas. Hęc omnia in vino deſtillato per dies quatuordecim, deinde colabis vinum, ſpecies cõteres, & rurſus admixtas vino per dies octo relique & deſtilla: & tan

& tandem inijce aliquot folia saluiæ recentia. Vires ei attribuuntur eædem omnes qui supra scripsimus in aquis virtutũ, quę circiter viginti vni ex eis attribuũtur. Sanitatis conseruatio, iuuẽtutis restauratio, & aliæ quæ etiã ferè simplici aquæ vitæ rectificatæ adscribuntur.

Aqua vitæ quædã in libro quodã manuscripto contra leprã & pestilentiã cõmendatur: ad cuius compositionem fumus terræ, vrtica minor, folia bedeguar in vino macerãtur in Balneo Ma. per mẽsem, deinde destillantur iniecta etiã auri in puluerẽ redacti drachma: deinde additur vinũ destillatum quod cum pipere sit decoctum, vt æqua sit vtriusque liquoris portio: qui iuncti & per octo dies simul in balneo Ma. macerati iterũ destillãtur. Huius aquę cochleare quotidie mane bibi iubetur per mensem, & loca leprosa inungi. Purgari ea sanguinem aiunt, & congelatum dissolui, & totam corporis temperiem inde mutari: & si credere fas est, omnes ferè morbos curari.

Aqua vitæ Emperici cuiusdam, ad diuersos morbos peculiari quodã & egregio apparatu composita. Pedis coruini, iuæ moschatæ, saluiæ, turionum ebuli, betonicę, hyperici, chamædryos, sam-

sufchi

fuſchi, chamæpityos, origani, pulegij, hyſſopi, rutæ, caryophyllatæ, gentianæ, ariſtolochiæ rotũdæ, ſingulorũ manipulus ſeſqui. Polypodij, ſchœnoanthi, ſpicæ, caſsiæ ligneæ, folij, ſingulorum drachma. Baccarum lauri drachma ſemis. Chamęmeli drachmæ duæ. Nucleorum perſicorũ, balſamitæ, pimpinellæ, chelidoniæ, agrimoniæ, ſingulorũ vncię duę. Roſmarini vncia. Dictamni tormẽtillæ ſcabioſæ albæ, ſingulorũ vncię quatuor. Seminis bardanę ſeſcũcia. Aniſi, fœniculi, ſerpilli, [alkekengi,] granorum iuniperi, petroſelini, ſingulorũ ſemuncia. Sauinæ, naſturtij, vtriuſque manipulus ſemis. Carui, cumini, ſeſelios, ſingulorum drachma ſemis. Cineris veſpertilionis, tamarici, radicis ireos cum floribus, ſingulorum ſemuncia, Ex his omnibus fiat puluis qui diuidatur in ſex partes: quarũ vnam pones in aqua vitæ ter deſtillata, & relinques fermẽtari per diem naturalem: tum deſtillabis, & poſtea aliam partem pulueris in aqua iſta deſtillata fermentabis deſtillabisq; ſimiliter. & ſic deinceps ſingulatim cæteras quoque partes omnes fermentatas deſtillato, & vltimum liquorem ſerua. Deinde Nucis moſchatæ macis, cardamomi, folijs, cin-

namo

namomi, zedoariæ, ſingulorum vnciæ tres. Agallochi, ſandali albi & rubei, ſingulorũ vnciæ duæ. Oſsiũ de cordibus ceruinis, vncia. Theriacæ veteris, vncia. Zinziberis, amomi, cubebarum, granorũ paradiſi, galangæ, piperis, ſingulorum vnciæ quatuor. Moſchi electi vncia vel plus, ſaltem non minus ſemuncia. Trita hęc omnia ponãtur in prędicta aqua per triduum. deinde iterum deſtillentur lento igne in balneo Mariæ ter, ſemper refundẽdo aquam abſtractum ſuper fæces.

Tandem adde huic liquori olei oliuarum clariſsimi quartam partem, & tantũdem mellis optimi deſpumati, & cùm per diẽ quieuerint, deſtilla vt ſupra. Vtilis eſt hic liquor dolori capitis, epilepſię, maniæ, vertigini, obſcuritati viſus, deficienti auditui, pectori obſtructo, cardiacæ: item cõtra venena, chiragram, podagram, guttam, arthritin. Sanguinem purgat, febres omnes de frigida cauſa tollit, ſtomachũ roborat. Curat cholicã, ileon, diabeten, ſplenis & iecoris obſtructionem, aquam hypoſarca, & paſsiones omnes ex frigida cauſa natas. Denique ſelectiſsimum eſt remedium pro conſeruatione corporis. Propinatur quantum dimidia nux auellana caperet cum cya-

cho puri vini albi.

Alia. Mellis despumati libram. Aquæ vitæ selibram, ligni aloës vncias tres, Gummi Arabici vncias duas, Nucis moscatæ, galãgæ, cubebarum, cinnamomi, mastiches, caryophyllorum, spicę nardi, moschi, sing. drachmas tres, Ambrę drachmas duas. Hæc omnia pariter trita misce liquidis, & destilla. Hæc aqua fœtentem animam emẽdat, dẽtes dealbat, surditatẽ & tineam capitis curat: & omnia vulnera sanat, si intinctũ ea linteum superponatur, denique iuuentutem cõseruat, & amissæ speciem reuocat.

Aqua magnæ virtutis in paralysi, quã amicus quidã ceu experimentis cognitã nobis communicauit. Caryophyl. galãgæ, zedoariæ, nucis moscatæ, piperis vtriusq;, baccarum iuniperi & lauri, corticum citrij & arantij, zinz. albi, foliorum saluiæ, ozimi, libanotidis, sambuci, menthæ, pulegij, gentianæ, florum sambuci, rosarum rub. & albarum, spicæ, ligni aloës, cardamomi, cubebarũ, calami aromatici, stichadis Arabicæ, chamædryos, chamępityos, macis, mercurialis, sem. artemisię, caricarum, passularum, dactylorum sine ossib. amygdalarũ dulciũ & amararũ, pineorum, singulorũ drachma.

consolidæ vtriusque, virgæ pastoris, ben albi & rubr. singulorum drachmæ duæ. Scolopẽdrij sequidrach. Laureolæ drac. semis. Mellis albi drach. quinque. Sacchari libræ tres. Theriacæ, Mithridatij vtriusq; vnciæ quatuor. Aquæ vitæ quater destillatę libræ sex. Destillẽtur in vase duplici, lento & continuo igne, donec mutetur color, tunc muta recipientẽ, idq́ue ter facies.

Compositiones duæ aquæ uitæ ex Raymundi Lulli libro de aquis.

IN sequentibus aquis vitæ compositis etsi Raymũdus non exprimit vinúmue medicamẽtis an aqua ardẽs, vt simul destillentur, addi debeat: visum est tamẽ hoc loco eas recensere, quòd Raymũdus videatur omninò in aqua ardẽte hæc remedia destillari velle, potius quàm in vino, vt qui vbique liquores perfectiores & sæpius destillatos probet.

R. radicum fœniculi, rusci, capillorum Veneris, asparagi, raphani, petroselini, eryngij, milij, solis, endiuię, scariolę, singulorũ partes ęquales. misce & lẽto igne destilla. (Apparet hunc liquorẽ mouẽdæ vrinæ, & aduersus calculos vtilem esse.)

Alia

Alia.R.Caryoph.nucis mosc. masti-ches,doronici,zedoariæ,galangæ,pipe-ris longi,corticum citri,saluiæ, sambu-ci,(forte sansuchi,)anethi,spicæ nardi,li gni aloës,cubebarum,cardamomi, lauẽ dulæ,mẽtæ,pulegij,origani,calami aro matici,sticados vtriusque, chamedrios. chamepithyos,singulorum partes ęqua les,& parum moschi. Trita destillentur. (Facultates sunt eædẽ quæ aquæ vitę sim plicis sed longè efficaciores. Vel eædem quæ supra alijs aquæ vitæ compositis ex pluribus medicamentis attribuuntur.) Deinde seqtur aqua ex multis remedijs frigidis composita(non suo loco, vt vide tur)quam supra commemoraui in Essen tia quinta frigida. Deinde subijcitur Aqua vitæ perfectissima, (vt vocat: nimirum quòd ex plurimis ijsque cali-dissimis composita sit.) R. Euphorbij, serapini,opopanacis,pyretri, capparis, chœnoanthi, spodij bedellij, piperis longi & albi vel nigri, cubebarum, ca-storei, zedoariæ, singulorum partes æ-quales.quibus addes mastichen bonam & parum ambræ, croci & ossis de cor-de cerui.Item R.omnia antedicta in a-quis cõpositis,& igne lento destillẽtur. Est enim aqua mirabilis,& remediorum

omniũ mater ac princeps :cuius mirabiles & innumerę ſunt virtutes contra oẽs paſsiones frigidas. Et fit tali modo, &c. Subiungit autem deſtillãdi modum per ſerpentinas, vt vocant, & alia addit quæ omnia aquæ vitæ ſimplici conueniunt, vt codicem noſtrum librarij culpa muti latum exiſtimem.

De remedijs quæ Aquæ uitæ miſcentur citra deſtillationem: primum intra corpus: deinde extra.

SAepe inſtrumenta, tempus aut ſumptus aliquẽ deficiũt, quò minus medicamenta quorum vim impreſſam vellet (ſeu per metempſychoſin quandam) in Aquam vitę per deſtillationem ei admiſceat, qui vnus miſcendi optimus modus eſt. Nam & per digeſtionem ſeu præparationem in moderato calore primùm aliqua mixtio fit, deinde in deſtillatione dupliciter, vaporum primò per minimas & tenuiſsimas ſpirituũ partes, deinde guttatim cùm in aquam concreſcunt, mixtionis verò omnis perfectionem & colophonem circulatio imponit, & ſanè nulla quam homines mo-

liuntur

fiuntur mixtio, proprius imitari potest naturalẽ. Quod vel hoc argumẽto à fine & effectu sumpto constat: quoniam hoc modo parata & mixta, minus quàm vllo alio corrũpuntur: & simplissimã quãdam purissimámq; essentiã nacta, vt omninò ad sensum simplicia, & æthereæ seu quintæ essentiæ similia videãtur ad incorruptionem quandã, quoad eius fieri potest, perueniunt. Hoc quidẽ constat quo quæque res minus exactè & per omnia mixtas è quibus cõstat partes habuerit, eò viciniorẽ esse corruptioni: quòd primum & præcipuè in ijs quæ meteora dicũtur corporib⁹, deinde alijs multis siue p naturã siue p artẽ mixtis, facilè intelligitur. Sed qm̃ in diuersis adeò hominũ cõditionib⁹ alijs de causis impediti, nõ semper quod optimum est sequi possunt, si quinta essentia fieri nõ possit, secunda saltẽ aut tertia, aut quotquot licuerit, destillationes lento igne repetãtur. Multò melius enim omnis mixtio peragitur paulatim & lẽtè, quàm subitò & violenter. Et si destillare simul cum aqua vitę remedia, (quorum vim miscere ei desideramus) nõ licuerit: contrita saltẽ aliquãdiu in ea macerentur: atrahit enim ad se omnium ei impositorũ vires.

Extat Arnoldi de Villa noua liber, aut Rogerij potius quem manu scriptũ habeo, in quo docetur sigillatim ad quos affectus & morbos, quæ medicamẽta in aquã vitæ maceranda infundi debeant, p singulas corporis partes, quas ille duodecim zodiaci signis attribuit.

Gentianam aduersus grauissimos quosdam morbos & venena antidotum esse optimũ multis hactenus seculis notum est. sed multò efficacius pollinem eius cũ aqua ardente faucibus pecorum quæ veneno in cibo potúue vel morsu ictúue læsa sciunt aut suspicantur, quidam infundunt: & si gentiana desit, ipsam aquam ardentem per se. Ad hominis morborum quorundam remedia, pręsertim thoracis, apomeli addi potest. Nam & alioqui in delicijs quibusdam apomeli cum aqua ardente mixtum, & madidus eo tostu panis pro ientaculo sumitur. Poteris & arte destillatam ex gentiana cum vino aquam apomelite aut vino aromatite dulci contra diuersos morbos propinare.

Absyntites vinum præstantissimum aliqui hunc in modum parant. Absynthij, præsertim sicci, comis aquam ardentem optimam super infundunt, & tantũ

dem

dem vini maluatici. huius cochlear paruum miſcent cum paruo vini hauſtu & propinant. Sic ſtatim & efficaciter fit, & diu conſeruatur. ego in cholica aliquã do feliciter propinaui. Eadem ratione in alijs etiam tum herbis tũ aromatib⁹, & cæt. vti licebit. Nam & breui tempore ſic virtus extrahitur: & gratior fit potus, & ſatis longo tẽpore cõſeruatur.

Aqua vitæ viridis. Meliſſæ & balſamitę: quas in vmbra ſiccaueris, illius vncias tres, huius duas, infunde in libras quatuor aquæ vitæ quater deſtillatæ in Balneo Mariæ per dies octo: deinde vtere ſiue ꝑ ſe, ſiue admiſcẽdo ei alias aquas vitæ compoſitas, ad confirmandum ſtomachum. Oportet autem in vmbra ſiccatas eſſe herbas, vt viridis & pulcherrimus color reddatur. Nam ſi in ſole ſiccaris, aqua fiet obſcura ſeu ſuccus alicuius herbæ, Vlſtadius capite 56. Licebit & alijs coloribus tingere, qui ſimul & coloris gratiam & remedij vim augeant, vt croco, paſtinacis luteis & rubentibus aridis. Sunt q per æſtatẽ ceraſa acida nigra addunt, vnde etiam ſapor fit gratior, & calor nimius remittitur.

Aquæ ardenti quidam inijciunt mentã conciſam & cõtuſam, inſolantq́ue per

quatuor aut quinque dies,poſtea collãt & rurſus inſolant. Hac extremum naſum illinunt aduerſus corruptum & peſtillentem aẽrem.

His ſubijciam aquæ ardentis uſum cum alijs medicamentis extra corpus.

Multi vnguentis calidis,qualia ſunt, Martiatum,Arragon,diathæa,vſus tempore aquæ ardentis aliquid miſcent, & ita inungi iubent.

Aqua cerebro calorem fouens ac reſtituens, qua perfricandum eſt caput. Aquæ vitæ vnciæ duæ. Moſchocarij. caryophillorum,ſampſuchi, cubebarũ,piperis longi,ſing. drachma ſemis. Trita miſceto,capitique infricato aliquandiu. Sunt qui euphorbij ſcrupulum ſemis addant, Epiphanius Empyricus, alij alia odorata & calida addunt, vt Saluiæ vncias ſex. Rutæ,zinzib. granorum paradiſi,ſinnami,florũ roriſmarini, corticũ citri,ana ſemunciam. Olei laurini vnciam. Spicæ drachmam. Caſtorei ſeſquidrachmam. Et in deſtillato liquore ſuſpendunt moſchi & ambræ, vtriuſque granum. Hunc illitum capiti prodeſſe aiunt,etiam odore,paralyſin & apople-

xiam

xiam aduertere.

Aqua mirabilis ad pudendorũ abſceſſus, eiuſdem. Ouorum vitellos tres ad duritiem toſtos & minutim inciſos pila contere: aquæ vitæ eminam ſupinfundes cũ ſcrupulo aluminis, drachmis duabus camphoræ & dimidia æruginis, ſingulis contritis. Macerata aliquãdiu per linteum validè exprimes. Hoc liquore imbuta linamenta ter quatérue per diẽ vlceribus imponãtur, miraberis effectũ.

Aqua pro lauandis partibus paralyticis. Myrrhæ, aloës, ladani, terebinthinæ, caſtorei, ſing. drachmas duas. zedoariæ, galange, cubebarum, nucis moſch. piperis lõgi, pyretri, ſingulorum drach. tres. Herbæ paralyſis, iuæ arthriticæ, ſtichados Arab. ſaluiæ, ſampſuſchi, mẽtæ, pulegij, centaurij minoris, roſmarini, ſingulorum ſemuntiam, Omnia trita infundes in aquæ vitæ deſtillatæ libras duodecim per tres dies: Vt reperi in libro quodam manu ſcripto, ſed fortè nimia, eſt aquæ vitæ menſura. Nam ad ſingulas libras eius, ſex drachmę tantùm (cum ſcrupulo fortè) ſpecierum adduntur.

In Catholico morbo interdũ fauces & guttur ex prauis deſtillationibus erodun

dũtur, quibus niſi ſuccurretur, ſæpe gargareon abſumitur, ſæpe vſq; ad oſſa trãſit corruptio. Itaque purgationes & diuerſiões fieri debẽt, &c. Fit & aqua ad id mirabilis. Deſtillãt theriacha in aqua vitæ & aceto per alembicũ, aqua exit limpidiſsima virtutum multarum: pręcipuè autem valens vbi profundius cõduci vis medicamẽti debet. ſi ergo bolum Armenium aut ſphragida in ea diſſolueris, ac partes eroſas tetigeris, & ſeminaria eius contagionis abſumes, & eroſionem omnem ſanabis, Fragaſtorius libro tertio de contagione.

De aquis deſtillatis compoſitis, ſed alijs quam cum aqua uitæ.

AQuas quæ ex duabus aut pluribus medicamentis permixtis deſtillatę ſunt, compoſitas voco. Harum alię medicinales ſunt, alię odoriferæ, alię coſmeticæ, id eſt ornandi gratia inuentæ. Sunt duæ ſimul duo ex his aut etiam omnia præſtent. nos vnamquãque tamen ad vnũ genus referemus, in quo ſcilicet magis exellit. Medicinalium rurſus aliæ intra corpus ſumuntur, aliæ extra tantum adhibentur, aliæ vtrobique. Nos

duo tantum capita inſtituemus. Nam licet quædam vtrobique vſurpentur, magis tamen vel intus vel extra.

Nunc earum quæ in corpus ſumũtur quædã ſimpliciores ſunt quas priore loco deſcribemus: ſecundo ex pluribus cõpoſitas. De aquis vitæ compoſitis, vbi ſpecies in aqua vitæ ſimplici macerantur, ſeparatim ſcripſimꝰ. Hîc reliquas vt dixi, & quas caponum aquas vocant ponemus, & vnam cum medicamentis aliquot in ſanguine porci infuſis.

In vino macerari & poſtea deſtillari, de ijs præcipuè herbis & medicamentis inſtitutum videtur, quę per ſe parum ſucci habent, vt ſaluia betonica, meliſſa, abſynthium, &c. quæ inſuper odorem ſuũ attrahẽte illum ac imbibente vino, nec ob tenuitatem diſsipetur, ita firmius retinent. Dicemus autem hîc etiam de quibuſdam in vino macerandis, ſed recẽtibus. Nã ſupra de aridis in vino alióue liquore maceratis atque ita deſtillatis egimus.

Betonica, vulgò dicta [eerenbrenſz,] in vino per dies aliquot maceratur, & ſimiliter meliſſa. Vires nimirum eædem ſunt, ſed efficaciores tenuioreſque, quã herbis ipſis per ſe.

Melissa id est citraria (inqt Lullus) ponatur in vino ad destillandũ. Huius vini cochlear bibatur à ieiuno. Intellectum & ingenium acuit, memoriam auget. Cui lingua impeditur, is linteum hoc vino madidum linguæ imponat, & rectè loquetur, nisi balbutiat naturaliter. Epilepticus cum pauca theriacha ieiunus bibat, & pfectè curabitur. Curat anhelitũ fœtentem, & aufert dolorem dentium. Carnes vel pisces in eo positi nõ putrescunt, & seruari possunt quãdiu libuerit. Vino corrupto infusum, id restituit. Calculos frangit, vrinã & menses prouocat, Valet cõtra illiacos & renũ dolores. Cõtra scrophulas bibi debet, & amplastrũ ex herba fieri. A ieiuno pota rũpit omnes internos & latentes abscessus. Sanat oẽs punctiones, quæ ad cor aut latera feruntur. Omnib⁹ vermiũ intra corpus generib. aduersatur. Omnes denique corporis tũ viui tũ mortui corruptiões tollit, & omnia quę tangit sanat, seruátque in bona sanitate & bona virtute. Spirit⁹ exhilarat, omnibus mẽbris cõfert, & sanat omnia genera guttarũ frigidarum. Neruos sup omnia cõfortat, Vtilissimũ est cõtra scabiem ex frigore generatã. Visum bibentis acuit: caliginem & la-

chry

chrymas & ſuperfluos humores oculorum tollit. Pectori ſalubre, concoctioni vtiles contra malos humores quib impeditur. Cũ bono vino potũ, appetitũ ciet. Labes, lẽticulas ſiue maculas faciei inde ablutæ abſtergit. Quod ſi adiecto pauco balſamo facies lauetur, bonitas coloris efficitur. Gingiuas curat. Odor eius occidit omnes muſcas & vermes. Hydropẽ ſanat cuius cauſa eſt frigida, & colerã ſuperfluã, potu & ablutione. Omne genus vulnerum vtiliter eo abluitur, & ſic ab omni putrefactione præſeruatur. Omnia febriũ genera ſanat, maximè quartanas. Sancti Lazari morbus huius vini potu creſcere prohibetur. Prodeſt etiam ijs quorum imminutum eſt cerebrum, & phreneticis. Item ſi quis caſu ederit araneam & ſtatim hoc vinum ſuperbiberit, veneno lædi non poteſt, Hæc Lullus. Meliſſa contuſa in vino per noctem maceratur. Deſtillatam hanc aquam quotidie potam vel(&)in ore retentam appoplecticos ſanare aiunt. Item comitiales, hydropen, quartanam, alioſque varios ex bile atra aut pituita affectus. Datur etiã ad vuluæ ſtrangulationem & dolorem dentium, Remaclus F.

Aqua centaurij minoris, auro compa
randa

randa.R. Gentianæ partem vnam, centaurij partes duas. Trita & quinq; dieb⁹ in vino macerata destillato. Hæc aqua mane & vesperi pota præseruat corpus ab omni morborũ genere omnia apostemata excludit. bonum colorem facit. Pestilentiæ resistit. phthisicos sanat. stomachum repletum inanit. calculũ in renib⁹ frãgit. aquosos splenis humores separat. menses promouet, si nouem diebus quotidie mane bibatur, & vterũ expurgat. Item purgat omnem bilẽ & sanguinem corruptũ. Omnes plagas intra corpus sanat. visum clarificat. Morsus venenosos curat. Ad vulnera quidem sananda cẽtaurij etiam puluis imponi debet, Lullus in lib. de aquis. Quidam hodie aridas gentianæ radices in vino macerant, & aquã inde efficacissimam destillant.

Saluię & pulegij partes ęquales ĩ mortario contusas destilla. Hęc aqua calefacit hominem nimis refrigeratũ. Coctã cum castoreo quotiescunq; aliquis biberit ca. (calidã vel eam) per tot dies prolõgat vitã eius vsque ad tempus statutũ à Deo. Nec põt esse quisquã tãtoperè refrigeratus, quin ea pota cum castoreo nouẽ diebus perfectè sanetur. A ieiuno potare mouet malum ventris, & omnem guttã

& sca

& ſcabiem, & facit bonũ ſanguinem, optimum colorem in facie: & ad alia multa prodeſt, ter die pota, Aegidius.

Aqua de iuniperi baccis recentibus vino maceratis deſtillatur. Ego aridas in vino maceraui, vnde liquorem deſtillatũ optimum & odoratum habui.

Iridis radices cõtuſæ per duos aut tres dies in vino albo macerantur, & deſtillantur.

Sed quarumuis herbarum radices quæ in vſu medico ſunt aut eſſe poſſunt, conciſæ minutius & dies aliquot in vino maceratæ, aquam reddunt eiuſdem facultatis, ſed tenuioris, & cętera. Minus autem vini affundi debet recentibus radicibus, quàm aridis: & fortè illis etiam minus, quæ aut refrigerare debent, aut modicè calefacere. quare eaſdem recentes potius quàm aridas deſtillabimus, vt pauciore vino indigeant: aut ſi recentes deſint, in aqua potius macerabimus aridas, aut in alio quopiam liquore idoneo, aceto interdum, præſertim ad vſus extra corpus.

Gualtherus Ryffius radices in vino maceratas deſtillandas enumerat, quæ ſequuntur: Alij, Angelicæ ſatiuæ & aquaticæ, ari, ariſtolochię cauæ quam vul

gò,

gò sic Germani vocant,asari, bistortæ bryonię,carlinę,dracũculi,eryngij hibisci, hirundinariæ,iridis, inulæ, lapathi liliorũ,mei seu dauci cretici,pæoniæ,pastinacarũ,petasitæ,peucedani,pimpinellæ seu potius saxifragiæ:polygonati, pyretri,raphani communis & syluestris,raporum rubiæ,satirij scrophulariæ maioris,symphyti maioris,valerianæ.Hic dũ suas singulis facultates adscribit integrum librum facit,cùm tamen alias vires nõ adferat,quàm quæ remedijs ipsis simplicibus etiam ante destillationẽ attribuuntur,quod vno verbo ipsum ab initio monuisse satis fuerat Et sanè miror cũ tanto studio libros transcripserit, & sua omnibus modis ad magnitudinẽ augere conat⁹ sit,cur alias plurimas radices omiserit,imò potius cur non omnes quæ in vllo sunt medicorum vsu enumerauerit cum suis singulas repetitis facultatibus,quod quidem ne faceret non voluntatem ei,sed memoriam festinatione impeditam defuisse puto.

Raphanum syluestrẽ,quẽ vulgò maiorẽ vocant,in vino per aliquot dies maceratũ,minutatim concisum , efficacem stillatitium liquorẽ reddere crediderim. facilè enim acrimoniã suam deponit in

liquo

liquores in quibus maceratur, ita vt etiã dulces quædã radices, vt pastinacę, simul cum eo in aceto maceratæ, acriores euadant, raphani verò segmenta suam acrimoniã exuant. Aduersus calculos quidẽ in aceto macerari poterit, vnà cũ apij radice & aniso, &c. & destillari in cinerib⁹.

Pyretri radix recens (vel etiam arida) contrita & in vino macerata destillatur: vel etiam, ad dentiũ dolores & apophlegmatismos, in aceto siue recenti siue destillato, vt docet Ryffius.

Aqua vtilis aduersus dentium putredinẽ. Radices pyretri tenuissimè contritas cum vino generosissimo misce: & fac mixturam quæ sit similis aquæ vitæ cõpositæ. hanc per alembicum destillabis. Vsus tempore cochlear plenũ gustabis, ore continebis, mane vel quando volueris, nam breui senties remedium. Sanat dentes infirmos, corruptos, cõcauos, eosdem purgat & clarificat: Et ad omnẽ putredinem siue immunditiam oris extrahendam, & per sputum excreandam prodest, innominatus.

Aqua ad epilepsiam, cuius duo vel tria cochlearia in ipso paroxymo dari debẽt, ab amico nuperrimè nobis communicata. Aquam angelicæ, quam in vino optimo

mo per triduum premacerare poteris, & aquam lauendulæ pari portione misce, & da patienti.

De vino & lacte simul destillatis, scriptum est supra in simplicibus aquis ex animalibus.

Aquæ compositæ quædam, vel ex remedijs per se, vel cum aqua fontana destillandis, ex Rogerij tractatu 4. cap. 6.

Aqua extracta è folijs hyssopi, leuistici, satureiæ, prassij, inula, & floribus iridis, & trifolij illius quod multos flores gerit ad magnitudinē nucis gallæ, cuius flores si sugantur succū dulcē reddūt. Humores phlegmaticos thoracis dissoluit, sputum attenuat, promouet & incidit.

Aqua destillata ex gūmi Arabico, tragacantha alba, glycyrrhiza, violis, maluis, omnibus in aquam infusis & destillatis, caliditatem pectoris reprimit, & siccitatem emendat.

Aqua foliorum plātaginis, quinqueruiæ, tormentillæ & rosarum, si bibatur cum vino calido, pectoris vulnera ex causa calida consolidat, & discratiam calidā alterat.

Aqua extracta è folijs vel florib⁹ iaceæ albæ vel nigræ, verbasco, rosis, sauina, lappa inuersa, intēperiem thoracis frigidam.

dam emendat, phlegmaticos humores consumit,& vulnera thoracis ex frigida causa consolidat. Aqua destillata è mēta, betonica,melissa, balsamita, satureia, saluia,serpillo,polio,puleio regali,hasta regia,ex folijs singulorum,capitis & stomachi infirmitati ex causa frigida medetur:fluxum vētris eadem ex causa sistit, concoctionem iuuat.

Aqua è floribus violarum & maluarū alterat & laxat.

De aquis uirtutum siue Aureis, & alijs quibusdam compositis ex pluribus remedijs, cum uino destillatis.

AQuæ virtutum, quas Germani aureas nominant,oēs destillantur aromatibus & herbis odoratis (pręcipuè saluia,quæ tanquā basis in hisce aquis cōpositis videtur,) per dies aliquot prius in vinū infusis: & in vsu frequentiore sunt foris adhibitę,quā intra corpus sumptę: præcipuè ad spiritus suo odore confortādos,et cōtra capitis dolores,&c. Sunt qui simpliciter in vino infundi iubeant, alij vase obtimè obturato (quidam in lage-

na ſtanea)poſito in cella vinaria,in fimo equino,in Balneo Mariæ,in Sole,in paleis aut ſtramēto conciſo,in calce cui aqua pluuialis aſpergatur in lagena.

Aquas virtutū Gualtherus Ryffius in ſuo deſtillationū libro complures cum aqua ardente compoſitas deſcribit, pauciores verò aromatibus & cæteris ſpeciebus in vino maceratis, quæ tamen præferendæ videntur,vbi vitia leuiora ſunt, & corpora ſicciora, & minori caliditate indigēt.Sumptu quoq; & tempore minore fiunt. Et licet in his quoque aquā triplicem colligere, viribus differentē, ex quibus mediā præcipuè probarim. Nam aqua vitæ purior circa initiū deſtillationis fluit,circa finem aquoſior. Ex aromatibus verò & gummis, prius dilutiores partes aſcendūt,calidiores & ſicciores ſequūtur,quod vel color magis magisq́ue ad ruffum vergēs declarat. Poſtremæ vſtilaginē olēt,& guſtu inſuauiores ſunt. Sed extra corpus efficaciter adhibetur, &c. Verùm triplex melius colligitur ex aromatibus & ſpeciebus ſiccis tantū, nō in vino,ſed aqua ardehti quæ nihil amplius in phelgmatis habet rectificatis:in quibus ſimiliter mediam elegerim.

Aquis virtutum, aliqui etiam ſemina odora

odorata diuretica admiſcent, & fœnicu-lum, violas, petroſelinũ, ſaxifragã, thus, maſtichen, pomũ arantiũ: præter aroma ta & herbas odoratas, ſaluiã, coſtũ, rutã, abrotonum, ſerpillũ, lilium conualium, Talis Arnoldo cuidã Pariſiẽſi adſcribit.

¶ Omninò in aromatum tum ſpeciebus, tũ numero & pondere varietas eſt. Sunt qui ad diuerſa aromata, vt caryophyl. nucem moſc. cinnamũ: ſingu. ſemũ ciam: (quibus alijs addũt zedoariæ, galã gæ, piperis longi, granorũ paradiſi, ſingul. drachmas duas,) ſaluię & lauendulę tantùm addant, vt coniunctum pondus earum æquet pondus aromatum, &c.

Huius aquæ tres aut quatuor guttas vino quod in prandio & cœna bibitur, miſceri conſulunt: aut mane & veſperi cũ modico vino ſeorſim bibi. Hæc aqua (aiunt) viſum clarificat, cerebrum & ingenij bonitatem confirmat. Paralyſin amolitur. Faciem candidam & nitidam reddit, cutem abſtergit: & alia plurima præſtat.

Aliqui menſe Maio vel Iunio, quum ſaluia & lauendula in vigore, ſunt huius dimidiũ, (vncias ſex,) illius duplum accipiunt, & minutatim concidunt. Addunt caryophyl. zinzibe. nucis moſcatæ. ma-

cis,granorum paradiſi,cinnami,zedoar, galangæ,roriſmarini,ſingulorum ſemũ ciam conterunt, vino infuſa deſtillant. Hæc aqua(inquiunt)poſt tertium annũ melior eſt quàm initio. Vires habet eaſdem omnes quas ſupra ſingulatim circiter viginti in alia aqua virtutum enumerauimus. Deſcriptionis huius Iudæum quẽdam authorem faciunt,qui vires has omnes attribuat.

Aqua mirabilis & multæ virtutis. Caryophyllatæ,zinzib. roriſmarini partes æquales ponantur in generoſo vino per octo dies,& poſtea deſtillentur vt aqua vitæ.Prodeſt dolenti pectori, ſtomacho debili,dolorib.& tortionibus ventris. Vermes in corpore & inteſtinis interimit.Si quis obeſior attenuari cupit,hãc bibat: & ſi quis macilentus habitum meliorem deſiderat,cum ſaccharo bibat.

Aqua virtutũ.Saluiam, lauendulam, roriſmarinũ,carui, & aromata diuerſa, conciſa aut trita in optimo vino in lagenam ſtanneam infuſo macerabis: quam obrues calce viua per dies xiij.& calci aquam pluuialem aſperges,poſtea deſtillabis inſtar aquæ roſaceæ. Hac aqua madidum linteum fronti & ſyncipiti in capitis dolore impones.

Alia

Alia bona & nobilis, Saluiæ lib.1.ſ. Nucis myriſticæ, zinzi. caryophyllorũ, granorum paradiſi, cinnamomi ana vnciam.ſ. putrefiãt in vino præſtãtiſsimo, more ſolito. Tum ſpecies conterantur & deſtilletur totum.

Sunt qui præterea addant, florum borraginis, roſarum rubearum, corticis citri, ligni aloës, ſingulorum vnciã ſemis. & in optimo vino (cuius pondus ſextuplex ſit ad reliqua) per tredecim dies macerẽtur: deinde vino colato ſpecies diligenter conterant in pila lapidea, iterũq; admiſceant vino, & vel mox deſtillent, vel adhuc dies aliquot relinquãt. Aliqui etiam in vas recipiens deſtillantem aquam ſaluię recentis, (malim aridæ) ſemunciam ponunt. Facultates eius hę prędicãtur. 1. Carnem omnem, piſces & cibaria reliqua, quibus aſpergitur, ab omni corruptione integra cum odore ſaporeq; ſuo conſeruat. 2. Omnia vinorum vitia emendat, vt cum turbantur, pendula ſunt, aut ſitum olent, alitérue corrumpũtur, ſi modicum eius vino inſtilletur, ita ſaporem & colorem recuperant, alia intra ſeptem dies, alia intra vnum, neq; amplius deinde corrumpuntur, neque medicata ſentiuntur. 3. Aromatibus

aſperſa vim eorum cõſeruat & odorẽ. 4. Abſceſſus interaneos rũpit, & antequã ſuppurentur per inferiora expurgat. 5. Abſceſſus extrinſecus ſimiliter ſi illinatur aperit, & afluere facit, demum ſanat. 6. Vitia oculorum curat, vt lippitudines tum fluidas tum ſiccas, & puſtulas & maculas, aut albugines ſeu pterygia, ſi modicè cum penna inſtilletur. 7. Quicquid præter naturam in facie ſub oculis excreſcit, & lepræ incipientis ſuſpicionem facit, illita hac aqua per pẽnam ſanatur. 8. Pota affectus omnes interaneos curat. 9. Item vitia iecoris, ſplenis, inteſtinorũ, ventriculi. Omnes malos humores ex cruditate in ventriculo natos, tollit. 10. Argentum viuum ab argento vero ſeparat. 11. Vulnera quæuis ſi illinatur percurat: item plagas & ictus & ortos inde tumores. 12. Hædropẽ pota & illita depellit, item auriginem. 13. Cerebro (craneo) illita, guttam ex catarrho cerebri naſcẽtem emendat. Illita & pota capitis dolores aufert. 14. Oris vitia emendat, ſi quis per noctem in eo retinere poſsit. 15. Ozænis & fœtori narium & catarrho medetur, ſi quis intra nares aliquandiu retinendo tolleret. 16. Dentium malis illita ſuccurrit. 17. Cordis affectus ſanat

nat, & pectus cùm ſiccius vel humidius iuſto fuerit, aut tuſsi aut anhelatione ægrum, & cæt. 18. Memoriam auget & obliuionem tollit in homine, qui ſępius per interualla vel guttam inde hauſerit. 19. Furfures, porriginem, ſcabiem, vlcera, poſtulas & ſi quid aliud impurum cutim infeſtat, aut etiam interiora corporis abſtergit, & venena exigit, illita & pota. 20. Illita faciei vtcunque modicè colorem nitoremque iuuenilem conſeruat, vt vel octogenarius, vix paucos ſupra triginta annos natus videatur. 21. Omnem lepram incipientem auertit. Hæc ex libro quodam manu ſcripto Germanicè ſine authore. 22. Exhilarat, & iracundiam remittit. Et aduerſus peſtillentiam commendatur. Attribuuntur autem ab alijs ijdem aut ſimiles effectus etiam alijs aquis virtutum: aut aquis vitæ potius compoſitis, quæ deſtillantur ex aromatibus & herbis odoratis, &c. in aqua ardente optima maceratis, & fere etiam aquæ ardenti ſimplici.

Alia aqua virtutum. Saluiæ nobilis vnciæ decem, lauendulæ herbæ (aliâs florum) vnciæ duæ: rutæ, zinzib. caryophyllor. granorum paradiſi, nucis moſc.

ſingulorum vncia, cinnamomi ſemuncia, Galangæ, piperis longi, vtriuſque drachmæ duæ. Spicę, citrij caſtorei, ligni aloës, granorum paradiſi, ſingulorum drachma. Hæc omnia cõtrita in vaſe ſtãneo cum libra olei laurini, & ſeſquimen ſura vini generoſi, per dies nouem aut tredecim ſeruentur: & ter aut quater interim agitãdo miſceantur, poſtremò deſtillentur. Alij non oleum laurinum, ſed baccarum lauri vnciam addũt, & rutæ tantundẽ, & macis drachmam. Vires ei eaſdem omnes attribuũt, quas & proximè præcedẽti adſcripſimus circiter viginti. Alij eandem aut ſimilem non cum vino, ſed cum aqua ardente parant.

Aqua vitæ qualis Conſtantinopoli fit in aula imperatoris, vt idem liber manu ſcriptus habet. Caryophyllorum nucis moſch. zinz. coriandri, galangæ, piperis longi, granorum iuniperi, arantiorum, ſaluiæ, baſilici, roſmarini, amaraci, menthæ, lactucæ, foliorum lauri, pulegij, gentianæ, florum ſambuci, roſarum alb. ſpicæ nardi, ligni aloës, cardamomi, cinnamomi, artemiſiæ, ſingulorum partes ęquales. malum punicum, ficus duas, paſſulas, amygdala, dactylos, de ſingulis parum. His tritis admiſce partem mellis & ſac

& facchari. Omnia in generoſo vino per quinque dies macerentur, ac deſtillẽtur. Eſt autem optimus qui primus effluit liquor, alter infirmior, tertius infirmiſsimus. Quod in fundo ſimile vnguẽto relinquitur, vtile eſt ad multos affectus frigidos. Primus liquor remedio eſt ad omnes maculas oculorum, ruborẽ & ſanguinem (concretum.) Ventriculum confirmat, animum exhilarat, guttæ medetur, febri, tuſsi, vtero, & tineę capitis, bonum denique colorem conciliat.

Aquas vitæ aliquot Vlſtadius deſcribit, plures quidem cum aqua ardente cõpoſitas: cum vino autem ternas capitibus 46. 49. & 55.

Petrus Andreas Matthæolus Senenſis morbum ſuum Italicum ſanguineũ cholericumq́ue recenter contractum curare docet aqua philoſophica, vt ipſe vocat (codicis Baſileæ olim excuſi folio 70) compoſita (ex diuerſis medicamentis, ſuccis, ſyrupis & vino, p octo dies ſimul maceratis.) ac deſtillata in vaſe vitreo per balneum feruentis aquæ, cui arenæ quantitas ſit commixta. Excipit autem duplicem aquam, primã claram, ſecundã rubẽtiorem. Deinde ad pituitoſum vel melãcholicũ morbũ Italicum, aliã compoſitio

positionem subiũgit similiter destillandam. Quòd si efficacius, inquit, in atram bilẽ remediũ desideraueris, tres aut quatuor angues longos, nigros, excoriatos exẽteratósque tum multo sale, temporis aliquo spacio, tum aceto perfricatos, vt vnà colliquescant, addere poteris: nam hoc solùm borbo Italico sed lepræ multisq; alijs ægritudinibus, quas nũc prætermittendas duximus, maximè cõfert. Sed cõpositionem istarum aquarum & vsum apud ipsum authorem leget qui voluerit. Ipse quidem se quosdã decimo potu curasse ait: alios longiori tempore, in quibus grauior erat morbus.

Io. Almenar libri de curandi morbi Catholici ratione capite quarto: Humoribus, inquit, euacuatis, procuranda est membrorũ alteratio: pro qua intẽtione fiat balneum siue stufa cũ aqua dulci, in qua bulliãt malua, bismalua, melilotus, chamæmelũ, rosæ, lapathũ, fumaria, postridie post purgationem. Et quũ incipit sudare æger, accipiat infra scriptã aquã. R. radicis altheæ, fumi terrę, lapathi, inulæ, singulorũ selibrã. minutim incisa pone in quatuor libris vini maluatici p diẽ & noctẽ. deinde addatur theriacæ ætatis decem annorũ aut amplius sescũcia. de-

stillatæ

ſtillatæ huius aquæ accipiãtur vnciç tres cũ vncijs duabus aquæ bugloſſæ in principio, vt dictũ eſt. Et iſta ſtufa reiteretur omnibus ſex diebus trãſactis aut ſeptem bibendo iſtã aquã, quæ eſt optima & ſingularis, & in hoc morbo magnum ſecretum, & vltimum eſt cauterium.

Aqua ad aſthma certi remedij. Calaminthę, hyſſopi, adiãti, marrubij, ſcabioſę, tuſſilaginis, ſingu. manipulus. Ariſtolochiæ rotũdę vncia. Ireos ſeſcũcia. Sem. vrticæ tantundẽ. Radicũ fœniculi, petroſelini, vtrarũque vnciç duę. Lilij cœleſtis vnciæ tres. Inulę cãpanæ ſelibra. Sem. ſinapis, naſturtij, vtriuſque ſeſcuncia. Coſti drachmæ quinq;. Spicæ drachmæ decẽ. Baccarũ lauri vnciæ quatuor. Nigellę ſeſcũcia. Omnia tenuiter trita per dies ſex relinquantur in vini albi ſex menſuris infuſa, deinde lento igne deſtillẽtur. Propinabis mane vncias ternas, Epiphanius Empiricus.

Aqua ad renum & veſicæ calculos. Aſparagi, ruſci, apij, fœniculi, petroſelini, rubiæ, ſing. ſemũcia, ſeminũ quinque diureticorũ, liguſtici, lithoſpermi, ammeos, raphani, ſeſelis Maſſiliẽſis, dauci, ſaxifragæ, ſin. drachmę tres. Adiãthi, matricariæ, ceterach, ſcolopendrij, trifolij,

grami

graminis,ſenecionis (cardaminã intelligo)hepaticæ,ſem.peucedani,ſing.manipulus. Iridis ſemuncia. Xylobalſami drachmæ ſex. Glycyrrhizæ vnciæ duæ. Quatuor ſeminum cõmunium frigidorum maiorum mundatorum,ſing.ſemũcia hederæ terreſtris,pimpinellæ,ſingu. manipulus.j.ſ.Nucleorum ceraſorũ vncia.Spicæ nardi drachmæ tres.Gũmi hederæ drachmę ſex.Hircini ſan.pręparati vncia.Cinnamomi tantũdem. Trita infuſa vini albi libris denis,aut q.ſ.deſtillato. Similis aqua & ad eundem vſum deſcribitur à Rogerio tractatu 4.cap.6.ſed cum aceto deſtillata,non cum vino.

Aqua ad calculum Epiphanij empirici. Hyperici,chamædryos,chamæpityos,ſenecionis,(non erigerontem,ſed ſiſymbrium cardaminẽ intelligit.) graminis quinq; folij,ſcolopendrij, helxines, verbenæ, eupatorij,pulegij,rutæ ſingu. manipulus. Quinq; radicũ diureticarũ, acori,inulæ,rubeæ,aſari, tamaricis,ſingulorũ drachmæ tres.Quinque ſeminũ diureticorũ,ſaxifragiæ,lithoſpermi,dauci,raphani,petroſelini Macedonici,ammeos,marathri,cari, libyſtici,ſing.drachmæ duę.Nucleorũ perſicorũ drachma ſemis.Quatuor ſeminũ cõmuniũ frigidorum

dorum maiorũ mundatorum, de singulis sesquidrach. Glycyrrhizæ vnciæ duę. Baccarum iuniperi semuncia. Trita hæc biduo in libris quinque vini relinques infusa, tum destillabis igne lento. Propina post balneum, vel mane in aurora tepidam à semuncia vsque ad vncias duas.

Aquæ compositæ nonnullæ cum aceto destillatæ.

DE ipso aceto destillato vide supra vbi de aquis in Balneo Mariæ destillatis egimus.

Aqua vesicæ calculum comminuens, Epiphanij empirici, Succi saxifragiæ libræ duæ. Succi milij Solis, petroselini, anisi, sing. selibra. Aceti albi vnciæ octo. Inde destillatã aquã ieiuno propinabis.

Aqua hirundinum sic fit. Hirũdines iuuenes tritas in puluerem misce cũ castoreo & pauco bono aceto, & destilla. Hæc aqua à ieiuno pota est vera medicina morbi caduci de quacũq; causa prouenientis. Et quamuis homo passus fuerit illum morbũ per quinque annos, curabitur, si huius aquę parũ sumpserit per quatuor dies, & curabitur perfectè. Phrenitin quoque à ieiuno pota curat intra no-

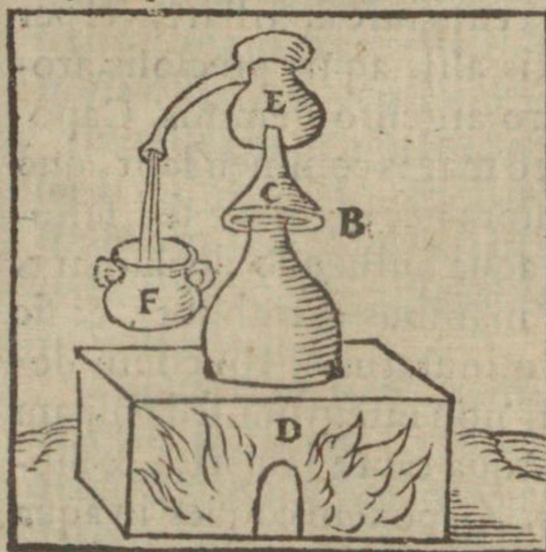
uem

uem dies. Cerebrum bonum facit ſupra omnes medicinas:purgat ſtomachum pectus mollificat,neruos confortat,radices paralyſis eradicat , augmentat naturã, & refrigeratos calefacit. Item cum hyſopo cocta(cum hyſſopi decocto malim)& pota,hydropem ex frigiditate natũ curat,& febres quotidianas. Sed abſtinebũt ea grauidæ,ne fœtus in vtero corrumpator. Cum hyſſopo pota capitis dolorem arcet:ſomnum facilem prȩſtat,& concoctionem & vrinæ(aliâs alui)excretionem promouet. Pilos remouet,vbicunque cuti purȩ illinitur,ita vt nunquam renaſcãtur, Lullus & Aegidius.

Aqua Rogerij(tractatu 4.ca 6.)aduerſus obſtructiones hepatis,lienis & matricis ex frigida cauſa frãgit etiam lapides renum & veſicæ. Poteſt autẽ bibi per ſe, vel cum ſaccharo. R.radicum ruſci, aſparagi,dianthos, ſcolopẽdriæ,ceterach, politrichi,†pentilidiő,hepaticæ,pulmonariæ,graminis ſenecionis;cretani†ſimplicis,centaurij,pſylij:ſeminum citrulli, melonum,cucurbitȩ,cucumeris,ruſci,aſparagi,apij,petroſelini Mace.fœniculi, leuiſtici,ammeos , ſileris mõtani,dauci, ſaxifragiȩ,milij Solis,xylobalſami,peucedani vel ireos, hederæ arboreæ & ter-

reſt.

restris, gummi hederæ, nucleorum cerasorũ, cantharidum vel cariarborum, lapidis spongię, †plumbũ, sanguinis hirci, aceti albi, (cardui) fullonis se. minoris (seminũ minorũ fortè (cinnamomi, spicę nardi, seminis †acori vsti. vrticę, trifolij, tribuli marini et cãpestris, vniuscuiusque quantum libuerit. Ponantur hæc

in amphora A magna amplũ habẽte fundũ & strictũ os, quod cooperiatur superius cũ argilla B. Itẽ iuxta vsq; quantũ libuerit: ponatur caput emboti. item ligentur. & tunc sub amphora prima fiat ignis lẽtus D, ita ne materia ebulliens attingere posit caput emboti. Sic vapor per embotum ad aliã ollam transiens in superiori condensabitur, & in liquorem valdè clarũ & subtilem vertetur, qui in inferiore olla recipitur E, Hæc Rogeri⁹. Quę à librarijs corrupta iudicaui, hoc signo † notare volui.

Capo.

Caponum aquæ.

CAponum aquę, vt vocant, propinā-tur ad vires reſtaurādas, valde debilitatis morbo aut nimia euacuatione, puerperis & ſenibus ægrotātibus. Solēt autē caponem ipſum in aqua diutiſsimè coquere, vt caro omnis ab oſsibus ſoluatur: & ſic vnà cum iure deſtillare, vel per ſe, vel adiectis alijs aquis precioſis, aromatibus, auro, argento, gemmis. Caponem aliqui eò magis commendant, quò fuerit annoſior: nec iugulant, ſed ſuffocant: nec in aqua bulliendo deplumant, ſed plumas manibus extrahunt, & ſic exenteratū minutatimq; conciſum deſtillant. Alij non integrum, ſed pulpam adimunt. Aqua capi analeptica, & ſubadſtringens. Caponem coques in aqua ſecundum artem: & addes aquæ roſaceæ libram, conſeruæ roſarum, borraginis, bugloſsi ana vnciam. Corallij vtriuſq; ana drach. duas. Specierum diarhodon abb. drachmam. Paſſularum ſine nucleis vnciam. Coriandri præp. ſemunciam,

Fragmenta omnium (gemmarum,) margaritarū, ana vnciam. ſ. Deſtillētur.

Alia. Capus decoquatur cum libra bubulæ ad ſufficientem decoctionē: cui addes

addes vini maluatici, aquæ rosarum vtriusque selibram: panis albi, vt imbibatur, vncias tres. Contundes hęc sine carne bubula. & addes species illas quæ sequuntur. Specierum electu. de gemmis, diarhodon abbatis, diamoschu dulcis, sin. drachmam. Diamargaritõ, specierũ cõfectionis contra pestẽ, vtriusque scru. duos. Folia auri puri octo. Misceantur omnia cũ iure, & destillentur lento igne.

Sunt qui hanc aquam parent cum croco & cinnamomo, &c. pro puerperis quæ & debiles sunt, & vteri fluxio eis nõ procedit. Propinatur autem vel per se, vel cum saccharo.

Aliqui etiam sine destillatione hunc in modum parãt. Capum vetustissimũ exenteratum & ritè paratum diutissimè decoquunt: pulpam deinde & ossa comminuunt, & in vase stãneo aut vitreo, bene obturato, & in cacabum aqua plenũ bulliẽte imposito, circiter sex horas coquunt. Sunt qui aurum adijciant, vt annulos aut numos aureos.

Aqua quædam cũ capone gallóue aut gallina decoctis simul varijs medicamẽtis confortãtibus, describitur apud Guainerium in capite de cura hecticæ: nõ destillanda, sed coquẽda tantum in vase vi-

treo, impoſito in cacabo pleno aqua.

Aquæ compoſitæ, ad uarios affectus, intra corpus præcipuè, quarum quædam ex recentibus adhuc pharmacis & ſucculentis fiunt, aliæ uerò infuſæ in plantarum ſuccis aut aquis deſtillatis ſero lactis, aut ſanguine.

AQua ſomnifera, Hyoſcyami vncię duæ. Radicum mandragorę vncia. Opij drachmæ ſex. Gith, ſuccini, vtriuſque drach. duę. Sedi maioris & minoris, nymphææ, lactucæ, ſingul. manipulus. Trita infundantur in libras duas aquæ papaueris, cum vncia j. ſ ſeminis lolij. p biduum deſtillentur.

Alia ſommifera. R. ſem. lolij libram. Sem. hyoſcyami ſelibram. Sem. portulacæ libras duas. Sem. vel rad. mandragoræ vncias tres. halicacabi tantundem. Sigillatim tritis affundes, ſucci fabæ inuerſæ, ſucci rad. vel foliorũ hyoſcyami, vtriuſque libram. Succi foliorũ papau. nigri, aut ſi id deeſt, rubei, librã. ſ. deſtillati huius liquoris exhibe vnciam. vehemens eſt.

Aqua petralis dicta, tertia Aegidij, ꝙ petrã

petram ſeu calculum comminuat. Seminis pimpinellæ, petrocelini, apij, ari, (aliâs caryophylli, ſinapis, âro & lappa omiſsis, item apij, nimirũ herbę & radicis: nam ſemen prius nominatur) lappæ, maſtiches ſingulorum partes æquales. Bene trita miſceãtur cum ſanguine lyncis (aliâs hirci, & melius) & pauco aceto affuſo relinquantur per dies aliquot in vaſe bene occluſo: tum deſtillentur. Vtilis eſt calculoſis, qualiſcunque fuerit calculus, rubeus, albus, acut⁹, planus, quod ſi calculus fuerit cõfirmatus, patiens de hac aqua bibat quotidie, ſic enim cõminuetur & redigetur in arenam. Hac aqua ſi ſemel quotidie lauẽtur capita ſcabioſa, curãtur, & noui capilli renaſcuntur, & ſcabies intra nouem dies curabit. (aliâs & quæuis ſcabies inde lota curat intra tres vel quatuor dies.) A ieiuno pota, ſanguinis & coloris bonitatem facit (ſupra omnem medicinã) mirificè, neruos roborat, & morbum caducum tollit bis die pota (Aliâs additur, Paralyſin extermitnat, ſi non ſit mortua in membris) Aegidius & Lullus.

Aqua experta in vlceribus renum & veſicæ per cardinalem Tutellenſem. Caudæ equinæ plantaginis roſarũ rub. gra-

norum halicaccabi, radicum althææ, glycyrrhizę, rasa singulorũ vncia. Iuiubarũ sebesten vtrorunque drachmę sex. Boli armoni semuncia. Quatuor seminũ cõmunium frig. maiorum mundatorum sing. drachmæ tres. Sem. papaueris albi drachmæ sex. Cytoniorum semũcia. Seri caprini librę sex. Relinquãtur p̱ duos dies infusione, postea destillentur. Propinabis ieiuno vncias quatuor tepidas, quandiu durauerit, Epiphanius empiricus.

Aqua alia composita, secunda inter Aegidij aquas: legitur etiã in libro Lulli de aquis. Ruta, satyrium cum manibus & testiculis, chelidonia, (aliâs, Ruta, agrimonia, satyrion, chelidoni.) saccharũ (aliâs tutia) & lapis calaminaris, æquali singula pondere contrita destillẽtur igne lento. Hæc aqua multis viribus pollet. Nullus oculorum dolor tam improbus est, qui non huic remedio cedat. Pota venenum omne pellit, aut cum cibo sumpta. Sic enim venenum vomitu reddit. Hydropicis medetur, stomachum ab omnibus prauis humoribus expurgat. Ignem sacrum vno die extinguit, si stuppa canabis in ea intincta superponatur. Valet etiam in igne

gne nigræ diſpoſitionis exterius candido. vel (vt Germanic⁹ quidãliber, habet) contra internum calorem ignis. nam ſi rubedo foris appareat, nullo modo emplaſtrum imponi conueniet. Cancrum curat admixta aloë, & ſtuppa canabis in eam intincta emplaſtri modo impoſita, bis in die.

Aqua compoſita, prima inter Aegidij aquas. Hyſopi, pulegij, caryophillatæ, cichorij, ſingulorum drachma, Cõtrita deſtillentur. Poſtea accipe tutiæ petroſeni Alexandrini, rutæ, zedoariæ, aloës & lapidis calaminaris, ſingulorũ drachmam. Contrita decoques in prædicta aqua ad conſumptionem tertiæ partis, & liquorem panno colatum ſeruabis in vaſe vitreo diligenter obſtructo per dies, nouem (aliâs quadraginta) Poſtea detur in potu quotidie mane ante diem (aliâs per decem dies) ægro ieiuno. Prodeſt autem contra morbum caducum, ſi ſex horis poſtea qui ſumpſit ieiunare ꝑgat. Et ſanè efficaciſsimum eſt remediũ. Omnem neruorum reſolutionẽ ſanat, & membra corroborat. Cum caſtoreo pota valet contra omnem guttam, quę nõdum radices egit in membris. Nouem continuis diebus à ieiuno pota fugat o-

mnem febrim ex quacũque materia prouenientem,(si per nouem dies quotidie manè bibatur.) Est etiam vtilissima hęc aqua ad abluendum vulnera in quibus nerui dissecti sunt.

Alia Aegidij numero nona, aliqui duplicẽ vocant. Seminis apij, sem. papaueris albi, apij, zinzib. (aliàs, Sem. apij, papaueris albi sacchari, caryophil.) singulorum æquale pondus. Tritis in mortario adde aquam cõseruatiuam (hoc est ex petroselino destillatam, & destilla. Hoc summum est tussis remedium, & malè affecti pectoris, si quis ieiunus eã frigidã biberit, & vesperi quàm poterit calidissimam. Cũ castoreo calida pota valet contra apoplexiam & membra paralytica sanat, modo paralysis non sit mortua in mẽbris. Somnũ & quietem facilem conciliat: membra omnia exhilarat: prauos humores pellit, & caput ac cerebrum confirmat.

Alia inter Aegidij aquas numero sext. Gladioli, hyssopi, sauinæ, abrotoni. (aliàs seminis abrotoni, omissa sauina, nõ placet.) singulorũ aquas partes, simul tere, & p dies aliquot relinq;, tũ destilla. Hæc aqua p quã efficax est. Resistit omnibus febrib⁹ tũ calidis tũ frigidis. Mẽ-

ses

ſes prouocat, ſi modo ter bibatur, ſed no xia foret p̄gnanti, & fœtum p̄deret. Reſtringit fluxum ſanguinis & vẽtris, (ego ſanguinem ab ea vndecũq; cieri potius quã ſiſti dixerim: alius codex, nihil quã ventris fluxum ab ea ſiſti, habet.) & ſtomachum purgat à malis humorib9. Vermes interimit à ieiuno pota, & omnem dolorẽ curat: cum caſtoreo paralyſin ſanat, ſi quotidie quàm calidiſsima bibatur, intra tres dies. Eandem deſcriptionem reperio in libello Lulli de aquis.

Aqua cõtra peſtẽ, &c. ex ſanguine maiadis, id eſt uerris caſtrati, ex libr. quodam Germanico manu ſcripto.

MAialẽ vndiquaque ruffum & boni habitus iugulato. ſanguinẽ olla recens exceptũ, bacillo de iunipero rubra diu agitato, & agitãdo collectũ ſanguinis grumũ abijcito. Tum ramẽta eiuſdẽ iuniperi immites, & baccas de iunipero rubra ſimiliter circiter vigintiquinque. His addes parum agrimoniæ, rutę, phu, ſcabioſæ, veronicæ vulgò ſic dictæ, pimpinellæ, cichorij, pulegij, ſingul. manipulum. Quòd ſi ſanguinis menſura ſextarios tres exceſſerit, adijcies theriacæ vn

cias duas:sin minor fuerit, pro portione sanguinis theriacæ modum minues. Debent autem omnia pręparata in promptu esse, vt sanguini adhuc calenti imponantur. Permixtis omnibus liquorem stillatitium elicito, quem diligenter seruatũ in vitreo vase dies octo insolabis. quod semel quotãnis facies: durat enim circiter viginti annos. Hunc liquorem experientia constat egregiè prodesse aduersus pestem, apostemata capitis & laterum seu costarum, iecoris & pulmonis morbos lienis inflationem, sanguinem corruptum, febrim, tumores, cordis tremorem, hydropem, calores præter naturam, malos humores, & imprimis aduersus venena & pestillẽtem febrim. Bibet autem æger quocũque ex prædictis morbis correptus, lingulę mẽsuram, vel quatuor aut quinque guttas, & vt insuper sudet curabis.

De purgantibus medicamentis compositis destillatis.

AQuæ compositæ dicendę sunt etiã illæ quæ ex medicamentis compositis, in vino, aqua ardente, alióue liquore maceratis, destillantur. Aromaticæ quædam compositiones, ad cordis & spi

& ſpiritum vires inſtaurandas aquis caponum parãdis p̱ deſtillationẽ, vt ſupra dixi, miſcentur: Itẽ aquis ardentibus, ſeu potius q̄ntæ eſſentię vini aduerſus peſtẽ & venena, vt ſupra docuimus. Sed & purgãtia medicamẽta, electuaria pręcipuè, in quibus diacrydium & alia vehementia & ſtomacho inimica recipiunt̄, liquoribus admixta præcipuè cum aqua ardẽte rectificata, aut cũ vino, (fortaſsis etiã cũ vino & lacte, aut lacte ſeróue ſeorſim, in calidiorib. naturis & morbis, rectè fieret,) & aliquãdiu in infuſione relicta, attificioſe deſtillantur, vt propinẽtur ijs q̄ vel delicati ſunt & diuites, vel nimiũ viribus exauſti, aut ſtomacho ad reliqua pharmacha abhorrẽte. Quod & Lullus vehementer laudat, & empirici quidam nobis cogniti cum gloria vſurparũt. Noui ego quendã qui electuarium hamech & quod de ſucco roſarum cognominat̄, pręcipuè deſtillabat: & exceptum liquorem per ſe propinabat imbecilioribus, robuſtiorib⁹ verò electuarij aliquid miſcebat, ita ſe ſine omni moleſtia ægros purgare inquiens. ¶ Cum elleboro aqua fit quę iuuẽtutem inſtaurat. talem apud patrem meum vidi. Sed huiuſmodi aquę diuexant corpora, & fuccatam iuuẽtutis

 imagi

imaginem præſtant, Cardanus.

Aurum potabile.

DE auro potabili, qui volet, legere poterit multa in lib. Philippi Vlſtadij, quem Cælũ philoſophorũ inſcribit, & in libro Lulli de quinta eſſentia. Ineſſe quidem vim auro, quæ ab eo ignito extinctoq́ue in aqua, emanet, argumẽto eſt, quòd aqua in qua extincta fuerit maſſa ferri, vel auri, vel argẽti, aduerſus aconitũ venenũ commendatur à Nicandro. videtur enim de aqua intelligendum, in qua hæc metalla extingui debeãt, cùm nullũ alium liquorem nominet. Ferrum, inquit, initum, extinguas aut ferri ſcoriam, aut aurum ignitũ aut argẽtum, in turpida potione intinguas. Vbi interpres, Ferrum (inquit) in aqua extinguæ, & bibe. Et paulò poſt, Scoriã ferri in melle extingue & bibe apobamma, ſic vocans liquorẽ in quo aliquid extinctũ eſt. Dioſcorides in vino extingui iubet, vt & Auicẽna habet & Aegineta necnõ Aetius, qui & molarem lapidem ita extinctum conferre addit, & vinum bibendũ eſſe calidum:) his verbis, Et ferri ſcoria, aut ferrum ipſum, aut aurũ, aut argentum candens vino extinctum, ſi

is liquor bibatur. Et ſanè vinum plus vi rium auri candẽtis quàm aqua recipere poſſe videtur. Aquam cùm aliquãdo gu-ſtarem, in qua ſæpius extinctum erat au rum, nullam in eo qualitatem odoris ſa porisue mutati deprehendere potui. Rurſus aquam ardentem, præſertim ad quintam eſſentiã redactam, amplius vi-no viriũ auri attrahere credibile eſt: ma-giſq; ſi aurum in tenuiſsimas diductum laminas fuerit, maximè verò ſi in calcẽ redactũ. Sed hæc oĩa ſuperabit, quod ex auro redditum fuerit oleum. Simplici-ter verò decocti auri, vt in iure caponis, vim planè nullã eſſe, niſi quid ipſa per-ſuaſio poteſt, crediderim cum pleriſque omnibus eruditis. De auri facultatibus vide Auicẽ. li. 2. ca. 78. Sed qm̃ puriſsimũ ad remedia deligẽdũ eſt. adſcribã hic Pli nij verba ex li. 33. circa finẽ capit. 4. de au ri purgatiõe. Torretur aurũ cũ ſalis gru-mo põdere triplici miſſo: & rurſũ cũ dua bus ſalis portionib⁹, & vna lapidis quẽ chiſtõ vocãt: ita virus tradit reb⁹ vnà cre matis in fictili vaſe: ipſum purũ & incor ruptũ. Ego Pliniũ hoc loco nõ rectè ſchi ſtum lapidem ꝓ ſchiſto alumine acce-piſſe cõijcio. nã & alibi, (lib. 35. capi. 15,) aurũ à lumine nigro purgari ipſe ſcribit,

Excel

Excellit autem inter aluminis genera quod schistum vocatur. Quin & ratio à viribus sumpta magis pro alumine facit: nã & sale per se purgari dicit aurũ, & schisto addito. atqui aluměa d salis effectus, magis quàm lapis schistos accedit, cui veteres nullam aliam vim tribuunt nisi quã cum hæmatite (cui cõgener est) communem habet, nempe sanguinis sistendi. Alumen verò ad purgationem metallorũ etiam in aqua forti, vt vocãt, assumitur. Excusari tamen Plinius potest, quòd lapidis nomen communis apud eum sit: nam & argentum viuum & metallica multa lapides nominat. quare etiã alumen schistõ, lapidem schiston, appellare potuit. Nõ debuit tamẽ hoc facere propter differẽtiam illius qui propriè lapis schistus vocatur. Eodem in loco Plinij post verba iam recitata, mox subijcitur. Reliquus cinis (salis scilicet quo cũ vna cremato purgatum est aurum, vel duarũ salis partium, schisti verò vnius) seruatus in fictili & ex aqua illitus, lichenas in facie sanat, lomento eum conuenit ablui. fistullas etiam sanat, & quæ vocantur hæmorrhoides. Quòd si trito spuma adijciatur, putria vlcera & terri odoris emẽdat. Ex melle verò decoctum cũ melan

melanthio, & illitum vmbilico, leuiter ſoluit aluum. Verrucas curari eo M. Varro author eſt. Hic in prioribus verbis, cinis ſeruatus & illitus, nemo dubitare poteſt quin de cinere loquatur. ſequẽtia verò decoctum & illitum, ad aurum ipſum videntur pertinere. Sed meo quidem iudicio legendum fuerit decoctus & illitus, idem nimirum cinis, vt & ſermonis conſequẽtia & ipſa remediorũ ratio poſtulat. Nam & ſalis vſus apud medicos (Dioſcoridem & alios) eſt ad lichenas ſiue impetigines, ad excreſcentias omnes eryſipelata & herpetes: & cũ melle toſti ad phagedænas, &c. Puerorum verrucas noſtri ſale & fuligine perfricant. Et alumen apud Plinium putreſcẽtia vlcera compeſcit, cum adipe: phagedænas vlcerum ex aceto, aut cum galla pari põdere cremata: cum ſalis duabus partibus (qua proportione etiam ad auri purgationem miſcetur (vitia quæ ſerpunt. Porrò ſpumæ nomine Plinius haloſachnem intelligit vt etiam 31. 7. In hunc locum nihil obſerua[illegible]m inuenio ab Hermolao aut Gelenio. ¶ Cæterum vt alumine aurum purgatur, ſic etiam miſy, teſte ſimiliter Plinio 34. 12. & alia ratione cũ argento viuo, vide Pliniũ 33. 6. Vt purgetur

tur cum plumbo coquitur, Idem 33.3. Alium eiusdem purgandi modum Cardanus lib. 6. de subtilitate describit.

Aurum potabile, Recipe mel & fauos de examine apum nouellarũ: cui miscebis ambram griseam, sperma ceti, agallochum, piper lõgum, caryophyllos, nucẽ moschatã: sandalos & aurũ purũ. Hæc in fimo equo per dies triginta relinquẽs. Postea destillabis per alembicum in Balneo. deinde materiam relictam conteres (læuigando super lapide nimirum,) & aquã destillatã denuò ei superinfundes, & iterum destillabis in cineribus. Hæc aqua aurum soluit. Quòd si aurum potabile induratur, accipies de eo magnitudine pisi, & impones in ouum coctum durum, cui vitellum ademeris, ita soluetur. hoc ægro propinabis. corroborat enim per se, Innominatus.

Chymistę ex auro solido liquorem faciunt, qui potus, vt aiunt, corpus lætificat, Geor. Agricola.

Sapientibus placet, quod edere cibos paratos in vasis aureis, vel quorum decoctioni adiunctæ fuerunt laminæ auri: & bibere vinum in quo laminę vel monetę aureæ extinctæ, fuerint multoties, bonã habitudinem cordi cõciliat & imprimit

vali

validè. Arnoldus de cõſeruanda virtute.

In quinta eſſen. vini, aurum, argentũ viuum, margaritæ, & lapides precioſi aliaq; metalla diſſolui poſſũt, ad faciendũ aurũ potabile. Sed hæc auri reſolutio ad chymiſtas potius quàm medicos pertinet, Phil. Vlſtadius capite nono & deinceps: vbi plura de auro potabili legent qui volent.

Vinum in quo lamina auri quadrageſies aut quinquageſies extincta fuerit, apud quoſdam loco auri potabilis habetur, Anoldus de Villa noua.

Idem in libro de vino. Vinum extinctionis auri, (inquit) habet proprietatẽ magnam in multis conditionibus. ſit autem extincta lamina auri in bono vino quatuor aut quinque vicibus. dimittatur clareſcere, & diligenter colatum ſeruetur, habet enim virtutem confortandi cor, & deſiccat ſuperfluitates omnium aliarum fęcum à ſanguine : & ſubſtantiam cordis & ſpiritus ſua claritate illuminare poteſt, ſua ſoliditate confortare: & ſuo temperamento temperare & pręſeruare, ſanguinem purgare, & ſua grauitate ſuperfluitates ad partes expulſionum inclinare, & iuuentutem conſeruare. virtutes partium princi, pali

palium in ſuis actionibus conſeruat, & tẽperie ſoluit vrinam delegatam. ſanat epilepticos & inſenſatos, & cõfert lepro ſis. Multi hoc tẽpore viri diuites & principes, partes aliquas auri cũ ferculis eorum coqui iubent, alij vtuntur in pãnellis cum electuarijs, alij in limatura. nam in confectione diacameron additur tum auri tum argenti limatura. Sunt qui fruſtum auri in ore tenere & ſaliuam deglu tire ſoleant. Conſtat autem quòd argen tum ore retentum extinguit ſitim: & co rallium confortat ſtomachum, tum retẽ tum ore tum collo ſuſpenſum; ita quòd pẽdeat verſus ſtomachum. ſic enim eius conturbationẽ prohiberi expertus ſum. Alij cõuertunt aurum in aquam potabilem, qui modus ſine dubio optimus eſt. Et alij quidẽ aliter eo vtuntur pro diuer ſis hominũ conditionibus & tẽperamen tis. Eſt ſanè aurũ res arcana, pfectiſsima, temperamento æquali & mirabili proportione elemẽtariũ virtutũ compoſita, cui nullũ corpus mixtũ cõparari poteſt. Vulnus cũ eo factum nõ inflammatur, in electuarijs cõfortat viſum, & ſynceram reddit ſupra omnia ſubſtantiã cordis & principium vitæ. leprã palliat & refrænat. Sed hę virtutes auro vero & naturali non

non chymistico attribui debent.

Elixir vitæ, quod nuper amicus quidã nobis cõmunicauit p literas his verbis. Huius remedij descriptio Roma ad me missa est, quod an tantũ possit quantum pollicetur nondũ expertus sum. Extingue aurũ ter vel quater in vino, vel sæpius p quãtitate vini. Deĩde destillabis in Balneo Ma. quater, & vteris in varijs morbis tam calidis quàm frigidis, addẽdo calida vel frigida remedia, & interdũ aliquid bonæ theriacæ prout morbus postulauerit.

Spiritũ siue quintã essentiam auri, quidam ad vitia iecoris sananda extollunt.

Aquæ aliquot compositæ ad oculorum affectus.

AQua mirabilis ad visum conseruandum, & contra maculam oculorũ. Rutæ foliorum, mentę, rosarum rub. saluiæ, capillorum Veneris, (alij mẽtam & saluiam omittunt, & pro ijs addũt, fœniculum, verbenã, eufragiã, betonicã, siler montanum, & endiuiã,) singulorum manipuli sex. Ponãtur in vino albo per diẽ naturalem, deinde destillentur per alembicũ. Quę primò effluxerit aqua, argẽto

comparatur:ſecunda auro: tertia Balſamo,& hæc in vitro diligentiſsimè ſeruari debet, Lullus.

Aqua ad omnes curabiles oculorum affectus, ex Aegidio & Lullo, deſcripta eſt à nobis ſuperius inter aquas compoſitas ad varios affectus internos.

Aqua compoſita ad oculos. Per initium Maij collige chelidoniam, verbenam, rutam, fœniculum. teres ſingulatim,& de ſucco ſingularũ vncias ternas accipies, miſcebis. addes parum de pampinis(vt Galli vocant, pampes) roſarum, tres vncias ſacchari candi, tutiæ optimæ vncias quatuo,& tãtundẽ ſanguinis draconis. Omnia trita miſcebis & deſtillabis in alẽbico vitreo. Liquorẽ qui extillauerit per duos aut tres dies in recipiente clauſo relinques, deinde vteris. Efficax eſt ad oculos malè affectos, rubẽtes, & catarractã ſiue ſuffuſionẽ. Aqua vitis vnà cũ melle per ignẽ ſublimata, oculorum lippitudines maximè curat, Monachi in Meſuen. Eſt autem aqua vitis, inquiunt, quæ tẽpore veris cùm putantur vites, ex locis inciſis, per aliquot dies clariſsima deſtillat. Hæc aqua etiã non deſtillata, punctiones & calorem oculorũ remouet,& viſum ex calida cauſa impeditum

ditum clarificat, si in vtroque angulo oculi gutta vna ponatur, Rogerius.

Aqua vel oleum de sponsa solis visum acuit, & quemuis oculorum affectum intra quinq; dies curat, & cæt. vide infra in cosmeticis aquis, inter eas quæ ad capillos tingendos faciunt. Aqua pro oculis æstate, ad pręseruationem visus, descripta, à Io. Manardo in epistolis 6. 4.

Rosarũ partes tres: herbæ fœniculi, rutæ, ana partẽ vnam: incidantur, & simul bene commisceantur, & post tres dies destilletur aqua, vel cum solo vapore aquæ bullientis, vel in Sole, vel ad Balneũ Mariæ vocatum, ita vt in recipiente aquam vase pugillus earundem herbarum (melius si aridæ fuerint, nostro iudicio) imponatur, vt super eas stillæ cadant & rostrum superioris vasis cum inferiore illo studiose committatur, & circumlinatur, vt vapores exire non posint.

Aquæ ophthalmicæ quædam ex Rogerio.

REpleto vase destillatorio folijs agrimonię, verbenę, fœniculi, rutæ, memithę, & leuistici ĩcisis, supaperge aliquãtulũ vini albi & clari, & vasis lutatis

destilla: hic liquor tumorem palpebrarũ ex frig. causa reprimit, lippitudinẽ desiccat, lachrymas intercipit, visum clarificat, maculas frangit. Quòd si efficaciorẽ volueris pro maculis frangẽdis, adde folia callitrichi, & morsus gallinæ (anagallidis) cui flores rubẽt. Potest etiam è fœniculo elici aqua ad easdem causas. Nã ex radicib⁹ & folijs fœniculi in aqua decoctis liquor collectus in pelui, supra aquã illã adhuc bullientẽ posita, in phiala seruatur, & quotidie mane & vesperi gutta vna in angulo oculi ponitur ad prædictas causas, cõmuni experimento.

Vt maculam frangas, myrrham & aloën trita cum præditis aquis misce: & colati liquoris guttam mane & serò in vtroque angulo oculi pone.

Aqua de floribus spinæ albæ & salicis destillata, punctiones, calores & rubores oculorum remouet, lachrymas de calida causa intercipit, & maculas de eadem causa frangit.

Aqua de folijs (& floribus) euphragię lachrymas de frig. causa intercipit, palpebras de eadem causa tumidas extenuat, maculas ex eadem causa frangit, & visum impeditum restituit. (Ego euphragiam nõ calfacere, sed temperatam esse,

vel

vel modicè refrigerare gradu primo, ſiccare autem ſecũdo dixerim.) Aqua egregia ad viſus debilitatem à Gordonio deſcripta. R. Chelidoniæ, fœniculi, rutæ, ſileris mon. eufragiæ, verbenæ, roſarum ru. electuarũ ana. lib. ſ. caryophyllorum piperis longi ana vnc. duas. Concaſſata in alembico vitreo igne lento deſtilla, & quotidie impone in oculis.

Alia eiuſdem ad fiſtulas, quibus eam mederi certum eſt. Vini albi optimi deſtillati eodem vaſe, quo aqua vitæ, lib. 2. aquæ roriſmarini, ſaluiæ, ſing. lib. 5. ſacchari lib. 2. Simul denuo deſtillatis adijcito ſaluię, florũ roriſmarini, ſing. vnciã. Macerata diebus octo, colabis, & vteris.

Aqua ad cãcrum in quacunque parte corporis. Herba cancri quæ etiam pes columbinus vocatur, flores cotoneorũ, flores cerifolij, frondes aut folia rubi Idæi (quem Galli framboſiam vocãt,) & paucæ roſæ albæ, mel, & vinum album, & alumen quod Galli à glatie nominant. Hæc omnia ſimul deſtillentur, Andreas Furnerius.

Aqua ex talpa, &c. ad omnem guttã, noli me tangere, capitis ſcabiem, guttã roſaceam & lupum: Vide infra inter coſmeticas vbi aquæ ad tingendos capillos

inuentæ recenſentur. In coſmeticis etiã referemus aquas illas qua tubercula & vlcuſcula in facie ſanantur.

De aquis odoris.

AQuæ nõnullæ ſolius ferè odoris gratia fiunt, vt manibus, faciei & capitis barbæq; pilis aſpergantur: item linteis ſubdariolis, & veſtimẽtis, cum alijs tum electorum, quibus non ſolùm aſperſione, ſed etiã vapore ſuo feruidã, odoris ſuauitatẽ communicẽt. Roſacea etiã ad ciborum condimenta venit, ſola puto in hoc genere. nam & ad intinctus aſſumitur, & infũditur aſsis carnibus adhuc calidis, &c. Cęterum ex odoratis aquis alię ſimpliciores ſunt aliæ ex pluribus compoſitæ. Vtriſque aquæ virtutũ, aureas noſtri vocant, adnumerari poſſunt: nam & harum aliæ ſimpliciores ſunt, aliæ compoſitæ. Sed aquæ aureæ plereque omnes etiam intra corpus ſumuntur, & omnes in vino aut aqua ardente herbis aut aromatib infuſis fiunt Odoratæ nobis ſimpliciter dictæ aliter vt ex ſubiecti exemplis patebit. Rurſus odoratæ vel totæ deſtillantur, vel poſt deſtillationẽ etiam odorata quædam pretioſa ei addunt.

Quæ

Quædam ſine deſtillatione fiunt.

Ireos puluis aquæ calidæ mixtus, odoratam reddit, & barbitonſoribus in vſu eſt. Lauendulæ & multò magis ſpicæ vulgò dictæ flores, tum recentes, tum aridi, in aquam, aut vinum, aut aquam ardentem vaſe bene obturato inſolatoq́; inijciuntur, vt odore ſuo imbuant. Sed recētes & adhuc humidi, vinum ferè in acetum conuertunt: ſicci non item.

Odoratior autem fiet liquor, ſi flores in vaſe vitreo clauſo, in Sole ſiccentur: et poſtea vinum albū affundatur. Quòd ſi quis odoratam aquam ex tempore deſideret, vnam aut alteram guttam olei de ſpica aquæ puræ ſatis copioſæ affundat, & ſimul in vitreo vaſe oris anguſti agitet. Hæc omnia quanquam ſine deſtillatione fiunt: eadem tamen ritè deſtillata, præſertim alijs quibuſdam admixtis, ſiue pretioſis, vt moſcho, ambra, ziuetta, caphura, agallocho, ſiue mediocribus, vt aſſa dulci, ſtyrace, & ſtacte, myrrha, aromatibus quibuſuis, præcipuè caryophyllis: aut etiam vilibus, vt roſis, corticibus aut floribus, aut folijs citri, limonis, arantij, folijs lauri, herbis communibus odoratis, roſmarino, amaraco, ozimo, &c. multo ſuauiora fiēt.

Crocus quidem nimis vehemens eſt, & caput replet.

Aqua roſarum cum moſcho, cum croco, cum caryophyllis, cum caphura, &c. ex Bulcaſi.

CVm moſcho. In aquæ roſaceæ libris duabus pones moſchi boni cõtriti aureũ, in vẽtre deſtillationis vitreo. Et deſtillabis paulatim, & repones in vaſe vitreo diligenter occluſo. Aqua eſt mirè odorifera, & regibus conueniens, vt panni eorum inde aſpergantur.

Cum croco. Croci boni ſemunciam in libris duab. aquæ roſaceæ infundes per ſpacium diei, & deſtillabis. Vtilis eſt hæc aqua vt miſceatur medicamentis: item ad odorem & ornatum.

Cum caryophyllis. Caryophyllorum contritorum ſemunciam in ſeſqui libra aquæ roſaceæ per horas xxiiij. pones, & deſtillabis.

Cum caphura. Vnciam caphuræ cum libra aquæ roſaceæ deſtillabis, & vtêris in medicamentis regum.

Eodem modo fit aqua roſata cũ ſandalis, & alijs ſpeciebus (aromatibus) quibuſuis

busuis. Sunt qui destillant hæc omnia in aqua simplici loco rosaceæ.

¶ Tribulum quasi trifolium Romæ vocant, herbam odoratissimam, quã destillãt pro suffumigijs, & alijs varijs odoramentorum lasciuijs faciendis, Monachi in Mesuen.

Aqua odorifera, qua capitis, cordis & stomachi vires refocillantur. Florum lauendulæ manipuli quatuor. Rosarum alb. & rub. vtrarúmque manipuli duo. Rorismarini, caryophyllatæ, cyperi recentis, corticum citranguli, singu. manipulus. Menthę, saluiæ, thymi, sambuchi, foliorum lauri, vel pulegij singu. manipulus semis. Caryophyllorũ vnciæ quatuor. Galangæ, nucis mosch. calami aromatici, zinziberis, cinnamomi, florum (malim radicis) ireos, singul. semuncia. Vini albi libræ sex, (vel q. s.) Trita infundantur per octo dies in vitro bene clauso. postea vtere. Egregia est ad manuum lotionẽ, si parũ inde ad copiosam aquam puram miscueris. Poteris etiam destillata vti, & imponere moschi scrupulum, Epiphanius Empiricus.

Alia eiusdem eximia odoris suauitate oblectans, zibetti, moschi vtriusque drachma, ligetur in linteo subtili, & infun-

datur ad Solem per aliquot dies in aquæ rosaceæ libris duabus.

Alia eiusdem, perquam odorifera. Ozimi, menthę, sambuchi, iridis, hyssopi, balsamitæ, (sisymbrium interpretor.) satureiæ, saluiæ, melissæ, lauendulæ, rorismarini, singulorum manipulus semis. Caryophyllorum, cinnamomi, nucis moschatæ. singu. vncia. Citrangula poma (è citriorum genere ouata specie, colore luteo) tria aut quatuor. Terantur & infundantur in aqua rosarum triduo. deinde lento igne destillentur. Destillatione paracta addes moschi scrupulum, & insolabis.

Alia eiusdem, excellentissimi odoris. Aquæ rosarum libiæ tres. caryophyllorum, cinnamomi, sandalorum citrinorum, singul. drachmæ sex, florum lauendulæ manipuli duo. Asse dulcis drachmæ sex. Vini maluatici, aquæ vitæ, vtriusque vnciæ duæ. Relinque per mensem in infusione ad solem bene clausa in vitro, vel super fornace. Deinde in balneo Mariæ destilla, & adde destillationi moschi drachmã semis. Tum rursus diebus decem in Sole vel super fornace relinque, vtere. Mirum in modum odorata est.

Aquæ odoratæ Andreæ Furnerij, in libro eius Gallico de decoratione naturæ humanæ.

AQua miræ ſuauitatis, pro ſuffiẽdis lectorũ linteis, vnde locus vniuerſus grato odore ſpirat. In paruã phialam vitream immittes octodecim aut viginti grana moſchi, & zibetti, & ambræ parum. deinde aqua roſacea impletam igni appones, & cum incaluerit auferes, & bene obſtructã refrigerari ſines. poſt quã biduo ſic reliqueris, vtêris deinceps. Tam elegans eſt, ac ſi deſtillata fuiſſet. Cum induſium aut lintea ſuffire volueris, pones eam in vaſe ore largo, & ſupra eam bullientem veſtimenta extendes, vt vaporem imbibant.

Alius modus aquæ odoratæ, quam vocant caſſolettam, id eſt capſulam. In vas paruum ex orichalco funde modicum aquæ roſaceæ moſchatæ, & modicum zibetti, & caryopyllos, agallochum, ſtyracem calamitam, omnia trita ad ignem miſceto: & exhalẽte inde vapore imbues quæ volueris veſtimẽta. Mirabilis eſt odor, quẽ vt conſerues, vas diligẽter claudes: & cùm videbitur, amplius roſaceæ

affun

affundes, vt renouetur.

Alius. In aquæ rosaceę libras quatuor immittes assæ dulcis crassiusculè tritæ. styracis, & caryophyllorum, camphorę, agallochi singulorum vnciam. Moschi, zibetti, vtriusque grana viginti. Hæc pariter indes in vas vitreum membrana clausum, decem aut duodecim foraminibus modicè pertusum & vas ipsum in cacabo aqua pleno per horas quatuor bullire permittes, quasi in balneo Mariæ. Postea refrigeratum colabis per linteum subtile, & in vitreo vase seruabis, in quo moschi grana quindecim iniecta fuerint, quibus cũ aqua iam dicta perfusis, (dilutis) vas obstrues, & per quinque dies insolabis. Sic aquam habebis longè odoratissimam.

Aqua odorifera & secreta, cuius pars vna cum decem aquæ purę partibus mixta, totã facit suauissimã. Moschi grana viginti plus minus, (prout odor eius magis minúsue tibi placuerit,) nucis moschatę, caryophyllorũ, galãgę, spicænardi, granorũ paradisi, macis, cinnamomi, singulorum vncia. Omnia trita indãtur in vas vitreum destillationi idoneũ, affusa aquæ rosaceæ sesquilibra aut circiter. Sic per quatuor aut quinque dies relin-

ques

ques.poſtea addes ter tantum aquę roſaceæ,& totum hoc deſtillabis in alembico in cacabo pleno aqua bulliẽte tanquã in Balneo Mariæ. Aquam inde collectã diligẽter occluſam ſeruabis ad eundem vſum,vt ſuperiorem.

Alia excellens. Aquæ florum citri libræ duæ. Aquæ de roſis rubeis libra:de myrtis,ſelibra. Roſarum moſchatarum bona quantitas,& ſimiliter iaſmini(ſcilicet florum.) caryophyllorum ſemũcia. Aſſæ dulcis bene contritæ vnciæ tres.

Vernicis vncia. Styracis calamitæ & rubei,vtriuſque ſemũcia.Omnia trita & aquis admixta deſtillabis in alẽbico vitreo cũ capite & recipiẽte diligenter luto ſeptis, ad exiguũ ignẽ aut in balneo Mariæ,vel in cacabo aquæ bullientis.

Aqua odoratiſsima,qua cũ etiã oleum deſtillatur.Illa quidẽvel cũ cẽtuplo aquę puræ,permixta,totam ſua ſuauitate imbuit.hoc verò etiã cũ millecuplo. Myrrhæ electæ,puræ, recentis & pinguis in fruſtula minutatim cõtritæ libra. Succi roſarũ ſelibra.Mixta in alembico deſtillantur in cinerib.vbi primũ lento igne aquam ſeparabis,aucto deinde oleũ:demum aquã ab oleo ſecernes.Aqua illa faciei nitorem conciliat. Vulnera efficaciter glu

ter glutinat tum vetera tum noua. Oleũ verò maximè preciosum est, & eadẽ quæ aqua efficit, sed multò celeriꝰ: verbi gratia, horæ spacio, quod aqua diei. Aquæ huius destillatæ vncia cẽtenis aquæ puræ admixta, omnes reddit egregiæ odoratas olei verò vncia, aquæ puræ etiam centenis libris addita, idem facit.

Aqua rosacea moschata, quæ ad aliâs etiam compositiones requiritur. In vase vitreo quod inferius largũ, supra angustum sit, moschi grana duodecim aut amplius immitte, & sic membrana clausum per quatuor aut quinque dies insolato. Deinde vas aliud simile rosis repletum modicè siccis & tusis, obstrues linteo tenui & raro, vel cilicio. Tũ os vasis qđ rosas cõtinet, impones in os alterius quo moschus cõtinetur, & diligẽter luto obstrues ambitũ, & insolabis, ita vt vas rosarũ superiore loco sit, alterũ inferiore, in fenestra aut alibi vbi calor Solis vehemens sit. Poteris etiam rosas modicè siccas & contusas, optima aqua rosarum aspergere, & ità in destillatorium immittere, &c. Hac aqua longè suauissima tũ per se vtêris, cum volueris, tum alijs compositionibus eam admiscebis.

Aquæ

Aquæ destillatæ Cosmeticæ, hoc est ad ornatum pertinentes.

AQuæ destillatæ cosmeticæ in aliquot differentias distrahũtur. Aliæ enim faciei conueniunt, vt colorem eius reddant, albũ, roseum, nitidum, et rugas amoueant, à Sole pręseruent: aut vt maculas & scabritiem in ea aboleant. Aliæ ad capillos & colorem in eis mutandum pertinent. Aliæ dentes dealbant.

Non debet autem omnis cosmeticorũ vsus inhonestus, & homine probè instituto indignus videri. Nã Galenus quoq; clarissimus medicorum cosmetica medicamenta non pauca præscribit in opere de compositione sec. locos: & sæpe vtilẽ & honestũ eorum vsum esse docet. Nam maritorum quorundam improbitas paruis & leuibus cõiugum vitijs, ab amore earum ad pellices & meretrices auertitur: & vitia quædam huiusmodi sunt, vt hominem ingenuum cum ijs in publico apparere pudeat. nonnulla etiam molestiam inferunt, dolorémue aut pruritum, vt tubercula quædam in facie, &c.

Nos quidem hæc non mulieribus aut

alijs

alijs hominibus, sed medicis tantũ scribimus, quos viros bonos, et prudẽtes esse conuenit: vt cum aliâs honestis istis remedijs vtantur, tum imprimis cũ huiusmodi à Regum & principũ nobiliúmque matronis spectatæ probitatis requiruntur. Plura de istis, & quid cosmetica ars, qua honestus ornatus quęritur, à cõmotrica & fucatoria differat, leges apud Galenum & compos. medic. sec. locos libri. 1. capi. 2.

Aqua cosmeticas simplices hîc nõ referemus, vt sunt aqua florum fabarum, fragorũ, roris, lactis caprini: Vide supra de aqua fragorum, & de eadem ac cæteris apud Brũsuicensem aut Ryffium. Habet & aqua vitæ vim cosmeticam vt suo loco recitauimus.

Aquæ destillatæ de folijs persici & salicis, æquo pondere mixtę humectata inde tubercula in facie rubicũda, Galli vocant [rubiz,] persanant.

Vinum aromaticũ ad ornatũ mulierũ, quæ cutim albã, subtilẽ, purã & coloratiorẽ reddit. Zinziber & cinnamomũ pone in vino, & destilla ad modûm aquę rosaceæ. Valet etiam cõtra omnes frigidas complexiones, & maximè cõtra paralysin, Arnoldus in libro de vino.

Cosm

Coſmeticam aquam,qua cum mulieres cutē craſſam,nigram & ſquamoſam emendant,ex argēto viuo cocto in ouo crudo,&c.habes apud Nicol. Maſſam de morbo Catolico lib 6.cap.2.

Aqua ad faciei candorem. Spumæ argenti lib ſ.Tritam cerne & in aceti albi lib.2.decoque at tertiæ partis conſumptionē,rudè agitando,decoctam deſtillato. Tandem addito caphuræ ſemunciam aphronitri,olei de tartaro, aluminis ſciſsilis,ſing.vnciam.Colato per pannum craſsiorem, faciem & collū illine, Epiphanius Empiricus.

Alia eiudem ad faciei nitorem.R.radicum lilij,ari,dracunculi, ſingularū recentium ſelibram.Aquæ florū fabarum ſeſquilibrā. Aquæ roſaceæ vncias octo. deſtilla . adijce muſcho carij, cinnamomi,vtriuſque drachma duas.Faciem bis die abluito.

Aqua ad eundem vſum elegens,eiuſdem.R.Florum fabarum ; amygdalorū amarorum,pſici foliorum, ſing. vncias tres.lactis caprimi, quātū aliorū omniū deſtillatis adde 6.vel 8.ouorum elixorū albumina,quæ miſceri agitariq; cū aqua deſtillata oportet:mox iterum deſtillato atq; caphuræ drachmas duas admiſceto.

Aqua Gallicana, ad lentigines, omnẽ ſcabritiem & maculas faciei. Tartari ad albedinẽ vſque cremati libra. Maſtichæ, tragacantæ, vtriuſq; ſemuntia. Camphoræ drachmæ ſex. Albumina ouorũ quatuor. Trita mixtaq; in aqua roſacea deſtillentur. Remediantur cum admiratione, Epiphanius Empiricus.

Aqua cõciliãs faciei roſeum & formoſum colorẽ. R. pintã aquæ vitæ ter deſtillatæ. praſilij vnciã: caryophyllos numero decem & totidem grana paradiſi. cubebas qnq; numero. Omnia trita & cribrata cum aqua vitæ perparum feruefacies in vaſe diligẽter operculato, ne quid vllo modo expiret. Deinde refrigeratã hanc mixturã deſtillabis per alẽbicũ vitreũ omnino lento igne, & habebis aquã bonã & clarã. Cùm vti volueris, ſpongia inde madida faciẽ vel cutẽ alicuius tinge. Facit eñ ſine dubio colorẽ roſeũ, candidũ formoſum. Et durat iſta tinctura lõgo tpe: nẽpe ꝑ duos vel tres annos. Quòd ſi aqua vitæ defuerit, accipe vinũ rubeũ de Rupella quod reperiri põt optimum, mẽſura ſemiloti. maior enim vini mẽſura eſſe debet quàm aquæ vitæ. Sed aqua vitæ multò melior eſt ad hanc aquam parandam. Hæc aqua cutem hominis ſubtiliter

tiliter & mirabiliter ornat, Ex codice manu ſcripto ſine authore.

Huic ſimilem mox ponemus ex Gordonio.

Alia rugas maculas faciei tollẽs, & cutim clarificans ex albuminibus ouorum deſtillatis. Vnde ſupra inter aquas ſimplices in Balneo Mariæ deſtillatas.

Aqua mirabilis quæ delet napas (tubercula ſeu puſtulas papuláſue aliqui napas vocant. Itali puto) Lupinas, glandulas, ſcrophulas, porros, id eſt verrucas, & omnia naſcentia mala vbiuis in corpore tollit. Olei laurini libræ duæ. thuris albi, maſtiches electæ, gummi Arabici, terebinthinæ claræ, ſingulorum drachmæ tres. Tritis terendis miſce omnia & deſtilla per alembicum. Et in aqua iſta ſic deſtillata infunde ſelibram cineris terræ, & iterum deſtilla: & ſerua aquam tanquam theſaurum, Innominatus. Videtur autem hic liquor oleum potius quàm aqua futurus: & niſi cinis adderetur, recte deſtillatis balſamis adſcribi poſſet.

Aqua coſmetica faciem dealbans, & calculum comminuens, deſcripta eſt nobis ſupra circa finẽ tituli vbi de viribus liquorũ deſtillatorũ in genere egi-

mus. Vide etiam Rogerium tractatu 4. capite 5.

Coſmeticas quaſdam ad faciem repe-ries etiam mox in ſequentibus ad capil-los inſcriptis. Sunt inter balſama quoq; inferius quæ ad ornatum faciant.

Aquæ destillatæ aliquot ad facies or-natum ex Andreæ Furnerij libro Gallico de decoratione naturæ hu-manæ.

AQua ad nitorem & albedidẽ faciei. Florũ roſarũ albarũ, nymphææ, ſam buchi, liliorum adẽptis crocis, fabarum, ſingulorum iſtorum florũ libra. Aquæ frãgorũ ſelibra. Medulæ panis albi quã-tũ videbitur. Albumina ouorum duode cim. Thuris albi vnciæ duæ: in his omni bus p noctẽ infundatur ceruſſa trita. De ſtillẽtur oĩa in alembico vitreo aqua ex tracta Soli exponatur. Ea abluat̃ facies manè & veſperi, ita ne abſtergatur.

Alia, vt facies & reliquæ corporis par-tes pulchram & iuuenilẽ ſpeciẽ retine-ant. Aquæ vitæ vnciæ duę. Aquæ de flo-rib⁹ fabarũ, roſaceæ, vtriuſq; vnciæ qua-tuor. Nymphææ vncię ſex. Mixtis omni bus adijce tragacanthæ albiſsimæ drach

mam.

mam, per ſex dies inſolatam hanc aquã colabis linteo puro. Vſus eius eſt manè, ita vt non abſtergatur.

Alia ad ſplendorem & formam faciei. Aqua de albuminibus ouorum recentiũ per ſpongiam facta cum æquali mẽſura ſucci limonũ, deſtilletur vt roſacea: Huic aquæ poſtea addes lixiuij communis circiter duas vncias: & limonem integrum contuſum (decorticatum potius) immittes, poſt octo dies exprimes ab eo ſuccũ, & miſcebis cum aqua. Facies prius abluta aqua pura, & abſterſa, hac aqua deſtillata lauetur. Nitorem elegantẽ cõciliat, cutim conſeruat, & omnino optima eſt.

Alia qua vtebatur Iſabella ex Arragonia duciſſa Mediolani. Florẽ farinæ frumenti ſubigito cum ſextario lactis caprini, inde panem in furno leniter coquito, & extrahito antequam nimio coctus ſit. Huius panis medullam per minuta fruſtula diuiſam aut friatam, & in alio recẽti lacte caprino infuſam per ſex horas relinquito. Amiſcebis aquam è duodecim albuminibus ouorum cum ſpõgia factã, calcis deputaminibus ouorum vnciam. camphoræ, aluminis ſaccharini, coralij albi, ſingulorũ drachmas duas. Omnia hæc trita cum liquidis incorporentur, &

in alembico vitreo deſtillentur. Aqua inde proueniet optima, & vtiliſsima ad tollendum omnes moleſtias in facie naſcentes. Decorem faciei quàm fieri poteſt ſummum conciliat.

Alia formam faciei concilians. Folia roriſmarini, & tartarum album cũ vino albo miſcebis, & aqua inde extracta per alembicum vtêre vt præcedentibus ad eundem effectum.

Alia ad idem. Flores fabarum in bono vino albo per vnum aut alterum diem inſolabis in lagena vitrea, deinde lento igne deſtillabis. Vſus eius eſt manè & ſero vt ea abluatur facies, ſed eadem ſemper prius lauetur decocto ceruſſę. Et breui tempore videbis effectum.

Alia quæ omnes maculas tollit. Cryſtalli & coralij partes æquales pone in vaſe vitreo cum aqua limonum digitum tranſuerſum ſuperante. hoc vas obſtructum in loco aliquo frigido vt in cella vinaria, in terram impones, (addendum erat per quot dies,) Deinde limaces abiectis teſtis aqua modicè ſalſa toties lauabis, donec omnis eorum viſcoſitas abierit. Tum deſtillabis & ſeruabis aquam. Deinde ex rapis etiam

etiam minutatim cõcisis aquã elicies in alembico. Vsus tempore, accipe primæ aquæ cochlear vnum, secũdæ quatuor, & tertij quatuor, misce & ablue faciem, quæ tamen prius abluta sit aqua pura & abstersa.

Alia ad idem mirabilis. Accipe limaces sine testis suis, & laua vt supra dictum est. deinde salis (aliâs salis gemmę) contriti vnciam in vase vitreo sparges, & limaces superimpones. tum rursus salem alterum sperges, & limaces superimpones, idq́ue alternis facere perges donec tertia pars vasis impleatur. Tunc affundes succi limonum tantùm, vt supra salem & limaces duobus digitis excedat, & destillabis. Aqua ista vtêris vt suprà scriptum est. Quòd si destillandi commoditas non fuerit, simul omnia mixta insolabis vase clauso, donec vnguẽti formã recipiãt, eóque vtêris vesperi. vt alijs supra scriptis vnguentis, (facie prius abluta, abstersaq́ue,) & postridie manè ablues faciem cum aqua de floribus fabarum. Hoc etiam in Antidotario Gordonij legimus.

Alia non destillata. Duodecim limones, singulos in quatuor partes diuisos, ĩ bono vino albo pone. Hoc liquore

vtêris ſicut aquis prædictis. Feliciter ſuccedet.

Poſt hæc ſequitur eiuſdem effectus aqua deſtillata ex ciconia tenera, quã ſupra deſcripſi inter Aquas medicinales ſimplices.

Alius modus optimus & ſecretus. Oua ſex recentia, vini Maluatici ſelibra, pipio nondum totus plumis veſtitus, caſe⁹ à preſſura recẽs cui nihil adẽptũ ſit butyri, arãtia poma 8. olei de tartaro vnciȩ 3. ceruſſæ vncia. Terẽtur quȩ teri poſſunt, & miſceãtur oĩa, vt deſtillẽt igne lẽto.

Aquæ vſus eſt vt præcedentium. Cutem reddit elegantem, ſubtilem, tenerã, quàm fieri poteſt maximè.

Lotio ſiue aqua regia quæ tollit omnes maculas. In aquam terebinthinȩ claræ, quanta de libris duabus extrahitur, impone maſtiches ſemunciã, thuris albi vncias tres, tragacanthæ ſemuntiam. Trita commiſce cum aqua, & deſtilla. aquam ſeruabis. Deinde axungiam porci maſculi non ſalitã liquato, & per linteũ duplex colato. Deinde accipito, zinziberis albi, caryophyllorum, cinnamomi, euphorbij, ſpicæ nardi, camphoræ, ſingulorum vncias duas. nuces moſcatas tres. Trita hæc omnia cum

axungia colata, vt dixi miſceto. his adde vncias duas argenti viui ſepius abluti cum ſale & aceto & per corium traiecti, & cum hoc incorpora ſcoriam (la feuille ou de la lauẽre, vt Gallicè ſcribitur)argenti fini(de couppelle.) Omnia ſimul mixta deſtillato, aquam ſeruato. Poſtea accipe aquæ de terebinthina prædictæ vncias ſex,& poſterioris aquæ de axungia duplũ miſce: & cum vti volueris,abluito faciem prius cum decocto ceruſſæ & abſtergito. Tum de aqua iſta cõmixta circiter ſex guttas in volã manus effunde,& vbi volueris illine,& locũ illitum linteo intege donec ſiccetur. Effectus ſequetur mirabiſis.

Alia de limacibus. Limaces albæ triginta. Lactis caprarum libræ duæ, Adipis porci vel hœdi recentis vnciæ tres. Camphoræ tritę drachma, deſtillentur in alembico vitreo.

Alia. De medulla panis frumenti albiſſimi ſex vncias infunde & laua in libris duabus lactis, Miſce dilıgẽter, & deſtilla, vt ſupra,& laua.

Probatur,etiam aqua deſtillationis albuminum ouorum.

Alia candorem faciei inducens. Myrrhæ vnciæ duæ:thuris albi, maſtiches

vtriusque semuncia. xinziberis albi drachmæ tres. cinnamomi electi argenti sublimati, vtriusque drachmæ duæ. Camphoræ drachma. albuminis ouorum libra aut sesqui. Omnia diligẽter mixta ponãtur in ventre gallinæ iuuenis & bene habitæ, exenteratæ. Quòd si voles, gallinã simpliciter adijcito, sed pelle detracta minutatim diuisam addãtur etiã lactis asinini, aut caprini sextarij circiter tres. Destilla in alembico vitreo.

Vt facies eleganter splẽdeat. Oua recẽtissima triginta macerato in aceto quã acerrimo per tres dies & noctes: deinde cum acicula pertundito, vt quicquid humoris continent efluat. Hæc in rosario destillabis vt facies eo abluatur.

Aqua faciem clarificans. Radicem serpentariæ purgatã & concisam in tenues rotulas per dies nouem macerabis in vino albo ita vt quotidie vini recentis selibra aut amplius affundatur, deinde accipe omẽta (toyllettes Galicè) hœdina mẽse Maio seruata numero sex: oryzę cõtritæ & coctæ in trib. libris aquæ solani nigri, & libram de farina oryzæ, aquę prunorum syluestrium selibrã, fabarũ contritarum sine corticibus quę in aqua iam dicta bulliãt. His adijcies duodecim poma

poma putrida,& oua decem. radicum iridis communis aut iridis Florẽtinę mani.duos.mellis librã amygdalorũ amarorũ ſelibram.gummi Arabici, ſarcocollæ,tragacãthæ,boracis,cãphoræ,ſingulorũ drachmas duas.lactis ouilli, libras ſex.terebinthinæ Venetę vncias duas.aquæ de floribus nymphææ libras duas. Hæc pariter in alembico deſtillentur igne lento. Aqua deſtillata Soli expoſita ſæpiculè moueatur.

Alia quæ maculas cutis delet & dealbat. Boracis vncia. camphoræ drachma ſemis.aluminis communis drachmę tres. gummi Arabici,& tragacantæ, vtriuſque ſemuncia.ſarcocollæ,aſſæ dulcis vtriuſque drachmę duæ,ceruſſæ vnciæ quatuor.Omnia hæc tere, miſce & infunde in aquæ ſerpentariæ aut(&) de floribus lilij vtriuſque ſelibram, vnà cũ aquis de floribus geneſtę,de ſolaneo,de nymphæa, ſingularum vncijs quatuor. Mixta deſtillabis in alembico vitreo.

Vt facies clara & iuuenilis fiat, adeò vt vix maiorem quindecim annis ætatẽ præ ſe ferat. Oua gallinæ recentia ſine corticibus duodena. cinnamomi vncia. lactis aſinini libr. Aqua inde per alembicum detracta ablue faciem.

Coſmeti

Cosmetica quædam ex Antidota rio Gordonij.

R. Radicum lilij, rad. dracunculi, ari, cicerum excorticatorum, orizæ amyli, cerusæ lotæ, saponis Gallici, ana, vnc. duas. Ponantur in olla noua cooper ta, decoquantur in furno, & cõterantur. Tum R. tragacanthæ, gũmi Arabi. ana vnciam. infundantur in aqua de floribus fabarum. Deinde porcellanas tempera in aqua limonũ, donec posint malaxari. adde boracis semunciam. Hæc oĩa cùm valde exigua axungia porci, misceantur cum aqua fabarum. Hinc facto quasi vn guento illine totã faciem mane & vespe ri, & ablue cum aqua tepida colaturę fur furis. Hoc medicamen abstergit, purgat dealbat: deniq; faciem reddit summè & mirificè venustam, planam, æqualẽ, gratiosam.

Aliud. Limones scissi in tres vel plures partes, decoquãtur in vino albo, quo cum facies abluatur.

Aliud ad rubificandũ poma maxillarũ, (cui supra quoque similem descripsimus.) R. Aluminis, brasilij, granorum ex quibus fit persicum rubeũ, terantur cum aqua vini destillata. Inde plurimum illinat

natur locus quem libuerit rubificare. Quòd si adderetur per exiguum aquæ salis Ammoniaci destillati, color foret firmior ac diuturnior. Caueatur tamē ista aqua Ammoniaci: quia omne corpus corrodit, & si vti libuerit minima quátitate adijciatur, ne corrumpat medicamentū.

Qui plures liquores, destillatos præsertim, ad faciei puritatē & nitorē requirit, legat Rogerium tractatu 4. cap. 5. vbi is describit aquam fabarum, & limonū, quarum vsus sit vel per se, vel cum compositione quadā, &c. item aquam cum bryonia & dracunculo compositam. & simplices, ex fragaria, ex hasta regia, ex herba muscata, ex florib⁹ nigellę, &c.

Aquæ ad tingendos capillos & alios pilos.

SPonsam Solis tritam (alias, Solsosij semina trita) pone in lacte mulieris nutrientis puerum masculū, decē (alias quadraginta) dieb⁹. deinde fac oleū. Hoc oleum decoctum cū auro foliato leniter bulliendo per diē vnū, mirabile est: nā si quis cum eo lauerit crines, auro similes euadēt. Eadem si facies illinatur & fricetur, plana & clara erit, vt angelica videri possit, continuando per quinque dies.

Quin-

Quin & visum clarificat, & quemuis oculorũ affectũ intra decem (aliâs à quatuor) dies curat: nec nõ omnes dentium dolores intra triduum: & si gingiuæ cũ ea bene fricentur, vermes cadunt & moriuntur, Aegidius inter cuius aquas hæc numero quarta est. Si quis biberit de hac medicina nouẽ diebus, curatur à paralysi de quacunq; causa proueniente, etiam si durauerit p quatuor annos, Lullus in lib. de aquis. Videtur autem hic liquor nõ destillatione, sed expresione tãtũ fieri, vt dicam inter Olea ex seminibus.

Aqua ex lardo destillata, vt capilli lõgi & flaui ac splendidi fiant, & facies elegantior. Lardi quantum volueris radendo quàm minutissimè conscindes, deinde in pila marmorea contũdes vt pastam subactã referat. Hac in alẽbico destillata liquorem albũ colliges, quo pilos & faciem inunges. Pulchritudinem enim eis & splendorẽ conciliat, Andr. Furnerius.

Aqua ex melle destillata pilos venustos & prolixos reddit. Vide infra vbi dicemus de quintis essentijs simplicibus: & inter aquas quę destillãtur in rosarijs.

Aqua dealbans, &c. ex talpa, sexta inter Aegidij aquas. Talpam in puluerem redige cum sulphure, & affuso chelido-

niæ

niȩ succo relinque per aliquos dies, postea destilla. Hac aqua lauabis locũ cuius uis bestiȩ, & dealbabitur. Eidem si admiſceas aquam, aliàs omittitur vox, aquam aloën & ceram, inungendo locũ affectũ curabis omnem guttam: & quod vocant noli me tangere, si emplastrum inde factum imponas. Iuncta similiter ſcabiem capitis emendat, & curat guttã rosaceã emplastri modo imposita. Cæterum cũ lapide calaminari & aloë mixta, curat lupum perfectè, emplastro inde imposito bis in die, si etiam superfluitates eadẽ mixtura lauentur. Nullo modo autem intra corpus sumi debet.

Aqua tingens viridi colore. Cuperosæ, id est vitrioli libra. Smerilli ſelibra. Destilla & vnge, Epiphanius Empiricus. Capparorum aqua destillata virides verè pilos & capilos efficit, Cardanus.

Aqua ad dentium purgationem benefaciens.

R. Salis Ammoniaci, salis gemmæ. singu. vncias tres. aluminis ſaccharini ſeſcunciam. destill. aut in lib. duabus aquæ macerentur octo dies colẽturq́;, dentibus lauãdo affrica, Epiphanius Empiricus. Alias duas similes ad eundem

dem vſum reperies infra poſt Aquæ fortis deſcriptionem.

Per deſcenſum quomodo deſtillentur aquæ ex herbis, floribus & radicibus.

Modus deſtillandi per deſcenſum aquas odoratas & efficaces ex floribus & herbis.

ACcipe vas figulinum: ſuper quod linteum lineum rarum extende, & ſuper ipſum roſas, (nam ſic roſacea fragrãs mirum in modum euadit,) aut vacinia floréſve alios aut herbas ſparge. Inde habeas patellam quæ vas integat, & ſuper fundum ignem pone. Sic deſtillatur odoratiſsima non ſolum, ſed etiam efficaciſsima aqua. Roſacea in Sole concluſa poni ſolet, vt fumi odore priuetur, cùm tamen odorem roſæ retineat, Cardanus.

Roſæ recentes linteolo ſuper peluim tenſo impoſitæ, ſi vas carbonibus igni-

tis plenum acceperint, deſtillant aqua multa & odora in eam peluim. Eodem modo flores reliqui, Syluius. Mihi quidem hoc deſtillationis genus pro ijs omnibus quæ frigida ſunt & refrigerare debent, commodum videtur, præcipuè ſi odore careant, vt pleraque omnia adſtringentia: & magis etiam quæ frigida & humida ſunt. Quinetiam multam aquam & breuiori tempore, minoríque ſumptu ſic habebimus, nec periculum eſt quòd euaporent. Sed danda opera ne vas impoſitum nimis ferueat: & ne diutius quàm par eſt relinquatur, ne aqua aduſtionem recipiat.

Si duæ matulæ ſibi applicentur, & ſuperior roſis impleatur & inſoletur (interpoſito linteo) deſtillat aqua odoratiſsima in ſubiectam, Syluius. Aqua roſarum moſcata quomodo in Sole fiat per deſcenſum, præſcripſimus, ſupra in capite de aquis odoratis. Palpebras inuerſas emendat violarum florum luteorum humor, qui per ſe in vitream ampullam deſtillat. Vas impletur floribus qui diebus pluribus ſole continuo macerantur: vnde liquor quidam colligitur in fundo, is oculis ſalutariter imponitur, Alexander Benedictus.

R. Turiones fœniculi, antequam floreāt, ſucci plenos cum folijs. hos in phialam vitream imponito, non omninò tamen replebis: & os eius inuerſę in alterā phialā ſubiectam immittito, ac oblinito fermento, ne ſpiritus exhalare poſsint.

Pones autē phialas in foramine alicubi in pariete, ſolem meredianum feruidiſsimum verſus. Sic intra ſex aut circiter horas aquā habebis vtiliſsimā ad lippitudinem & viſum acuendū: cuius vtilitatē amicus in ſeipſo expertus, qui aquā quoq; ipſe parauerat, nobis indicauit.

Squillæ recentes detracto cortice exteriore, cultro inciſæ vaſi infernè foraminulēto, & ſupra operculato lutoq; munito imponuntur. Huius ollæ fundus immittitur in alteram ollam ſubiectam in ſcrobæ terræ, & luto commiſſura circundatur. Tum ignis excitatur circa ſuperiorem ollam per noctem vnam(horas decem aut amplius.) Sic aqua defluit in ollam inferiorem: quæ cum farina vel pane miſta, guſtata mures cito necat: citius ſi lithargyri paucū miſcueris, Bulcaſis lib. 2. & ex eo Syluius.

Eſt quando per deſcenſum fiunt aquæ & olea quædam, quomodo ex reſinoſis arboribus vrendis pix, Syluius. Sed de

oleis

oleis quæ p descēsum fiūt, infra dicem⁹.

Quædam medio ferè inter ascensum & descensum modo fiūt, vt oleū vitrioli cucurbita in latus posita transuersa.

Destillatio in cineribus, uel arenis, aut scoria trita, &c.

IN cineribus destillantur tum aquæ, tum olea. Aquæ, mitissimo calore, quē manu tum cineres, tum ipsa destillatoria vasa tangendo discernes. Et fortè nihil interest in Balneo Mariæ aut cineribus quasuis aquas destilles, si ignis modum obserues. Nam in Balneo Mariæ aquam cui destillatoriū vas imponitur feruere licet: cineres feruere aut calere nimis nō licet: nempe cū herbæ, radices, flores, aut liquores aliqui ad deriuandā ex eis aquā destillātur. Eò quidē suauiora, & empyreumatis minus olentia fieri credunt in cineribus destillata huiusmodi, quò lenius lētiusq; res pficitur, ita vt capitellū nō caleat, & aliquando inter vnā & alteram guttam delabentem, circiter quinquaginta vnitates ab acelerante numerari possint. Olea verò maiori igni & calore vehementiore indigent: nempe sic ciore, itaque licet in cineribus recte fieri

posſit, quicquid in aqua fit, nõ conuerti-
tur tñ. nã olea in cinerib. fieri poſſunt,
in aqua bulliẽte nequeũt. Sed hęc res cla
rior fiet infrà vbi de quinta eſſen. doce-
bimus. Facilis autẽ & in promptu eſt per
cineres deſtillatio, ſi vas figlinum aut æ-
neum mediocre, ſatis profundum, & cu-
curbitæ ſeu corporis deſtillatorij capax
cinere tenui & cribrato aut arena tenuiſ
ſima, eouſq; repleatur, vt quę in vaſe eſt
materia deſtillãda, tota infra cineres ha
beatur neq; emineat. Hoc vas cineribus
plenum ſupra quinq; aut ſex ferreos cy-
lindros aut bacillos pones: qui tranſuer
ſi de latere ad latus impoſiti ſint. tribus
nempe lateribus foco impoſitis, eorum
duo latera occupabunt, poſteriori, ſi res
ad parietem fiat, non eſt opus. Anterior
pars huius ceu quadratæ conſtructionis
aperta relinquetur, vt ignis illic fieri &
ſubijci poſsit. Longitudinem laterum
ſingulorum pedalem eſſe ſatis eſt: altitu
dinem digitorum ſex, aut circiter. Hæc
omnia circunquaque luto (admiſtis fru-
ſtulis teſtaceis) obfirmabimus, vt calor
melius contineatur, duobus ſpiraculis
relictis in angulis. Sed modus hic pror-
ſum extemporaneus eſt, & pro vno
duntaxat vaſe idoneus. Ego opero-
ſiorem

ſiorem aliquando fornacem conſtruxi huiuſmodi. In angulo domus baſin cum lateribus & calce erexi, ad altitudinem ſeſquipedis. Super baſi fornacem rotundam cũ hoſtio vno anguſto, longo latoq́; inſtar parui lateris, (ita vt manus inſeri poſsit,) qui cũ claudere libet fornacẽ opponitur. Spiracula ſeu vẽtilia erant tria. Altitudo fornacis ad digitos circiter decem. Supra hanc fornacẽ eiuſdem circunferẽtiæ lamina ferrea impoſita erat, diametri ad duos pedes aut amplius circa hanc vndique margo erigebatur ex crudis lateribus (nam pro fornace lateres coctos accepi) in orbem, altitudine ad duos palmos. Rotundũ hoc ſupra laminas ſpacium cineribus replebatur. In cineres per circuitum circiter quinq; vitrea deſtillatoria indebantur, vt eodem tempore, & eodem igne plures ſimul aquæ, aut olea deſtillarentur. Vndique autem fornax munita erat luto ſubacto cũ aqua valde ſalſa, cui pars aliqua ſimi equini miſta erat. Eſt ſanè hoc genus fornacis valde idoneum, quòd exiguo igne indigeat, qui & ipſe in tali forma diutiſſimè durat: vt mane & veſperi ſemel curaſſe ignẽ ferè ſufficiat. Debet autem is ex carbonibus tãtum fieri, qui per bacil-

lum ferreum, tantùm vt commodè per hostiolum inseratur, in fornacem omit tuntur. bacilli huius margines vtrinque modicè eleuātur, vt carbones cōmodius cōtineantur. Opus est etiā bacillo ferreo oblongo (pro modo fornacis) in fine cur uato secundum angulum rectū, & ibidē in fine aliquantulū dilatato, per quē mo ueantur & digerantur qui intus sunt car bones, & de bacillo detrudātur. Sed hæc experientia melius cognoscuntur. In his fornacibus, & quomodocunq; in cineribus, tū alia aquarū oleorūq;, vt dixi, genera rectè parātur, & pcipuè quæ sicca in vino infusa & aliquādo vase optimè clau so macerata fuerint, eundem prorsus odorem saporemq; redditura: vt absynthium, sicut supra docui, gentiana, baccę iuniperi, & aromata ex quibus destillatas aquas aureas denominant nostrates, &c. tum aquæ vitæ destillatio aliquoties repetitur: in aqua hoc animaduerti, meliorē semp & puriorē partē primā fluere & quicquid phlegmatis est, (vel aquæ mortuæ, vt quidā vocant, quòd inutilis, noxia, & ferè fœtida sit,) postremum sequi, quod in capitello vitreo pulchrè dignoscitur. nā dum essentia purior, ignea scilicet & aërea fluit, nullum in capite signum

gnum apparet: vbi verò iã phlegma cõmeat, aquæ ſtriatim fluentis veſtigia manifeſtò apparent, quæ vt primum videri cœperint, remouendum eſt vas recipiẽs, & quicquid in cucurbita ſeu ventre reliquum fuerit, tãquã inutile effundẽdũ: & altera deſtillatio inchoanda, idq; repetẽdum, donec nullũ amplius phlegma ſe probat, quod quarta plerunq; aut quinta deſtillatione contingit. Poſt quã nõ amplius deſtillatione, ſed circulatione opus eſt, vt liquor rectificetur, vt illi loquunt̃, & in cœlũ aut quintã eſſentiã vertatur.

Deſtillata vapore aquæ calentis vires & qualitates plantarum integrius retinent: ſed quia excremẽtoſa ſunt, parum diu ſeruari poſſunt. Diutius quæ cinerũ aut ſcoriæ pulueratæ calore deſtillantur in vaſis lapideis aut vitreis, quantun libet multis, ſuper longam aut rotundam fornacem tegulis intectam, quę ſuſtineant arenas altas plumbo alto circun datas. Sed vaſa hæc paulatim calfacienda & refrigeranda ſunt priuſquam aëri frigido aperiantur: alioqui mox rũpuntur, Syluius.

Vlſtadius deſtillationem quandam in cineribus fieri iubet igne tã lẽto, vt poſſis numerare vnũ duo tria ꝑ ſingula gut-

tarum interualla.

Fructus quilibet bene maturos, concisos & cõtritos destillabis in arena igne lento, Vlstadius.

Ex temporaneus quidam modus.

Conficitur & repente aqua, dum calefacto aut feruente succo, cyathus super ponitur vitre⁹, in quo fumus trãsit in guttas. guttæ inde collectæ in aquam coguntur. Sic acetum in aquam facilè vertitur. Vtilis hæc ad oculorum maculas & suffusiones detergendas, maximè si albo aceto ruta incoquatur, Cardanus.

Resinam larignã aliqui in vase ligne ponunt cuius fundus ad perspicuam, & quàm fieri potest summum tenuitatem à tornatore redactus sit: sic in loco calido purior & tenuior pars destillat.

De rosarijs, id est instrumentis, quibus ex rosis & alijs medicamentis liquor stillatitius elicitur, igne subiecto plerunque immediatè, ex carbonibus aut segmentis lignorum.

Ignis

IGnis in destillatione magis adustionis odorem communicat aquæ destillãdæ quã carbones aut aqua, quod vt caueas arenã imponito patellę in communibus rosarijs: aut potius facvt arena inter ignem & patellam sit, necnon circa patellam, eamq́; vitreatam si terrea est: nam & ex ære fit. Patellę & alembici cõmissurã luto munies, fascia scilicet lintea luto inducta & aptè circũposita, necnon vas recipiens cum naso alembici, Brunsuicensis. Hodie quidam rosarias istas capellas ex ære faciũt, & suprà arenam ponunt herbas destillandas: & in circuitu patellæ (& infra ipsam quoque, ni fallor) spacium vacuum aqua replẽt, canali vbi infundantur ad id facto. Ignẽ autẽ vel ex carbonibus subijciũt, vel ex lignorum segmentis breuissimis, quòd ignis flamma propter ambientem aquã minus posse nocere videatur. Sed procul dubiò hæc omnia in vitreis vasis multò fœlicius destillabuntur, siue in Balneo Mariæ siue in cineribus.

Acetum destillatione candidum redditur, cùm ad alios chymistarũ & medicorum vsus, tũ vt syrupo acetoso mesceatur, de quo Bulcasis verba adscribã. Construe atenor simile illi in quo destillatus

aqua rosacea.& semper pone vas destilla toriũ ex vitro vel ex terra vitreata:& imple tres partes ex aceto bono, vt quarta pars vasis superius sit vacua, ne cum ebullierit acetũ effundatur. Deinde operi vas cum vase aliquo superius, sicut nouisti, habente nasum, vt fit in aqua rosacea:& fac ignẽ leuẽ non fortẽ:nam si esset fortis, non fieret acetum adeò album. Oportet autẽ acetũ quod destillatur, esse ex vino albo,& acerrimũ. Sic album & purũ colliges liquorem,& repones. Eodẽ modo destillari potest vinũ, Hæc Bulcasis. Ego in vitreis vasis in cinerib. aliquãdo destillaui, quod aliquot hactenus annis seruo odore saporeq; aceto nõ destillato simile, colore tantũ & substãtia differẽs quib⁹ aquã purã refert. Videtur aũt Bulcasis sentire destillandum esse acetũ cum igne sine aqua, non in balneo Ma. sed eo modo quẽ in rosis destillãdis, primum & secũdũ facit.i. sine aqua cũ igne lignorũ, aut potius carbonũ. Nos in cinerib. optimè destillauimus. Dissoluũtur aceto forti præsertim destillato, vel succo limonũ, margaritę, testæ ouorũ, lapides renũ, vesicæ: coralium vtrũque, eáque post siccata promptè friantur: pręcipitata & sublimata in cinabrium, & in argentum

viuum

viuum redeũt, Syluius. Aceto destillato metalla resolui chymistæ aiũt. item vrina humana destillata. Cannabis folia in farinam versa, quòd caput feriant, potum suauiter inebriantem efficiunt. Cardan. Videtur autem aqua superinfundenda, & cum simul fermentata fuerint, destillanda, similiter vt aqua ardens vel in rosario, aut simili instrumento, vbi ignis immediatè subijciatur: & fortè bis aut ter repetenda destillatio.

Idem dixerim de auenæ aqua, de qua similiter Cardanus: Aqua (inquit) ex auena destillata vtãtur Moscouitę quòd vino careant. nec minus excalefacit aut inebriat quàm vinum. Cùm enim auena crassioris sit substantiæ, necesse est vt ex destillatione incalescat, attenuetur ac exacuatur, & ad naturã aquæ ardentis accedat, Hæc illæ. Idem sanè fieri poterit ex quouis potu inebriante, vt zytho, ceruisia, curmi, et apomelitæ, præsertim vetere: et eo qui cum milio decoquitur.

Mel inter destillandum inflari et exundare solet, cùm incalefactum est. hoc cauetur, cùm destillatio fit in rosario cõ muni, supimposito in patella ligneo cribro (cũ setis equinis.) ita vt mel attingat.

Destillaturus autẽ in cucurbita vitrea, puram & bene lotam arenã admiscebis, & ignem lentũ facies. Aqua prima abijcitur, colligitur verò secunda cui color aureus, & sub finẽ ruffus. Huius aquæ vsus est mulieribus ad capillos, vt augeãtur, mollescant, & flauescant, ea madefacti præsertim in Sole. Defluuia capillorũ emẽdat. Oculis tumidis & lippis medetur: & aquosas earum tunicas & caliginem discutit. angulos oculorum lęsos & vlcerosos sanat. Locis ambustis egregiè medetur, præsertim mollib. & teneris, ita vt nulla cicatrix relinquatur. Posterior aqua, quæ ruffa est, expurgat pus & saniem in putridis vlceribus, si ea lauentur, & imponãtur madida inde lintea, & cum ea repurgarit, carnẽ etiã producit, Ryffius. Vide Vlstadium.

DE OLEIS DESTILLATIS.

Et primũ in genere: deinde particulatim:
De Oleis ex plantis, floribus, herbis, gummis, resinis, seminibus, corticibus, lignis:
De Oleis cõpositis illis quæ balsama uocãt
De Oleis ex animalibus.
De Oleis metallicis.

Olea

OLea quæ vaſis chymiſticis ſiue per deſcenſum,ſiue per aſcenſum parã-tur,quædã ſimplicia, quædam cõpoſita ſunt.horũ quædã ex pluribus compoſita vt balſama,quæ artificialia vocant, aliquot:quædam ex paucis.Sunt quæ inter ſimplicia & cõpoſita media videri poſſint,vt illa vbi vni medicamento cõtrito liquor aliquis additur,quo cùm maceretur & vnà deſtilletur, vt per id quaſi vehiculum aſcendat, poſtea ſeparatur.

Item quædã ex plantis fiunt earúmve partib.floribus,radicib.ſeminibus,corticibus,reſinis,gũmis,lachrymis. Quædã ex animalib⁹,earúmue aliqua parte,aut excremento.Alia ex metallicis,aut ſimilib.vt ex antimonio plũbo,ſuccino.Nos de ſingulis loquemur,per tres iſtas poſteriores claſſes.De cæteris verò oleis quæ alio quopiam modo fiũt,vt expreſsione, infuſiõe,&c.infra ſeorſum tractabimus.

Vt oleũ benedictũ ex lateribus ignitis oleo reſtinctis deſtillatur per ſublimationẽ,ſic ex ladano,cera, liquoribus, gũmis,reſinis,oſsibus, medullis, & alijs pingui humore abũdãtibus poteſt ſublimando trahi oleum,Syluius.

Olei natura rebus mixtis ſiue à natura cõpoſitis omnibus ineſſe videtur,cum

ſali

ſali etiá corpori aridiſsimo inſit, vt Cardanus ſcribit. (Eſt etiã in ſale pinguitudo, quod miremur, Pli.) ſed alijs pl⁹ alijs minus. Eſt enim oleoſus & pinguis humor qui in mixtis ineſt, nõ aqueus ille & facilis exiccatũ, ſed aëreus qui etiá calidus eſt. Vtrique enim elemẽto ſui generis humiditas eſt. Hũc liquorem in quibuſdam ipſa natura ſeparat, non in plantis tantũ per ſuccos ſiue liquores, opoùs Græci dicunt: lachrymas, gummi, reſinas, elæomeli: ſed etiam in corporibus inanimatis, vt in metallicis pinguibus, ſurfure, argento viuo; item in bituminũ generibus diuerſis, naphtha, ſuccino, ambra, & petrelæo, cui nomen quòd è ſaxis effluat. Manifeſtiſsimè verò in animalibus, tum per alias eorũ partes, tum præcipuè adipes, medullas, ſanguinẽ & in ijs quæ ſanguine carent congenerem ei pinguem aliquẽ humorem. Idem neque excremẽtis deeſt, alui, veſicæ, ſudori, melli, ouis. &c. In ſolidis quidẽ tum animaliũ tũ plantarũ partibus, ijs præcipuè omnibus ineſſe videtur, quæ fibras ſeu venas habẽt manifeſtas, per quas ſcilicet nutrimentum attrahitur. Nutritioni enim dulcia maximè deſtinãtur, quę quidem facilè in pinguitudinẽ à mediocri
calo

calore vertũtur. quin & ipſa pinguia ſub dulcia ſunt. Et ſucci pinguis abundãtia in ijs maximè ſpectatur, quæ dulcibus multis aluntur. Pinguia tamen ipſa per ſe non nutriunt, quòd innatent, neque in maſſæ ſeu chili in ventriculo vnitatẽ redigi poſsint. Iam pinguiuſculus ille ſuccus eò plus olei continet, quo in ſolidiore aut ſicciore ineſt materia, vtpote ſyncerior & min⁹ aquoſus. Guaiacũ quidem quod in aqua ſubſidit, eo abundat. Rariora & leuiora ligna pinguem ſuccũ in gũmi aut reſinas conuertunt, quamobrẽ eo minus abundant: ſolidiora denſioráque & grauiora eundem retinẽt, vt guaiacum, iuglans, fraxinus.

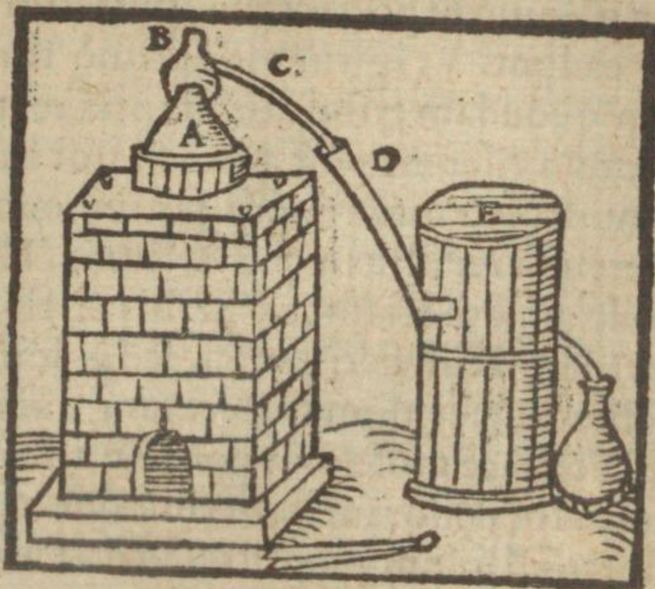
Porrò oleũ lignis omnibus ineſſe vel cinis oſtẽdit. omnium enim cinis pinguitudinem ſuã habet, quam in lixiuiũ deponit. Adeò durabile eſt pingue aëreum & magis etiam igneum, vt cùm terra cõburatur, aqua euaporet, illa remanent, partim in cinere, partim in fuligine. quã quam in vtriuſque etiã illis terræ eſſentia reliqua ſit, vt ſola aqua abſumpta videatur tota. Sed hæc ad philoſophos pertinent.

Quomodo extrahendum sit oleum ex aromatibus, ut caryophyllis, nuce moschata, croco, macis, & alijs.

A Roma quodcũq; volueris cõcisum & contritum craſsiuſculè, aqua vitæ rectificata & circulata, mediocriter perfunde, & ſimul macerata demũ deſtilla igne perquàm lento. Et cum aqua vitæ omni iam detracta, oleũ ſtillare inceperit, materiam aromatũ è cucurbita exẽptam ſacculo impones diligenter filo obligato, & in prelo ad id apto exprimes, vtriuſque ferreis preli laminis bene calefactis. Sic expreſſum oleum deſtillare, rectificare & circulare conuenit vt oleum ſyncerum à craſsiore materia ſeparetur. Fæces deinde rurſus digeri ſeu putrificari poſſunt cum aqua vitæ prius ſeparata, & denuò deſtillari. Et hic modus commodiſsimus vtiliſsimúſque inter cæteros videtur, Ryffius: ſed obſcurius quàm oportebat, nos vt licuit vertimus.

Oleum

Oleum quomodò per destillationem extrahatur è lignis, & similibus, uelut caryophyllis, ex Cardano.

IN vitreo vase A contrita ponuntur, & quanto leuiore licet igne destillantur: & si liceat aqua feruente circum vas posita oleum elicere, longè erit melius. Summitati vasis pileus vitreus B imponitur, ac luto ne respiret aptatur, cui de more canali aiacent, C cui alter canalis vitreus adiungitur D ita luto septus vt nihil possit respirare. Hic per vas ligneũ E transit, quod aqua perpetuò frigidissima repletum habere oportet, cannula: detrahentes quicquid iam calorem contraxerit, aliam nuper hau-

ſtam denuò addendo.nam ſic refrigidatur,fumiq́ue non vtuntur,ſed in aquam vel oleum tranſeunt , conuerſiq́ue per canalis partem obliquam & vltra vas aqua plenum exporrectam , guttatim in vas cadunt. Vt igitur vidi,primò turbidum quoddam effluit,ſubſtantiã rei tenuiorem efferens,pòſt aqua clarior exit, demum oleũ,quod exuſti potius odorẽ refert quã rei illius à qua defluxit. Hoc modo aquam etiam (ex herbis & floribus) deſtillatio fieri poteſt, ſed is longe melius ꝑ deſcenſum fit,&c.Sunt qui iuxta Fornacẽ moſchum ponunt aliaq́ue pretioſiora odoramẽta,retinetq́ue aqua odores nõ ſolum proprios,ſed etiã moſchi,& aliorum quæ apponuntur.

De deſtillatione per deſcenſum. Vlſtadi⁹ capi.xix.docet de hoc deſtillandi modo in genere : & priuatim de oleis ex lignis iuniperi, ex vitellis ouorum, ex nuce moſchata,& Benedicto : ex quo ego clarius & breuius rem oſtendere conabor. Docet igitur conſtrui fornacem A huic deſtillationi aptam,ſimilem foco qualis apud Germanos fit ,ex lateribus non coctis,altitudine ſeſquicubiti vndique,excepto anteriori latere,(quod humilius fieri poteſt,& lateribus tenui
bus

bus tegi,ad imponendum aliquid vt fer
ramenta,quibus ignis regitur,) latitudi
ne trium cubitorum quoquo verſus. In
medio huius foci foramen B ſit tantum
vt pes hominis immitti poſsit.(Erit aũt
hæc fornax etiam ad alium vſum apta,
nẽpè ad ſigillandum ſigillos Hermetis,
vt vocant:cũ cucurbitæ vitreæ os in fora
men furni inditum palmi,id eſt quatuor
digitorũ longitudine,& ſi quid amplius
circa ipſum patet eo argilla obſtructo,
vbi incanduit forcipe ſimiliter candẽte
cõprimatur.) Deſtillaturus ergo in hac
fornace,cucurbitam C accipe de optima
terra : ſin minus de cupro vel oriehalco.
hãc imple vſque ad tertiam partem ma-
teria deſtillanda.& include ei opculũ D
ferreum tenuiſsimum ex lamina ferrea,
foraminibus paruis plenũ.Tũ inuertes,
& impones os vaſis in fornacis foramen
ad tres vſque digitos inſerẽdo,& quicqd
circunquaque patet,luto diligẽter exple
bis,ita vt nihil quicquam in hoc foramẽ
decidere poſsit. In parte autem inferio-
re foraminis curcubitam E vitream ſub
ijcies(pro qua imponenda eximendaq́;.
& vt videas quando materia tota deſtil
larit,anterior fornacis pars debet eſſe a-
perta:)cui ſuperioris cucurbitę os inſer-

tum aptetur,(non lutando tamẽ). Tum ignis fiat superius circa vas quod materiã continet circũquaque. Sed ignis primò exiguus esse debet, & à vase quantũ fieri potest remotus: deinde paulatim & maior & vasi proprior excitari.

Sciẽdum est autem quòd à quauis materia, à principio aqua destillat, plus minus, secundum materię differentiam. Hæc cùm fluere desierit, & iam oleum destillare cæperit, euacuabis cucurbitã è vitreo subiectã, iterunque subijcies: & ignẽ augere perges, & eundem propiùs vas excitare, donec nihil amplius olei destillet. Tũc enim ignis mox longè remouẽdus est vt superior cucurbita refrigeretur. Deinde inferiorẽ, id est excipientem auferes, & oleum seruabis. Cæterum ignis, vt dixi, in principio perexiguus requiritur: paulatim augendus ad quartum vsque gradum, duabus ex caussis. Primũ ne nimij caloris subito excessu omnis humiditas, etiam oleosa consumatur: quod præcipuè cauendum est, cũ ex vitellis ouorum & nucib. moschatis oleũ desideramus. Nam in alijs quibusdã, vt ex lignis iuniperi, repẽtino etiã & magno igne excitato nihil deliqueris. Deinde qa lignũ accẽsum fortè, cucurbitam

tam lædere, vreret, rumperet: aut oleum ingrato odore afficeret. Porrò ĩ oleo Benedicto ſimplici, augebis ignem ſaltem in fine deſtillationis, & deſtillandi locũ huiuſmodi parare poteris. Foueã in terra fodito, longam, latam & profundam pro modo ollæ in eam imponendę. Sit autẽ olla vitreata, aqua abluta: & ſup orificiũ eius ponatur lamina ferrea tenuis, multis foraminib⁹ pforata, ita vt lamina infra ſummũ ollæ marginẽ ſit digiti trãſuerſi latitudine. Supra hãc impones aliã ollã q̃ materiã deſtillandã cõtineat, ſic vt orificia coniungantur, & oĩa optimè lutentur. Tũ fiet ignis circa ollam ſuperiorẽ, q̃ tota ſit extra foueã præter orificium. Sed ſecũdus hic modus incommodior primo eſt: qm̃ aqua ab oleo ſeparari nõ poteſt: nec facilè cognoſci quãdo tota materia ſit deſtillata, niſi vſu & conſuetudine id cognoſcatur. Poteſt etiam fornax fieri in colle pręcipiti, vt idem Vlſtadius docet: ego ne ſim prolixior, omitto.

Oleum de folijs citri, arãtiæ, aut limonis cùm deſtillatur, primò aqua elicitur: deinde oleum, quorũ vtrunq; ſeparatim ſeruari debet. oleum quidem imprimis ſuaue & bonũ eſt. Fit autem hunc in mo

dum. Folia de quauis prædicta arbore, discissa cõtunde in mortario, & destillãdo aquam excipe: & cùm videris guttam aliquam diuersi coloris aquę innatantẽ, mutato recipiente ignem auge, & oleũ collige. idè modicè olebit adustionẽ, ꝙ vitium emẽdatur, si diu Soli expositum relinquatur. Sunt qui iam dicta folia inter duo lintea siccent & conterant, adijciãtque alia multa odorata, vt zibetũ, moschum, ambram, styracem cal. ladanum, cinnamomum, benzoum: non quidem substãtiam eorum, sed fumum dũtaxat, hæc enim inijciunt in aquam rosaceam super igne, & vapore eorũ folia imbuũt. His ita diligẽter imbutis, accipiũt aquã rosaceam in qua macerata sint aromata quædam vt charyophylli, galãga, nux moschata, &c. per vnum aut alterum diem: eáque madefactum puluerẽ foliorum in cineribus igne lento destillant, donec aqueus liquor separatus sit: deinde aucto igne oleũ excipiunt, quod longè gratissimi & suauissimi odoris est, Furnerius.

Empiricus quidam mihi retulit, hoc modo commodè oleum separari ab herbis & radicib⁹. In terebinthina aut larigua resina lota (octies aut nouies) donec albescat

albeſcat, herbas aut radices ĩpone, & in arena calida relinquę q. ſ. Deinde deſtilla igne lento: & profluet primò terebinthina, mox ab initio, aut ſi parũ mouet cõferta ſeu vniuerſa deinde fluet, primũ lacteo ferè colore, deinde flaueſcens. Deprehendes autem guſtu quando liquor optatus fluere incipiat: colore mutato, vas recipiẽs quoque mutabis, vt ſcorſim excipias. poſtremus enim liquor ignobilior eſt, & extra corpus vſurpãdus: prior verò intra corpus, Hæc ille. Ipſe mihi videor oleũ de baccis iuniperi vidiſſe hoc modo paratum.

Olea deſtillata quæ intra corpus dantur, oĩa miſcẽda ſunt cũ licore aliquo, vino, apomelite, aut ſyrupo cũ aqua deſtillata quapiam, alióue medicamẽto, vt infra etiam inter balſamelæa dicem⁹, hoc eſt ꝙ empirici dicunt, oleis vt pote ſpiritibus, addendum eſſe aliquod corpus.

De oleis ex floribus.

Oleum ex croco paratur ſic. Aſperſa aqua vitæ digeritur materia, & abſtracta per deſtillationem aqua vitæ prælo expreſſus liquor circulatus, vt ſupra ſcriptum eſt de aromatum deſtillatione in genere, ex Ryffio.

Oleum de ſpica, ex Gallico libro furnerij. Herbam (flores potius) ſpicæ aut lauendulæ ad breue tempus inſolato: tum in alembico aquam extrahito. Hæc per æſtatem Soli loco quàm calidiſsimo expoſita, oleum in ſuperficiē effundit, quod ſubinde ab aqua ſeparatum ſeruabis. Nā & ſuauiſsimè olet, & aduerſus morbos varios, præſertim frigidos, vtile eſt: & dolores tollit.

Eiuſdem alter modus. In quanta volueris copia olei de amygdalis dulcibus, flores ſpicæ bene maturos macerabis in vaſe vitreo in fimo equino per dies quadraginta: deinde lento igne deſtilla: poſtremò in Sole rectifica vaſe diligenter obſtructo. Si tamen aduſtionis odor ſit, duo aut tria exigua foramina in cooperculo relinques. Sic in Sole purgatum, bonum & odoriferum remanebit.

Eiuſdem tertius modus. Floribus ſpicæ bene maturis vas vitreum imple, obſtrue, & quotidie quantum poteris adijce. Hoc facere perges dieb⁹ octo: deinde vas obſtructum in fimo equino per tres menſes putrificato: tandem deſtillabis: in alembico magna diligentia, & extractum oleum inſolabis, ita vt ſemper quicquid clarius eſt, ſepares & reſerues. Sunt

qui materiam, vt primum ab igne (sic habet Gallicus liber, sed puto legendum à fimo, scilicet equino in quo macerata est per tres menses) extracta fuerit, Soli exponunt, & innatans aquæ oleum subinde remouent. Vbi verò flores oleum reddere iam desierint, quantum poteris exprimes, & succum expressum in Sole relinques vase inclinato, vt supernatans oleum facilius separetur. Sic olem per quam odorum habetur sine omni adustionis vitio, Huccusque Furnerius.

Idem oleum Ryffius fieri ait, vt oleũ de rosmarino, cõcisis floribus in vino vetere maceratis, destillatisq; ita vt alembici spiritus subinde refrigerentur, &c. Vide supra in Oleo de Rosmarino. Sunt qui hoc spicæ oleũ publicè vendant, & balsamũ nominẽt, cum tabulis in quib⁹ facultates eius descriptæ habẽtur. Valdè calidum & succum est. Noui ego mulierem quæ vnam & alteram guttam eius non sine periculo intra corpus sumpsit, sed lumbricos inde multos deiecit. Miscetur rebus quàm plurimis, odoris præcipuè gratia. Gutta eius cũ multa aqua agitata, totam reddit odoratam. Medici etiam oleis vnguentisque calidis eã admiscẽt, tum odoris gratia, vt vel gratum

augeat & cõſeruet, vel celet ingratum: ſuperat enim omnes odores:& fortè nullus liquor reperitur æquè ſimul & vehemens & ſuauis odore. Ex ſpica certè longè odoratior quàm ex lauendula fieri videtur.

Oleum roriſmarini quod vicem balſami gerit. Ampulam floribus roriſmarini impletam ſepelito in arena clauſam panno duplicato cerato, aut cum cera & coopertorio ita quòd nõ reſpiret, Arnoldus: duplici linteo, deinde etiã cera occluſam, Hollerius vſque ad mediã partẽ: & ſic relinque per menſem aut amplius, donec flores in aquam cõuertãtur. Hæc aqua ſeparata & ſoli expoſita p dies x. aut xx. (aliàs xl.) dẽſatur inſtar olei. Cor, cerebrum, neruos, & totũ corpus roborat. Pannos faciei & maculas delet, iuuentutem cõſeruat. Gutta eius aquæ impoſita, vt balſamum ſubſidit. Prodeſt ad telas & lachrymas (aliâs maculas & alios affectus) oculorum, ſi gutta vna imponatur in oculos, bis aut ter ad ſummum. Membra paralytica vt plurimum recalfacit, & ſanat aliquando. Phlegmati ſalſo reſiſtit. fiſtulas & cancrum, quæ alijs non cedunt remedijs, perſanat. Ad eadem facit aqua vitæ ex vino in quo deco

ctus ſit roſmarinus deſtillata, Lullus. Ego roſmarinum non decoquerem, euaporat enim vis vini & quinta eſſentia: ſed in vaſe obſtructo macerarem aut putrificarem, deinde in Balneo Mariæ primùm pòſt in cineribus aqua ſuper fæces rurſus infuſa deſtillarem. Mecum facit Arnoldus de Villa noua, qui in libro de vino, (vbi ille de roſmarini etiam oleo eadem ſcribit, quæ iam ex Lullo ſcripſimus. ſi modo Lulli ea ſũt.) Sæpe (inquit) expertus ſum quòd aqua vitæ facta de vino in quo remollitus fuerit roſmarinus, curat phlegma ſalſum, ſcabiem, cancrũ, & fiſtulã, quæ aliter ſanari non poſſunt. Sed hoc oleum roriſmarini non aliter fit quàm è floribus verbaſci oleum, nõ per deſtillationem.

Oleum roſmarini fieri debet ex floribus decerptis cũ ſummis turionib. ſeu ramulis quibus adnati ſunt, contritis, & in optimo vino vetere maceratis ſeu putrificatis. Debent autem deſtillari lento igne, ita vt alẽbici ſpiritus ſubinde refrigerẽtur: poſtea circulari, donec quoad eius fieri poteſt omnis craſſa ſubſtantia à ſubtili ſeparetur. Gualtherus Ryffius. Poterit autem deſtillari, vt conijcio, vel in cucurbita, præſertim breuiori, cum

alem

alembico: vel in retorto cum recipiente diuersæ figuræ, vel potius in duodus retortis, quorum alterum si recipiens: vel in vasis æneis, quæ vesicas vocant pharmacopolę, vt aqua cinnamomi, aut aqua ardens.

Eodem modo destillantur olea, vt idē docet, de vernice seu gūmi iuniperi, de spicæ aut lauendulæ floribus, anisi semine, & multis alijs seminibus.

Chelidonij quarta essentia siue ignis qui est tanquam liquor olei, &c, quomodo paretur & in quē vsum, lege supra vbi de quinta essentia tractauimus. Licebit autem à plerisque herbis & aljis medicamentis, oleū duplex, aëreū & igneū, eodem modo quo in Chelidonio illîc præscríptum est, extrahere.

Oleum rutaceum. Cardanus lib. sec. de subtilitate, venena quædā esse scribit, quæ solo tactu occidāt. Aduersus hæc inquit, auxiliū est, nō hęrere loco cuiquā do nec incalescat manus: lotio freqūes partiū cū aqua tepida, olei quoq; rutacei, nō illius vulgaris, sed eius quod eodē modo factū sit quo & spicatū & caryophyllatū apud pigmentarios fieri solet, inunctio, Hæc ille. De oleo ex seminibus rutæ, paulò post ex Lullo scribemus: id verò cuius

ius hîc Cardanus meminit, ex rupta ipſa hoc eſt ſummis eius ramulis florentib⁹ parandum exiſtimo.

De oleis ex ſeminibus & fru-ctibus.

OLeum de caryophyllis aliquando in Italia guſtaui, ſupramodũ ſuaue & efficax. Id quo modo extrahatur, docuimus ſupra verbis Cardani, vbi de oleis extrahendis in genere ſcripſim⁹. Itẽ alio modo ex Ryffio, eodem ſcilicet quo ex quibuſuis aromatibus, quæ in aqua ardẽte macerata deſtillãtur, donec aqua ardens ſeparetur, & cum primùm cæperit fluere oleũ, materia è cucurbita exempta exprimitur, &c. vt ſupra ex Ryffio ſcriptũ eſt: qui huius etiam olei vires particulatim deſcribit.

Oleum de nuce moſchata quomodo eliciatur, vide ſuperius vbi in genere tractauimus de deſtillatione oleorum per deſcenſum ex Vlſtadio. Oleum de nuce moſchata & inuolucro eius macis, eodẽ modo quo ex caryophyllis extrahitur, Ryffius qui vires vtriuſque ſingulatim deſcribit.

Aniſi oleum extrahitur, (vt ex alijs ſic-

cis

cis quæ in plantarum genere sunt,) semi nibus contritis optimo vino maceratis, deinde paulatim per ascēsum destillatis, ita vt spiritus in alembico assiduè refrigerētur, &c. & liquore postea circulato. Vires eius Ryffius enumerat, nos omitti mus vt & aliorū ferè vbi nullus peculiaris effectus aquis & oleis attribuitur, quin idem illis etiam à quibus detrahun tur remedijs ante destillationem conueniat, nisi quod destillãdo subtilior & efficatior redditur.

Olea è baccis iuniperi, & è baccis lauri eodem modo fiunt: nempe contrita vi no macerata, aut aqua pluuiali, destillan tur eodem modo quo aqua ardēs, vel in vesica ænea, vt pharmacopolæ nominãt vel ita vt ex lignis & caryophyllis oleũ trahi supra scripsimus ex Cardano: vel vt ex aromatibus ex Ryffio. Non multũ enim referre puto, modo spiritus qui per alembicum feruntur, in ipso rostroq; cõ modè refrigerari possint.

Vires oleorum istorum Ryffius recēset. Solent & agyrtæ apud nos oleum de baccis iuniperi vendere, cum tabellis im pressis quæ virium eius catalogum cõtinent. Hoc inter cætera etiam tertiana laborantibus mederi audio.

Oleum

Oleum de frumento quidam faciunt exprimendo inter duas laminas ignitas: alij hoc pacto inutile fieri putãt, & parari debere vt oleum de iunipero, nimirũ ex lignis iuniperi per descensum. Mesue triticum excorticatum in vase sublimationis etiam destillari ait vt oleum philosophorum. Curat impetigines, & cutis asperitates à siccitate natas lenit & humectat, & ceteras cutis infectiones emendat. A, Rasi etiam in antidotario describitur. Vide infra inter olea nõ destillata. Posset etiam de hordeo & similibus fieri, tum per sublimationem, tũ per descensionem, Monachi in Mesuen.

Oleum de ben (id est balano myrepsica) moschatum, quod Furnerius retrabã vel retrahan vocat, preciosissimi odoris. E fructibus ben (qui Genuæ satis copiose reperiuntur, eodem ferè precio quo amygdalæ) exprimes oleum vt ex amygdalis, sines quiescere, & impones moschi satis bonam copiam: & sic in vase vitreo bene obstructo immittes in caccabũ vt aliquandiu bulliat, deinde oleum per destillationem excipies, quod suauissimum & odoratissimum erit.

Olea

Olea quædam ex ſeminibus, quæ repe-ri in libro de aquis Raymun-di Lulli.

HAec olea ſeparatim cõſcribere volui, quòd dubitẽ an author per deſtillationẽ ea fieri voluerit, aut ſimpliciter per expreſsionem, in ſingulis quidẽ hæc verba adijcit, & extrahatur oleũ ad modum laicorum: quibus innuere videtur, ſimpliciter per expreſsionẽ ſeminũ in torculari, vt vulgus facere ſolet, colligendũ eſſe oleum, prȩſertim cum ab iiſdem in Sole ſiccatis extrahi velit. Non dubium eſt tamen quin eadẽ ritè deſtillata longè efficatiora eſſent: ſed ad deſtillandũ oporteret liquorem in quo ſemina trita macerantur cum eis reliqui, & putrificationem præcedere, &c.

Semina ſponſæ Solis macera in lacte muliebri quadraginta diebus: & deinde fac oleum ad vſum (modum) laicorũ. Vide ſupra inter liquores coſmeticos.

Oleum ex ſeminibus rutæ. Rutæ ſemina trita miſce cum auro foliato, & pone in aceto per diem vnum. Deinde leuiter ad Solem deſicca, & extrahe oleum ad modum laicorum. Id precioſum eſt

& ve

& venenis refiſtit,ita vt vomitu reddantur: quòd ſi quis ſecundò inde biberit, reliqui etiam humores ab eo infecti eijciẽtur: ſi tertiò, curabitur perfectè intra tres vel quatuor dies. Omnem dolorem oculorum curat ex quacunq; cauſa, dũmodo pupilla illæſa ſit, ſi oculi bis die hoc oleo lauentur, & gutta vna in oculum infundatur, curabitur enim oculus intra tres vel quatuor dies. Si à ieiuno bibatur, nõ ſinet venenũ appropinquare ad hominẽ illo die. Quòd ſi quis etiam lætali vulnere ſaucius inde biberit ieiunus euadet, modo reliqua cura vulneris fiat vt par eſt. Item à ieiuno potum, guttã omnem & ſcabiem depellit: & hydropem ex frigida cauſa nãtum, ſi vel biduo ſumatur. Deniq; membra omnia dormientia (paralytica, inunctum ſcilicet,) excitat & reſtituit. Ruberta (ſi rectè legitur, forſan à colore: ego Sperma potius legerim) id eſt oleum naſturtij. Naſturtium (malim ſemina naſturtij, vt in reliquis ibidem, ante & poſt oleum) madefactũ acri aceto. ſicca in Sole, & extrahe oleum ad modum laicorum.

Hoc mixtum cum aloë & oleo laurino curat omnem ſcabiem & guttã, locis inunctis. Cum aloë & carbonibus de vl-

mo potum tertianam & quartanam curat, & omnem rupturam in corpore. Cũ ptisana coctum & potum, sanguinis fluxum sistit, & aluum astringit. Cum furfure coctum & potum omnem guttam depellit. Oleum de seminibus pimpinellæ. Pone semina in vino rubro per aliquot dies, desicca, tere, & fac oleũ ad modum laicorum. Potum hoc oleũ à ieiuno arenam & quemuis calculum vesicæ, etiam consummatum ex quacunque materia dissoluit, frangit, expellit. Aggrauata hominis membra alleuiat, Hæc ille.

De oleo ex baccis iuniperi destillando, primum per ascensum, deinde per descensum, ut ex amicis accepi.

R. Sextarium vel modium plenum baccis iuniperi, contusas biduo macera in aqua fontana : deinde pone baccas illas vna cum aqua in qua maceratæ sunt in cucurbitã aut vesicã, vt vocant, ex cupro, quam replebis ita vt vacua remaneat mensura duorum aut trium digitorũ. Tum igne subiecto mediocri destillabis per omnia tanquã aquã ardẽtẽ,

hoc

hoc eſt per fiſtulam ſiue cannã quæ tran
ſeat per vas aqua frigida plenum.

Redditur autem aqua copioſa, ita vt vas recipiens vnum non ſufficiat.

Tandem oleũ ſequitur, quod permittendum eſt in aquã defluere, cui innatabit. ſeparabis autem vaſe, in quo eſt, anguſti colli inuerſo, ita vt aqua permittatur effluere, donec modicum adhuc ſupſit. quod deinde oleo in aliud vas trãſfuſo ſeparabitur. Reddit autem baccarum ſextarius, vt in Alſatia vocant, olei circiter quatuor vncias. Alij vt oleum ab aqua ſeparent, imponunt in calicem vitreum cui pes ſit ademptus arte per fillum ferreum candens, aut caſu, ita vt exiguum in imo foramen relinquatur. tranſit enim aqua, & cùm ad oleum peruentum eſt obturatur foramen, & effunditur oleũ in vas vbi ſeruari debet. Sunt qui ſimpliciter deſtillãtes, materiã in deſtillatorio ſæpe moueant, ne aduratur. Et ſimiliter aiũt aromata trita, vt caryophyllos cinnamomum, recte deſtillari. Aliqui, vt audio, in retorto deſtillãt, nõ vitreo, ſed ex cupro, ſtanno interius obducto, quod inſeratur in cannam ex cupro oblongam, vt pro aqua ardente fit.

Alius eiuſdem apparatus per deſcen-

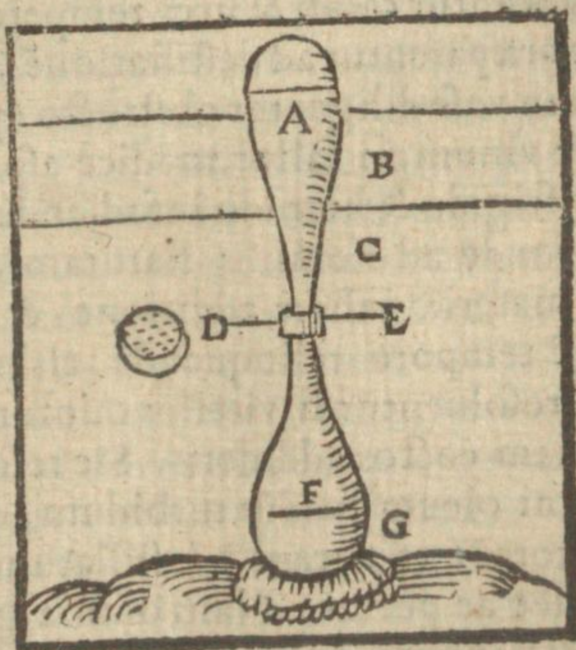
ſum, ab amico quodam qui ipſe parauit, tanquam res ſecreta nobis communicatus. Baccas iuniperi bene maturas & ſiccas per autumnum, vel ſub autumnum, inter duos, vt in faſtis aſsignãtur, ſacros diuę Virgini dies colligito ante meridiẽ octaua vel nona hora, in magna copia, quæ circiter duos ſaccos impleat, tempore ſereno. Deinde bene contuſas in cilicio, quo piſtores vtuntur, pones non nimis multas vna vice, & ſub prelo exprimes, atque ſic per diem & noctem relinques ſub p̃lo, vt ſuccus aquoſus interim deſtillet. Hunc per ſe repones in vaſe aliquo, vt vtaris eo tum ad remedia quædã intra corpus, tum extra ad purgendas partes, (cũ aliquo vnguẽto & aqua vitę,) præſertim arthriticas. Facilè autem conſeruatur, neq; facilè corrumpitur hic ſuccus, & ſuauis & efficax eſt. Aliqui humorẽ aquoſum non ſub prelo eximũt, ſed in communi fornace (Balneo Ma.) ſeparant. Relinquam materiam bene ſiccatã tritamq́; pone in cucurbita quatuor mẽſurarum capace, non prorſus tamen implebis. In ea luto ſapientiæ, ne quid expiret occluſa, putrificabis materiã per dies circiter vigintiocto in fimo equino: aut ſi hyems ſit in Germania, iuxta forna-
cem

cem. Ad putrificationem quidẽ in fimo equino ſcrobem fieri oportet duos pedes altã,& fimũ ac calcẽ alternis imponi. aſperges autẽ aquam calidam quotidie aut altero quoque die. Tandẽ cùm ſatis putrificata & mediocriter liquida apparebit materia,deſtillabis. Vas recipiens eiuſdem ferè magnitudinis eſto, & imponatur circulo ſtramineo. Vtrũque autem vitreũ,& filo candẽte ferreo ſectũ eſſe debet. Ea inter ſe cõmittes mediante lamina ex metallo,potiſsimum argento,frequentib⁹ foraminib⁹,quæ nõ ſint maiora quàm ſi acu communi pertuſa eſſent. Huius laminę circũferentia ſupra infráque eminere ſeu limũ habere debet, vt vaſa in limbos illos immittãtur. Primũ igitur vas ſuperius in quo materia eſt,cũ lamina cõmittes & luto firmabis:& foramen quoque fundi circunquaque luto explebis : deinde partem illam vaſis per foramẽ mediæ fornacis demittes tantũ, vt inferius quoque vas.i.recipiens, inter limbũ laminæ inferiorem inſeri ac luto muniri poſsit. Luctũ ſubactũ eſſe debet cũ aqua ſalſa & tomento:hoc aliqui lutũ ſapientiæ vocant.Fornacis ratio hęc eſt. In medio conſtrui fundum debet cũ foramine, vt diximus. Supra hoc fundum

circa cucurbitã arena ponitur, ferè vſque ad tertiam cucurbitæ partem. ſupra arenam verò pruna, plus quam tertia parte cucurbitæ, nec opus eſt remoueri cinerem, reliqua pars cucurbitæ, quarta fortaſsis, aut paulò minus quam tertia, vacua & libera emineat. Quod ſi metueris, ne forte cucurbita ſuperior non ſatis vim ignis ferre poſsit, luto eam loricabis, ea ſaltem parte, qua pruna circum ponetur. ſed ſi ignis paulatim, nec ſubitò augeatur, non opus erit hac incruſtatione. Fundum in medio fornace ex lateribus conſtruetur, qui ferramentis oblongis imponentur . . quâ autem foramen orbiculare relinqui debet, lateres in orbem exciſos eſſe oportet. Sic inſtructa fornace deſtilla: & effluet primùm liquor aquoſus, in quo vt primùm olei gutta apparuerit, vas recipiens mutabis: & primum illum liquorem per ſe ſeruabis. Hoc ſanè oleum per deſcẽſum in vaſe vitreo extractum, minus aduſtionis vitio affici poſſe mihi videtur. Hactenus etſi ſatis clarè rem mihi, vt dictauit amicus, deſcripſiſſe videor: adijciam tamen figuram aliquam, vt quàm clariſsimè poſſum, rem ob oculos ponam.

A. cucur

A. cucurbita continens grana.
B. pruna.
C. arena.
D. lamina foraminulenta.
E. fundus ſuper quo arena iacet.
F. cucurbita excipiens.
G. circulus ſtramineus cui recipiens imponitur.

OLeum ex pineis nucleis ad erugandam mulierem cutẽ deſtillatione per deſcenſum fit, vt oleum è ligno iuniperi, Syluius.

De oleis ex gummis, lachrymis seu liquoribus densatis, & resinis.

OLeum de myrrha. Vide supra inter aquas odoratas Furnerij, vbi vnam descripsimus quę fit cum myrrhæ partæ vna, & rosarum succi parte dimidia, longè odoratissima.

Liquores natura densati & quæ gummi, vocantur calidi & sicci temperamenti, vt præparentur ad destillationẽ, contrita in vase diligenter obstructo (poterit & vinum, ni fallor, modicè aspergi) loco frigido & humido infodienda sunt pro funde ad hominis staturam, sine vlla materiæ calidæ additione, & satis longè tempore relinquenda: citius tamen resoluentur, si vitellos ouorum ad duritiam coctos addideris. Sic resoluta gummi oleum reddũt turbidum, quod in retorto (vt vocant) destillatum clarius fiet ac purius. Nam omnia gummi, & caphura quoque cum pinguem liquorem album contineant, qui per destillationem eis detrahitur, facile ignis iniuriam & adustionis vitium sentiunt: vt licet in vasis admodũ humilibus destillentur, liquor tamẽ emanet fæculentus

tus, craſſus, aduſtus, & odoris ingrati cuius vſus ne extra quidẽ corpus placeret, nedũ intra: viribus quoq; nõ ijſdem. Sic reſolutã materiã colabis per pannum laneũ aut ex pilis contextum, vt quicquid ineſt terreſtrę, arenæ & quiſquiliarũ ſeparetur. Deinde quod colatũ eſt denuò quot volueris diebus in loco mediocriter calido relinque, poſtremò deſtilla. Sunt autẽ olea huiuſmodi maximè ſubtilia & efficacia: cũ ipſa natura prius præcipuas ſtirpiũ facultates, illarũ quæ gũmi aut lachrymas fundũt, in eis quaſi collegerit. Hæc ferè Ryffius libro primo de deſtillatione. Idem Ryffius in eiuſdem operis tractatu de oleis nullã peculiarẽ ex gũmi extrahẽdi olei rationẽ præſcribit: ſed ad librum primum remittit. Singillatim autẽ deſcribit vires oleorum ex Ammoniaco, Belzoo, Camphora, Caryophyllis, Euphorbio, Galbano, Ladano, Myrrha, Opopanace, Sarcocolla, Sagapeno, Styrace liquido & calamita. In ſolo de Maſtiche oleo, tritam maſtichen cum vetere vino reſolui & digeri iubet, deinde deſtillari. Et gummi Iuniperi ſimiliter in vino reſolui ac macerari, propter ſubſtantiæ eius ſiccitatem: poſtea deſtillari.

Oleum belzoi. Libram belzoi aut amplius craſsiuſculè contuſam aqua ardẽte rigabis: & in retorto, ſuppoſito recipiente deſtillabis in cineribus, lento igne primùm, deinde magno. Oleũ hoc odorẽ egregium & ſuauiſsimum ſpirat. Qui effluxerit aqueus liquor ſeorſim ſeruari debet, Furnerius.

Oleum de ſtyrace, ex eodem. Styracem calamiten ſucculẽtum & pinguem craſsiuſculè tundes, & aqua vitæ optima irrigabis. tũ deſtillabis in retorto vt præcedens oleũ, & aquam ſeorſim repones. Hoc oleũ mira odoris fragratia excellit.

Oleum camphoræ: Vide ſupra in Aqua camphoræ, inter aquas ſimplices deſtillatas.

De oleo terebinthinæ ſiue larignæ reſinæ.

Reſinæ terebinthi aut laricis libras quatuor pone in capaci retorto ſiue cucurbita vitrea, & deſtillando elice oleum ita vt cucurbita aut retorta arenę imponatur. primò autem cum aqua exibit oleũ tenue & clarum, ſecundò aurei coloris, vltimò fuſcũ & craſſum. horum vnum quodque per ſe auferto & repo-

nito

nito, Valerius Cordus.

Plura de oleo terebinthinæ eiúſque apparatu & viribus Ryffius ſcribit, quæ nos breuitatis cauſa omittimus.

Hoc imprimis cauendum, ne dum deſtillatur, ebulliat; vt in melle quoque. facile enim turgent & inflantur liquores iſti calefacti: quamobrem ignis primò perquam leuis fieri debet, ac paulatim augeri: & alembicum, vt artis eſt, refrigerari. Sunt qui lateres craſsiuſcule tritos addant, aut ſilices albos, aut arenam lotam reſiccatamque, aut hederæ folia & modicum vitri craſsiuſculè contuſi, (huiuſmodi quædam etiam melli deſtillando adduntur,) vt ebullitionem iſtam prohibeant.

Ego laterum ſilicúmue fruſtula minima oleo vetere, aut aliquo medicato perfuſa adderem, vt in oleo Benedicto: vt eadem opera & ebullitio impediretur, & virtus olei augeretur. Mecum ferè facit ſequens deſcriptio, quam in libro quodam manu ſcripto reperi. R. Arenā puram, vel ſilices albos paruos claros, & pone ſuper ignem in vaſe donec candeſcant, deinde extingue eos in terebinthina, vt bene imbibant. & arenam illam extinctam deſtilla in alembico.

Oleum

Oleum terebinthinæ aliqui ad lithiasin commendãt. Item illa, Terebinthinum oleum è terebinthinæ libra, laterũ antiquorum (vel, vt Albucasis, recentium, quia plus olei combibant,) vncia, & mastiches & styracis, vtriusque vncia. Lateres igniti extinguũtur oleo: extincti tritique cæteris commiscentur in alembico vitreo. Tres liquores effluunt, quorũ tertius est optimus, Iac. Hollerius inter olea anodyna ad dolores frigidos.

¶ Aliter ex libro manu scripto. In cucurbita semiplena terebinthinæ, pone vitri triti manipulum, & spongias duas quantitatis digitorum (deest numerus:) & pone secundum artem alchymistarum tam circa ignem, quàm circa cucurbitas (videtur legendum, & pone secund. artic. alch. ignem circa cucurbitam.) & fiat ignis per xxiiij. horas. Perfecta prima destillatione, iterum destillato, renouando vitrum, cucurbitam & spongias.

Ad cicatrices delendas, vel potius remittendas & emolliendas, terebinthinũ oleũ summè proficit, his demptis quas varioli reliquêre. Nam qui ad varioloru quoque stigmata hoc oleum commendant, decipiuntur, Brassauolus.

Oleum

Oleum ex tartaro sublimatum.

TArtarum (contritum) pone in vase (cucurbita vitrea luto inducta, aut fictili) & imposito alembico vitreo destilla. Effluet autem primò aqua, deinde oleum, quod seorsim excipies igne paulatim aucto donec fluere desinat, Codex Germanicus manu scriptus. Empirici quidam spiritum siue quintam essentiam tartari aduersus apostemata interna, & morbum regiũ commendant.

Olea de corticibus.

OLeum cinnamomi fit, vt supra ex Cardano docuimus, quo modo olea extrahũtur ex lignis & similibus, vt caryophyllis: depictis etiã instrumentis. Vel vt ex Ryffio scripsimus de oleis ex omni genere aromatũ extrahẽdis. Cinnamomũ circiter dies octo in aqua ardẽte sexies destillata macerari: tũ destillari potest, vt ex amico audiui. ¶ Huc adscribam aquæ etiam, vt vocant, cinnamomi parandæ rationem: nam in huius etiam destillatione oleũ tandẽ sequitur, quanquam paucũ & propter adustionis vitiũ intra corpus inutile. aqua verò nobilissima vtilissimáq; est cuius descriptionem nuperri

nuperrimè amicus quidē ad me trāſmiſit huiuſmodi. Fornax & inſtrumenta omninò eiuſmodi eſſe oportet, qualia pro aqua ardēte habētur, cāna per vas aqua frigida plenū trāſeunte, (quę, niſi fallor, melior erit, ſi bene longa ſit, nēpe ad longitudinē quinque pedum Rom. quantā ſe vidiſſe aut etiam longiorē in huius aquę deſtillatione alius quidā nobis retulit: ſed forte minus longa opus eſt, cū nō magna aquæ copia deſtillat.) Poſſet etiā deſtillari in cucurbita vitrea luto incruſtata, vt aqua fortis, eo modo fortaſsis melior futura. Cinnamomi optimi triti, nō cribati librā, pone in fundo vaſis deſtillatorij cautè, ne puluis diſsipetur aut lateribus adhæreat. & mox ſeſquimēſurā aquæ recētis affundes, & operculo īpoſito, & vaſe recipiente ſubiecto, ignē ex carbonibus paruum facies. Quæ prima effluit aqua craſsiuſcula eſt, fere inſtar olei. Curandum autem diligenter vt cùm primùm color ſe mutauerit, vas recipiēs quoque mutetur. Fluit autem aqua ſecūda albidior: tū rurſus mutatur, alio quoque vaſe excipienda, & ſic deinceps donec fæces emanent. Quartæ mutationis aqua clariſsima eſt: quæ cum flaueſcere cœperit, illico auferendum eſt operculū

cũ canna, quòd res iam perfecta sit, & omnis cinnamomi virt⁹ extracta. Hoc totũ tribus aut quatuor horis fieri potest. Sed oportet huic destillationi duos homines adesse, quorũ alter diligẽter obseruet liquorũ mutationẽ, & ignem curet, ne maior sit iustonéue liquor effluẽs nimis acceleret. Alter curabit vt vas aquæ frigidę per quod aliquota pars cãnę transit, recte habeat, & ne canna nimium incalescat, quare subinde mutata aqua frigidiorẽ e vase aliquo ꝓximo infundet, & lintea madida ex aqua frigida cannæ circumponet, & operculo similiter si nimis caleat. Plurimũ enim istarũ partium refrigeratio refert, vt & copiosior liquor & melior fluat. Hanc aquam cinnamomi ipse vidi gustauique, pergratã & suauem odore ac sapore. Erat autem liquor acris quem vidi, lacteo ferè & turbido calore: cui ruffæ aliquot olei guttæ innatabant, quæ insuauiores erant quam aqua & adustionẽ olebant. Idem ferè Cardanus scribit in genere, de liquoribus ex odoratis lignosis, vt caryophyllis, &c.

Vires hic liquor egregie reficit: reliquas eius facultates Ryffius describit sed ex ipsa cinnamomi natura cuiuis constare possunt.

Eodem

Eodẽ modo paratur etiã oleũ de cortice nucis moſchatæ quẽ macis vocant, ipſum quoque à Ryffio deſcriptum.

Oleum mirificè odoratum, quo chirothecæ & alia quędã inunguntur, ex Furnerio. Menſe Maio accipies corticum arboris almon (ſic legi inquit Furnerius in libro à quo tranſcripſit, dubitat autẽ vlmùm ne potius an limonem citri genus intelligi oporteat) ſecundorum partes tres, & eiuſdẽ arboris florum partes pinguiores, [les eſpis de la fleur qui ſont graſſes,] æquale põdus. Exiccato in vmbra. Præfertur autem hæc arbor ſi locis non aquoſis naſcatur. His addes tertiam partem baccarum iuniperi recẽtium, & deſtillabis per deſcẽſum, paruo igne primùm, deinde magis magiſque augendo donec oleum omne deſcenderit in receptorium vas quas vitreum & luto obſeptũ eſſe debet. Poſtea inſolabis, orificio vaſis aperto aliquandiu, aut membrana foraminibus aliquot pertuſa clauſo, donec aduſtionis odor exhalet. Sunt qui gratiæ odoris augendæ cauſa adijciunt belzoum, ſpicã nardi, agallochũ, ſcobẽ cypreſsi, ſtyracem, ambram moſchũ & pariter omnia deſtillant, ſecundò etiam repetita deſtillatione.

De oleis quæ extrahuntur ex lignis.

OLea de lignis omnia per deſcẽſum vt vocãt, deſtillantur. De oleo quidem ex ligno iuniperi parando, ſupra docuimus ex Vlſtadio, vbi de oleorũ deſtillatione ꝑ deſcenſum in genere tractauimus. Qui plura cupit, p̃ſertim quod ad vires, requirat ex libro Germanico Ryffij: qui eodem planè modo etiam de Guaiaco oleum elici ſcribit: nec non ex Roſmarini ligno. Aſcribam hîc quod in libro quodam Germanico reperi. Lignum iuniperi pro oleo inde parando, ſcindi debet initio Maij, vel autumni, quod viride ſeu recens ſit, cortice rubente. Decorticatum diligenter ſiccabis in furno ſtatim ab extractis panibus. deinde ſecuri diſſectum in ollam impones cui fundum ſit foraminulentum, & in ollam ſubiectam aptè inſeratur. Ollam ſuperiorem replebis ſegmẽtis è ligno iuniperi, & etiã populi illius quam tremulam vocant, cum parte lapidum alborũ è quibus calx paratur. deinde cũ operculum diligẽter luto muniueris, inſeres inferiori, & ignem circunquaq; excitabis. Hoc oleũ etiã ſolo iunipi ligno paratũ.

 ferè

ferè extra corpus tantùm adhibetur. nã valde vehemens eſt,& aduſtionẽ admodũ reſipit. Inquinat tamen cutim vt nõ facilè abluatur. Ego vim eius aduerſus ſcabiem & impetigines egregiam eſſe noui. Idem aduerſus peſtilẽtem morbũ Braſſauolus commẽdat. Frigidas cauſas remouet,& reprimit typum quartanæ. Inunctum ab vmbilico vſque ad muliebria & renes, matricem confirmat, & eius humiditatem deſiccat,& ad cõceptionem præparat, Rogerius.

Oleũ quod deſtillatur de lignis iuniperi ſicciſsimis, duorũ vaſorum fictiliũ orificijs intereſſe oppoſitis: aut etiã per alembicum vitreum, ſi retineatur ore, mirabiliter tollit dolorem dentium ex frigido catarrho natum: & ſimiliter prodeſt contra omnes alios dolores ex frigidis humoribus prouenietes, vt dolores neruorum, articulorum ſpaſmũ, paralyſin,& ſimiles, Matthęolus. Oleum iuniperi (inquit Meſues) emendat cutis infectiones, ſerpiginem, cancrũ, vlcera maligna, qualia quę in tibijs & cruribus quorundam malum mortuum recentiores vocant. Segmẽtis iuniperi tenuibus vas vitratũ oris anguſti reple laminam ferri tenuem foraminibus multis in cribri

triticei

triticei modũ pertuſam, ori toti applica:luta eandem cum ore tum dicti vaſis, tum alterius minoris etiam vitrati oleũ excepturi:quod terrę vbi infoderis,igne luculento maius alterũ iuniperi fructu la capiens,circũda horis duab⁹.ſic oleũ in vas minus deſtillabit.Hæc Meſues interpretes Syluio.Ibidẽ Syluius in commentariijs.Hac arte (inquit) oleũ fit ex pineis nucleis ad erugandã mulierum cutem,ex ligno Guaiaci,& potentius ex ligno ſancto ad morbi Hiſpanici dolores ac vlcera(quibus & oleũ iunipi.& geniſtæ & fraxini,& ſimiliũ prodeſt) & lignis alijs,præſertim pinguibus ac ſucculentis,vt fructibus,baccis ſimilibus.

Vas autem maius eſſe poſsit metallicũ, aut ſi vitreum eſt vel ſiliceum, probè totũ luto ſapientum muniatur:figulinum autem:quia rarum,eſt oleo foras exhalenti viam daret, ob id vitratum ſit intus. Infernum autẽ vas ac receptorium vitreum eſſe poteſt,ambitu non lutatũ modò ſit paulo craſsius. Poteſt & metallicum:poteſt denique terreũ eſſe modo ſit vitratum : alioqui oleum tenuiſsimum hàc illàc per vaſis poros diflueret, multò minus, fouea intra terram parietes terra figulari paratos habente

(quod Mes.impabat)recipi tutò id oleũ posit. Adde quòd neque min⁹ vas terræ infodere est necesse,si velut area aliqua posis carbones & ligna sustinere:quib⁹ vas maius est circundãdum, Hæc Sylui.

Oleum fraxininum splenicos iuuat, præter id potest quæ oleum iuniperi, & eodẽ fit modo, Mesues. Vbi rursum Syluius. Id oleum hypochondrio sinistro illitum,& potũ, splenis obstructiones potenter liberat,duritiamq; emollit ac digerit. Hoc oleũ(inqt Rogerius) arthritidẽ frigidam reprimit,excoriatis cicatricẽ inducit:morpheam albam soluit, & denigrat eam.

Ioan.Manardus in Epistolis 16.4.consulens valetudini cardinalis Campegij articularij. Laudo(inqt)& modũ & vsum spumæ decocti ligni sancti seu Indici ad loca dolentia. Efficacius tamẽ esse puto, oleum ex eodẽ ligno modo quẽ chymistæ per descensoriũ vocãt,destillatũ, inũctis videlicet ex eo locis dolẽtibus & tumidis. Soleo etiam ex ramẽtis igni crudi,in nobiliq; aliquo vino decoctis,addito antiquo oleo,linimentũ parare,quod dolentibus locis vtiliter illinitur.

R. Lignum tesseratim concisum,hoc imple nouum vas fictile , quod opercu

perculo testaceo punctim pertuso obturetur, id diligẽter lutatum excipiat altera testa vacua in terra defossa ad os vsq; supiori desuper incumbente luto conglutinata, per operculum flammarum vi circũcirca æstuante, in vacuã quatuor aut quinque horarum spacio defluet oleum. Vbi deferbuerit, aperi & offendes oleum aquæ innatans: quo si papulas, exulcerationes, tubera compagum & neruorum dolores inunxeris, iuuamentum non modicum præstabis. Aqua etiam illa bibitur mane & sero, per se vel cum Syrupo sequente, &c. Andreas Matthęolus in libro de morbo Italico.

Potest etiam vt ex amico audiui, destillari guaiacũ eo modo quo aqua fortis: optimè quidem in fictili vase vitrato quod igni resistat, qualia Haganoæ præsertim faciunt. Hoc oleũ prodest articulorum vitijs ex Italico morbo, si cum optima aqua ardente inũgatur. ¶ Oleũ ex ligno Guaiaco, & potentius ex ligno sancto, ad morbi Hispanici dolores ac vlcera prodest, Syluius. Empiricus quidam aliqñ mihi retulit, non abijciendũ esse hoc lignum quamuis bis aut ter decoctũ, nam sic quoque adhuc oleũ optimum ex eo destillari.

Accipe ligna ſicca hederæ, & grana & gummi ſi poteris habere. Fruſtatim conciſa ponãtur in vas terreum põratum in fundo duob. vel trib⁹ locis: & tũc ſupponatur alia olla. Ponãtur in terra: & cõiungatur fundum ſuperioris cum orificio inferioris, cum argilla vel paſta, & olla ſuperior tota emineat ſuper terrã. Demũ excitato igne circũquaque deſtillabit oleũ nigrum in vas inferius. Hoc oleũ præ omnibus oleis ſanat arthritidẽ ex cauſa frigida, Rogerius.

Olei capniſti hoc eſt infumati apparatum, quoniam p deſcenſum fit, ſimiliter vt de lignis oleum, hoc loco adſcripſi ex Aetij lib. primo, vbi de oleis agit: vnde Nicolaus Alexãdrinus etiam mutuatus eſt in tractatu de oleis. Vnguiũ aromaticorum nigreſcentium (melánon. Fuchſi⁹ Nicolai interpres legit megálõ id eſt magnorum,) thuris maſculi, ſtyracis optimi, bdelij puri, coſti, ſingulorum drachmas quinque, (ſing. vncias duas ſemis, Nicolaus, quod magis placet.) Olei dulcis optimi ſextarios quque (ſextarios duos ſemis Nicolaus.) Hipni quod ſatis eſt. Coſto in craſsiuſculas partes diſſecto, atque itidẽ ſtyrace & bdellio, ſimul cõmixta in vas fictile (nouũ,

Nicol.

Nicol.)ſine anſulis conijcies, cuius orifi cium hipno obturabis, exteriusque aſpa lathi ſurculis aut quapiam re odorata, aptè circummunibis, ne quid è fictili exci dat. Inde vas aliud fictile ſine anſulis quę rito, collo pro cero: quod orificium habeat alterius vas aromata continẽtis orificio aptè conueniens, in quod conijcies olei dulcis ſextarios quinque. Poſtea effoſſo ſolo fictile oleum continens vſque ad collum obrues, ne futuro igne excandeſcat: inde alterum aromatũ vas in caput reſupinabis, & ita vtriuſque ori ficia coaptabis: vt exquiſitiſsimè cohæreant. Deinde vas totum luto circumlinies, vndecunque qua parte orificia conglutinantur, mox circa fictile ſubiectis carbonibus ignem ventilando accẽ des. Quo accenſo finito aromata tabefie ri, vt ſe.ſim ignita per fictilis oſculũ in ſubiectum oleum euaporent. Cuius rei cauſa capniſtõ, id eſt infumatũ vocatur. Poſtridie oleũ amoueto, & in vitreo vaſe reponito. Vtuntur hoc mulieres, quib⁹ menſes detinentur, imum ventrem ac lũ bos eo inungentes. Conuenit etiam his quæ à puerperio malè (nimis parum) purgantur, ſimiliter illitum. Præterea vtile eſt ad thoracem refrigera-

tum, medeturq; tenesmo, si exceptum lana (calida, vt addit Nicol.) complicata imovētri, & lūbis apponatur. Idē videtur capneleum dictum: sed Kiranidū author naphtham interpretatur, lib. 4. in Echeneidis mentiones.

Vidi & ex papyro in cuculli, formam conuoluto, accensoq; supra discum stanneum, summa eius extremitate per forficem retenta olei nigricantis guttas aliquot defluere, quæ ad oculorum maculas siue albugines laudantur.

De balsamo uero, & antibalsamis, id est arte compositis oleis, quæ ueri loco usurpantur: tum intra, tum extra corpus.

BAlsamum vox est in omnibus propè linguis vsitata, Syriaca proculdubiò, nam in sola Syria & vno duntaxat horto olim nascebāt. Panag. Hebraicā vocem Exechielis. 27. Dauid Kimhi post nonnullos interpretatur locum propriū Iudææ: alij apharsamō, id est balsamū. Iudæi recētiores palsamon, scribunt. Græci balsamon, Pausanias palsamon. Nicander blasamon propter carmen. Opobalsamon liquor est: carpobalsamō

ſemen, quod & caſamum aliqui vocant, & ipſo liquore odoratius prædicant: xylobalſamon, rami ſeu ligna. Cogitaui ego aliquãdo balſamum ab excellentia dictum eſſe, quod precioſiſsimum nobiliſsimumq́ue inter aromata eſſet, nam baal dominum & magiſtrum ſignificat Hebræis, ſam verò aroma. Balſamõ, aromaticus flos. Varinus. Et ſane decet, vt res ipſa Syrię propria eſt, ita nominis ei⁹ etimologiam ex eadem lingua peti. Forſan & belſuin, (alij beniuin, alij belzoũ ſcribunt,) ſuauiſsimi odoris liquor eandem ſui nominis originem habet. Non autem ſam ſolùm Hebręis, ſed & boſem aroma ſignificat, vnde Germani moſchũ videri poſſunt appellaſſe [biſem.]

Balſamum noſtra ætate quidam interijſſe exiſtimant, aureo colore ſuccus ille erat, vulnera ſanabat, & rugas tollebat, & mortuorum faciem à corruptione vindicabat, lapidemq́ue renũ cõminuebat: delebat oculorum maculas venenis reſiſtẽs, maxime aconito, & rigorib⁹ febriũ ipſarum, atque in his omnibus vires balſami excellebant. Nunc vero ex Hiſpaniola genus aliud balſami defertur, colore rubro ad nigrum tendente, põderoſum, olens exuſtum quiddam: & illicò ca

put ferit, linguam etiam acrius sed seri⁹ vt piper: Vulnera & ipsum recẽtia celerrimè si quid aliud sanat: & rugas tollit. Crediderim si nõ certè ad oĩa ad plurima saltẽ id olei genus esse efficax, atque accedere balsamũ verũ. Arbos quæ oleũ istud parit Goa comax vocatur, Punicæ forma & magnitudine fermè similis: sed tamen folio paulò maiore tenuioreque cortice quasi arido, ligno qđ ardet vt tæda: fructu vt vuarum racemi, rarioribus tamen & paulò maioribus acinis, vinosi coloris, qui cum surculis aquæ diu incocti, id olei genus reddunt, Cardanus.

Sunt è mercatoribus qui adserũt hortos balsami interijsse, ex quo tempore Zelimus Turca, præcessor Solymãni occupauit Chayrum, quum Turcæ cultoribus hortorum iugulatis, non statim subrogassent alios, ãno à nato Christo 1516. Porrò repositum aiunt non contemnendæ magnitudinis balsamum multis milibus ducatorũ conferendum apud celeberrimum virum seculi nostri Lucullũ alterum D. Antonium Fuggerũ, Ioan. Agricola in commentarijs in Galenum de locis affectis 4. 9.

Antibalsama. Balsami veri notas aliquot Dioscorides præscribit. In medi

camento

camẽtorum quæ inuicem ſubſtitui poſſunt catalogo, qui cum Galeni operibus & in fine etiã librorum Aeginetę habetur, legitimus, Pro balſami liquore ſtillatitia myrrha, hoc eſt myrrha liquida quę ſtacte dicitur, Ibidem habetur. Pro opobalſamo liquor myrti. ſed rectius legendum videtur. liquor myrrhæ. Auicenna lib. 2. cap. de oleo. Loco balſami (inquit) ponitur myrrha liquida: aut æquale pondus olei adhij: ſeu aldadi, vel dadi, vt Bellunenſis tranſtulit, Raſis in calce Antidotarij ſeparati, in oleo Benedicto ſiue de lateribus: Valet (inquit) ſicut oleum balſami: ſed eſt ſubtilius, & calidius & maioris vtilitatis in affectibus frigidis. Monachi in Meſuen. Et paulò poſt. In tractatu quid pro quo qui imprimitur in libris filij Meſuæ, legitur.

Pro balſamo terebinthina deſtillata vel oleum laurinũ, vel gummi hederę ponitur. Cæterum quid ſit dadi non facilè dixerim. deſcribitur autem ab Auicẽna capit. 213. Bellunenſis quid ſit nec illic, nec in Gloſsis interpretatur. Granum eſt (inquit Auicenna) ſimile hordeo, lõgius ſtrictius, ſolidius, amarum, frigidum eſt, ad caliditatem declinans, & ſic cum in ſecundo. Adſtringit ventrem

vene

venenis reſiſtit.doloribus ani & hæmor rhoidibus prodeſt. Durities reſoluit,&c. Ego ciſthum ſiue ladanum eſſe cõijcio. nam id quoque frigidum eſt,ita modicè vt tepidam qualiditatem habeat.ſecũdũ Galenum:aſtringit,aluum ſiſtit:itẽ ſiccat in ſecundo gradu.calidius autem eſt quod in calidioribus locis naſcitur:idẽque mollit mediocriter & diſoluit & cõcoquit. Iam in antiballomeatis Græcis legimus propolim loco tragopogoni,id eſt ladani poni, & Auicenna in reſolutione (inquit) duritierum , ponuntur duæ tertiæ ponderis ipſius de kur , id eſt pro populi,& medietas põderis ipſius de abhel. Dioſcorides anodynis medicamẽtis miſceri ait ladanum. Auicẽna ani doloribus & hæmorrhoidibus prodeſſe. Iá quòd Auicenna habet dadi hordeo ſimile eſſe,ſed lõgius , ſtrictꝰ, &c.plene ſuſpicor corruptum eſſe.ex Dioſcoride,qui ladon(id eſt fruticem ladani) ciſtho ſimilem facit. longioribus tantum nigrioribusq́; folijs. Poſtremò ipſa nomina ladon & dadi non malè colludunt. ¶ Oleum ex floribus roſmarini factum(eo modo,vt ex floribus verbaſcit fit,) vicẽ balſami gerit , & gutta eius in aquam immiſſa ſimiliter ſubſidit, Arnoldus de

Villa noua. Balſami veri inter cęteras notas hanc quoque ponũt. Lac ab eo coagulari: ego cũ experiri vellem an idem fieret à balſamo artificiali ex terebinthina & gummis callidis compoſito, non coagulari, ſed neq; ſcĩdi ab ipſo animaduerti. Vulgus apud nos oleum de ſpica deſtillatum ſimpliciter balſamum nominat, propter excellentem nimiũ odoris ſuauitatem. Sunt qui & alia quædam odorifera balſami nomine appellent, aut etiam viribus proxime accedere putent, vt Ryffius oleum de caryophyllis. In antiballomenis Græcis legitur ꝓ xylobalſamo ſubſtitui poſſe radices albarũ violarũ. Antiballomena verò cũ Meſ. operi, olim impreſſa, ſic habent. Pro xylobalſamo, lignũ hederę vel leuco radix. Pro calpobalſamo, fruct⁹ hederę vel xylobalſamũ æquali põdere. Eadẽ & pro ipſo balſamo gũmi hederæ. Sed forſan in oĩb⁹ iſtis errauerit interpres, cũ null⁹ ſcriptor hederam vllo modo cum balſamo cõpararit. itaq; cogitaui vel interpretem qui ex Arabico tranſtulit lapſum eſſe, vel potius ipſos Arabes ciſſon, id eſt hederam & ciſthum confundendo. ladanum enim ciſthi ſuccus eſt, quem Auicenna pro balſamo ſubſtituit.

In Antibalomenis Galeno adſcripti haec etiam reperio. Pro liquore balſami liquor carpaſi: & Pro liquore carpaſi, liquor myrti: &, Pro liquore ſalicis, liquor hederę nigrę. quæ Arabes quibuſdã omiſsis aut mutatis in ſua tranſtulerũt, vt cõijcio. ¶ Eſt & caſsia quædã balſamodes ab odore dicta. Siſymbriũ genus ſylueſtris mẽthæ, aquaticũ & plerũque rubens, recentiores multi balſamitã vocitant. Alia eſt balſamina vt Ligures Padani vocant, Hetruſci Hieroſolymitanum pomum, folijs vitis albæ, flore cucumeris, fructu vtrinque turbinato cucumeris puſilli ſimilitudine, &c. Pomum maturitate diſsilit, inanitásque confracto patet, ſemina intus aliquot lenticulę figura continens, ruberrima, ex quibus oleum exprimitur ad vulnera præcipuũ. Aliqui pomũ oleo prius imbutũ aliquot dies inſolãt, deinde vel fimo vel terra tãtiſper obruunt dum prorſus intabuerit. Sic balſami vires glutinãdis vulneribus adſciſcere pollicentur, inde tractum balſaminę vocabulum, Ruelius ex Hermolao. Braſſauolus hoc oleũ de cochijs vocat: & herbam, quę fructus illos in theca echinata gerit, cochiã aut momordicã. Oleum (inquit) varijs modis paratur, &

per

per infusionem, & sub terra per multos annos defossum,& per cocturã: fitq; ex echino,folijs seorsũ,& seminibus. Quod sub terra conditur, hæmorrhoidũ dolori bus succurrit. In genere,id oleũ oẽs dolo res sedat. Qui plures & plane mirabiles effect⁹ hui⁹ olei & herbę scire desiderat, legat Matthæoli Senensis in Dioscoridẽ cõmentarios lib.4.ca.184.tot quidem & tantos: vt si veri sint, balsamum ipsum præ eis contemni posſit.

Balsameleon, id est oleũ balsami, plã-tæ cubitalis, aut bicubitalis, rutæ agræ-sti similis; cortice cuius partem orientẽ spectante sacrificato & vulnerato lachry mæ pingues destillãt, ipsius scilicet bal-sami pinguedo. Alij plantæ huius surcu-los vere ineũte in pila terunt, in aqua co quunt, torculari exprimunt, oleũq; bal-sami vocãt. Sũt q surculos tritos in oleo veteri dies quadraginta insolant, in vase duplici coquunt, exprimunt, surculos no uos tritos immittunt, secundo & ter-tio colãt & recõdunt. Mesue interprete Syluio, Vbi Syluius etiã in scolijs. Oleo vetere (inquit) die vno maceretur xylo-balsamum & carpobalsamum recentis-sima. post arte chymistarum oleum ex-trahatur, fuerit non ignobile, vel xy-

lobalsa

lo balſamũ recens in oleo veteri diebus quadraginta inſoletur, vaſe duplici coquatur. vires huius olei ab omnibus tam laudati à Meſue, taceri mirum eſt. Calfacit enim, humectat, tenuat, digerit, terget, glutinat. Glutinãdi hæc facultas veteribus indicta, facit ipſum hodie precioſum. Opobalſamum rariſsimum, & ob id precioſiſsimũ. Quapropter Petrus de Albano, Gulielmus Placentinus, Bartolomæus, Mõtagnana. oleum balſami cõpoſuerũt, viribus verò balſamo nihil ceſſurum. Alij folia, & ſemen & lignum huius plantæ oleo inſolant dies quadraginta, exprimunt, & ſeruant: ſed viribus opobalſamo id multò eſt inferius, Hæc Syluius.

Aegyptij factitiũ opobalſami genus faciunt ex cortice recenti odoratiſsimo, amygdalino oleo ſubferuefacientes, ſingularis odoris cùm recens miſcetur, Alexander Benedictus.

Excitat ſubitò comitialiter humi proſtratos, oleũ quod balſaminum vulgus vocat, naribus ſubditum olfaciendum, Idem. Videtur autem oleum de ſpica deſtillatum intelligere: id enim multi hodie balſamum vocitant.

De

De balsamis arte compositis.

BAlsamis omnib.quod ad facultatem attinet, commune propositum esse videtur vt vulnera & vlcera glutinēt, idq; breui tpe,& mala eorū symptomata auertant:vt calfaciant : siccent, & partibus sint tenuibus. hinc est quod omnia resinam terebinthinam habent,quędam & alias resinas:vt pineā,mastichen: hinc & gummi adduntur, thus , elemi, gummi hederę,bdellium,sarcocolla,mumia, &c. Alijs odoris gratia adiungūtur etiā aromata diuersa: vnde & polycrestotera fiunt , & ad varios intra corpus quoque affectus idonea:vt in his magis etiā,quibus insuper plantę diuersæ earúmue partes adijciuntur. Destillantur pleraque, paucis exceptis,quæ extra corpus tātum vt ad vulnera adhibentur. Destillantur autem in cinerib.maximè:omnia primū lēto igne,vt quod clarius, tenuius aut aquositus est eliciatur, deīde paulatim aucto,vt oleum quod ruffi coloris est,excipiatur deinde etiam maiori , vt oleū rubeat:& tandem ad nigrū colorē vergat. Qui in medio effluxerit liquor , magis probatur ad vsus intra corpus:postrem⁹ calidior,vehementior & ingratior est

aptior forinſecus adhibeatur vt vbi maiore vi opus eſt: vt prim⁹, vbi exigua. Primus liquor à terebinthina pręcipuè reddidetur, cuius gratia ne ebulliat laterũ aut ſilicum fruſtula miſceri poſſunt, &c. vt ſupra de terebinthina deſtillanda diximus. Omnia intra corpus ſumpta propter terebinthinam & gummi, ructus citant, nonnunquã moleſtos, & magis qui dẽ medio & poſtremo liquore ſumptis. Vrinam omnia ſuo odore imbuunt. Debent omnia intra corpus ſumi cum aliquo liquore, vino præcipuè mixta, ita vt ad cochlearium liquoris, gutta olei vna aut duæ ad ſummum addantur. Fæces in fundo relictæ inutiles ſunt, niſi quod colophoniæ loco vſurpari poterunt. Deſtillantem nuper vidi empiricũ neſcio quod balſami genus in patella cum cineribus ſupra lateres impoſita, vt ſupra deſcripſi in mentione deſtillationis per cineres, cucurbita vitrea tã altè in cineres impoſita, vt non ſupra materiam in ea contentam aſcenderet. Repleta erat ad mediũ capax fortè ſi tota repleta fuiſſet quatuor librarũ. Occupabat eũ hic laborper quatuor aut quinq; dies noctesq; non intermiſſo igne. Separabat autẽ tãtũ duos liquores, primum album, qui copioſior

erat

erat:deinde ruffum, qui tertia parte paucior reddebatur. Lutum quo cucurbita, alembicũ & recipiens illinuntur, ne qua perſpirent, cũ rimas agit, mox iterum illinendũ eſt: itaq; noctes etiam vigilandum, & ne ignis intermittatur. Poſſunt etiã liquores omnes non mutato recipiẽte in vas vnũ excipi, & poſtea ſeparari, nã poſterior priori innatat, tãquam leuior. Hoc oleo ille vtebatur ad plurimos morbos, guttam vnã quotidie propinando, & per dies aliquot (vt quatuordecim) interdum continuando. ſic ad febres chronicas prodeſſe dicebat. plerunq; aromatum aliquid, vt zinziberis, & ſacchari miſcebat cum vino & olei gutta, vt minus manifeſtũ eſſet ægro ſe olei tantũ guttã bibere: aliqñ nihil miſceri volebat cum vino aliud præter huius olei guttã, præſertim ad emendandũ anhelitus fœtẽtis vitiũ. Aliquando ex aqua dabat, aliâs offulę panis inſtillabat. aliquãdo phlegmaticis & craſsis hominib. cũ condimento ſinapi & piperis, inde ſudare iubens: ſæpe verò fieri dicebat vt plurimum pituitæ inde euomerent. Cõmendabat ad eadẽ omnia in quibus thæriacæ vſus eſt: & contra venena etiã magis. itẽ ad omnia

vulnera, & tumores quosuis præterquã hydropicos: ad spasmum, ad dentes purgandos, ad confirmandas gingiuas, aduersus comitialẽ, & venena. Linteo inde madido inuolutũ serpentẽ interimi aiebat. Alterũ liquorẽ, qui rubet, leprosis etiam remedio esse, si nondum in eis obtinuisset malũ, necdũ anhelosi essẽt. Vterq; liquor in gustu acrimoniã habebat, resinosi odoris, & fumosi quodã modo, magis verò posterior. Semunciã diuitibus septem vel octo drachmis vendebat.

Oleum Gulielmi de Saliceto Placentini, quod in quinto suæ praticæ, cap. de oleis balsami vicem supplere ait. Carpobalsami, myrrhę, nucis Indæ, singulorũ semuncia. Hyperici drachmæ duæ. Omnia crassiusculè cõtrita relinquantur in vncijs quatuor olei veteris vsque ad mẽses sex: & destillentur. Aliud nobilius quod loco balsami ponitur eiusdem.

Olei sesquilibra, myrrhę, xylobalsami, opopanacis, bdellij aloës, carpobalsami, ãmoniaci, serapini, nucis Indæ, hyperici, macis, gũmi Arabici. thuris, tragacãthæ, sin. vncia. Lateris triti, quẽ nunquã aqua tetigerit, igniti, & in oleo communi extincti vnciæ tres. Terebinthinę mũdæ & claræ vnciæ septem. Trita singula

& simul

& simul subacta in mortario, destillentur vt aqua rosacea. Prodest hic liquor aduersus calculum, admixtus medicinis contra eundē. Durities & cicatrices complanat. Et ponitur vbiuis loco balsami.

Aliud eiusdem nobilius. Myrrhæ, carpobalsami, nucis Indicæ, singu. semuncia. hyperici drachma (aliâs drachmæ duæ.) Trita crassiusculè misceantur cum quinque vncijs olei, & sescuncia terebinthinę. In fine addantur grana quinque mochi, & tria ambræ, & vncia olei de lateribus. Et destillentur vt supra. Eadem quæ balsamum præstat, & vbique ei substitui potest. Hoc & Nicola. Stokkerus excellens in Germania medicus vtebatur, sed sine terebinthina, si rectè eius descriptionem amicus ad me misit. Relinquebat autem in infusione diebus decem ante quam exprimeret. expresso demum moschum & ambram addebat cum oleo de lateribus, nec destillabat puto. Descriptio superior habet in Luminari maiore, vt & sequens Montagnanæ. Balsamum compositum Bartolomæi Montagnanæ ex Antidotarij eius capite primo quod est de vnguentis. Terebinthinæ libra. Thuris albi vnciæ quatuor, baccarum lauri tantundem.

Gummi elemi vnciæ ſex. Maſtiches. galagæ caryophyllorum, cinnamomi zedoariæ, nucis moſchatæ, cubebarum, ligni aloës benetriti ſin. vncia. Omnia ſimul deſtillẽtur, primò lento igne, & primò defluet aqua balſami dicta. Tum aucto igne aliam aquam ſeparatim colliges. Et ſic fac tertiò. Tunc emanabit balſamum in omni probatione. Erit autem tanto fortius, quanto ſæpius deſtillatũ fuerit.

Balſamum Petri Aponenſis in additione eius in librum Meſue, in ſermone de vnctionibus (ad effectus cordis.)
Myrrhæ electæ, aloës hepaticæ, ſpicę nardi, ſanguinis draconis, thuris, mumię, opopanacis, bdellij, carpobalſami, ammoniaci, ſerapini, croci, maſtiches, gummi Arabici, ſtyracis liquidi, ſing. vnciæ duę. Ladani electi ſiue caſtorei vnciæ duæ ſemis. Moſchi drachma ſemis. Terebinthinæ ad pondus ſingularum rerum. Tere terenda, & omnia mixta cum terebinthina per alembicũ ingenioſè deſtillabis. eſt enim hæc ars ſicut de aqua roſarum. Hæc Petrus, vt Monachi qui in Meſuen ſcripſerũt, ex manu ſcriptis codicib. ſe deſcripſiſſe profitentur, multo emendatius quã in excuſis codici. & Luminari maio

re habeatur. Mentionem inunctionis ſpinæ (inquit Aponenſis) apud veteres nullam reperimus, fortè non quòd illi rem adeò vtilem & laudabilem ignorauerint, ſed quod occultare voluerint. Eſt enim egregium hoc auxilium præſeruãs ſubiectum vitæ. Nam principium oſsiũ & neruorum eſt nucha, & oritur à cerebro, &c. Itaque hac inuncta confortabis ſubſtantiam velatiuam, (nimirum tunicas cerebri,) & ſubſtantiam ſpiritualem, & neruos, & oſſa vniuerſa, ſubueniens etiam paralyſi & omnibus neruorum affectibus, item ſaltui & tremori cordis, & laſsitudini manifeſtæ. & eſt medicamen omnium medicamentorum in celeri cordis confortatione. (Poſt hæc deſcriptione adiecta, ſubdit.) Hoc oleũ balſamo vicinum eſt: & ſecundum hanc viam ſubtiliſsimi ſophiſtatũ adulterant balſamum. eſt enim inter cæteros modos hic nobiliſsimus. Hoc oleo ſi vnguantur cadauera, non putreſcunt. Cum volueris confortare corpora extrenuata, miſcebis aquam roſarum, & vnges ſuper baſis manſionibus, & à nucha vſque ad renes. Si eo modicè tepefacto ante horam paroxyſmorum, inungatur ſpina relinquẽdo ſuper ea veſtigium eius cũ pecia,

repelles rigores erraticacum febrium,& quarumlibet ſimpliciũ febriũ. Sed quartanis & erraticis ſubuenit à principio periodi(locus hic cũ ſequentibus quibuſdã videtur corruptus in excuſis codicib.) in ſyncope quaſi extrema perũcta ſpina: vt eius organum voce loquatur, ſub lingua infirmi ex eo parũ appones, poſtea in aurib.& naribus ſi neceſsitas vrget. Ex eodem dabis cũ poſtulat neceſsitas, in ſuffocatione matricis, & morbo caduco, & alijs plurimis paſsionibus. Datur pondere tr. (lego, grani) vnius cum vino odorifero. Sic animũ & naturam confortat, & multis affectibus medetur. Præcipuè verò prodeſt melancholicis, triſtibus, & quorum vires & membra languent, ac ſi contuſi & per vim debilitati eſſent. Pro hecticis, admiſcebis oleum roſatum aut maſtichinum, & vnges ſpinam eorum apud balneum & ſine balneo, Hactenus Aponenſis. Idem hanc compoſitionem loco veri opobalſami miſcere ſuadet Theriacę, Mithridatio, Diacurcumę, Aureæ Alexandrinæ. Hoc oleo, inquit Epiphanius Empiricus, tãquã matre omniũ remediorum ad omnes neruorum paſſiones vtitur, nucham, dorſum & iuncturas bis die illinendo. exprimentis enim

conſtat

constat, pręcipuè in materia frigida. Idē in balneo Mariæ destillari iubet hoc oleum, quod non probo.

Est & alia Gulielmi Placentini compositio, quã reperio in Luminari maiori in Diacurcuma seu Diacrocu, huiusmodi. R. Terebinthinæ lib. 2. olei communis lib. 3. olei laurini vnc. 16. cinnamomi vnc. 3. euphorbij, caryophyllorū, baccarum lauri, gummi hederæ, serapini, galbani aromatici, opopanacis, ana vnciã. thuris mastiches ana vncias duas. Terantur terenda, & destillentur.

Hæc & alia quædam balsama diuersa describit etiam Ryffius in suo de destillatione libro.

Aqua viuificãs & seni iuuentutē cōcilians, ex libro Lulli de aquis. Terebinthinæ libra. Mellis selibra. Aquæ vitæ ter quatérue destillatæ vnciæ tres. Ligni aloës bene triti, sandali muscatelli, singu. drachmæ tres. Gūmi Arabici vncia, (forte drachma.) Nucis moschatæ, ambræ, vtriusq; drachmæ duæ. Omnia trita destilla igne lēto, donec habeas primam aquam claram. Et cùm secunda inceperit manare, quæ erit similis carboni ignito, ignem auge cōtinuò, & separatim serua. Tum rursus aucto igne, tertiam, collige

quæ nigra eſt & denſa inſtar mellis, donec liquor omnis effluxerit. Ex his aquis vltima calidior eſt, quàm prima & ſecunda. Prima vocatur mater balſami, ſecunda oleũ balſami, tertia balſamũ artificiale. Prima in potu datur cum vino tepido. Secunda & tertia proſunt ad remouendum mala quæ nouiter corrodũt carnes humani corporis. Prima cum vino tepido albo pota, purgat ſtomachum ab omni malo humore: & aquam prohibet, ne perueniat ad cor aut partes principales, vt frequenti experientia conſtat. Linteolum tenue madefactum hac aqua cum paruo digito in nares intruſum, cũ æger ingreditur lectum, & intus relictũ, curat à rheumate. Mane & veſperi pota anhelitum fœtẽtem quacunq; ex cauſa. curat. Dentes inde abluti roborantur & dealbãtur: & dolore liberãtur: ſiue is ex humore, ſiue ex ſanguine putrefacto proueniat. Quicquid ei impoſitũ fuerit integrũ & incorruptum cõſeruatur. Linteum ea madidum & vulneribus (inde prius ablutis.) aut fiſtulæ & alijs impoſitum (malignis vlceribus.) Quartanæ reſiſtit. ſi ſpina dorſi per aliquot dies cum ea perfricetur. Scabies inde lota ſanatur. Linteum ex ea madidum ad hẹmorrhoides

rhoides vtiliter imponitur. lana xylina modicè in hanc aquam intincta, contra quamuis surditatē vtiliter immittitur. Inuncta curat faciei ruborem, paralysin linguæ, & omnes frigidos affectus.

Secunda & tertia aqua valent contra noli me tangere: contra regium morbū, colliq; et gutturis affectus. Item contra fistulam, et malum morbum præcipuè si recens fuerit: lauando enim et fouendo, et linteum inde madidum superponendo frequēter curatur. Iuuant etiā si quis collisus lapidibus vel fustibus, vel baculo fuerit. Nullum venenum eis appropinquare potest, & contacta inde aranea moritur. Inungūtur vtilissimè ad omnem paralysim. Omnes corporis partes lauando confirmant. Sciendū est autem quòd prima aqua ex his tribus quasi generalis cōtinet omnes virtutes. Ad corrodendū verò secunda & tertia præferentur, magisq; hęc quā illa. In summa, medētur omnibus morbis qui ex sanguine aut phlegmate putrefacto proueniunt.

Apud eundem Lullum aqua mirabilis sic fit. Caryoph. nucis moschatæ, zinzib. xedoariæ, galangæ, piperis vtriusque, granorum iuniperi, corticum citri, saluię, basilici, rosmarini, maioranæ,

menthæ

mentæ rotundæ, baccarũ lauri, pulegij, gentianæ, calaminthæ, florum ſambuci, roſarũ, ammeos, ſpicæ nardi, ligni aloës, cubebarũ † (hîc videtur aliquid deeſſe) tam ſylueſtris quàm domeſtici, cardamomi, cinnamomi, calami aromatici, ſtichados, chamædryos, chamępityos, meliſſę, maſtiches, olibani, aloës hepaticæ, ſeminis & florũ anethi, ſem. artemiſiæ, ſingu. vncia. His addes ficus ſiccas, vuas paſſas vltramarinas, nucleos dactylorum, amygdalarũ dulcium pinguiũ, ſingulorum vnciam. Mellis albi veteris ſelibrã. Deinde ſaccharum duplum ad omnia prædicta. Hæc omnia immites in aquam vitæ quinquies aut ſexies per alẽbicum vitreum deſtillatam, quæ pondere triplici ſpecies omnes ſuperet. Relicta per biduum deſtillabis lento igne. Aqua prima clariſsima eſt & pretioſa. Secunda colore differt, alio vaſe excipienda. eſt autem alba, vtilis ad dealbandum facies mulierum, quibus omnes maculas ſubito tollit, ſi vel triduò ſemel inde lauentur: & odoriferas reddit & claras. Hæc aqua balſami ſeu mater balſami, vocatur: debet autem cum aqua vitæ eiuſdem ponderis, & in alembico deſtillari per balneum igne lento. Et effluet

primò

primò aqua odorifera & mirabilis, quã recipies per se: deinde alterã coloris crocei, postremò tertiam sanguinei.

Virtutes primæ & secundę aquæ sunt hæ. Si altera ipsarum fundatur in vulnus recens non opus est alio remedio: sed intra diem naturalẽ cum dimidio ad summum sanabitur, modo non sit mortale. Omne vlcus malignum, vetustum, putridum, cancrosum, fistula, lupus, noli me tangere, eisq́ue similia, alterutra de istis aquis lauentur, & curabuntur intra paucos dies. Gutta duntaxat instillata carbunculum intra tres horas extinguit.

Si oculus laboret lippitudine, vel tela vel vngula, vel carnoso aliquo tumore innato, tertio quoq; die guttam de istis aquis instilles: & intra nouem dies sanabitur, nisi omninò destructus fuerit. Gutta de eis cum pauco generoso vino pota calculum in renibus aut vesica, aut in virga obstructum, vel intra duas horas frangit, & dolore liberat. Carne mortua inde abluta, breui curatur locus.

Si mulier ex vtero laboret, parum de eis ex iure aliquo bibat. Si dolor sit ex percussione vel casu sine vlcere, foueatur locus exigua earum portione, & recedet dolor intra tres horas. Simili auxilio

neruus

neruus contractus, induratus aut aliter malè affectus, restituitur. Reliqua earũ facultates medicus eruditus per se æstimabit. ¶ Tertia & sanguinea aqua, quæ sancta & benedicta cognominatur, adeò excellit virib⁹, vt si quis de ea quindecim diebus medio cochleari vtatur, curetur à lepra, phthisi, asthumate, hydrope, paralysi, ischiade, syncope, morbo caduco, gutta arthritica, hectica, stranguria: alijsque multis morbis, idque intra duos menses. Senibus iuuentutem recuperat, hominẽ moribũdũ desperatúmq; à medicis, restituit, si vnica eius gutta in os instillata deglutiatur, ita vt ad cor perueniat. Quod si quis per annum (quotidie) quantitatẽ grani frumenti huius liquoris biberit cum cochleari aquę florum borraginis destillatę instar rosaceę, anno exacto carnibus, sanguine & toto corpore, tum forma tum viribus, quasi renouatus videbitur.

Aliud balsamũ artificiale, ex eodẽ lib. Lulli de aquis. Terebinthinæ sesquilibra, galbani vnciæ duæ, aloës cicotrinæ, mastiches, caryophyllorũ, galangæ, cinnamomi, nucis mosch. cubebarũ, singulorũ vncia. gũmi hederę semũcia. Omnia bene trita misce & destilla per alembicũ

vitre

vitreum, igne lento primum, & collige seorſum aquam primam: deinde aucto igne ruffam: & poſtea magis aucto, oleũ rubẽs, donec nihil amplius deſtillet, recipiente ter mutato. Habet hoc oleum omnes facultates veri balſami, ardet enim in aqua, & lac ſtatim congelat. nam ſi in pinta (menſura) lactis ponatur gutta vna tepida, ſtatim coagulabitur. Primus liquor vocatur aqua balſami, ſecundus oleum balſami, tertius balſamum artificiale. Vtilis eſt primus liquor contra fluxiones aurium, ſi duę aut tres guttæ mane & veſperi immittantur. Oculis inſtillatus lipitudinẽ emẽdat, & lachrymas conſumit. Superfluos in quauis parte corporis humores mirifice reſtringit. Dolorem dentium tollit, ſi lauentur inde, & vermes, ſi qui inſunt, interficit.

Tertius liquor impatiens eſt veneni, araneis & ſerpentibus infeſtus. Duæ vel tres guttæ in morſum venenoſum inſtillatæ, ſtatim ſanãt. Si hoc liquore circulũ deſcripſeris in quo includas animal venenoſum, immorietur id potius quã exeat, In ſumma, eadẽ cum theriaca facit, ſed efficacius omnia. Omne genus apoſtematum infuſus, intra nouem dies ſanat. Et ſimiliter fiſtulã vtcunque malignã, &

noli

noli me tãgere. Affectus omnes ex phlegmate & frigido humore natos, curat, linteo in eum intincto ſupra locum dolentem impoſito. Exterminat paralyſin & omnem tremorẽ membrorũ. neruos mirum in modum confirmat. Calidior eſt primo & ſecũdo. Si quis guttam eius in manũ ponat, ſtatim penetrat ſine dolore. Denique alia multa efficit, & omnẽ affectum ex frigida cauſa obortũ, ſanat, ſi rectè vſurpetur.

Aqua memoriam confirmans. Florum roſmarini, borraginis, chamæmeli, violarum, roſarum, ſingulorũ vnciã. Stichadis, foliorũ lauri, ſamſuchi, ſaluiæ, ſingulorũ vnciæ duę. Omnia minutatim cõciſa in optimo vino macerabis & deſtillabis per alẽbicũ. Deinde liquori deſtillato miſcebis terebĩthinæ librã. olibani vncias octo. maſtiches, bdellij, anacardorũ, ſing. vnciã. ſingula trita admiſcebis, & iteratò deſtillabis. Deinde rurſus addes. Nucis moſchatæ, macis, galangæ, cubebarũ, cardamomi, ſingulorũ vnciam. agallochi, ambræ, moſchi, ſingulorũ vncias duas (ſi rectè habet codex manuſcriptus:) trita mixtáque per quinque dies relinquito, ac tertiò deſtillato, aucto igne donec oleum manare deſinat.

Aquas

Aquas vitæ quaſdam balſamis adnumerãdas, reperies in cœlo philoſophorum Vlſtadij, capitibus 44. & 52.

Balſamum authoris incerti. Terebinthinæ ſelibra, thuris vnciæ duæ, ligni aloës, croci, vtriuſque vncia. Maſtiches, caryophyllorum, macis, galãgę, cinnamomi, zeduarię, cubebarum, nucis moſchatæ, ſingulorum ſemũcia. gũmi hederæ vel elemi vnciæ ſex. tegularum extinctarum in oleo, vt decet, quas aqua nõ tetigerit, vncię tres. Terẽda tere. primò fluet aqua, ſecundò oleum balſami, tertiò balſamum artificiale.

Balſamum artificiale (inquit Matthæolus Senenſis) in Cõmentarijs in Dioſcoridẽ, quod ad morbos quã plurimos mirè efficax reperi, ſæpe cõpoſui hũc in modum. R. reſinæ larignæ, lachrymæ abietis puræ & liquidæ (alioqui oleum abietis vocãt, Germani [bulhartz] vtriuſque libram mannæ thuris, ladani, vtriuſque vnc. octo. ſpicę drachmam. maſtiches, galangæ, caryophyl. caſiæ odoratæ, zedoariæ, nucis moſch. cubebarum, agallochi ana vnc. tres. gummi elemi vnc. ſex. aloës hepaticæ, caſtorei, nucleorum dactylorum, ſtyracis calamitæ, myrrhæ, belzoi, ana vnciam. Tere terenda, & mixta

liquoribus deſtilla artificioſè. Manebit autē primò aqua clara ſubtiliſsima, quæ mirum in modū ardet. aqua balſami dicta. Tum ſequetur oleum flauum, ſubtile, quod vocant oleum balſami. poſtremò balſamum artificiale, rubens. Prima aqua, vt expertus ſum, vētriculos frigidos mirificè iuuat, & phlegma cōſumit. Liquor ſecūdus excellenter medetur vulneribus, fiſtulis, doloribus neruorum & articulorum. Tertius non ad prædicta ſolùm vtilis eſt, ſed inſuper alia complura quæ breuitatis cauſa relinquo. Aliud. R. Terebinthinæ libras duas Galbani, gummi hederæ ana libra. ſ. roſarum, bedegar, roriſma. viridium vnc. 4. R. Gummina & tere groſſo modo. infunde in aqua roſa. Poſt recipe terebinthinā & funde ſimul, & ſperge deſuper aquam roſac. poſt adde flores, & coque omnia ſimul: & cū aqua ferè fuerit conſumpta, ponantur in alēbico, & aquam primò deſtillantem proijce: tum ſequetur oleum.

Aliud mater balſami dictum. R. Terebinthinę. li j. olei laurini vnc. 6. galbani gummi elemi, ana vnc. 6. gummi hederę vnc. 2. olibani vnc. 2. Ligni aloës drac. 1. maſticis, myrrhæ, aloës, ladani, caſtorei, raſę (reſinę) pini ana drach. 2. gummi oli

ua

uarum arborum li.1. Garyoph. galangæ, cymini, cĩnamomi, nucis moſchatę, zedoariæ, cubebarum ana drach.3. Tormẽtillę, dictamni albi, ana drach.6. Mixta oĩa deſtillẽtur per alembicũ vitreum.

Aliud, Dornſtetteri excellentis apud Germanos medici. R. xylobalſami vnciã. Opopanacis, reſinæ pini, bdellij, galbani ammoniaci maſtiches, ſarcocolæ, gũmi elemi, olibani, myrrhę, benzoi, ſingulorũ ſemunciã. Olei benedicti, laurini, ladani puri ſingulorum ſeſcunciam. Carpobalſami. opobalſami (vel loco ei⁹ balſami ex diſcreptione Gulielmi Placẽtini,) vtriuſque ſemunciam. Sanguinis draconis drachmas duas. Caſtorei, ſpicæ nardi, galangæ, cubebarũ, cinnamomi. cardamomi, granorum paradiſi, corricũ citri, ſing. drachmã. Olei terebinthinæ ad pondus omnium. Macerata ſimul per dies aliquot, deſtillentur in Balneo Mariæ (ego in cineribus malim.)

De balſamis quæ extra corpus uſurpantur.

SVperiora omnia tum intra tum extra corpus vſurpãtur, ea verò quæ ſequuntur, extra tantum, aut præcipuè.

Balſamum breuiter ſic fit. Terebinthinę libra. maſtiches, cerę nouæ, vtriuſque vncia. croci drachmæ duæ. Mixta deſtillentur.

Balſamum ſiue oleum benedictũ ad vulnera paralyſin, &c. Olei terebinthinę libra. Olei laurini vnciæ duæ. Galbani, gummi, elemi, vtriuſque drachmæ ſex. Gummi hederæ, thuris, maſtiches, ligni aloës, olibani, ſingulorũ drach. duæ. Aloës, myrrhæ, ladani, caſtorei, ſin. drac. tres. Omnia terantur & infundantur in terebintina & oleo ad tres dies. Poſtea recipe galangæ, cinamomi, nucis moſc. zedoarię, cubebarum, de ſing ſemunciã. Dictamni, conſolidæ minoris, vtriuſq; drachmas tres. Contrita hæc pone in aquæ vitæ vncijs quatuor ad tres dies. Miſce omnia & deſtilla in cinere continuãdo ſemper ignẽ die noctuque donec cõpleatur, & muta vas recipiens ſecundum mutationẽ coloris eius quod deſtillatur.

Balſamum ad cicatrices, &c. Si ratione percutionis (inquit Lullus circa finẽ libri ſecundi de quinta eſſentia) manſerit ſignum magnum in facie vel alijs partibus corporis, hoc remedio id ſignum remouere poteris, non omninò, ſed vt multo minus appareat. Maſtiches

ches vnciæ quatuor. Corticis malorũ granatorum dulcium, gummi, cyperi, carpobalſami, ſingulorum vnciæ duæ. Croci vnciæ. Terebinthinæ libræ duę. Olei oliuarum antiquiſsimi vnciæ quatuor. Tere terenda & cribra, & miſce cũ terebinthina & carpobalſamo & vnà cũ oleo deſtilla igne lento. Deſtillatum liquorem pones in fimo vel vinaceis diebus quatuor, deinde vtêris, ceu vero balſamo, cuius notas omnes præſtat, & pro eo vendi poteſt.

Aqua mirabilis vel oleum ad ſtrumas gutturis, vnde homines gutturoſi dicuntur. Olei laurini vnciæ ſex. Olibani, maſtiches, gummi Arabici, terebinthinę claræ, ſingulorum vnciæ tres. Miſce in mortario & deſtilla in alẽbico. deinde aquæ extractæ addes cinerem (de la cendre, Galicè: niſi legendum ſit de la cedre, vt cedriam intelligamus.) Tum rurſus deſtillato, & ſecundum iſtum liquorem inſtar balſami ſerua. Sæpius die brõchocelis inunctus, paulatim eas imminuit.

Balſamum artificiale, non deſtillandum, ſed coquendum tantùm, ex libello Gallico Andræ. Furnerij. Olibani, galbani, olei de papauere albo, olei de amygdalis amaris, terebinthinę clarę, ſingu

lorum vncia Viridis æris in puluerẽ redacti vnciæ tres,(vn quarteron, Gallicè. ſed nimia hęc quãtitas videtur.) Olei oliuarum libræ duæ. Oleum in patella plũbata ſuper igne calfacies, & cùm bulire cœperit, galbanũ fruſtulatim immittito,& ad lentum ignem leniter ſubinde moueto:deinde maſtichen & olibanum addito,& moue donec paulatim liquentur. Deinde picem terebinthinam (ſed picis mentionem ſupra omiſit,)igne lento ita ne ebulliant. Tũ aufer ab igne,& reliqua duo olea adijcè,& mouendo cõmiſce,& iterũ modicè ad ignem pone. Tandem viride æris immitte,permiſce, & cola per pannum nouum in vas alterũ plumbatũ. Cùm verò vti volueris oleo dicto, vidẽdum eſt prius ne quis neruus aut vena propemodum diſſecta ſit. Tũ vlcere diligenter purgato,modicum huius olei in vaſculo aut cochleari ęneo calfacies,& tã calidũ quàm æger tollerare poterit,immittes,ea copia qua vuln⁹ totum ſatis madefiat. Deinde lanam ſuccidam nigram à genitalibus veruecis imppones:aut è cãnabi linteum ter aut quater complicatum,& ad horas quatuor illigatũ relinques. Quòd ſi tum dolor nõ ceſſauerit, iterum infundes vt ſupra di-
ctum

ctum est,& semper curabis vt purum sit vlcus,sic paucis diebus mirabiliter sanescet.

Sunt qui terebinthinā & gūmi quædam in cucurbita vitrea commisceant, eamque luto clausam in arena positam modicè bullire sinant:deinde aliquādiu relinquant donec fæces in fundo subsidant,indurenturque:tum collant.

Balsamo à quibusdam comparatur etiam oleum de hyperico,quod quia non destillatur infrà describant.

Aqua educens ossa,& ne putredo vulneribus accidat,præseruans. Terebinthinæ puræ & albæ sed illotæ,zopissę,mellis,singulorum libra. Resinæ pineæ albę selibra, Destillentur.

Aqua Epiphanij ad fistulas cōposita cum terebinthina, gummis quibusdam & aromatibus &c. suprà à nobis posita est,secunda ordine inter aquas compositas ad externos quosdam vlcerosos affectus.& rursus alia similis ordine tertia.

De oleis ex animalium partibus, uel excrementis.

EX osibus & medullis potest sublimando trahi oleum, Syluius.

Oleum ex vitellis ouorum, alembico deſtillari poteſt, Vt oleũ philoſophorũ Meſuæ, Syluius. Vide ſupra vbi de oleorũ deſtillatione per deſcenſum in genere tractauimus ex Vlſtadio.

Oleum de ſtercore humano. vide ſupra in Aqua ſtercoris humani, De ſanguinis humani liquore, vide ſupra in Quinta eſſentia.

De mellis deſtillatione, ſupra ſcripſimus inter aquas quæ deſtillantur in Roſarijs, &c. Eſt autem huius qui poſtrem⁹ fluit liquor craſsiuſculus, vt oleũ, puto, nominari poſsit.

Olea deſtillata etiam inter ſe miſceri poſſunt, vt in hoc Epiphanij Empiricj remedio, ad lẽtigines & omnem ſcabritiẽ & maculas faciei commendato. Lactis virginei ſeſquuntia. Aquæ roſaceæ cum pauco ſulphure vncia. Oleorũ de tartaro, de frumento, de vitellis, ſingulorum ſemuncia. caphuræ ſcrupulus. Quamuis hæc olea non ſoleant per deſtillationem fieri: oleum tamen de frumento & de vitellis, meliora fiunt deſtillata.

De oleis ex metallis lateribus, gagate, ſuccino.

AQuæ & olea chymiſtarũ induſtria ſingula

ſingulari ſecreta, maximarũ ſunt viriũ, & eſſentiæ tam tenuis, vt olei cuiuſdam gutta fortuitò illapſa in lectũ, ſtragula eius multiplica & culcitras momẽto penetrarit, aſſerasq; fundũ lecti ſternẽtes vſſerit, Syluius. Videtur autem hęc pene trãdi vis ad olea ex metallis extracta pręcipuè pertinere, quibus magis etiam vrẽdi vis ineſt.

Aceti deſtillati præcipuè vſum eſſe video pro extrahẽdis oleis de metallis, vt antimonio, plumbo, ceruſſa. Alij alijs liquoribus acribus & calidiſsimis ad id vtuntur, vt lixiuio acri, aqua ardente, vrina deſtillata, aqua forti.

Lullus canone quinto libri primi de quinta eſſentia, cùm docuiſſet extrahere quatuor elemẽta à plantis, ſubdit. Et ſic quoque facies cum metallis, prius cũ noſtro mẽſtruo illa reſoluere facies ſub fimo p hebdomadẽ. oportet autẽ mẽſtruũ eſſe acutum cũ vegetabilibus aliquibus quæ infra in Quæſtionario dicemus. Poſtquã verò metalla fuerint diſſoluta, pone ad deſtillãdũ in igne primi grad⁹, & exibit mẽſtruũ, & manebit calx metalli fundo. Poſt hoc verò reitera ſupra fæces metalli, de nouo mẽſtruo ad põdera metalli, & pone ad putrefaciendum per

mensem cũ dimidio,& post hoc destilla sicut fecisti de vegetabilib⁹,sed qualibet vice addas nouũ menstruũ super fæces. Alias diuersas philosophorũ opiniones in extractiones elementorũ à mineralibus in lib.tertio explicabimus,Hæc ille.

Oleis metallicis oĩbus cõmune esse puto, quod cæteris oleis grauiora sint,vt Carda insinuat,& ali⁹ quidã guttas olei de vitriolo ponderosas esse scribit.

Oleum destillatum ex auri pigmento aut mysi(seu vitriolo Ro.)arterijs & cordis regioni illitum,hominẽ veneno infectum,etiam acutissimo,& tactu dũtaxat occidẽte,seruare posse existimo,Cardanus.Et mox,At postquam in hos sermones incidemus,haud ab re esse puto illud quærere quonam pacto oleum parari possit,quod illitũ arterijs cogat venenum extẽdi vomitu,aut purgatione,vel sudere,vel vrina Certum est metallicum esse oportere,quod validissimum esse debet.Vidi ego quandoque tale,& solo põdere quod esset metallicũ haud dubiè cõiectaui.Oportet & ex veneni natura illud esse.nam immodica caliditate,vt dictum est,delet prius conceptam malam vim:& similitudine auocat exteri⁹ quod nocet,& cõtrarietate pellit. Oportet &

diſcutientem,illic non paruam eſſe vim, & rurſus aduerſus venena ipſa contrarietatē quandam: quæ duo laſeris ſucco cōueniūt. Igitur quæ propellere venenū debēt, oportet metallica eſſe venena, nō tn̄ acerbiſsima: & calidiſsima & diſcutiētia, & venenis quodāmodo contraria. Horum igitur materia his conſtare poteſt, myſi & auripigmento, & laxeris ſucco, & gentiana, & pinguedine ſerpentiū venenoſorū, & aconito. Quod ſi cuipiā terræ ex his (prædictis viribus, vt ſunt diſcutere, venenis reſiſtere &c.) plura inſint, detractum oleum vi ignis omnium erit præſtantiſsimum. Et paulò poſt. Cæterū oleum quod ſola arteriarū illitione venenum extrudat: non hoc ſenſu prȩſtantiſſimum dixerim, vt nō etiā præter id des in potu, theriacham aut lac aut aliud excellens remedium, quin etiā melius proficeret, illud bene auſim dicere, illitionē arteriarum, & admota exterius, eſſe his quæ bibuntur præſtātiora ac validiora, hoc vino dūtaxat excepto quòd venenū adhuc in ventriculo maneat. Nam his (venenis recenter ſumptis, vt nondum è ventriculo egreſſa ſint) quæ vomitum validum prouocant prȩſtātiſsima ſunt, vt lac, lixiuium, oleum, aqua nucis vomicæ

micę. Igitur in morſibus venenatis, in aculeorum ictibus: in vnguentis veneno-ſis, in potu Veneni quod iam ad præcordia penetrauerit, exterius adhibita auxilia validiora ſunt, &c. Hæc ex Cardano pluribus deſcripſi, vt inde etiã magis ratio cõſtaret mirabilis illius de ſcorpionibus, &c. olei, quod quia abſque deſtillatione fit, inferius ſeparatim deſcribam.

Antimonij oleum vtiliſsimum eſt ad oĩa vlcera maligna, vt ipſe feliciter experior. Purgatur autem antimoniũ prius, multoties fuſum & liquatum igne.

Longè ab hoc differt oleũ de antimonio chymiſtarum, quo argentum illi colore aureo inſignire conantur. Matthæolus in Dioſcoridem.

Oleum de antimonio quomodo fiat, ad vlcera & fiſtulas, ſcripſi ſuperius ex Vlſtadio, in tractatione de quinta eſſen. Sed empirici quidam etiam ad diuerſas intra corpus affectiones oleum ex antimonio parant, quod miris & magnis laudibus extollũt. Parant autem hunc ferè in modum, vt audio. Antimonij ſelibra, tartari calcinati albi tantumdem ſimul tundantur & in tigillo (crucibulo) aurifabri ſuper prunis ſimul liquentur, ſeu ſoluãtur: liquata effundantur in teſtã aliquam

liquam, vbi agitentur miſcendo:& cũ in maſſam induruerint, iterum tundãtur, & colẽtur per colum(id eſt ſacculum eius figuræ quę eſt ſacci pro vino Hippocratico vt vocant)in loco humido, (calido & humido)vt in cella vinaria , colo ſuſpenſo,ſic enim paulatim extillabit oleum, quod à nonnullis propter colorẽ ſanguineũ Rubedo antimonij vocatur, & ſimiliter ab aurifabris quibuſdã conficitur ad neſcio quam tincturam. Ad remedia verò humani corporis cum quinta eſſentia vini vel aqua ardente præparari debet,ita vt duplum ferè eius affundatur ad pręđictã antimonij rubedinẽ: & in cucurbita diligenter agitentur, miſceantur: ac ita deſtillentur in cineribus ter vel quater,donec ſpiritus omnẽ malum odorem amittat. Semper autẽ miſcendæ agitandæq; ſunt fęces cùm aquã deſtillatam ſuper eas refundis, aut cùm quintam eſſentiam recentẽ ſuperinfundis,neq; enim ſatis certus ſum vtro modo fieri debeat.Sunt qui ab initio ſtatim acetum rubrum acerrimũ (deſtillatum) cum antimonio & tartaro calcinato ſimul liquandis miſceant.Sed hæc omnia ſcribo,non tanquam certa : verũ vt obiter ante annos aliquot ab empirico quo-

dam

dã excepta annotaui. Scio chymiſtas & aurifabros quoſdam oleum vel quintam eſſentiã antimonij tanquã theſaurũ perfectiſsimum quærere. Hi primũ lixiuiũ acre cõpoſitũ exviua calce & cinere clauellato per filtrum deſtillant: & in hoc lixiuio per horas quinq; antimoniũ ſubtiliter tritum coquũt:& rurſus refrigeratum hoc lixiuium per filtrum deſtillãt, & quod de antimonio ſimul tranſierit, nẽpe puluerẽ coloris lutei reſeruant. Deinde acetũ acerrimum rubrum deſtillatum infundunt ſupra antimonium in cucurbita poſitum, ita vt digitis tribus aut quatuor emineat: in loco calido per dies aliquot ponũt, & quotidie decies aut vigeſies agitãdo permiſcent. deinde acetũ in aliud vas vitreum leniter defundunt, ita vt nihil perturbetur. Hoc quinquies aut ſexties repetunt, (nouum ſemper acetũ ſuper antimoniũ in cucurbita relictũ fundendo,) demum acetum omne cõiungunt, & deſtillant per alembicum lento igne, donec oleum fluere incipiat. Eſt autem hoc oleum, ſiue quinta eſſentia antimonij: colore ſanguineo. Hoc Mercuriũ tingunt, & incomparabilem theſaurum eſſe aiunt, ſummũ chymiæ miſterium: vt ex libro quodam Germanico manu ſcrip

ſcripto tranſtulimus. Oleum ex antimo nio elicitur rubrum, acutumq́; valdè ſul phur olet, & vim eius (antimonij) retinet: ob ſubſtantiæ craſsitudinem ad pau ca vtile, Cardanus.

Calx integra oleo communi reſtinguatur, alembico vitreo deſtilletur, manabit oleum oſsi corupto idoneum, Syluius. Calcis viuæ fruſtum integrũ infun datur in oleo communi, donec calx in puluerem reducatur, tum deſtilletur in alembico vitreo, & emanabit oleum cal cinum, quod primus deſcripſit Leonardus de Prædapalea Patauinus. Ioan. Iacobus de Manlijs.

De ceruſſa oleum, vide ſupra vbi de quinta eſſentia egimus ex Vlſtadio.

Oleum ex gagate ſacratum dęmoniacis, epilepticis, paralyticis, ſpaſmicis, tetanicis, arthriticis ab vtero ſuffocatis ſaluberrimum conceptumque adiuuat. Fit ex gagatis lapidibus, quomodo oleum iuniperi (per deſcenſum,) vel ſublimatione (vt oleum de lateribus,) Me ſue interprete Iac. Syluio: cuius ex ſcholijs verba hæc ſubijcimus. Cum bitumẽ gagatæ multò vilius ſit, & viribus aut ijſdem aut validioribus, tentari poſſet ex ipſo oleũ qđ largius fluet, præſertim

ſi recẽs eſt bitumen, cùm ipſum ſit terræ velut adeps, & olei vice vratur accolis locus Aſphaltitæ & locorum aliorum bituminoſorum. Deinde an epilepſiam iuuare poſsit dubitat, cum odore illo bituminis tetro epilepſiam magis prodat. Mihi verò veriſimile videtur iuuari ab eo epilepſiam attenuando, digerendo, ſiccãdo quas vires cum & antea non ignauas obtineat. tum multo magis liquor eius deſtillatus hæc præſtat. Neque verò ideo non iuuat hunc morbum: quoniam eundẽ odoris eius bituminoſi ſuffitu prodiveriſimile ſit, vt myrrhæ, galbani, & cornuum, vngularũ pelliumq; capræ & hirci ſuffitu. Nã & cornua & vngulas diuerſorum animalium, aduerſus hoc malum medici vſurpant, ſcobæ eorum intra corpus data. neque enim eadem ratio eſt ſiquid ſuffiatur. & ſi ſumatur ſimpliciter. Sed his de rebus non tam ex rationibus & coniecturis, quàm experimentis docere debebant medici. Ipſe ſuffitum contriti ſuccini (quod ipſum quoq; bituminis generi adſcribitur) p̃ſertim albi, narib. epileptici admoueri vidi, prunis in cochleari impoſitum, & mox ſedari paroxyſmum ꝙ & odore ſuo tantũ poma, vt vocãt, cũ moſcho vel ambra cõpoſita prę-

ſtant.

ſtant. Quòd verò de dæmoniacis ſcribit Meſue (inquit Syluius) ſuper ſtitioſum eſt, à Chriſtianoq; homine alienum.

Sulfur & gagates igni liquantur vt liquores omnes idem.

Oleum philoſophorum (quod etiã leũ ſapientiæ, & perfecti magiſterij, & bene dictum, & diuinum, & ſanctum quidam vocarunt,) veterum omnium cõſenſu effectibus ſecretis non paucis eſt efficaciſſimum. Nam calfacit, ſiccat, eſſentiæ tenuitate in altum penetrat, digerit, materiam omnem excrementoſam cõſumit.

Ob id epilepſiæ, paralyſi, vertigini, obliuioni, & lienis, renum, veſicæ, vteri, neruorum, articulorum omninò, & reliquarum partiũ neruoſarum doloribus frigidis maiorem in modum cõfert. Eſt autẽ quoddam naturale ſiue minerale, & aliud marinum, quod ex inſulis ac ſcopulis fluit, (naphtha dictum:) in quo genere præfertur ſubalbum, mediæ bonitatis ſubrubrum eſt: ſubnigrum verò & craſſum, peſsimum. Cæterũ arte ſic fit. Lateres ex terra rubente multum antiquatos in fruſta comminutos carbonibus non fumantibus accẽde, donec igniti rubeant: tum concha, oleo roriſmarini (alchil) vel antiquo claro plena extin

gue,& quoad eius fieri poteſt oleo im-
bue. ſicca per ſe in caſulis,(caczobit,Mo-
nachi in Meſuen:apud quos etiam cacz-
la mox pro cucurbita legitur,) Pòſt mi-
nutiſsimè tere,& vaſi per ſublimation-
deſtillandũ trade. luto chymiſtarum ca-
pitello committe,carbonibus in forna-
ce accenſis coque,donec oleũ deſtillet i-
phialã vitreã naſo imo capitelli agglu-
tinatam (argilla & pilo,Bulcaſis,) quo
exactè obſtructũ reconde & ſerua. quã-
to enim antiquius,tanto valentius fue-
rit,Meſue interprete Syluio, cuius hi-
etiam ex Scholijs verba ſuſcripſi. Oleum
(inquit) de lateribus tam tenue eſt v-
momento latiſsimè ſpargatur : ſi manu
infundatur,eã cito penetret. Oleo balſa-
mi eſt multò tenuius, calidius & in affe-
ctibus frigidis efficacius. vrinam moue-
lapidẽ frangit;vermes enecat,auriũ tin-
nitui à flatu craſſo,paralyſi,ſpaſmo cy-
co,iſchiadi,gonagræ,podagræ,& ceter-
rum iuncturarũ doloribus prodeſt pot-
aut inunctũ :ſed praua eius portio aqu-
affectui aptè miſta bibatur. Hoc oleum
à Raſi etiã in Antidotario, & Bulcaſi i-
libro qui ſeruitor inſcribitur,paratur:v-
bi Bulcaſis lateres nouos qui aquã nõd-
ſenſerint,præfert,quia oleum melius i-
bibun-

bibunt:& eos in frusta vnciæ vnius diuidit, ac in vase vitreo aut vitrato probeq; lutato ita componit, vt eius pars tertia maneat vacua. Ignẽ primò leuiorem fieri oportet: sed qui fundũ vasis attingat, paulatim augeri. Primò exibit aqua, deĩde oleũ (rubens, Bulcasis) per se colligendum. Sic terebinthinã guaiacum, & alia multa destillamus. Oleũ etiã chamæmelinũ, & nardinũ quoq;, benedictũ dicitur Mesũe: sed hoc (de lateribus) præstãtissimũ est, & quibusdã petrelæum vocatur, Hæc Syluius. Fœtidum est hoc oleũ, sed summè penetratiuum. Io. Iac. de Mãlijs.

¶ Vide quædam supra, vbi de destillatione oleorum per descensum in genere egimus ex Vlstadio. ¶ Bulcasis frusta singula vnciæ (drachmæ, Rasis) magnitudine ignita, in oleum antiquissimum mmergere iubet, & extincta ab oleo extrahe: & simul omnia crassiusculè trita, in vnum aut plura vasa destillatoria, quæ ventres nominat, ponere vt duę vasis partes vel amplius impleantur. Iubet etiam cauere ne ignis appropinquet huic oleo (dum destillatur), facilimè enim accendi, & egrè extingui. Deinde iterum noua frusta laterum, præparata vt prius destillari, donec satis olei cole-

ctũ ſit,quod in vaſe ſtricti orificij diligẽ tiſsimè obſtructum cum cera(& terra) ſeruari iubet facilimè enim exhalare ꝓpter ſubtilitatem ſuæ ſubſtantiæ. Hoc oleo(inquit) vtere in ægritudinib.frigidis, vt epilepſia, apoplexia, grauitate auditus:& arthride frigida.reliquos eius effectus explicaui in lib. de oleis.eſt enim res ſecreta philoſophorum. Parandi modum Raſis eundem omninò deſcribit.

¶ Oleum quod balſaminũ vulgus vocat(è ſpica,) excitat ſubitò comitialiter humi proſtratos, naribus ſubditum olfaciendũ, aut quod ex lateritio lapide eximũt, à ſaxo nomen habet, Alexander Benedictus. ¶ Hoc oleum fit etiam alijs quibuſdã admixtis, vt in lib.quodã manu ſcripto reperi, cui⁹ hic verba adijciã. Lateres rubeos vetuſtiſsimos, aut recentes quidem ſed ab aqua intactos infruſtula confringet, eaq; ignita extingue in oleo oliuarũ, vel quod melius eſt in laurino. Mox rurſus candefacies, & extingues vt prius, donec nigreſcant. Deinde fruſta hæc impones in alẽbicũ vnà cũ oleo in quo extinxiſti, ſi quid eius reliquum eſt. ſin minus:recens affunde ad menſuram digiti. Poſtea addes caſtorei, & ſpicę nardi, vel eius loco rutæ:vtriuſque partẽ

vnam

vnam: costi partes duas. Trita hæc misce cum lateribus in cucurbita: quam in fimo equino diebus circiter viginti defodies. Tãdem destillabis, aucto paulatim igne. Primus liquor bonus est, secundus melior, sed optimus terti⁹ colore rubeo. Hoc oleum prodest aduersus omnes frigidos affectus vt balsamũ, quo quidem subtilius est, & calidius, vtiliusq́; in morbis frigidis. Perforat enim manum cito, & spatio lato expãditur. Vesicæ lapidem & frigidos affectus eiusdem curat. Vrinam prouocat. Aurium noxis frigidis medetur, & vermes earum interimit.

Vtilissimum est paralyticis, & cynico spasmo inunctum aut potũ: item ischiadi, & dolori iuncturarum & dorsi. Emplastrum cum hoc oleo & sale Ammoniaco paratum, splenis apostemata & durities breui tempore dissoluit. Ad epilepsiam valet & narium obstructionem naribus iniectum. Calefacit cerebrum, memoriam cõfirmat, dolorem dentium sedat. Iniectum vtero menses prouocat. Embryon viuum aut mortuum educit. Ora venarum aperit, & sanguinem coagulatum dissoluit. Pulmonem purgat ab humoribus crassis. Guttæ eius aliquot cum syropo rosarũ potæ, anhelos

iuuant, aquam ad oculos descendentem, id est suffusionẽ, mirè cõsumit. Si piscatores inũxerint inde retia, pisces innumeros illicient. Ferrum eo madidum & igni admotum, statim ardebit. Vermes occidit vbicunque fuerint. In testa oui vel alio vase calefactum, loco dolenti vtiliter guttatim infunditur donec dolor remittat. Venenis frigidis resistit, vt ictui scorpionis & opio & hyoschyamo per os sumptis. Calculos vesicæ pellit, cortice petroselini aut fœniculi admixto, (decoctis nimirum corticibus radicũ in aqua, & modica huius decocti parte cum vna aut altera gutta in potu sumpta.) Sed hæc omnia fermè Rasis in Antidotario simplici oleo Benedicto, hoc est destillato è solis lateribus & oleo, attribuit. Præfertur, inquit Rasis, quod valdè rubeum est, fortis odoris, subtilis substantiæ.

Oleum de plumbo: Vide supra vbi Vlstadij verba de quinta essentia recitauimus.

Succinum artificiosa coquendi ratione vertitur in oleũ sui coloris Ge. Agricola. Fieri nimirùm è succino oleum potest eodem modo quo è gagate de quo supra scripsimus. Videntur enim naturæ

non

non dissimilis esse. Germani communi nomine vocant[aggstein:] nigri tantum differentiam addẽtes gagati. Cardanus camphoram quoque cõgenerem esse putat, hoc argumento quòd succini suffitus linteolo madido exceptus, camphorę odorem in eo postea reddat, quod tamẽ mihi experienti non ita visum est.

Sulfur illitum & potũ, scabies, lepras, & Cardanicum morbum tollit, sed vehementiore vi oleum eius, quod quomodo fiat in libris de morbo nostro docuimus, Cardan. Sed libreos eius de morbo Catholico suo nondum æditos puto.

Si oleum in se continet, si bitumini immisceatur. Vnde Arrian⁹ refert, apud Ichthyophagos, in Indica historia, ex sale oleum illos excipere. Indicium quoq; quod oliuæ littoribus gaudeãt, nam salsum solum etiam nõ leuiter pingue est. Sed, vt dixi, oleum omnia sic continent, quod vi ignis detrahi potest. At multũ non potest cõtinere, nisi bitumen admixtum habeat, Cardanus.

Ad oleum de sulphure faciendum, eligendũ est purum & ignem non expertũ. (præcipue viuũ, & cinerei coloris,) Hoc oleum Romæ pluribus modis fit, per sublimationem & per descẽsionem, &c.

Valet autem ad multa & pręcipuè ad fistulas,& ad curãda oris vlcera,quæ gangręnas appellant,in quibus curãdis maximè excellit. Madefacta enim pẽnæ aut alicuius festùcæ extremitate,ipsa vlcera semel aut bis tantum cõtacta, continuò morificata sanãtur, Monachi in Mesuẽ.

¶ Vitreũ vas (vt scribit Matthæolus Senẽ.in libro de morbo Catholico) tintinabuli non absimile, illitum figulari luto,à terra vnius cubiti mensura, æneo vel ferreo filo suspendes,sub quo metretam vitream maioris circunferentiæ,in cuius medio inuersus fuerit cyathus statues. Porrò cyathi fundus ferream bracteam digitorum quatuor latitudinis ex igne candentem sustineat,ex qua sulfur accẽdatur. Hoc dum comburitur,recentius superaddatur. Inde fiet vt ex fumo ascendente suspensum vas breui temporis interuallo guttatim in inferiorẽ paropsidem destillet oleum,quod diligenter collectũ vitrea conseruabis ampulla.

¶ Sulfur ignem nõ expertum,vel flauissimum,inter vtẽdum fummum crassum remittit,excipiendum campana vitrea aut silicea. In qua ex vapore crasso oleum concretum destillat in vas planum capax,in cuius medio sulfur vasculo condi

lo condi

lo cōditum vritur. Alijs trito ſulfuri per aquam vitę incenſam ignea conſumitur ſubſtantia, poſt reliquum deſtillatur vt oleum philoſophorum. Alij ſurfuris flaui, terebinthinæ, vtriuſque vncias tres, olei roſati libram vnam, coquunt igne lento, cum vini odori vncijs duab. ad vini conſumptionē, (vt in Luminari maiori legitur,) Syluius. ¶ In duabus olei de ſemine lini partibus, partem vnā ſulfuris viui immitte, ſimul optimè tere, & relinque ſub fimo per duos dies in vaſe bene obturato, eritq́ue clarum & pulchrum. ¶ Sed omnia hæc olea videntur in hoc ſolum parari vt extra corpus adhibeātur. ego empiricos quoſdā hodie eſſe audio qui etiam intra corpus oleū quoddam de ſulfure propinēt, aduerſus comitiales præcipuè: & forſan id cuius ignea ſubſtantia, vt Syluius meminit, per aquā vitæ accenſam prius conſumpta eſt, deinde per ſublimationem deſtillatū, tutius cęteris intra corpus exhiberi poſſet.

Vitrioli oleum à chymiſtis pariter & medicis expetitur, & tanquam res ſecretiſsima occultatur. Ego deſcriptiões aliquas ponā quas ab amicis accepi, vel in libris manu ſcriptis inueni. & poſt cæteras efficaciſsimum quendam & mihi co-

gnitum huius olei modum declarabo quo Empiricus quidã apud nos ad omne ferme genus morborum curandũ vtebatur, & in multis quidem feliciter, &c.

¶ Vitriolum in calcem rediges, vt nosti: deinde aquam ardentẽ affudes, ita vt modicè excedat. Tum aquã ardẽtem per destillationẽ in phiala, aut retorto, aut cucurbita (in latus inclinata) separato. Ea detracta paulatim spiritus vitrioli vrgeto, ignẽ magis atque magis augendo, donec spiritus omnes transierint. Hunc liquorem destillatum impone iterum in vas aliquod ex tribus prædictis, & in caccabo aqua pleno destilla, donec quicqd inest aquosum secernatur, id quod omni industria efficere conaberis, vt omninò aquositas tota separetur, siue per alembicum (rostratum,) siue cæcum, cuius interior margo limbũ habeat cauum instar alembici (s. rostrati.) Da operam vt aqua in caccabo leniter bulliat, (si modo bullire debet. Germanica vox [sieden] æquiuoca videtur:) vt aquositas sola ascẽdat, & oleum semper in fundo cucurbitę maneat. ad hoc efficiendũ, vt minimum biduo tibi opus est. Deinde relictum in cucurbita oleũ in cucurbitã aut aliud vas ex prædictis luto loricatum immittes & destilla

destillabis, obseruabisq; nõ aqua aliqua ante spiritus transeat. Nam si quicquam aquosum adhuc permixtũ fuerit, necesse est vt postea in Sole aut loco calido ponas cũ alembico cæco, vt aquositas eleuata in limbo alẽbici remaneat. Hoc si aliquoties repetas, hãc insolationem dico, oleum semper suauius & melius euadet.

Quinetiam olei destillationem secundò aut tertiò repetere poteris. sic enim magis magisq; rectificatur oleũ. Huius olei duas trésue guttas aduersus omne genus morborũ ꝓpinare poteris per se, aut cũ aquis ad singulos affectus idonei. Hoc oleũ ipse gustaui suaue, gratum, & efficax est, colore (si memini) albicans.

Alius modus. Vitrioli Romani libras quatuor desicca in vase fictili ad rubedinem vsque. deinde contritum pone in cucurbita vitrea diligẽter luto inducta, (vt fit pro aqua forti:) & leni primum igne paulatim gradus ignis augendo destilla, donec fumi albi incipiãt exire de rostro cucurbitę. tunc pones vas receptorium magnum luto munitum: & ignem excitabis cum lignis per duodecim horas semper continuando: & exibunt (tandem) guttę rubeæ & ponderosæ. Cum verò receptoriũ incipiet esse

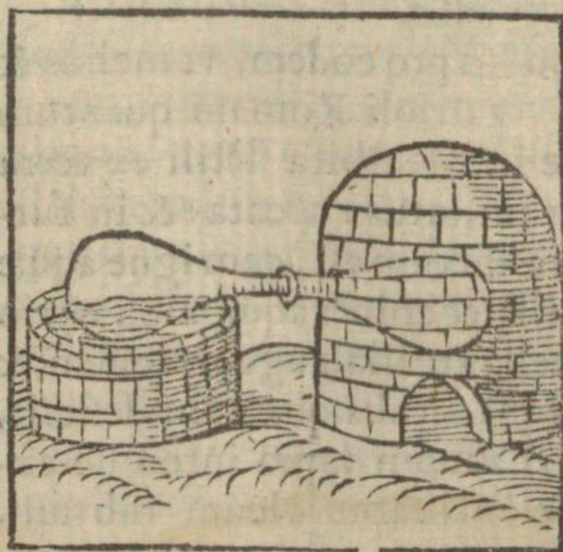
clarum

clarum, res perfecta eſt: quare deſines, vt vaſa refrigerentur. Poſtea pones in alembico paruo ad ſeparandum phlegma, & reſeruabis reliquũ, inſolabisque per dies nouem. Cùm volueris vti, da cum bono vino albo, vel Maluaſia, ſex vel ſeptẽ guttas, ita vt tribus aut quatuor horis poſtea nihil edatur. conuenit etiam ante ſomnum, ſi nihil ſuperbibatur. Vtilis eſt hic liquor dolẽti ſtomacho, leproſis, calculoſis, vrinę retentioni, febrientibus & in peſte cũ aqua acetoſæ, tepidius, adiecta ſemidrachma de ſpeciebus diamargariton frigidi ſi reperiri poſſunt.

Alius apparatus olei de vitriolo cõtra morbos innumeros. Vitrioli Romani quantum volueris pone in cucurbita ad rubificandum, cum igne qui adhibetur aquę forti per horas vigintiquatuor, quã diu aqua ſine ſpiritibus procedit, & amplius ſi nõ erit rubificatum, ſemper eundem ignem ſeruando. Cùm iam rubificatum fuerit, aufer capellum (alembicũ) & recipientem, & ſerua aquam ad ſecreta dicenda. Poſtea contere vitriolum, & in cucurbita pone cum quinque partibus quintæ eſſentiæ vini, vt vitriolum imbibatur. Debet autem cucurbita in furno tranſuerſa imponi, cui alte-

ram

ram (recepturam oleum) forinſecus oppones, cuius fundum impoſitũ ſit in vaſe aquæ ftigidæ. Tum ignem furno excitabis, non minus vehementem, quàm pro aqua forti fit. Sic effluet primũ aqua vitæ, & demùm aucto igne oleum vitrioli ſequetur. Deinde aquam vitæ ab oleo ſeparabis capello impoſito cucurbitæ cõtinenti vtrumque, & recipiente foris appoſito, cum igne aquæ fortis. Sed vt res clarior fiat figuram qualemcumque deliniauimus fornacis in qua oleum deſtillari debet, tranſuerſo cucurbitæ ſitu, igne circũquaque excitato, vt oleũ emanans refrigeriũ præterquam in recipiente non in ueniat.

Vires huius olei innumeræ ſunt, quarum aliquas hîc recenſebimus, vt reliquas medicus eruditus per ſe conijciat. Illis qui morbum aliquem calidũ aut frigidum magis

magis tamen frigidum sentiunt, dabis quatuor guttas è vino bono vel aqua ardẽti ieiunis summo diluculo, & ne quid cibi ante quatuor horas sumant interdices. Aduersus febrim continuam da octo guttas cum semuncia aquæ rosatæ, diluculo, vt dictum est. & similiter etiam cõtra alios morbos cum liquoribus destillatis aut decoctionibus idoneis. Quod ad dosin, robustis hominibus octo guttas dare poteris, mediocribus quinque, debilibus quatuor &c. In hoc oleo si solueris marchasitam aureã, tinget Lunam ad omnes gradus.

Alius modus pro eodem, vt melius & puris fiat. Vitrioli Romani quantum voles pone in cucurbita fictili ex terra crucibulorum, intus vitreata: & in furno, vt supra dictum est, cum igne aquæ fortis destilla: & effluet aqua alba vitrioli. deinde cessante illa, augebis ignem, & sequetur aqua viridis. quæ cum desierit, ignem fortissimum supra infráque excitabis, & emanabit oleum rubrum.

Vas recipiens mutabis pro liquorum mutationibus: Vel tres illos liquores vase vno excipies, & aquas postea ab oleo separabis destillando, & remanabit in cucurbita oleum. Fit autem hæc

separa.

ſeparatio cucurbita erecta (cum capello & recipiente :) prima verò olei deſtillatio, cucurbita iacente transuerſa, vt dictum eſt.

Si modicum lanæ xylinæ intingas in aqua vitrioli Romani, & cũ ea tãgas quę uis mala oris, facilè ſanabis, Ex libro amici cuiuſdam manu ſcripto. Videtur autem hîc aqua intelligi quę prior fluit, extra corpus tantum vſurpanda, non ipſum oleum vitrioli, quod pretioſius & purius, & aduerſus intrinſecos morbos propinandum ſeruatur.

¶ De viribus olei vitrioli, ex eodem codice manu ſcripto. Vinum Maluaticum cum modico olei vitrioli bibe, continuando per quinque vel octo dies. obſtructionibus liberat, ſanguinem purgat, calculum pellit. Malam ſcabiem curat, ſi bibatur cum aqua fumariæ & myrobalanis conditis. Renouat hominem cum aqua endiuiæ. Capitis quoſuis dolores ſanat cum aqua ſamſuſchi, aut bugloſsi, aut meliſſę: item vertiginẽ, ſi modo cõtinuetur. Cum aqua agreſtę omne genus morborũ curat, purgato prius corpore. Reſtaurat memoriã cum aqua acori aut fœniculi; Somnũ cõciliat cũ ſemine lactucæ aut papaueris. Melencholicis

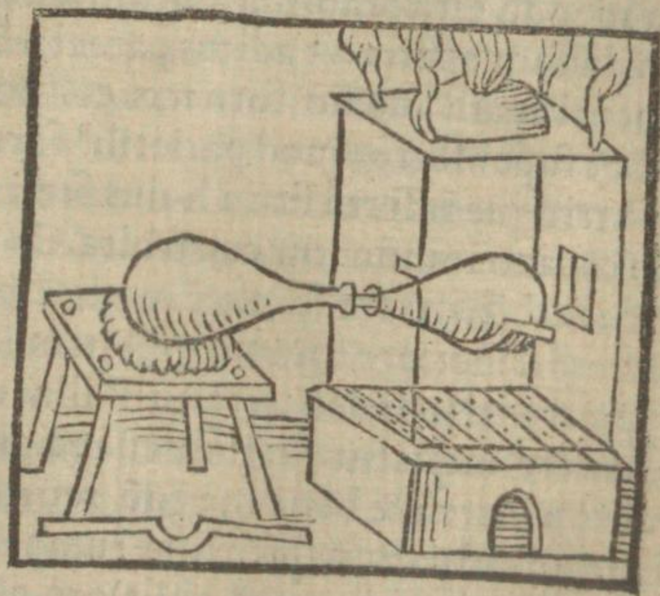
licis prodeſt cũ aqua bugloſsi aut borraginis. Rabidos(inſanos) curat cũ aqua nymphęæ,cõtinuãdo.itẽ apoſtemata calida:& lethargũ cum aqua rutę agreſtis. Purgat corpus cũ aqua vitæ.paralyſin ſanat cum aqua mẽtaſtri vel ſaluiæ & hyſſopi:ſpaſmũ cũ aqua ſaluiæ,tremulos cũ aqua baſilici : & diuerſos morbos internos cũ aqua trifolij.omnẽ debilitatẽ oculorum cũ aqua fœniculi.rheuma à capite lilij.catarrhũ cũ aqua adianti & hyſſopi,& tuſsim . ſimiliter morbum lateralẽ cum aqua plantaginis.pleureſin cũ aqua capillorũ Veneris . ſtomachi debilitatẽ cum aqua menthæ. Cũ aqua cydoniorũ vomitũ reſtringit:qđ ſi æger fuerit humidi tẽperamẽti,detur cũ aqua plãtaginis vel burſæ paſtoris,cũ pauco diarhodon.Fluxũ ventris curat cũ aqua plantaginis,colicam cũ aqua rutæ. Cum aqua abſinthij morſibus venenatis reſiſtit. Sanat omnia apoſtemata,& hydropẽ,cõtinuando.Membris reſolutis prodeſt,ſi infricetur cum felle bouis. Cum tamarindis lieni medetur.cũ aqua raphani & tribuli marini,calculos pellit,& renum obſtructiões aperit. Febres omnes ſanat cũ aqua agreſtæ,& quaſdam ſpecies lepræ, continuando. Hoc verum eſt aurum potabile

tabile, & vera chelidonia, & amplius, pondere non cedit auro, & easdem totidemque facultates habet quas aurū potabile. Modicum eius cum pauca aqua rosacea potum, sermonē amissum restituit, sanguinem è naribus fluentem cum rosis sistit.

Alius modus olei de vitriolo, quo senex quidā empiricus in Heluetia vtebatur, duas aut tres guttas cum theriaca miscendo, & sudorem ab hoc potu imperādo in lecto per horas quatuor aut quinque, ita vt ne digit⁹ quidē interim exereretur, quo remedio multos ab eo difficiles morbos curatos scio, &c. Eo mortuo oleū vidi quod colore albicāte aut fusco mihi videbatur, fortè propter argēti frustula quæ immissa erant. Gust⁹ erat acerrimus, supra omne acetum fortissimum: ita vt gutta vna linguam instar cauterij subito feriret, non læderet tamen: sed neque fauces deglutita ledebat. sapore alioqui non ingrato, odore ferè nullo, vel nō nihil recipiente adustionem. Paratur autem hunc in modum. Vitrioli libras tres aut quatuor, aut quantum libuerit: in amplum vas fictile vitreatum quod foris vndiquaque luto munitum sit diligenter, & rursus siccatum, impo-

nes & ſuper foco accenſis prunis impoſi to vaſe, fumũ omnem (à quo tanquã ve nenoſo tibi cauebis) euaporari & exhala re diligẽter curabis, agitãdo interim cũ baculo & q̃d inferius eſt ſurſum ſemper mouẽdo: curãdo pariter ne ebulliẽdo re dũdet: ſic perges donec bullire deſinat, & vapor fumuſq́; omnis cõſumptus videatur quã maximè. Tum prunas vitriolo deſup in ipſo vaſe impones ſatis multas, atque ita relinques, donec vitriolum planè in calcẽ redigatur, nec humiditatis aut vaporis quicquã in eo ſuperſit, & iam rubrũ aut flaueſcentẽ colorẽ contraxerit, nec vllus vapor aut ſpirit⁹ amplius ab eo abſcẽdere videatur. Niſi em̃ quàm aridiſsimũ fuerit vitriolum, oleum non ſatis efficax extraheretur, ſed albicante quodã phlegmate permixtum. Cùm igitur ſatis in calcem redactum fuerit, ignẽ amouebis, & vas paulatim refrigeratũ: leniter eximes ne fortè frangatur. Inde vitriolum eximes vt poteris, cultro adacto, vel aliter, quanquã non difficulter à vaſe vitreato diſcedit. Exemptum vitriolum minutatim confringes, & fruſtula impones in cucurbitam terream, quę parata ſit à figullo ex optima terra, & optimè cocta, tam valida vt tribus diebus &

noctibus cõtinuis ignem vehementẽ in fornace ſubſtinere poſsit. Nã ſi frãgeretur, oleum, & operam perderes: licet minima tantũ rima aut fiſſura ei accideret. Itaque vt facilius igni reſiſtat, loricãda eſt luto, eoq́; duplici aut triplici, hoc eſt poſt primum ſiccatum alterum inducendum lutũ, aut etiam tertium. Fornacis figura huiuſmodi fermè erit.

Hæc fornax cõſtruenda eſt quadrilatera, & in ſummo caminãda ſeu concameranda modicè. in medio ſummę fornacis faciendum eſt foramen ſeu infumibulũ ea amplitudine vt ſingulis horis vel quoties opus fuerit, carbones per id in fornacem cõmodè immittatur, cũ oblongo ba

 tillo

tillo ferreo, per quem carbones leuiter delabantur circa & infra cucurbitam, ne fortè cucurbita lædatur. In quatuor angulis etiam superius relinquēda sunt foramina, siue ventilia, vt vulgus vocat, in singulis singula: & totidem epistomia ex luto paranda. Carbonibus iam impositis & igne ardente, foramē fornacis imposita scutella ferrea, aut ipso batillo, claudendū est, foramina angulorū relinquēda sunt aperta, vt aditus pateat aëri. Cucurbita in medio fornacis collocari debet super ferro, quod parietib⁹ fornacis vtrinque insertū sit. in huius ferri medio cōcauo imponetur cucurbita. Os verò cucurbitæ extra fornacē modicè prominere debet, per foramē ꝙ statim luto oppleri & claudi debet, vt null⁹ illac aëri aditus relinquatur. Deinde cū recipiētis vasis (ꝙ vitreū & bene magnū reqritur, fortè ne distentum spiritibus rumpatur, vel vt longius à fornace absit) ore, cucurbitæ os committi debet, vt alterum alteri inseratur. hanc commissuram luto optimo cum albumine oui & linteis circundabis diligentissime, ne spiritus vsquam exhalent. Hoc lutum siccari permittendum est, antequam rem aggrediaris. Pręterea, debent adhuc duo fora-

foramina in duobus fornacis lateribus oppositis fieri, (non in illo per quod cucurbita prominet, nec illi opposito latere sed reliquis duobus.) Hæc etiam suis epistomijs claudenda sunt, vt calor intus contineatur. Horum foraminum vsus est, vt carbones per summam fornacem demissi, ferramento per hæc foramina immisso ritè digerantur ac disponantur infra, supra, & circa cucurbitam, vt illa omnino in medio ignis sit. Per eadem foramina curabitur ne craticulæ pauimētum carbonibus aut cinere nimium obstruatur, & excludatur aditur aëris, mouendo cum ferramento. Quo facto, mox iterum epistomijs suis claudenda sunt foramina. Ab ima etiam parte fornacis hostiolum relinquendum est, medio criter amplum, vt aër inferne adeat ne suffocetur ignis. Paulò supra hoc hostiolum bacilli ferrei transuersi ordine ponendi sunt, quibus induci oportet ex luto pauimentum, pollicis crassitudine, plurimis & frequentibus foraminibus peruium, vt accessus aëri. foraminum ea capacitas erit, quæ pollicis in ambitu. Diligentissimè verò curādum vt ignis satis magnus per tres dies

noctesque, vt dictum est, cõtinuetur, nec vlla intermissio fiat, nã sic quoq; oleũ & opera perderentur. Sic reb⁹ omnibus instructis & fornace & cucurbita siccatis, incipies destillationẽ, validum cum carbonibus ignem continuãdo, vt dictum est. Tandẽ in fine tridui exacti, recipiens vas incipit clarum & album fieri igne adhuc in vigore suo ardente: atque hoc signum est perfectionis. Itaque ignem extingui patieris, & fornace refrigerata, deme vas recipiẽs, & in manibus huc illuc volutãdo inclinandoq́; omnes in eo guttas concretas collige, & oleũ siue liquorẽ sic collectũ effunde in vasculum ex optimo vitro Veneto confectũ: periculũ enim foret, ne vulgare vitrũ ab eo exederetur, cõsumit enim & corrodit instar aquæ forti. Hunc liquorem Empiricus ille, celandi nimirum causa, oleum philosophorum, lapidẽ philosophorum & leprã nominabat, dissolui in eo argẽtum dicebat si purum & tenue vel in laminã redactum inijceretur, & similiter numos argenteos. ego tamen post mortem eius integra in eo argenti frustra reperi. Cucurbitam terream aliquando ei disilijsse audio, quare curandum est, vt habeat ex terra optima, accersenda forte Ha

tè Haganoa, aut Colonia agrippina, aut Aquiſgrano. illic enim optima & validiſſima omnium teſtacea vaſa fieri aiũt. Aſſerebat prætereà hũc liquorem in vaſe, quo continetur, creſcere. Cõficiendi modum ab aurifabro quodam primum acceperat.

De chalcãthi, id eſt vitrioli, & ſpecierum eius aduſtione ſiue toſtione, eadem ferè Bulcaſis ſcribit libro tertio de medicaminũ præparatione, quæ nos ſupra in præparatione eius ad oleum vitrioli parandum. Sed in quem vſum ita terreatur Bulcaſis non meminit. Pręparatur autẽ ſiue torretur eodem modo zimar quoq; apud eundem. Ipſe quidem inter diuerſos olei de vitriolo modos illum præfero, quem iam proximè deſcripſi. Eſt enĩ eo modo deſtillatus liquor acerrimus omnium, & ſimul acidiſsimus, vt acetum metallicum dici poſsit, quãtum mihi videtur, quã obrẽ à quibuſdam ſummopere commendatur ad extinguendã ſitim per æſtatem, vncia eius gutta in hauſtũ vini admixta, ſicut in Germanico quodam libro manu ſcripto reperi, vbi & hoc additur: Vitriolum in cucurbita tranſuerſa luto munita deſtillatur per flammas ignis, fluit autẽ vix tertio die,

& primum aqua.

Alius modus ex eodem libro. Vitriolum perfunde aqua forti, quæ pinguedinem eius extrahet, à qua ſi aquam fortem deſtillando ſepares, oleum remanebit. Sed forſan hic modus non ſatis tu tus eſt, vt intra corpus ſummatur liquor olei ita paratus: extra corpus verò & ad oris mala rectè adhibebitur.

Olei aut quintæ eſſentiæ vitrioli men tionem alicubi apud Lullum in opere de quinta eſſentia legiſſe memini. Qua ratione verò parari debeat in nullo hactenus publicato libro: adeò omnes hãc rem veluti ſecretiſsimam celarunt. Nã deſcriptio quam ex Nicolai Maſſe libro de morho Neapolitano, ſubijciam, intra corpus ſumi non poteſt.

Exuſto chalcantho, id eſt vitriolo, aut miſy, id eſt vitreolo Romano, vi ignis per vitrea vaſa oleũ detrahitur acutiſsi mum & calidiſsimum, quo ſi quis iam ſaucietas verrucas tãgat, abſcedent illæ. Idem guſtarum ferit linguã haud ſecus quàm candẽs ferrũ. Eſt tamen illius vſus ad ſiccada vlcera interiora deplorata, vbi nõ multum ſordida fuerint, vt in qui buſdam contingit phthoë laborãtibus abſque dolore. facit ad præſcindendos

can

cancros & corrupta mẽbra, ligno oliuæ illito ex eo, Cardanus. Eiusdem coniecturam supra scripsimus, quòd oleum ex mysi vel arsenico foris inũctum à venenis liberare videatur. ¶ Spiritus siue quinta essentia vitrioli laudatur à quibusdam empiricis aduersus comitialem morbum & apoplexiam.

Atramentum sutorium soluit aluum, cùm ipsum in melle & aqua mulsa drachmæ pondere potum, tum in vino, maximè oleum inde confectum, Ge. Agricola lib. tertio de natura fossilium.

Vitrioli oleum non solum homines, sed & arbores interficit: ideo in secessu parandum, vbi nullus habitet. Albucasis & alij modum conficiendi ostendunt. Brassauolus. (Ego non ipsum oleum, sed fumum vitrioli dũ igne torretur & præparatur ad destillationem, adeò noxium esse dixerim.) Et rursus, Ex chalcãtho .i. vitriolo oleũ fit adeo vrẽs vt pro igne potẽtiali vtamur. est eñ caustice naturę, & cũ pauco dolore incidit mẽbra, si ex oleo cultro inũcto tãgãtur. Dũ oleũ paratur, fumum cauere oportet, qm̃ non solũ hominem interficit, sed & vicinas arbores exiccari cogit. Cuius experimentum nouit Franciscus de Monte, fractorum

osſium & diſlocatorum reparator egregius: cui omnes arbores viridarij, per vitrioli fumum periêre dum eius oleum pararet.

Oleum de vitriolo mirabile eſt, ſine dolore cauterizando, & fit hoc modo. Vitrioli Romani ſiue Cyprini vnciæ triginta, ſalis nitri, aluminis rochæ vtriuſque vnciæ quatuor. Omnia trita calcinentur igne ſecundum artem. Poſtea pone hoc calcinatum in bociaſ curua lutata ad ignem fornacis alchymiſtarum, & per ignem auctum habebis in recipiente oleum: quod eſt cauterium mirabile, & ſine pari in quacunque operatione, & maximè in ſcrophili & verrucis magnis eleuandis. Sed recipiens ſit magnum, ſi vis facere prædictum oleum, Nicolaus Maſſa in lib. de morbo Neapolitano, & Thomas Philologus, qui vitrioli drac. xx. accipit. aluminis verò & ſalis ana xxiiij.

Aqua ex metallis diuerſis, (ex libro quodam Germanico) ad lepram, maculas, & oculorum caliginem. Limaturæ argenti, cupri, chalybis, auri, ana: quantum habere poteris, die primo pones in vrina calida pueri aut puellæ virginis: poſtridie verò in medullam panis

calidi

calidi, tertio in albumen oui, quarto in lac mulieris puellam lactantis, quinto in vinum rubrum. Deinde hæc omnia impone in destillatorium & paruo igne destilla, & serua. Incõparabilis enim eius facultas est. Prodest aduersus lepram & oẽs in facie maculas, & nitorẽ iuuenilẽ faciei conciliat. facit & visus claritatẽ. Hæc aliter leges in Additionibus in Breuiarium Arnoldi de Villa noua 1.18.

De aqua forti & similibus.

AQuæ forti similem quandam, ex vitriolo, sale nitri & alumine destillatã paulo ante descripsimus, aduersus magnas verrucas, &c. Sed & communis aqua fortis, & simplex oleum de vitriolo gutta immissa in verrucam prius resectam, tollunt eam. cuius rei in me ipse experientiam feci in verruca sessili in extremo digito, cui nouacula resectæ guttam aquæ fortis immisi: inde tamẽ non statim, seu post aliquot septimanas Verruca discessit.

¶ Aqua fortis vel separãdi metalla, sic fit. Halinitri pars vna, liquidi aluminis (quod rochæ vocãt) partes tres. arenę media

dia, ſiccata diligenter & purgata igne de ſtillātur vitreis vaſis. Colligitur autem ſeorſim quod prius effluit, cum crocea demum videtur vaſis facies, auctis ignibus alia ſuccedit, quæ priore excipitur plerunque: & tamen ſi aqua fontis excipias, adhuc adeo acris eſt, vt nihilomin⁹ argentum diſſoluat, & ipſum ab auro ſe paret. Separatur autem ſic. Aquæ extractæ partem modicam accipe: cui argenti puriſsimi pondus oboli, id eſt duodecim granorum impone, ac impoſitam cineribus tam diu permitte donec diſſoluatur argentum. Hæc purgamenta calci tenui ſimilia in imum vaſis demittet, quibus ſublatis quod reliquum eſt aquæ purioris, toti aquæ à qua iam detraxeras, addes, quæ ſimili exemplo & ipſa purgamenta illis ſimilia in imum demittet, quibus ſublatis aquam totam puriſsimam, ac magis habebis ad argentum, ac cætera metalla præter aurum (aurum quoque aqua forti à chymiſtis diſſolui puto, ſed alterius generis) diſſoluendum efficacem. Cum verò facilè euaneſcat, vaſe vitreo diligenter occluſa tenetur. Vires autem æſtimanti quantas habeat aquæ excepta, vt dixi, aqua putei, etiam ſine igne horis vigin

vigintiquatuor, argentum in aquam redigat, modico autem cinerum calore in duabus aut tribus horis, non est qui miram vim vaporibus illis extremis, ac aquæ in quam vertuntur, imò incredibilem non tribuat. Eiusdem generis est aqua quæ fit salibus, ammoniaco nitroque: tum chalcantho & alumine liquido æquis partibus, addita illis demũ æruginis parte quarta. hæc eadem arte. facta, nec ipsis parcit lapidibus. Si tamen aliquid ostracitæ lapidis, smiridis vocati, quo gemmas expoliunt, addideris, copiosiorem aquam & meliorem habebis, quia nõ vritur. His igitur experimento acceptis, videamus cur aqua hæc adeò potens euadat, nanque manifestum edocet experimentum, siccioren partem vt ignis attenuatam, vim igneam ac rodentem accipere. Sed cur non ardet aqua separationis, vt ardens? Quia ardens calidior est ac tenuior, & minus sicca, ideo ardere potest, non tamen erodere. Illa verò erodere potest, non ardere, parumque calefacere. Simili igitur ratione quod è chalcãtho oleum vi ignis excipitur: cùm siccissimam partem in humorem vertat, acutissimum est, atque linguam vt ignis ferit, Carda

danus. Non eſt autem quòd aliquis putet hunc liquorem ad aurifabros ſolum & chymiſtas pertinere. Nam ad remedia humani corporis quoque prodeſt. Verrucis prius ſectis inſtillatur, vt ſupra dixi. Sunt qui exiguum ligellum extremitate in ipſum intincta, dentis cauitati immittant, quem ſenſu doloris priuare & mortificare voluerint. Audiui & oculorum ſuffuſionem in quibuſdam huius liquoris vi curatam. Per eundem argentum viuum figitur & præcipitatur, vt iam dixemus: & oleum ex chalcantho extrahitur, vt diximus. R. Aquæ fortis ſemunciam. Roſaceæ ſeſcunciam miſce. Hoc liquore madido goſſypio alligato ſummitati radijs bis die contingantur vlcera gutturis, palati, gingiuarum & labiorum. Thom. Philologus.

¶ Diuerſos quoſdam aquæ fortis modos leges inferius, vbi de mercurio ſublimato ſcribemus.

¶ Aqua ardens, vt candela etiam in aqua ardeat. In amphora ſuperius lata & inferius ſtricta pones ſextarium vini vetuſtiſsimi, cui addes vncias duas vtriuſque ſulphuris, hoc eſt viui & mortui, tantundem aluminis, & ſalis craſsi tantundem

tundem. Decoquantur ſimul donec pars tertia conſumatur. Hoc liquore illita cã dela vel cereus ardebit in aqua, non minus quàm in aëre. Quòd ſi eo pilũ vel pã nũ aſpergas, appoſita flãma ardebit manifeſtè ſine detrimẽto. Ex li. manu ſcripto. Veriſimile eſt aũt deſtillatũ, vi ignis ex hac materia liquorem ad eundem effectum longè efficatiorem futurum.

Aqua ad dealbandos dentes, qua vtebatur Iſabella de Arragonia, duciſſa Mediolani. Salis purgati & contuſi libra aluminis glacialis vncia, deſtillentur in alembico. Huius aquæ vnciam miſce cum vncia plantaginis: & intincta lana xylina dentes perfrica, eruntq; nitiſdiſsimi, Furnerius.

Alia ſimilis, ex eodem. Salis ammoniaci, ſalis gemmæ, vtriuſque vnciæ tres. Aluminis ſaccharini ſeſcuncia. Salis communis vncia. Trita deſtillentur in alembico vitreo, Extracto inde liquore dentes cum petra fricentur. deinde abluatur os modico vino albo. Vide ſupra in fine aquarum coſmeticarum eandem deſcriptionem, ſed abſque ſale communi: cuius vſus etiam ſine deſtillatione oſtenditur.

Aqua ãgelica mirè facultatis ad lippi

tu

tudinem, cancrum, & vstionem ignis.

Vnciæ tres calcis viuæ, & selibra aquæ pluuialis, simul in vitreo aut stanneo aliquo vase per tres dies quiescant. Tum miscendo agita, & iterum per viginti & tres horas aut amplius residere permitte, in vase bene operto. Postea per linteũ leniter cola, donec clarescat. Deinde amiscebis drachmas decem salis ammoniaci quàm poteris reperire albissimi, & minutissimè triti, & longa agitatione cum aqua prædicta liquati.

Deinde cum residerit, super stantem aquam claram colabis aliquoties, aut per filtrum destillabis. Hæc aqua curat pãnum vel maculam (la toile Gallice, id est telam) oculorum, tribus guttis ter quotidie instillatis, continuando donec sanetur oculus. lacrymas quoque oculorum & rubedinem ac lippitudinem tollit: item cancrum, & adustionem si rectè applicetur. Omnes panni tum serici tum lanei maculas aufert, si ea modicè tepida eluantur. Furnerius.

Vrina humana destillata ad resoluendum aurum chymistæ vtuntur: typographi ad atramentum librarium.

Aquas diuersas, vehementer siccantes, acres, erodentes, ad pustulas morbi

Catholi-

Catholici abſque vnctione ſanandas, lege apud Nic. Maſſam libro 6. capit. 2. de morbo Catholico.

Aqua ardẽs quædam cum auripigmẽto, &c. deſtillata: deſcribitur à Rogerio chirurgo.

De liquoribus gemmarum.

CArdanus libro ſecundo de ſubtilitate, inquirens aquam quæ per cathetêrem immiſſa calculos veſicæ frangere poſsit, ſuſpicatur ex tecolitho, aut lapidibus cancrorum talem excipi poſſe, &c. vt ſupra recitauimus, in tractatione de viribus liquorum deſtillatorum in genere. Ego vt coniecturam coniecturæ addam, ſiue hos ſiue alios lapides aut vitrũ, cum ſucco parietariæ deſtillarem.

Spiritum ſiue quintam eſſentiam berylli, chymiſtæ quidam magnificant aduerſus renum aut veſicæ calculum.

De ſolidis quibuſdam ut argento uiuo præcipitato, & eodem & arſenico ſublimatis.

ADijciemus hîc ſolida quædam medicamenta, quæ & ipſa in vitreis vaſis ad ignẽ ſublimantur aut excoquuntur,& ſi ferè præter inſtitutum cum de ſecretis tantum,id eſt ſeparatis à ſubſtantia craſsiori liquoribus in hoc libro agere propoſitum ſit. Quoniã tamen & pauca ſunt hæc remedia,& ſublimãtur (hoc eſt,ſimilibus vt prædicti liquores inſtrumentis parantur,)& hactenus ferè ſecreta,hoc eſt à paucis nota & vſitata,& mirè efficacia,non omittenda duxi.

Argentum(viuum) præcipitatum ſic fit, vt ſcribit Cardanus libro quinto de Subtilitate. Alumen,chalcãthum, æquis partibus ſumito,quibus adde ſalis dimidio plus altero eorum,deſtilla hoc totũ cum vitreis vaſis. Huius aquæ (id eſt aquæ fortis vulgò dictæ)pondo vnum, argenti autem viui tria in vas vitreum pone, inde deſtilla: & auctis ignibus perſeuera eouſque,donec fumus & vas rubeſcant,nec aquæ quicquam ſuperſit. Demùm fracto vaſe collige argentum viuum,quod coire iam videbis inſtar lapidis hoc tenuiſsimè terito in porphyride tabula,& denuò exquoque ac deſtilla donec ſiccetur in vaſe vitreo. Rurſus fracto vaſe materiam quæ ſupereſt collige, ac de-

ac denuò tere in tabula eādem ſubtiliſſimè. Poſt ipſum in æneo vaſe repone, ſuppoſitoque igne valido, cum æneo baculo miſce ac agita per ſpatium duarum horarum, donec ſplendorē fermè ac rubedinem minus acquirat, tuncq; exceptum ſerua vitreis vaſis. Hoc inter omnia quæ citra dolorem carnes erodunt, & ſiccant putreſcentia vlcera, ſi ritè factum fuerit, eſt præſtantiſsimum: nec vlli alij vſui eſt quod ſciam, Hæc ille.

¶ Diſſoluuntur aceto forti, preſertim deſtillato, vel ſucco limonum, margaritæ, &c. præcipitatum, & ſublimatum, & cinnabrium, & in argentum viuum redeunt, Syluius.

Modus conficiendi pulueris rubri, id eſt argenti viui calcinati ſiue præcipitati. ex Mariano Chirurgo. Aquæ fortis vnciæ ſex, argenti viui vnciæ quatuor: miſceantur ſimul in cucurbita vitrea bene lutata, & impoſito capello, cuius roſtrum extremum in vas recipiens inſinuetur, igne moderato (paulatim augēdo) deſtillentur. Cæterum aqua fortis, quæ aurum ab argento ſeparat, ſic fit. Salis nitri, aluminis rochæ, vitrioli Romani. ſingulorum libræ duæ. miſceātur in mortario, molendo cum piſtillo tādiu

donec bene miſceantur. Deinde puluis craſsiuſculus in cucurbita illutata ponatur, & orificijs omnibus obſtructis deſtilletur. Signum autem bonitatis eius eſt, ſi humus in quam parũ eius ceciderit, ſtatim ebulliat. Huius pulueris rubri virtus eſt mirabilis. Recipe lixiuij è tõſtrina vncias tres. præcipitati ſeſcunciam, mellis roſati vncias duas. miſce diligenter. Hoc remedio proculdubio deſiccabis & abſterges vlcus ſordidum & putridum (vnde carnis generatio ſequetur) vbi alia abſterſiua, vt de ſucco apij, de ſucco ſynogloſsi, fruſtra, expertus fueris.

Nicolaus Maſſa in lib. de morbo Catholico, Mercuriũ præcipitatũ puluerẽ angelicum vocat, propter mirabilem & quaſi diuinam eius in morbo Catholico operationẽ, quã ipſe nõ rarò exptus ſit. hæc medicina (inquit) exciccat, cum mitti quadam & ſine dolore corroſione carnis mollis & ſuperfluæ, remouendo ſimul malam qualitatem occultam vlcerum, & maximè morbi Neapolitani. digerit quamcunque ſaniem & purgat, & corroſionem & gangrenas prohibet. diſſoluit ſaniem craſſam, duram & crudã, poſt apertionem gummarum. Et huic remedio nullum in hoc morbo comparari

poteſt.

poteſt. Nã ſi eo vti pergas, vſque ad perfectum cutis generationem ducit, vt ego ſępe expertus ſum. & eſt nobilis in virgę vlceribus malignis. Fit autem hoc modo. Argenti viui libra in cucurbita parua vitrea ponitur, & affunditur tantundem aquæ fortis. Deinde cucurbitam in olla pones, & cineres in ſpatio inter cucurbitam & parietem ollæ, vt conſeruetur olla, ne ex immediato cõtactu ignis rumpatur. Tum ignis ſubijciatur, lentus primum, & paulatim augeautur modo quodam medio, & ſic dum forti igne dimittatur donec tota aqua cõſumpta ſit, quod cognoſcitur cum nihil amplius à cucurbita euaporat. Sic habebis Mercurium calcinatum rubrum.

Hunc tere, & ſi cum eo aliqua portio argenti viui remanſerit, pone dictũ puluerem in vaſe ęreo puro ad ignem: & ſic miſcendo relinque donec tota argẽti viui pars ſit cõſumpta. Hoc puluere vtêris ad omnia dicta, & maximè ad vlcera virgæ & aliorum locorum, vbi putredo & ſanies mala prohibet cõſolidationem. & in fiſtulis diſſolue ipſum cum vino, & in ijce per æneam fiſtulam, quoniã mirabiliter operatur. ¶ Porrò aqua ſeparationis auri ab argento ſic fit.

Vitrioli Romani libr.duæ.aluminis rochæ vnciæ ſedecim,ſalis nitri libra:ponantur in cucurbita curua(retorto)lutata,vel in recta cũ capello ſuo & recipiente.Deſtilla vt alchymiſtæ.

Hæc aqua mirabilis eſt ad remouendas verrucas in quacunque parte,& maximè in ano & vulua : cauterizat etiam vlcera maligna exedentia vbicunque, etiam in gutture : & prohibet vlcera ne ſerpant vbi ſunt,vt puta virgę & vuluæ. Quòd ſi nimis ſit vehemens , cum aqua roſacea diluetur. Et ego ſæpe ſanaui vlcera mala gutturis tangendo bis in die cum aqua dicta , dimidio aquæ roſatæ admixto:& eſt de ſecretis noſtris, vide plura apud eundem libri ſexti ca.2.

Cæterum puluerem iſtum angelicũ habui à ſene quodã alchymiſta,& componebam eum antequam Ioan.de Vigo quicquam de eo prodidiſſet , Hucuſque Maſſa:& partim Tho. Philologus ab eo mutuatus. ¶ De apparatu & vtilitate pulueris huius rubri , lege Ioannem de Vigo libro 5. Additionum.vbi iubet vt vas recipiens triplò maius ſit quàm cucurbita,folio 38.b. Et quod albũ repertum cum iſto puluere,ſit argentum ſublimatum à rubro : ſicut eſt quicquid

crocre

croceum eſt. Idem in Copioſa eius, folio 163.a.

¶ Puluis è Mercurio (inquit Matthęolus Senenſis in libro de curandi morbi Italici ratione conflatur hoc pacto. R. aquæ qua aurum ab argẽto diuiditur lib. quatuor. argẽti viui ſeſquilibrã. Hæc vaſe vitreo, ore anguſto, collo obtorto, vndique argilla pręmunito, quod ab altero recipiatur, imponãtur: cõpages inde vaſorum luto figulino ſedulo obturetur. ad hæc ſubdatur ignis ex carbonibus cõflatus vt ſemper ingraueſcat, eouſq; quò tota defluxerit aqua. Poſt hæc phialam frangas, in cuius fundo reſidentem placentulã rubram, leniter extrahens quod album inhæſerit proijcias: rubrum verò in puluerem redigas. Verũenim vero, quoniã ex puluere iſto plurimæ poſſent contingere noxæ ſumentib. ipſum, niſi prius rite præpararet, cõmodum viſum eſt præparandi eius modũ hic ſubijcere, R. vncias duas p̃dicti pulueris, & maceret per noctẽ in aqua plãtaginis & aceto ſæ, vtriuſq; vncijs duab. inde ſummo mane aquas exhauriẽs, & nouas ſuperinfundẽs, ad ignem in vaſe æneo ſiue teſtaceo colloces, feruẽtes ferrea vel lignea ſpatula nõ ceſſes agitare, quouſq; in puluerem

non difficulter omnia redigãtur,ex quo poteris cum libuerit in morbum Catholicũ tam pituitoſum,quàm melancholicum,catapotium tale componere. R. electuarij Cõciliatoris(cõſtat hoc ex varijs remedijs cordialibus vt vocant, & aromatibus,gemmis, margaritis,auro, argento,camphora,ambra,moſcho:& deſcribitur ab eo Differentia 169.) ſcrupulum ſemis,margaritarum,hyacinthorũ, ſingulorum grana quinq;.pulueris præcipitati grana quinque,pulueris diamuſci,diamargariton,vtriuſque ſcrupulum ſemis.Fiant catapotia quinque,(deaurẽtur.Thom.Philologus,qui & terræ ſigillatæ & boli Armeniæ ana grana iij.addit) quæ hora ante diluculum ſumãtur. inde lecto ſe cõtineat ęger horas quinq;. Breui,mihi crede, Morbi catholici dolores hoc catapotio elidentur. Pituita etiã & atra bilis vomitu,nec nõ alui deiectione euaneſcẽt. Ad hæc ſunt plurima morborum genera quæ curauimus tali puluere. nam nõ ſolum ſaniem carnemq́ue putridam dolet aſperſus, verũetiam non difficulter vlcera ad cicatricem deducit. peſtilentiam etiã pauxillo theriacæ addito,ſuccoq́ue tunecis herbæ,quam cardum benedictum vocãt, ſiue electuario

de gem

de gemmis, ante eius confirmationem, mirum in modum fugat. Multos etiam lymphaticos, melancholicósue (quos à cacodæmonibus incursari vulgò credebãt) eodẽ curauimus. Quid pluribus immoror? Quartana confectos, saccharo buglossato siue theriacha, Mithridatóue additis, facta digestione aliqua, hora ante accessionem, quinque vel septem granorum pondere, pro ætate & vi corporis affecti, hoc puluere liberauimus.

Quinetiam valet coli & iliorum doloribus adhibitus. nam quosdam stercus per os eijcientes sanauimus, Pauli Aeginetæ monimentis innixi, qui ait medicos quosdam argentum viuum extinctũ dedisse in oleo. Fascino idẽ aduersatur: pluribus ad hæc virtutibus est insignis, quas cum plus otij nactus fuero, sigillatim tibi (ad collocutorem suum inquit) connumerabo: fortasse tunc iucundissimum fuerit etiam explicare, quonam pacto puluerem cum auro viuoque argento, siue aqua superius explantata possis conficere, Hæc ille. Ego non ita pridem audiui medicũ aut chymistam quẽdam apud Athesinos Mercurium præcipitatũ cum auro præparare, auriq; pretio vendere, cui ea facultas sit vt absque

morſu erodat. Vide ea quæ circa finem eorum quæ hîc proximè ſubijciuntur, referemus.

¶ Quomodo fiat præcipitatum, quod eſt remedium contra omnes morbos ex humorum putredine naſcentes, ex libro quodam manu ſcripto.

Ex partib. æqualibus vitrioli Rom. & ſalis nitri, fac aquam cum capello & recipiente, in quo pones ſextam ponderis de Mercurio crudo. hoc eſt, ſi vitrioli & ſalis nitri tres libræ fuerint, pone ſex vncias Mercurij. Poſtea permitte vt aqua cum ſuis ſpiritibus deſcẽdat in recipientem. Deinde omnia quæ ſunt in recipiente euacua in cucurbitam mundam & lutatam: ſuper qua pone capellum cũ recipiente, & iterum fac deſtillare, & cum aqua erit in recipiente, iterum pone in cucurbita in qua remanſit Mercurius. Hoc repetes vſque ad Mercurij rubificationem.

Deinde rubefactum Mercurium ablues aquis cordialibus, vt borraginis & meliſſæ, & huiuſmodi. Prius tamen ablues multoties in aqua fontis vel putei deſtillata. Mercurium ſic præparatum dabis ægrotis intra corpus, hoc modo.

Si corpus fuerit robuſtiſsimum, da decem

cem grana: mediocri octo: debili, quinque. si puerile, diligenter considerabis quid facto sit opus. Sed omninò miscebis eum cum theriaca. sic dabis ei qui veneno infectus fuerit, hydrope, peste vel alia infirmitate correpto. Si homo sanus semel quotannis aut tertio quoque anno, prout opus videbitur, hoc præcipitato vtatur, cũ debita humorum digestione, id est præparatione purgatiõis, morbos plurimos præueniet. Nota quòd loco Mercurij potes vti amagalma facto ex sex partibus argẽti viui, & ex vna parte auri. & sic facies maiora mirabilia. (Hoc amalgama nimirum similiter vt Mercurius solus cum aqua forti rubificari debebit: & si Matthæolus Senẽsis, vt paulo ante recitauimus, ex tali mixtura puluerem illum Mercurialem etiam sine aqua forti fieri posse scribat.) Et aduerte quòd potes curare vulnera cũ primo vel secũdo p̃cipitato, quo vtêre sic. Pone de ipso circa vulnera & intro. Et hoc est magnũ secretum. Et scias quòd in quatuor destillationibus hoc perficies: quo facto pone in cucurbita munda in igne, vt spiritus (nimirum hydrargyri sublimati cũ præcipitato permixti) quantum fieri potest recedant, deinde fac vt supra.

¶ De

¶ De ſublimatione argenti viui, leges Bulcaſin libro tertio Operis quod Seruitorem nominãt. De vſu verò eius in cauterijs & ad morbũ catholicũ, Nico. Maſſam libro ſexto ca. ij. & eiuſdem libri capite quarto quomodo ad cauteria adhibeatur, tum alia, tum vt nullo vel pauco cum dolore fiat cauterium. Vtuntur eo hodie quidam ad ſcabiem malignam & impetigines, &c. tũ in hominibus tũ in equis. Argentum viuum (inquit Cardanus) ſublimatur hoc modo. Argẽtum viuum & ſutorium atramentum in mortarium pari pondere conijce, & aceto albo acerrimo eo vſque miſce, donec argẽtum viuũ videri deſierit: inde vitreo vaſe luto oblito excoque donec concreſcat. Si quid ſubterfugerit ne coëat, iterum in mortario addito aceto terito, & denuò excoquito. Argento viuo ſic excocto ad fucum vtuntur. dealbat enim & ſplendorem addit mulierum vultib. Sed dentes elidit, & fœtorẽ gignit oris. Cæterum ad argenti vſum & aurifabrorum artem in non paucis conducit. De ſublimatione Mercurij, marchaſitæ, magneſiæ & tutiæ, vide Gebrum Summæ perfectionis primum quartum & quadrageſimum quintũ, & deinceps. Item de ſulfuris

furis & arſenici ſublimatiõe caput quadrageſimũ tertiũ. Sublimatum, præcipitatum & cinabrium, aceto forti, præſertim deſtillato, diſſoluuntur, & in argentum viuum redeunt, Syluius.

Arſenici ſublimati Auicenna meminit. Arſenicum ſiue auripigmẽtum, (inquit Albertus Magnus in libro de metallis) eſt de genere lapidum, citrinum & rubeum, quem lapidem vnũ de ſpiritibus vocãt chymici. natura ei ſulfuris in cale faciendo & deſiccãdo. Igne calcinatum nigreſcit, & ſtatim ſublimatione efficitur albiſsimũ. Ter quatérue ſublimatũ tantam adurendi vim acquirit, vt æs perforet, & exurat vehementer omnia metalla præter aurum. Aeri appoſitum tranſmittat ipſum in album colorem. quam obrem vtuntur eo falſarij, vt ęs ſimile argento reddant: in qua re plurimum poteſt.

Medicamenta quæ ad cancrum exulceratum adhibentur, valẽtis admodum facultatis eſſe debent. Inter cætera autẽ præſtantiſsimum ac tutiſsimum auxilium in hoc affectu Guidonis à Cauliaco prædicatur, arſenicum ſublimatum, cuius egregias dotes ſupra iam crebrò cõmemorauimus, & in ſequentibus adhuc

cele

celebrabimus. Hoc (inquit Theodoricus) cancrum, lupum, esthiomenũ (hoc est sphacelum, seu syderationem) noli me tãgere, fistulam, & omnes tales pessimos morbos, prima die occidit & extirpat. Cæterum magna locorum circunstantium, interim dum admouetur, cura semper habẽda est, ne scilicet ea ipsa inflammatione, atque humorum cõfluxu, occupentur. Quod incommodum facilè deuitabis, si partes illas vicinas & carcinoma cingẽtes, bolo Armenia, & id genus alijs illeueris. Sed & modo legitimo seu iusta quantitate (quam coniectura tantũ artificiali rationalis definit medicus) adhibendum est arsenicum ipsum sublimatum, &c. Io. Tagautius institut. chirurg. 3.19. Zinzifar, id est Cinnabriũ quomodo fiat per sublimationem, vide apud Bulcasin & Cardanum libro 5. de Subtilitate.

Auripigmenti calcinatio, vt colorem rubrum trahat apud Io. de Vigo in Antidotaria, folio 163.

Tartarum, id est fęx arida vini, quomodo acuatur, vt miras ad remedia quędam facultates habeat, (per destillationem aquæ ardentis,) docet Lullus lib. 2. de quinta essentia.

Lapidem

Lapidem cyaneum, id eſt lazuli, empiricus quidam mihi retulit ita ſe preparare, vt & efficacius & tutius atram bilẽ educeret à melancholicis hominibus & inſanis. Et primò, ſi rectè memini, dicebat oportere illũ calcinari. deinde ſublimari: aut prius aquam vitę optimam ſuper eo in cucurbita poſito deſtillari, deinde ſublimari, & aqua vitę ſexies deſtillata rigari, ſiccariq́ue.

Sal vt purior vel cibis vel remedijs addatur: aqua permiſtus deſtillatur per filtrum, & rurſus ad aquę conſumptionem decoquitur, Idem purgatus in crucibulo aurifabrorũ magno igne liquatur et funditur. Sic liquatus miſcetur cum ſale alcali, (aut eius loco felle vitri albo [nam & nigrum habetur] quod aliqui ſagimẽ vitri vocant, alij zoza, vt audio,) & ſale gemmæ. His tritis vtuntur pro chryſocolla, aut etiam chryſocollæ partem admiſcent. Sed mixtura hæc nimium acrimoniæ habet, & aliquid auri conſumit. quare ad rudiora tantum opera eam adhibẽt: ad ſubtiliora verò borace ſolo vtũtur. Sunt qui boracem, ſalem cõmunẽ fuſum, & ſalẽ alcali miſcẽt, partibus æqualibus, & in ſecretis habent pro borace. Sed hæc extra rem medicam ſunt.

Fuligo.

Fuligo ex pice & butyro quomodo colligatur, leges apud Dioſcoridem & Bulcaſin.

De alijs quibuſdam non alchymicis, hoc eſt non deſtillatis aut ſublimatis remedijs, ſed per alios diuerſos modos ingenioſe præparatis.

QVæ hactenus deſcripta nobis ſunt remedia, omnia liquorũ nomine comprehendũtur, quod nihil terrenum ſibi admixtum habeãt, ſed vel aqueę, vel aëreæ, vel igneæ ſunt naturæ, ſiue aquæ, ſiue olea, ſiue tertiũ quoddam genus liquorum. Omnia vaſis quibuſdam alchy micis, & vi caloris parantur. Sed quoniã ſcopus illorum (nempe vt quod in vnoquoque remedio optimum & præcipuũ eſt, id à terrena, craſsiore & impuriore materia abſtractum, purum liquidumq; habeatur,) latius patêre, & ad alias quoque nonnullas medicamentorum præparationes, apparatus, aut compoſitiones extendi videtur: viſum eſt Corollarij inſtar, hîc quædam adiungere, quæ non

non omninò trita nec paſsim obuia forent. Nemo autem plenam aut exactam & in genere componẽdi rationem à nobis hîc expectare debet: quum pauca tãtum, & quæ obiter occurrerint, atque hæc omnia tanquam parerga ſimus tradituri. Si qui verò plura & plenius de diuerſis parandi pręparandiq́ue remedia generibus & modis deſiderat, is Iacobi Syluij & aliorum hac de re libros adeat. Olea odorata & pretioſa pleraque in vaſe duplici coqui video.

De oleis diuerſis.

OLeum odorem ac vires plantæ referens, in his quæ oleum abundè continent facilè exprimitur: aut fructibus eorum in aqua incoctis colligitur. At in quibus oleum non habundat, tribus modis odorẽ ac vires oleo exprimere ſolemus. Vulgatiore illo atque antiquiore Dioſcoridis, in purũ oleum flores quatriduo infundebãtur, exponebãturq́ue in Sole, inde expreſſo oleo diligẽtiſsimè, tãtundem florum recentium addebatur, ac rurſus ſub torrente Sole exponebatur, totieſq́ue id facere licebat, donec odorem oleum combiberet, ad-

debantur & ſpiſſamenta pro vnguentis, vt ex melle tum alijs odoratis. Secundus modus expreſsione conſtat, in quibuſdam abſque artis auxilio, vt in myro balano, & in alijs quæ ſicca ſunt & ſponte odorata, vt myriſtica nuce læui in vino macerata & torculari expreſſa. Sic ex aromatibus oleum licet ſubſtrahere. At quæ odorata ſunt, ſed olei carent ſubſtantia, vt flores, hoc exemplo reddunt. Flores ſuper amygdalas conſpergito ac ſub ipſis, alternaq́ue diſpone florũ & amygdalarum folia, compreſſaq́ue tandiu tene donec florum odor euaneſcat. quibus abiectis, pro eis alios flores ſuppone eadem ratione. & hoc toties repete (nam non vna eſt ratio in omnibus) donec amygdalæ maximum contraxerint odorem, inde illas torculari ſubijcito. Oportet autẽ prius cortice nudare eas, & paululum torrere. Hoc modo plus cõtrahit virium oleũ, & minus corruptioni obnoxium fit, quòd ſucci (aquei) nihil in eo relinquatur.

Tertius modus deſtillatione fit, (de quo ſupra dictum,) Cardanus.

Oleis pleriſque ad ignem coquendis, vini nõnihil additur quo minus aduſtionem oleant, & ad eius conſumptionem

co

coquuntur. Sed flores & quæ tenuis substantiæ sunt, præstat non coqui in oleo, aut saltem non bullire in eo, &c. Plus autem vini addendum est, si multæ sint species quæ oleo miscentur & diutius coquendæ: ita vt aliquando sub duplum sit vinum ad oleum. Quædã in vino prius macerantur: deinde succus expressus additur oleo, & simul incoquitur, vel per se, vel cum parte terebintinæ: vt in oleo de hyperico fit.

Iasminum fit ex vncijs duabus florũ iasmino dies quinque insolatis in libra olei, quod deinde lento igne coquitur.

¶ Oleum ex amygdalis dulcibus, caryophyllis integris additis per octo dies insoletur, mire odoratum fiet. Cæterum exprimendi de amygdalis olei diuersos modos apud Mesuen leges, & in scholijs Syluij in eundem, qui ad alios etiam plerosque fructus & semina à quibus oleum exprimitur, accommodari poterunt. ¶ Oleo ex amygdalis amaris vtimur loco olei de nucleis persicorum: sed hoc quàm illud exsiccat magis, Brassauolus.

Oleum ego parare soleo ex seminibus & siliquis rubẽtibus capsici, siue car

damomi Arabici : aut ſiliquis eius ſolis, in oleũ iniectis, quod pro oleo de piperibus, aut etiam de euphorbio ſubſtitui poteſt, ſi minore copia inijciatur. pipere enim longe vehementius eſt. Apud nos (piper rubrum vocant, vulgò aliqui non rectè ſiliquaſtrum) paucæ ſiliquæ matureſcunt, propter frigus autumni præproperũ. Sed immaturæ etiam ſiliquæ in hypocauſtis aliquot diebus ſuſpenſę ſiccatæq;, ad oleum rectè addentur. Satis enim acrimoniæ habẽt. Quam in tota planta nullam eſſe vſquam, cum & radicis fibræ minimæ & ſine ſapore ſint & folia cauliſq; incipida: in ſiliquis verò tã excellentẽ, res digna admiratione eſt. Sũt qui propter vehementẽ eius calorẽ venenis ferè adnumerẽt: vt Cardanus: quod ego non laudo. Neque ignẽ aliqui venenatum dixerit, quãtuncunque vrat: cùm nullam præterea qualitatem venenoſam habeat. Capſici quidem huius tum ſeminibus tum ſiliquis etiam ipſe ſine noxa vſus ſum in iuſculis ſed perexigua quantitate.

E ceraſorum nucleis oleũ faciem abſtergit, maculas & lentigines aufert: vtile etiam arthritidi, & calculo renum & veſicę. Fit autẽ vt ex amygdalis dulcib⁹,

Furnerius.

Oleum de fœno ſic fit. Accẽdatur fœnum, & extinguatur: & pòſt ponatur ſuper carbones: & cũ reſoluitur in fumũ ſuperpone laminã ferream: & adhęrebit quædam vnctuoſitas, que dicitur oleum de fœno. Hoc oleum per plumam illinatur impetiginis & ſerpigini, Rogerius.

Oleum de frumento inter duas laminas ferreas mediocriter ignitas, (vel vt Raſis habet, inter marmor & laminam ferream craſſam) fit, ſed multò melius, vt audio per deſtillationem, commendatur ad aſperitatem cutis & impetigines, Furnerius & alij. Sunt qui etiam ad fiſtulas, & cutis fiſſuras ſeu rimas prodeſſe prædicent, Mattheolus. Vide ſupra, inter olea deſtillata.

Oleum de baccis hederæ, ſimiliter vt è baccis lauri extractum, iuuat contra arthritidem ex frigida cauſa, vel obſtructione: & membra torpida ac paralytica reſtaurat, Rogerius.

Oleum de hyperico mirabile. Summitatum hyperici vnciæ tres infundantur triduo in vino odorifero quantum ſufficit, pòſt coque in vaſe duplici bene obſtructo, fortiter exprime. Hypericum nouum ſimiliter macera, coque, ex

prime, adde terebinthinæ vncias tres, olei antiqui vncias ſex. croci ſcrupulum. Coque ad vini conſumptionem. Hoc oleum (inquit) Syluius incerti eſt authoris. Galenus tamen vinum auſterum, in quo folia androſemi vel aſcyri (quæ ſpecies ſunt hyperici) cocta ſint, vulnera etiam grandia glutinare ſcribit. & hypericum calidum ſiccum tenuium partium iſchiadicis vtiliter bibi quibuſdam. Ex quibus & reliquorum hîc miſtorum viribus collige id oleũ roborare, digerere, & tenuare. Ex ſubſtantijs enim contrarijs componitur, Syluius in Meſuen. Eandem deſcriptionem ponit Braſſauolus in examine ſimplicium capite 519. Sunt (inquit) qui in vitreatum vas flores ſimpliciter ponant, vt per ſe vi Solis oleum educatur. alij ſub terra condunt, alij infundendo parãt, ſiue ex ſolis floribus, ſiue pluribus amixtis, (vt iam verbis Syluij docuimus.) Sic paratum in vitreato aut vitreo vaſe ſeruant. Sed hæc à Meſue & recẽtioribus clarè exponuntur. Hæc Braſſauolus. Sunt qui lũbricos addãt & per menſem vel amplius in cella vinaria relinquant, in olla luto aut paſta obſtructa. deinde paulatim in eadem circiter decem horas coquunt, per ſaccum

cum collant & exprimunt. Eſt autem optimum quod primò colatur. Color olei ferè puniceus, ſapor ſubacris. Vſus ad vulnera, punꝺturas, & quaſuis offenſiones, & natos inde tumores. Quidam & malignis crurum vlceribus adhibent.

Alia compoſitio olei de hyperico, quod vulnus quoduis, magnũ aut paruũ, intra vigintiquatuor horas curat, ex libro quodam Gallicè impreſſo ſine authore. Hyperici manipulum. Olei communis libras duas. Axungiæ colatæ purgatæ libram. Terebinthinæ Venetæ trientem. Croci drachmam.

Omnia ſubtiliter incides, & mixta in magna phiala vitrea, quã cera & aliter optimè obſtruxeris, fimo immerges ad pedes duos aut amplius: in loco quem Solis radij mane & veſperi maxime feriãt. Anno demum euoluto exime phialam, in qua reperies oleum balſamo ſimile. Eo vti oportet quàm tollerari poteſt calidiſsimum.

Oleũ fit etiã è iuniperi baccis per expreſsionẽ, vt alijs ex ſeminibꝰ Braſſauo.

Oleum è baccis lauri & iuniperi vino maceratis extenditur mola, coxarijs & frigidis articulorum vitijs ac doloribus

vtile, Iac. Hollerius.

Oleum laurinum. Baccæ lauri virides tritæ decoquantur in oleo & colentur. Aliter: Baccas lauri maturas tere cũ folijs, decoque & cola. Aliter: Baccæ tritæ infundantur in vino, & maceratę per triduum, exprimantur in torculari. Vel recentes & maturæ contritæ ponantur in ſacculo, & oleum extrahatur.

Vtile eſt contra colicam, iliacam, & iſchiadem, Rogerius.

Oleum è nuce myrepſica incude & cãdenti ferro preſſa extringitur, Iacobus Hollerius.

Olea ad mitigandos dolores ex herbis quibuſdam cõquaſſatis & oleo incoctis fiunt, vt è calẽdula, roremarino, maiorana & alijs, Iac. Hollerius.

Oleum ex nucibus myriſticis ſiue moſchatis. Diuide eas in parua fruſta, & triduo in creticovino infuſas ſiccato in vmbra per biduam, inde in ſertagine calefacito moderatè, inſpergesq́ue interim roſaceã aquã, atque ſub torculari exprimito, Cardanus.

Audio aliquos non macerare in vino, ſed ipſas per ſe nuces cõtuſas calfactasq; exprimere. Ipſe nuper hoc modo paraui optimum, à Gallo quodam edoctus.

Nucũ

Nucum moſchatarũ vncias ferè quinque per noctem in vino craſsiuſculè tritas poſui in vaſe vitreo, ita vt vinum mẽſura digiti emineret. Poſtridie hanc materiã in ſacculo linteo incluſi, extremitate ligata ne poſſent excidere. deinde filis poſsim obductis conſtrinxi, ne poſſent ſimul in vnũ aceruari. ſed in patella prius calfacienda eſt materia, non nimiũ, ſed quantum adhuc tolerare digitus poteſt, atque ita in ſacculum transfuſa mox obliganda, exprimendaque eſt torculari ligneo paruo, cũ exiguo lacu ligneo fiſtulam habente quę deorſum vergat, impoſito ſacculo, &c. Exprimitur autem ferè octaua pars ponderis nucum, ita vt vncia nucum drachmam olei reddat, ſi modo nuces ſucculẽtę ſatis fuerint. Licebit etiam denuò eandem materiam calefactam, vt prius exprimere: ſed perparum & minus bonum ſecunda vice oleum exprimetur. Præſtat igitur materiam iſtam relinquere, & in ſacculo ſiccare: qui cùm opus fuerit ventriculo aut eius ori applicetur. Hoc oleum ſtatim expreſſum ſoli diuſculũ eſt, & quaſi per grumos ſeparatum, qui omnes è vino diligenter colligendi ſunt, & vino ab eis colato per linteum in vnam maſſam

redigendi, digitis comprimendo ipſam lanam in quam expreſſa eſt materia, vt vinum omne diligentiſsimè ſeparetur. Subſtantia quidem & color ceræ ſimilis apparet.

Lentis aut piſi magnitudine ori ventriculi inunctum, mire eum corroborat. Audio quoſdam inunctione eius ad Venerem excitandam vti. declutitum calefacit mediocriter ventriculum, & anhelitum commendat. ¶ Audio præterea quoſdam nuces contuſas aliquandiu coquere, (neſcio in vino an aqua,) & quod ſupernatat pingue colligere. Memini etiam aliquando videre ferreum inſtrumentum forcipis effigie, cuius ferramenta duo extrema hemiſphærijs conſtabant cauis, ita vt compreſſa nucem moſchatam caperent, vel paulo minus, vt cõpreſsionis occaſio eſſet. Hemiſpherium alterum circiter quatuor aut quinque exiguis foraminibus pertuſum erat, vt oleum poſſet effluere, ferramentis moderatè ignitis compreſsis. Inueni & hanc deſcriptionem in libro quodam manu ſcripto. R. nucis moſchatę libras duas. Vini Maluatici vnc. tres, quibus nuces moſchatæ (craſsiuſculæ nimirum tritæ) rorẽtur. Addatur olei cõmunis electi ſelibra.

Mix

Mixta oĩa calide in torculari exprimantur. Sed noſter modus, quẽ ipſe expertus ſupra deſcripſi, præ cæteris mihi placet.

Roſaceũ oleũ parandi plures ſunt modi. Fit autem vel cũ oleo & roſis maturis vel vtriſq; immaturis, vel maturo altero, altero ĩmaturo, & ſic quatuor ſũt differẽtię. Sunt q ꝓ oleo cõmuni amygdalinũ accipiant. Raſis in Antidotario ſeparato, ponit tres modos. Primum R. olei cõmunis loti librã, cui impones quartã partẽ roſarũ viridiũ in vaſe vitreato (vitreo potius) qđ Soli expones per tres (imò quadraginta, vt Aegi. habet) dies. Deinde cola & in vitro repone. Hic modus cæteris præſtat. Secundum R. oleum & roſas vt ſupra, & vas ſuſpẽde in puteum, ita vt tangatur ab aqua, & poſt duos menſes exime, cola, ac reſerua. Tertium. Oleum & roſas vt ſupra, pone in vaſe vitreo intus melle illito, quod obſtructum dimittes in profundo terrę, vbi non tangatur ab aqua nec alia humiditate, per duos menſes. Hoc oleum odoratius fit ſuperioribus. Hæc Raſis ex Aegineta vt apparet. Iubet autem Aegineta lib. ſeptimi cap. viceſimo: ad ſextariũ olei omphacini, addi vncias tres roſarũ rubrarum detractis vnguibus per horas

ras vigintiquatuor aëri expositarum, deinde oleum diebus quadraginta sub dio insolitum reponi non in pauimento, sed assere. ¶ Mesue capite 411. quatuor modos describit. Primum vt rosæ rubeæ recentes in oleo insolentur per dies septem: deinde in vase duplici coquantur per horas tres: deinde (expressis rosarum folijs) aliæ imponantur, & insolentur & coquantur, vt supra. Quòd cum tertiò factum fuerit, adde oleo aquam infusionis rosarum (quam inquit, præscripsimus in capite de syrupis,) sicut quartam olei. (scilicet partem, vt habent Monachi. Syluius vertit, quantum est oleum, quod minus placet.) Ita per dies quadraginta insolatum, colla, & iterum diu insola. Secũdum, oleo loto admiscẽdo succum rosarum, & aquã infusionis earum, & folia contusa: tum insolando & permutando vt supra, &c. Tertium vt cum amygdalis dulcibus purgatis exactissimè tritis in pila, folia rosarum iterum terantur. inde fac offas, easque in aëre calido horis vigintiquatuor serua. Deinde iterum tere & subige in mortario quàm exactissimè: affusa pauca infusionis rosarum calente.

Eandem torculari exprime oleum, va

si

si vitreo impositum opercula,& insola.
Quartum vt cum sesamo excorticato fiat eodem modo qualiter cum amygdalis. Sed rosis immaturis aptiora sunt amygdala, maturis, sesama. Hęc Mesue: apud quem Syluius, Prima (inquit) compositio ex quatuor iam dictis, multis est in vsu: Parisiensibus autem compositio Nicolai: in ipsius Antidotario dicenda.
Et rursus, Oleum rosatum audio fieri odoratissimum, putrefactis mense vno rosis sub fimo in vase bene operculato.
Eadem ratione ex mastiche vulgari,& rosis incarnatis & moschatis,& similib⁹ fieri posse confido odoratissimum sine vllius olei amistione. ¶ Rosas, absinthium, vel aliud odoratum coque in aqua cum quarta parte olei, donec aqua tota absumatur,& oleum habebit vires illas. Sic ex tempore paraueris oleum ex quaque re. Cardanus ex Symeone.

¶ Sunt qui rosis cōtusis,& in aqua simplici decoctis, Spumam pinguem innatare dicant, quæ colari vel penna colligi possit. ¶ Alius quidam mihi retulit, folia rosarum recentia in aqua ad spissitudinē fere mellis coqui oportere, deinde cochleari cōprimi, vt oleum vel spuma in id ingrediatur. miscebitur autē simul
etiam

etiam aquæ aliquid , proinde in vitrea ampula collectus liquor Soli exponitur & oleum ſupernatans ſeparatur.

Oleum de floribus ſambuci , complanat & abſtergit cutim, neruos corroborat,& doloribus eorum ſuccurrit,Furnerius.

Oleum de ſpica podagricis vtiliſsimum , quod medicus quidam mihi nuper communicauit. Floribus ſpice nardi in vmbra torrefactis,vas vitreum imple , & ſuperfunde oleum oliuarum, ita vt digiti menſura exedat. Inſolatum triduo,ſex aut ſeptem ebullitionibus ad prunas in cacabo bullire fac,& cola fortiter exprimendo:tum alios flores ſiccatos ſuperinfunde,inſola diebus ſedecim vel amplius. Sic habebis (inquit ille) oleum anodynum auro dignum,vt frequenti experientia cognoui. Linteola in eo madefacta dolori appone,fallit rariſsimè etiam humore peccante non cõſiderato. Vide plura in Antidotario Arnoldi de Villan.

Oleum è floribus verbaſci fit, inſolatis in vaſe vitreo(vt etiam è floribus roſmarini:)ad podagricos & alios dolores præſertim calidos laudatiſsimum.

Oleum violatum fit quomodo roſatum

tum, ſed ex oleo viridi vel amygdalino vel ſeſamino, Meſue. Paulo Aeginetæ fit hoc oleum ex violis purpureis vel croceis, vel leucoio. inſolat autem exactè operculato vaſe, ne tranſpiret, tantùm dies decem. violis interea ter mutatis, additque demum violas ſiccas.

De oleo tartari.

OLeum tartari Petri Argillatæ, ad faciem tergendam & erugandam. Tartarum dolij lateribus adherens, albũ potius quàm rubrum pulueriſatũ, aceto maceretur, poſt inuoluatur panno lineo deinde ſtuppis aquahumectatis, ponatur ſub cineribus, deinde tribus diebus ſcutellæ imponatur decliui, deſtillabit humor quidam ſubrufus.

Nicolai oleum tartari lateribus doliorũ adhærẽtis. Tartarũ id ex vino generoſo tritũ, linteolo inuolutũ, aceto arboſorti bene madefac: ſub cineribus calidis coque (vre) dum nigreſcat: iterũ tere, in vaſe inclinato ſerua dies octo loco frigido donec in oleũ reſoluat. Id ſi nõ fit exprime, & ſerua. Eodem modo facit Meſues oleum ouorũ. Satius eſt calcinatũ tartarũ manicę Hippo. vt vocant, impoſitũ, &

loco frigido locatũ ſinere,donec in vas ſubiectum fluxerit oleum, Syluius. Alium quendam modũ inuenio apud Furnerium in libro Gallico de decoratione, vbi tartarum vſtum & calcinatum quantum duabus manibus capi poteſt, in linteo ſtrictè ligatũ vri & calcinari iubet in camino vitri, calcis, aut laterum: deinde in bona copia aquæ infundi cum alumine ac magnitudinem nucis, & multũ agitari: deinde cum quieuerit horis viginti quatuor, colatã hanc aquã (eo quod in linteo remanet, abiecto) in patella coques: donec nihil quàm alba quædã cruſta remaneat, &c. videtur hic locus mutilus. quam (in ſacculo ſuſpẽſam) prope terram, intra triduum videbis cõuerſam in liquorem: qui aliquoties colandus eſt: donec clarus euadat.

¶ Sunt qui tartarum calcinandum in olla noua ponant in figuli fornace, & vaſis demum omnibus coctis eximant. Sed melius & purius calcinari puto in cineribus feruidis ſeu pruna, vt poma aſſari ſolent, obruendo etiam prunis. Satis autem vſtum fuerit, quum album iam apparebit, nec amplius nigrũ. ſic vſtum in ſacculo ſuſpendunt in acutum deſinente, ſuprema parte à baculi

fiſſura

fiſſura, à quo pendet intercepta & compreſſa, ſuppoſita phiala vitrea cum infundibulo. ¶ Alius modus. Tartari & ſalis nitri partes æquales tritas in olla ampla adura: tũ ferro inito teres, & pones in ſacculo in cella vinaria, vt deſtillent.

¶ Alius. Tartari & nitri partes æquales tunde miſce & accende vt nitrum cõſumatur. Tartarum quod remanſit, in veſica poſitum ſuſpendes in aqua calida, & reſoluetur ſtatim in oleum.

Alius. Tartarum bene ablutum à fæcibus, & optimè deſiccatum, calcinabis donec albeſcat. Tum tritum cribratumq; cum aqua pluuiali deſtillata calida ſolues. ſolutum deſtillabis per filtrum. deinde coagulabis. coagulatum rurſus calcinabis vt amplius albeſcat. Ita demum in ſacculo, qualis eſt Hippocratis manica, ſuſpendes loco humido: latũ aliquid, pro operculo imponẽdo, ne quid impuri incidat: & ollam vitreatam ſupponendo. ¶ Sunt qui in alẽbico vitreo deſtillent (in cineribus nimirùm) vnde aqua primũ fluit: deinde aucto paulatim igne oleum. ¶ Vſus. Valet ad omnem ſcabiem & impetigines. cutim albam, claram & iuuenilem reddit. Vidi qui ad manantia capitis vlcera vterentur: ad quæ

vtilius puto id quod cùm nitrũ pariter exuſtum eſt. Cuprum quoque & argentum dealbat, & delet maculas in pannis lineis. Additur & coloribus vt ſplendidiores reddat, ni fallor: vt ſcriptorio colori breſilici ligni, & alijs.

Oleum de tartaro parare docet etiam Rogerius. 4.9. Hoc (inquit) pãnos & maculas de cauſa melancholica poſt partũ remanentes abſtergit, & faciẽ repurgat.

De oleis ex uitellis ouorum, lumbricis ſcorpionibus.

OLeum ouorum, ex Raſi. Ouorũ vitellos pone in caldario ferreo ſuper prunas donec comburãtur, & oleũ quod manat, ſerua in vitro. Vtile eſt dolori ani eius paſsioni, & dolori auriũ & dentium. ¶ Hoc oleum (inquit Meſues) ex perientia plurima probatũ eſt cutim expurgare, impetiginem, ſerpiginem, & alia cutis vitia perſanare, capillos regignere, vlcera maligna & fiſtuloſa curare. Vitelli ouorum elixando duratorum triginta aut circiter. manibus friati, in ſartagine terrea plumbata fricantur igne mediocri, mouẽdo cochleari ligneo aut terreo, donec rubeſcant, & oleum ab

his

his resoluatur, quod presi cochleari largius remittent.

Vel ijdem vitelli elixando indurati, mola frangantur. deinde in offas tundātur, & torculari exprimantur quale in oleo amygdalino explicuimus, & oleum destillabit. Vel ipsi vitelli in cucurbitam positi cum alembico destillentur ignis vi, vt de oleo philosophorum dicetur, Hæc Mesues. Vbi Syluius in Scholijs, Cutis fœditatem mirè aufert, ac cicatrices, præcipuè in ambustis relictas, ferè autem grauiter olet, minus tamē postremum sublimando destillatum. Pilos auget Serapioni in antidotario.

¶ Oleum ouorum Nicolai. Vitellos ouorum elixorum frige igni lento prunarum in patella ferrea, semper mouendo rude ferrea, donec probè assentur, calidissimo linteo forti, oleo amygd. dul. madefacto exprime. Sed satius est (inquit Syluius) vitellos crudos frigere, cochleari assiduè mouere, donec assati, & cochleari presi, vase inclinato reddant oleum quod phiala conditum etiam diu integrum seruatur. Ex viginti vitellis extrahes horis duabus vncias quatuor aut circiter. ¶ Matthæolus in dioscoridem scribens hoc oleū cōmendat ad a-

ſperitatem cutis,ad impetigines,ad fiſſu
ras labiorum,manuum,pedum & ani: i-
tem ad dolores vlcerum,articulorum &
omnium locorum neruoſorum:denique
ad dolores & vlcera auriũ. Præterea vti-
le eſt(inquit)locis aduſtis igne,& in mẽ-
branis cerebri partes contuſas à ſanis mi
rabiliter ſeparat : quod non ſine magno
honore meo & vtilitate ægrorũ ſæpe ex
pertus ſum in chirurgia. ¶ In vulnere
ſuper pericraneo infundito oleũ ouorũ,
quod faciet ad ſedationem dolorum , vt
docet Abhomeron Abinzoar, quod nos
quoque experti ſumus & bene ſucceſsit,
Marianus Sanctus. ¶ Oleum ad puero-
rum vlcera. Ouorum lutea elixa ſede-
cim.myrrhæ vnciam.ellebori nigri gra
na quatuor.in patella ferrea coniuncta
leui pruna commiſcentur ferrea ligula,
tum lutea comprimito,& oleum eximi-
to,donec deſpumeſcere incipiat. in vas
vitreum oleũ conijcito,& ad vſus ſerua-
to,bis die vlcera illinito, & cruſtæ ſpon-
te cadent, Alexander Benedictus lib.tri-
ceſimo qui experimentorum eſt.

¶ Ego hoc oleum duobus modis fieri
vidi:primo,vitello in ſartagine frigẽdo
donec rubeſcant,& oleum remittant.ſe-
cundo,multò diutius coquendo , donec
nig

nigri appareant, & planè iam omni humiditate exhausti, tandem enim ſubitò oleum reddunt. quod ſtatim amota ab igne ſartagine & vitellis cochleari compreſsis, ſeparatur. hoc aliqui efficacius putãt ad loca igne vſta: videtur ſanè magis ſiccare. ¶ Hoc oleum ſubtiles cicatrices facit, ſerpiginem & impetiginem ſoluit, Rogerius. Sed Braſſauolus ſcribit pharmacopolas falſo huic oleo cicatrices delendi vim tribuere, vt oua à fatuis detrahant. Plura de viribus eius leges in Antidotario Arnoldi. Aliqui frixos ſic vitellos in linteo includunt, & ſub prelo exprimunt.

¶ Oleum de lumbricis ſiue inteſtinis terræ, laudatur ad mittigandos dolores pręſertim neruorũ & articulorum quoſuis, etiã morbo Catholico ortos. Fit autẽ lumbricis repurgatis ab excrementis terreis, ſiue digitis leniter exprimenda excrementa illa, ſiue potius ſinendo eos viuentes in aliquo vaſe, vbi fœnum ſit, repete: deinde cum modico vino coctis in oleo & colatis: aut antequam coquantur inſolatis. Sunt qui eos in aqua coquant, & innatantem pinguedinem colligant.

¶ Aliqui cãnis eduli maioribus & fir-

mioribus medullam eximunt,& lumbricos affuso oleo imponunt.sic obstructos in furno per horam circiter dimidiam relinquunt.deinde oleum auferunt & seruant.

Oleum ex scorpionibus(inquit Mesues)lapidem renum & vesicæ frangit & expellit,lumbis, pubi,perinæo illitum, aut per meatum vrinarium iniectum. Fit ex scorpionibus viginti vel paulò pluribus, aut paucioribus in olei amygdal.amarum libris duabus insolatis mẽse vno in vase vitreo probè obstructo. Vel aristolochiæ rotundæ gentianæ,cyperi, corticum radi. capparis, singulorum vncia. in olei amygdal.amararum sextario diebus viginti insolentur in vase vitreo operculato.deinde scorpiones à decem ad quindecim oleo inijce: obtura,insola iterum mense vno. Egressus è balneo aut in sessu calculosus,illo vngatur in tribus dictis partibus, & in meatum vrinarium inijciatur portio eius exigua horis singulis.Est mirabile. Quidam priore:alij posteriore ceu efficatiore vti malunt, Hæc Mesues. Syluius verò in Scholijs, Paratur etiam nunc(inquit)oleo antiquo additis simplicibus medicamentis contra venena laudatis: sitq;

ſitq́ue oleum mirandarum virium cõtra venena omnia & peſtilentiã. Scio hominem hoc ſolo munitum quantũuis ſæuã peſtilentiam nihil facere, ſed etiam ſeruos ſuos vnà ſecum viſentes peſtillentia affectos, incolumes ſeruarim: & ſola vnctione quoſdã à ſęuiſsimis venenis potis liberatos. Prius ob ſcorpiões frigidũ eſt: poſterius ob aromata calidum & efficacius, non ob horum calorem & eſſentiæ tenuitatem (quib. aperit, incidit, tenuat, terget, perrumpit,) ſed etiam totius ſubſtantiæ ſcorpionũ proprietate, & (vt loquuntur) forma ſpecifica, qua vtrunque calculũ renum & veſicæ frangit illitum tantum lũbis, ſi in renibus eſt: ſi verò in veſica, pubi, perinæo, & iniecta etiã tum pauca in meatum vrinarium, Hucuſque Syluius. In Secretis Varignanæ legimus oleo de ſcorpionibus inũctos quoſdam à quotidiana febri mox liberatos.

Oleum de ſcorpionibus, cuius mirabilis effectus eſt cõtra venena præcipuè ſerpentium & aliorum animalium, & peculiariter cõtra napellum, ſcriptum à Matthæolo Senenſi lib. 6. commentariorũ eius in Dioſcoridem Italicè æditorũ, vnde nos in Latinum ſermonẽ conuertimus. Hoc oleũ (inquit) inunctum pul-

ſatilibus venis vbi maximè apparent, vt temporum, manuum & pedum, & in loco cordis, ita vt tertia quaque hora vnctio repetatur, ſecure liberat ab omnibus venenis intra corpus ſumptis, quibus corrodendi vis non ineſt: & ſimiliter à morſibus viperarũ, aſpidum, & cuiuſuis alterius animalis venenoſi. Huius compoſitio talis eſt, quam quidam euulgo, vt totus orbis liberalem animi mei candorem agnoſcat. Initio Maij accipe oleum commune cẽtum annorum, aut certe antiquiſsimi omniũ quod reperiri poteſt, libras tres. Hyperici recentis (cum herba & floribus) manipulos tres. Oleum pone in cucurbitam vitream duplò capaciorem quàm pro eius menſura & hypericum modicè contuſum ſuperijce. Deinde vas obſtructum, in ſubtiliſsimam arenam parte dimidia immittes, vbi toto die calefiat à Sole per dies decem aut duodecim. Poſtea pones in Balneo Mariæ horis vigintiquatuor. Tum exprimes oleum ab herba: & addes, hyperici, chamędryos, calaminthæ, cardui ſancti, ſingulorum manipulum, modicè contuſorum: ac rurſus pones in Balneum per tres dies. Deinde excolabis & exprimes: & adiectis tribus mani

manipulis florum hyperici,qui à cauliculis bene purgati ſunt , & bene contuſi,iterum per tres dies in balneo Mariæ pone,& exprime vt prius.Idem hoc repetes ter aut quater,donec oleum colorem ſanguinis inſtar rubentem traxerit.

Poſtea accipe cymarũ hyperici ſemina,ſiue vaſcula generis hordei ſimilia,in quibus ſemina latent, ea copia quæ tres manipulos abunde æquet.hæc contunde , aſpergendo aliquantulum vini albi, & infunde in oleum prędictum. Deinde in ſole ſepelies in arena per octo dies,& mox in balneũ per dies tres. Cola & exprime vt prius. Et hoc ter aut quater nouas hyperici cymas infundendo repete,donec omnino ſanguinis obſcuri color in eo relinquatur. Poſt hæc accipe ſcordium recens , calaminthам,centaurium minus , carduum ſanctum , verbenam , dictamnum Creticũ , ſingulorum manipulum ſemis. Contuſa immitte in oleum.& pone in balneum per biduum. Cola & exprime vt prius.Deinde accipe zedoariæ,radicis dictáni albi,gentianæ, tormentillæ,ariſtolochię rotũdæ ſingulorũ drachmas tres.ſcordij recentis manipulum. Cõtuſa infunde,& tribus diebus in Balneo relinque , cola , exprime.

Ac iterum inijce oleo, ſtyracis calamitæ, belzoi vel laſerpitij, vtriuſque drachmas ſex. baccarum iuniperi drachmas quatuor, nigellæ drachmas tres. caſiæ odoratæ drachmas nouem. ſantalorum alborum drach. quatuor. ſchœnoanthi, cyperi, vtriuſque ſeſquidrachmam. Contuſa infunde, & pone in Balneum per tres dies. cola, exprime. Poſtea trecentos ſcorpiones viuos, in diebus canicularibus collectos, in cucurbita vitrea ſuper cinere calido pone, & quum videris eos præ calore ſudare, & humorem emittere, infunde ſupra eos totum oleum ſupradictum calidum (non tamen ita feruidum vt vas ab eo rũpi poſsit,) & ſubito obſtrue os vaſis, & pone in Balneo per triduum. Deinde cola, exprime, & abijce ſcorpiones iam coctos. Et in oleum inijce rhabarbari electiſsimi, myrrhæ communis, aloës hepaticæ, ſingulorum drachmas tres. ſpicæ nardi drachmas duas. croci drachmam. theriacæ electæ, Mithridatij perfecti, vtriuſque ſemunciam. Trita infunde & pone in balneo per triduum: nec amplius deinde colabis, ſed repones, & balſami inſtar ſeruabis. Eſt enim ſummæ admirationis remedium contra venena ſupra dicta, &

maxi

maximè contra napellum, quo infecti fuerunt duo illi Corsisci latrones, quorum historiã recitauimus lib. 4. in mentione Aconiti, ad quem locum lectorem remitto, Hæc Matthæolus.

¶ Cardanus putat oleũ quod foris aduersus venena illinatur pulsibus & cordis regioni, metallicũ esse oportere, vt ex auripigmẽto aut misy detractum, vide supra ab initio tractationis de oleis destillatis metallicis. De oleo ex serpentibus seu viperis nigris, item de oleo ex ranis, lege Mesuen, &c. Oleum de castoreo componitur cum multis alijs aromatib. & gummis calidis, &c. vt Syluius in Mesuẽ describit, potest & simplex cõponi, & pro solida castorei parte pinguitudo adhærẽs addi, vel potius vtrunque vt ipse consulo. Sulfur in œnostagmate (aquam ardentem intelligo) feruesit, dum enatet lentor quidam (oleum appellant) quem concha excipere oportet, aliquoties commutanda aqua, dum satis olei collectũ sit, quo demersum corpore hydrargyrion foras elici voluerunt, statim illito à balneis, Iac. Hollerius Vide supra inter olea destillata.

De fomen

De fomentis & suffitibus.

FOmenta nominantur, pyriamata Græcis, quecunq; corpori foris applicantur calida, vel ad mitigandũ dolorẽ, vel ad materiam euocandam tum aliâs tum ad discutiendos tumores: hoc fortè sicca fomẽta magis præstant, illud humida. Est quãdo sicca & humida alternare velim, vt in podagricis & arthriticis doloribus, & alijs, vbi periculum est ne tenuiori materia extracta crassior relinquatur indureturq; magis. Videntur autem humida fomenta materiam præparare siccis, attenuare, molire, digerere, euaporare, quædã fortè nihil horum pro materię diuersitate. Arida verò siccare & euocare & calefacere magis. Humida sunt, vel liquida, Vt aqua simplex aut salsa, oleum lac per se, vel cum melle: herbę & flores in aqua aut vino alióue liquore coctæ, & in linteo aut sacculo superpositi, aut in vesicam immissæ, aut spongia inde madida, aut linteum, aut lana, aut filtrũ. Vesicę vel vtriculi calida vel oleo pleni. Possunt & cataplasmata hîc adnumerari quæ calida adhibentur, nempe herbæ decoctæ, & contusæ, super linteo

teo appositæ. Sicca sunt, vt milium, sal, harena, furfur, auena, calefacta illa in caccabo, & agitata, in linteũ vel sacculũ induntur. Celsus alicubi salis calidi succum commendat. & sale humido fouere alibi vtilissimum esse ait. Oportet autẽ, vt ipse interpretatur, sacculum cum sale in aquã calidã immittere, & loco affecto calidum imponere, immittẽdo subinde spatulam ferream ignitã in sacculũ, dum super loco dolẽte positus est, & aquã leuiter aspergendo, itaque spatulas duas in prõptu habere oportet, vt dũ altera spatula in sacculũ immittitur, altera igniatur. in tetano ceruicis morbo (inquit Celsus) opus est fomento humido & calido. Itaq; pleriq; calida multa ceruices subinde perfundũt. Id in p̃sentia leuat, sed opportuniores neruos frigori reddit. quod vtiq; vitãdũ est. Vtilius igitur est cerato liquido primùm, ceruices perũgere: deinde admouere vesicas bubulas, vel vtriculos oleo calido repletos, vel ex farina calidum cataplasma, vel piper rotũdum cum fico cõtusum, Vtilissimũ tamen est humido sale fouere. Apud eundẽ mirabile fomentũ ad dentem legimus. Mentastrum in peluim ponitur, & aqua affunditur vt modicè emineat. deinde silices

canden

cadentes immittuntur. æger ore hiante vaporem excipit. Ego nuper à dentiũ dolore diuturno liberatam audiui mulierculam, quę vaporẽ silices nigri (quo vici sternũtur) vino perfusi hians exceperat.

Idem Celsus nares vlceratas foueri iubet solius aquę vapore è vase oris angusti. Hic vapor etiã ad hæmorrhoides calidas dolentesq; adhibetur. Mulier quędam cũ diu laborasset ex paronychia vel maligno vlcere erodẽte in digitis pedis, iam ossiculis quibusdã exemptis & multis remedijs frustra tẽtatis, fomentũ adhibuit è musco iuglãdis decocto in vino ita vt locũ affectũ in vapore illo aliquandiu teneret: deinde musci partẽ calidã super illigaret, & mox curata est. Est & titio exustus pãniculo (madẽti) inuolutus, loco calidi fomẽti apud Celsum. Nos cari aut cumini semẽ cõtritũ in sacculo aqua ardẽte calida madefacto, colicorum vmbilico frequẽte successu imposuim⁹. Ex eadẽ ardẽte & accensa in loco balnei seu sudatorio angusto vndiq; clauso, aër calescit, in quo nerui, articuli, & aliæ partes refrigeratę vtiliter fouentur, & si fieri potest, & sudant. Ad sudorem mouendũ & locũ balnei calefaciendũ vapore aquæ calidæ, vulgus in sudatoria sua caccabos

cabos magnos aqua feruente plenos imponit, vnà cũ paleis (quæ calorem diu cõseruãt) & aliquãdo herbis odoratis. Alij ollam feruentẽ extra balneũ habent, cũ aqua & impositis herbis aut medicamẽtis alijs, inde vapor per canalem balneũ ingreditur ab inferiore parte. hoc alij alijs instrumentis & vasis efficiunt, vt veteres in Italia sua zetas calfaciebant. Balneo iam calefacto pruna in ollam indi posset, & sicca medicamẽta inspergi quorũ suffitus desideraretur, cum aliàs tum pręcipuè ad muliebrem vsum ad diuersa vteri vitia, suffitu per canalem admisso.

Hipocrates ad hoc peculiare quoddã vas describit. Caput interim exerant, quibus id imbecilius est, aut de quibus timetur ne in syncopen aut nimiam sitim incidant, &c. Aliqui in balneis lateres ignitos, aut ferri scoriam, aut lapides perfundunt aqua aut vino, simplici medicatóue. Surdo in lecto prouocatur, lateribus ignitis inuolutis in lintea humida, & appositis: aut lagenis stãneis aqua calida plenis: aut saculis in quibus herbæ decoctæ adhuc feruentes imponantur, & melius quidem latere etiam feruente immisso. Leniter simul & reprimũt & molliũt, lana succida ex aceto vel

vino.

vino, cui oleum adiectum est, contritæ palmulæ, furfures in salsa aqua vel aceto decocti. Simul reprimunt & refrigerāt, vinum, acetum: & ex horum aliquo magis, madēs vel panis vel farina, vel spongia, vel cinis, vel lana succida, vel etiam linteolum, Celsus. Aliqui cinerem feruentem vel prunas potius in vase ligneo ponunt, ad dimidium replentes reliquū eius implēt quibus visum fuerit herbis, vt absynthio, mentha, ad confortādum ventriculum, vel per se, vel modico vino aspersis: deinde superilligato linteo imponunt parti affectæ: præsertim vbi cale facere, siccare, discutere, & validius extrahere opus est. Cōuenit partibus refrigeratis, & arthriticis cum artemisia tantum vel etiā chamæmalo: & vteri vitijs cum matricaria. Poterit autem hoc fomentum fieri cum duobus vasis alterna tim applicandis. Celsus alicubi lanam sulfuratam, hoc est sulfuris fumo imbutam partibus affectis circundari iubet.

Huc referri possunt, quæcunque recētiores, Fuchsius & alij, de fomētis, epithematis, embrochis, sacculis, & insessionibus scribunt. Græcis æoneîn significat desuper irrigare & superfundere, siue id fouendi gratia fiat, nimirùm cum calore: siue

re:ſiue alia de cauſa. Galenus ad ſcirrhos tollēdos ſuffitum pyritis lapidis aut molaris aceto perfuſi commendat.

Suffitus varios ad morbū Catholicū qui omnes fiunt cū cinabrio quod fit ex argento viuo, aliqui etiam cum auri pigmento & marchaſita, &c. reperies apud Nicolaum Maſſam, & alios quoſdā qui huius morbi curationē tradiderunt. Tuſcilaginis folia ſicca ſuffita, ita vt fumus aperto ore hauriatur, aridā tuſsim & orthopnœam iuuant, & abſceſſus in pectore rumpunt. Idem & radix ſuffita præſtat, Dioſcorides.

De Succis quibuſdam.

SVcci herbarum quarundā expreſs, coquuntur ad ignem, vel in Sole deſiccatur, vt Bulcaſis docet ſingulatim de ſucco ex hamſig, plantagine, lactuca, ſemperuiuo, portulaca roſtro porcino, ſcariola, fœniculo, apio volubili, lapatho & alijs.

Mirabilis modus extrahendi ſuccum ex elleboro nigro, quo quidē tanquam myſterio vtuntur, cuius vtilitatē ipſe etiam expertus cęlare nolui, ne quid egre

gium videar inuidiſſe poſteriati. Hunc modum quis primus inuenerit neſcio, ego ab intimis quibuſdam amicis accepi. Elleborum nigrum intelligo illum quem vulgò omnes in Germania ſic vocant cõſigilini ſimilem plerique in hortis alunt: ſed pręſtat montanus ex Heluetia noſtra petendus. Licebit autem eũdem modum experiri in colocynthide, eſula laureola, &c. Ellebori nigri radices puræ & lotæ bulliant leuiſsimè in aqua infuſæ prius in ea per noctem aut amplius, conciſæ minutatim. Curabis autem vt & in hac & cæteris decoctionibus, ſpumam omnem innatantem, tanquam venenatum, diligenter abſtergas. hanc aquam ſeruabis, & rurſus aliam affundes tepidã, & modicè aliquandiu feruefacies mutando aquam toties, donec nihil aut perparum amplius amaritudinis radices retineãt. quod fiet vbi ſepties aut nouies mutaris aquam. Interea verò dum mutas aquas priores ſemper deſtilla per filtrum. & tandem omnes pariter decoque lento igne, vel prunis potius, ita ne bulliant, ſemper tamẽ prope bullitionem ſint, vſque ad ſpiſsitudinem mellis in olla terrea vitreata, aut ærea ſtannata, vaſe tecto, aut parum aperto.

Cùm

Cùm verò pauca iã aqua superest, circa finẽ coctionis, rude leniter subinde agitabis, ne succus aduratur, & eodem tempore pro libra radicũ ellebori, mastiches tritę duas drachmas adijcies, nec desines agitare, vel cõtinuò: vel per breuissima interualla, donec omninò succus iam satis densatus videatur, id quod subito fortè cõtinget. & quò min⁹ aduratur materia, quo proprior fini & dẽsationi est succus eò minori igne vrgebis, nec te pigeat tẽporis, habebis enim præstantissimum & exquisitũ remediũ ad diuersos morbos præcipuè melãcholicos. Colore euadit ruffo obscuro sapore amarissimo, cũ acrimonia penetrãte, qualis asari & caryophyllorũ est, sed efficaciore, imò caustico vt gustãti videretur: re vera tamen causticus non est, nimirũ propter tenuitatem partium: vt ipse experiri volui. Datur ciceris magnitudine hora vna. post cœnam, in omnib. morbis quibus elleborus niger conuenit, & vbi aluũ citari vtile est. Catapotium vnũ qua dixi magnitudine, quater plerunq; aluũ deijcere aiunt. Sed audio quosdam cùm plusculũ sumpsissent, magnitudine forsan fabæ, per aluum vomitumque sæpius inanitos & valde debilitatos esse.

Quod ego vt cauerem,in consilium eru dito quodam medico adhibito, non ipsum elleborum solùm sed cum alijs di uersis medicamentis,vt mox ostendam, infusum decoctumque,ad succũ redigere volui .Radices virides an aridæ sumã tur,parum referre video. Debet autẽ vt minimum libra radicum accipi. Lullus & alij(Cardanus)meminerũt quintæ essentiæ ellebori,qua ego hunc succum nihilo ferè inferiorem esse puto. Hoc equidem admiratione dignum est, quomodo succus tandiu decoctus,nõ modo nihilo inferior fiat,sed etiam multis modis efficacior. Videtur enim,vt ex coniectura dicam, pars vna huius succi decuplo & amplius validior quàm elleborus ipse esset, nec tamẽ nocentior. sed vis sine noxa augetur. Et quanquam ipse medicamentis pluribus additis vim eius remittere volui,simplicem tamẽ istum iam descriptum modum,vbi nihil præter exiguam mastichen postremò ad ijcitur,magis laudarim in difficiliorib⁹ morbis,vbi remedijs etiam extremis opus est: & pro maniacis alijsque insanis aut deliris, qui cum ad nulla medicamenta sumenda cogi posſint, tam parua dosi,vt vnius ciceris,facilius decipiũtur

tur. Quinetiam extra corpus ad morſus venenatos,& neruos læſos,præſtantiſsimam vim eius eſſe crediderim. Apud authores nullum hoc modo paratum reperio ſuccum, aliquid cum eo ſimilitudinis habet ſuccus de acacia & de berberi apud Bulcaſin. Colatura em̃ tantum decoquitur non expreſſa.item galbani ſuccus & liquiritiæ,ſed aqua in illis non mutatur. Reliqui verò ſucci omnes per expreſsionẽ fiunt.& coquũtur donec coagulẽtur, vt chelidonij, papaueris, abſynthij,ſolani,vuæ acerbę,memithæ,eupatorij,hypociſthidis, corticũ radicum mandragoræ. Idem Bulcaſis alijs etiam quibuſdam ſuccis expreſsis,qui per ſe ad ignem coquuntur,addere iubet parum gummi,vt partes eorum melius cohæreant, vt ſucco abſynthij & gaſi,id eſt eupatorij:item centaurij,& gentianæ (qui ex decocto collato fit) Verum maſtiche ellebori ſucco, non hac tantum gratia, ſed etiam vim eius venenoſam & ſtomacho contrariam emendendi, admiſcetur. Iam in cæteri quibuſdam remedijs, vbi medicamẽti alicuius vim in liquore aliquo deponendam augere libet,nonliquorem,ſed medicamentum mutamus: priore ſcilicet colato nouum ſemper me

dicamentũ in eundem liquorem infundentes, vt in decoctionibus nonnullis & oleis. hic verò (in ſucco ellebori) cõtrafacimus: iiſdẽ enim ellebori ſeruatis radicibus liquorẽ ſubinde mutamus. Cauſam dixerim, quoniã ellebori radix, ſi qua alia, validiſsimas habet vires, non in ſuperficie tantũ, ſed in tota ſubſtãtia vehementer ac tenaciter impreſſas. quamobrem diutiſsimè etiã omnium ſeruari poteſt, ipſe quidem poſt decenniũ vſus ſum adhuc vigente. Et vulgares quidam empirici vinum in qua eius portio per noctem maduerit, poſtridie colatum bibi iubent ad aluum mouendã, radices iterum ſiccari. nihilò enim aut parum infirmiores fieri: etſi ſæpius ad eundem vſum repetantur reſiccenturque. Sed de ipſo elleboro, & quæ de eo experiẽtiæ noſtræ ſint, alius fortè aliquando dabitur ſcribendi locus. ¶ Catapotia ex elleboro nigro, vel ſucco eius potius ſeptimo quoque die ſumenda in curatione morbi Catholici melãcholici, vt Matthęolus Senẽſis cõſulit. Radicum nigri veratri recẽtis drachmæ tres. dauci, aniſi, piperis, ſingulorum drachma. florum bugloſi ſemidrachma. moſchi grana ſex, epithymi ſcrupuli duo. cõ

tun

tundantur hæc omnia leniter, inde dië noctemque ex vini Cretici lib. quinque (erratum librarij videtur. nimia enim hæc mensura est) macerata. potenter exprimantur. Huius expreßionis drachmas tres. pulueris pilularum fumariç, cochiarum, aurearum, singulorum drach. duas semis, simul subigas, inde pmittas exicari. Porrò siccas & iterum in puluerem redactas: ex eodë vino Cretico macerabis, vt supra, & hoc quater, Catapotia autë singillatim sumenda sunt drachmæ pondere.

Succus ellebori noster compositus. Radicum ellebori nigri recentium incisarum libras duas, liquiritiæ rasæ & conquassatæ pistillo libram, macera per noctem in aqua satis copiosa. Postridie lento igne coque ad sesquihoram, aut duas horas. defunde colando, & affunde aliam aquam tepidam. (queç in vase iuxta ignem in hunc vsum seruetur.) Hoc septies vel amplius repete. Tum abiectis radicibus aquã vniuersam colatam, aut filtro destillatã, paulatim coque, & vbi pauca adhuc superfuerit, affunde hoc decoctum: Betonicæ manipu. septem, agrimoniæ manipulos duos. anisi vncias tres, macera in aqua,

& decoque ad consumptionem tertiæ partis. exprime, cola bis aut ter, tandem adde agarici electi minutatim concisi vncias quinque. iridis vncias duas semis. cinamomi drachmas sex. zinziberis semunciam, quoque ad dimidiã, exprime, & cola vt supra. Deinde affundito hoc decoctum, ellebori decocto bullienti modicè: & simul ad spisitudinem mellis coquatur. Paulo ante finem, adde pulueris masticheſ drachmas quatuor. scammonij drachmas duas. hęc simul dissoluta in pauco decocta elleb ori, vt fiant mellis consistentia, non multò ante finem decoctioni affundes (cum succus iam mediocriter densatus fuerit, aut densari cœperit,) agitabisque donec consumetur succus. Experieris autem subinde guttam succi instillando in orbem staneum. & cùm ita densus fuerit, vt ferè non amplius defluat orbe inclinato vel erecto, perfectus erit succus. Sed per horam aut amplius ante finem subinde ad lentum igne agitabis, ne aduratur. Ex hoc decocto vncias succi ferè vndecim habui: vix quartam partẽ puto habiturus si elleborum solum decoxissem. Hoc succo iam aliquoties vsus sum. nam & epilepti

pilepti

pileptico iuueni feliciter dedi, qui murto iam tempore. Deo gratia, bene habet, multis tamen etiam alijs remedijs, venæ sectione, sudoribus ad hibitis, &c. Et alter quidam per triennium ascaridibus infestatus, multis remedijs frustra tentatis, hoc succo semel sumpto, & per dies aliquot postea cornu ceruino vsto, restitutus est. Catapotia ciceris magnitudine à duobus ad quinque exhiberi possunt à cœna: hoc est à scrupulo dimidio circiter ad scrupulum vnũ. Sed hæc progressu temporis experiri melius licebit. Hoc monuerim medicos parum exercitatos, ne temere eo vtantur, sed diligenti conside ratione adhibita, est enim vehemens remedium. Videtur & febri quartanæ nõ amplius crudæ, & alijs diuersis morbis magnis aut diuturnis conuenire, & præcipuè scabiei ex bile atra. Quartanario cuidam nuper quinque catapotia cicerũ magnitudine dedi, vnde ille magnam percepit angustiam, & vomitu tantùm purgatus est, nihil deiecit, neq; leuatus est morbo. Causam in hominis intemperantiam reijcio. Ipse catapotijs duobus cicerum instar à cœna sumptis, postridie non parum angustię circa

ſtomachum ſenſi, aliquoties deieci, non vomui. Tutius dabitur ijs qui ſatis carnoſi vel obeſiſunt, ventriculo humido, & ſtomacho non exquiſiti ſenſus.

Iterum de ſucco ellebori nigri: deque extrahendis uiribus ex medicamentis purgantibus: et alijs quibuſdam ut ab amico quodam accepi.

EXcogitata eſt hæc extractio pro delicatis & nauſeabundis, & illis qui magnam ſoluentis pharmaci doſin non ferentes, minimo pondere ſoluuntur.

Extractio ellebori nigri. Radicum ellebori nigri veri recentium libræ quatuor, lauentur cito, deinde minutatim inciſis ſuperinfunde collaturam huiuſmodi. ſucci bugloſæ, borraginis, vtriuſque libræ duæ, depurẽtur & collẽtur diligentiſsimè vt auri claritatem acquirant, & reponãtur ad tempus. Tũ recipe radicum

radicum fœniculi, cichorij, aſparagi petroſelini ſingulorum vncias quatuor. iuiubarum, ſebeſten, vtriuſque vncias duas. Seminum melonum, cucumerum, cucurbitæ, citruli: ſingulorum vnciam: decoque ſecundum artem in aquæ pluuialis libris ſedecim. Cola turæ infunde quatuor prædictas libras ſuccorum, ſine ebullire paululum ad ignem. poſtea inciſi & contuſi ellebori radices inijce: & coque leniter paulatim vſquequo radices emineant. Deinde exprime rurſus per filtrum, cola. colaturam coque vſque ad mellis ſpiſsitudinem lento igne, adhibita continuè cura ne aduratur. Poſtea depone, & vtere, faciendo periculum in doſi à ſcrupulo medio vſque ad integrum aut vltra.

Datur autem ad mouendam aluum, madefacto azymo inuolutum, vna aut altera olei aniſi gutta miſtum.

Extractio rhabarbari. Rhabarbari electi fragmentorum libram minutim incide, & craſsiuſculè tere, & affunde ſucci depurati borraginis & buglosſi, vtriuſq; libras duas, relinque per horas 24. Poſtea coque ad lẽtũ ignẽ, donec extet & emineat rhabar. Exprime deĩde fortiter

& expreſſam decoctionē per laneum colatorium tranſmitte, & exprime, vt ſubſtantia in colatorio maneat. Colaturam coque ad mellis cōſiſtentiam, adiecta ſacchari optimi vncia. Quidam in Balneo Mariæ ad ſpiſsitudinem coquunt, ne aduratur quod præſtat, quemadmodum & in duplici vaſe. Purgando ad deglutiendum cum gutta olei cinnamomi & aniſi mixtum, & azimo inuolutum, faciendo in doſi periculum à ſcrupulo vſque ad duos. Quidam, quoniam rhabarbarum per ſe non valde purgat, acuunt totam extractionem cũ modico dacrydij optimi, quod nihil obeſt.

Extractio pilularum.

REc quancunq; volueris pilularum maſſã, diligentiſsimè & ex optimis medicamentis cōpoſitã. confractã in minutas partes macera per dies octo in aquæ pluuialis, ſucci borraginis, ſucci fœniculi æqualibus partibus, q. ſ. Deinde coque in vitreo duplici vaſe per integrũ diem. deinde exprime per laneũ pannũ mũdiſsimum, qui nullos pilos remittat, & iterum in balneo & duplici vaſe ad iuſtam ſpiſsitudinem diligenter coquito, & forma pilulas minutas, quarum dabis

ſcru

ſcrupulos duos,aut circiter. Hoc modo extracta materia puriſsima eſt, admodũ tenera,& facilè in manu liqueſcit. Similiter poſſunt etiam reliquorum medicaminũ purgantium vires extrahi. Sed animaduertendum, vt ſemper admiſcean tur in decoctione leniẽtes & lubrici ſucci, quales prædicti ſunt,& melius multò fuerit, ſi omnia in duplici vaſe coquãtur.

Deſcriptio electuarij extracti purgan tis, quo eximius quidã medicus Norim bergæ vtebatur. Colocynthidis drachmas tredecim. veratri nigri, ſenæ Alexãdrinæ, vtriuſque ſemunciam. agarici albiſsimi vnciam. rhabarbari electi ſemũciã, aut ſi minus præſtans fuerit rhabarbarum vnciam. diacrydij drachm. quatuordecim. turbith,(ſi rectè lego) ſticha dos Arabi. vtriuſque vncias duas ſemis. Cinnamomi drachmas duas. roſarum rubrarum, ligni aloës, maſtiches, myrrhæ rubræ, aſari, ſpicæ nardi, ſtyracis liquidi ſingulorum ſcrupulos quinque. Omnia infunde & digere vel putrefac, vt loquuntur per dies decem aut quatuordecim in aqua vitæ ter deſtillata, calida. Succus inde expreſſus vniatur cum tribus vncijs aloës præparatæ. Cæterum aloën hoc modo præparabat. Aloës

libr

libra.plus minus in peluim, caccabum vel ollam immittitur, addendo aceti rosacei, & aquæ rosatæ quantum sufficit, ita tamen vt aceti rosarum plus sit quàm aquæ rosarum. Bulliant simul lẽto igne duabus vel tribus ebullitionibus. dein colato fortiter exprimendo. Colatum iterum bulliat lento igne ad consistentiam aloës cum spatula agitando continuè. Vbi refrixerit, seruetur ad vsum. Species supra commemoratæ primum tenuiter inciduntur, deinde tritæ, infusæ in aqua vitæ, quantum sufficit relinquuntur in infusione calida in Balneo Marię vel arena, diebus xiiij. frequenter interea agitando quotidie, deinde fortiter exprimuntur per pannum lineũ grossum. deinde ponuntur in alembico, & cum igne extrahitur humiditas aquea, vsque ad consistentiam diacydonion dicti medicamẽti. Quod si adhuc supersit aliqua humiditas, ponatur super carbones ardentes in vase aliquo quantum sufficit.

De succo iridis & rapi &c.

IRis nostra in hydrope efficatior mihi videtur quàm Florentina: in qua sententia

tentia etiam amicus quidam noster est, medicus perquàm eruditus qui nuper experimenta hæc sua de iridis radicis & rapi succo ad me misit. Recipe, Ouum gallinæ, & effuso liquore albo, succum iridis infunde, & misce cum vitello diligenter: & cum modicum ad cineres calefeceris, pro haustu matutino exhibe, qui per secessum supramodum aquam inter cutaneam euacuabit.

Hoc etiã (inquit) inter secreta habeo pro hydropicis qui sudare nequeunt. Succum è rapo rotundo in pila cõtuso & expresso, conditum saccharo vel cinnamomo. vt aliud quippiam quàm rapum gustanti referat, mane exhibebis ægro bene operto, & sudabit.

Portulacæ, sedi, cotyledonis, & aliorum similiter glutinosorum succus, prę lẽtore nimio per se non potest exprimi. Cùm omphacio probè trita herba exprimitur. Alij tritas igni lento calfaciunt. alij tritas loco frigido, vt cella vinaria, vimineo vasi impositas in catinum subiectum destillare permittunt, Syluius apud quem plura leges de parandis & seruandis succis, in libro de præparatione simplicium.

Ex ligno sancto & alio quocunque la

chry

chrymam extrahimus quę preciosior est ipso ligno, hoc modo. Secatur lignum in frusta digiti crassitudine, quæ soli exponuntur. inde colligitur quicquid inest lachrymæ in ligno, Cardanus.

¶ Lac ex esula & chelidonio colligitur summis ramulis incisis, & super vas aliquot inclinatis, exprimendo (emulgendo) ramulos singulatim. Sic collectum liquorem in Sole siccabis. Succus verò colligitur herbis tritis & expressis, Bulcasis.

¶ Gummi purgantia & alia, si quis recuset catapotiorum forma deglutire, infunde in aquam bullientē, dissoluantur, cola: & infunde oleum amygd. dulcium & da in potu cum Reubarbaro.

¶ Pone in aqua vel vino medicamentum aliquod purgans forte, deinde in eodem liquore macera pruna sicca, caricas, vuas passas, donec turgeant, tū ablue vino. Hi fructus intra corpus sumpti mirabiliter sine molestia aluum soluunt, Arnoldus in libro de vino.

Passularum vncias quatuor coque cū aqua violarum per mediam horam, cola per cribrum: deinde insperge drachmas duas scammonij, exiccentur. Inde triginta cū volueris, aut quadragīta dabis,

nec

nec plures, cum panatella, Epiphanius Empiricus.

Aliqui anserem pinguem medicamẽtis, felibus paruis bonæ habitudinis, minutatim concisis, farciũt. cũ sale & paulatim in veru assantes, destillantem inde liquorem colligunt, vt membra arthriti ca inungant, Ioã. Goëurotus. Empiricũ quendam nuper audiui murib. minutatim incisis farctum anserem assauisse, & collectum inde liquorem ad inunctionẽ gibberis in dorso dedisse.

De decoctis.

DEcocta vocamus liquores, aquam, vinum, aut acetum: in quibus medicamenta aliqua ad ignem coquuntur: deinde colantur, &c. de quibus breuitatis studio in pręsentia nihil dicemus, nisi quod admonebimus cõcisa aut trita p aliquod tẽpus macerari prius debere, quę decoquenda sunt, in vase diligenter clauso. Ex viridibus quidẽ plantis, gratior fit decoctio quã aridis: quamobrẽ arida cõtusa macerataq; diutius quam recentia colari & exprimi possunt, deinde per se, vel cum melle aut saccharo decoqui, &c.

Decoctio in aceto cõtra pestem. Che-

lidonij maioris manipulos duos cũ herba & radicibus coques in aceti optimi libris quatuor ſemis, ſuper prunas, in olla vitreata cũ operculo cuius ore luto ſint munitæ, per ſeſqui horam, ad tertiæ partis conſumptionem. Deinde colatum acetũ in phiala vitrea repones. Huius tria cochlearia plena dabis correpo peſte, & ſi reuomuerit, iterum da, & ſudorem pręcipe, Innominatus in libro Germanico manu ſcripto. Alij cum chelidonio tantundem rutæ ſumunt, & parant vt ſupra & peſte deprehenſo cochlearium dãt bibendum cum modico theriacæ, cuius auxilij ſalutarem experientiam tũ ipſe habeo, tum ab alijs plurimum commendari audiui. Et nuper in libro quodã Gallicè ſcripto empirici' cuiuſdam idem fermè remediũ legi: & ſuperioribus annis cùm peſtis hic præluderet, amicus quidã ſimilem deſcriptionem ad nos miſit. Plerique chelidoniũ in aceto coqui volunt, ſed alij alia addunt: quidam vt dixi, rutã tantum: alij etiam ſaluiam nobilem, roriſmarinum, iridis folia non radicẽ, zedoariam, & in olla bene operculata coquunt: inde paucas guttas ad præſeruandum dant: correpto autem cochleare cũ theriaca & iubent ſudare. Aliqui eadẽ

ferè in vino macerant in phiala bene obstructa, agitant aliquoties, deinde destillant, dant ad præseruandum, vel correpto, vt supra : & eo sumpto non sudare, sed ambulare iubent quàm fieri potest longissimè. & si opus sit, duci à duobus hominibus.

Aliter. R. Absynthij, rutæ, turionũ rubi ana partem vnam. chelidonij partes tres. Decoque in aceto albo q. s. in olla lutata, ad consumptionem tertiæ partis, detur quàm primum homo infectus fuerit pòst sudet.

Aliter. R. Radicum chelidonij libram sulfuris, croci, tormentillæ, vnciam. theriacæ vnc. duas. pimpinellæ, gentianæ, ana sescuntiam. pilosellæ cum radicibus rutę, vtriusque manipulum, saluiæ pugillum. Coque in olla noua bene lutata, cum ij. mensuris aceti albi, ad consumptionem tertiæ partis. In hoc decocto dissolue electuarium de ouo (vel theriacum) ad quantitatem fabæ. detur patienti vt scis.

De uinis factitijs & medicatis.

POstremò hîc quędã de vinis factitijs docebimus, non omnibus tamen ex professo, quod prolixũ foret. Qui plura vinorum genera factitia, eorúmque cõpositiones & vires desiderat, Dioscoridẽ adeat, & Aetium libro vltimo, & Arnoldi Villanouani librum de vinis.

¶ Vina medicata diuersis modis fiunt. Primò, decoquendo medicamenta cum musto, plerunque ad tertiæ partis cõsumptionem, despumando interim, & colando postea. Sunt qui vinum per se decoquunt, alij donec tertia pars cõsumatur, alij multò minus: deinde in sacculo medicamenta in eo suspendũt crassiusculè contusa. Et amara quidem medicamenta pręcipuè in vino decocto (sic enim dulcescit) immitti debent in sacculo, vel vnà coqui, vel vtrunque. Sic fiunt vina cũ absinthio cum zedoaria, cũ inula, item cum borragine & melissa apud Arnoldum. Aliqui mustum recẽs aliquantulũ decoquunt, & refrigeratum infundunt super herbis in vase. Secundo herbas ipsas vel medicamenta arida ponendo in musto antequam ferueat, vt per eius fer-

uorem in vase, medicamenti vis ei commisceatur: sic plerique vinum de absynthio apud nos parant, & per hyemen in vase relinquunt, semper implendo iterũ vasa, si quid in re hauserint: veris initio herbas eximunt, alij per æstatem quoq; relinquunt, sed tamen facile corrumpitur, mucet, accessit, præsertim vase non pleno. Quidam epistomijs vasorum intus laminam ex ferro stannato multis foraminibus peruiam, opponunt, ne medicamentis impositis obstrui possit. Licet & quauis anni parte absynthium aliásue herbas. in vino vetere in vasculo ponere presertim in cellis frigidioribus: aut in amplo vase vitreo bene obstructo. qđ si caryophyllata radix arida addatur, diutius conseruabitur vinum. Aliqui simpliciter medicamentum cuius vim in vinum transire voluerint, cum vino coquunt, quouis anni tempore: sed vina cocta pleraque exhalant prorsus & subacida fiunt. ergo magis probarim medicamenta contrita in vino vnà cum melle despumato aut saccharo aliquot horis macerari: deinde aliquoties per manicam Hippocratis colari. Sic ex iridis radice vinum hydropicis vtile aliquando paraui, anhelis ex inula, &c. Poterit &

cum ſuccis herbarum depuratis miſceri percolariq; vinum: vel ex ijs quæ in ſacculo arida trita in eo ſuſpēſa fuerint per aliquot dies, exprimi ſuccus, & percolatus admiſceri: & in ſacculum recentia addi, &c. Nam ſi ita ſæpius exprimatur materia, & addatur recens, efficacius erit vinū, & vaſculum ſubinde implebimus in locum exhauſti. quod ſi aliter faceres, vinum ſubinde infirmius fieret.

Vina medicata (vt diximus) fieri poſſunt, medicamētis in ſacculo, aut ſimpliciter in muſto impoſitis, vt ſimul ferueant, relinquendo: aut in vino ad ignem bulliendo. Sed prior modus præfertur, quòd per eum non reſoluatur vis medicamentorum, nec alteretur aut infirmetur. Debet autem foramen vaſis ſeu vegetis ſcutella parua tegi, vt feruor modicè exhalare poſsit, nec odor tamen nimium euaporet. Si tamen in vino ad ignem coquere viſum fuerit, fiat ignis lentiſsimus & cōtinuatus ſine fumo, vaſe operto ne exhalet, & ad certum tēpus decoquatur (maiori minoríue igne, prout cuiuſque rei ſubſtantia requirit, Arnoldus in libro de vino.) Præſtaret quæ coquere libuerit, in duplici vaſe vel in balneo Mariæ coqui.

Aromati

Aromatica vina factitia per tres aut quatuor dies clara seruari possunt, postea turbantur. Vinorum è medicamentis simplicibus diuersis confectiones docet Plinius 14.16.

¶ Vinum de absynthio quomodo fiat, iam supra dixi. Sunt qui cum solo absynthio parent: alij alias diuersas herbas, præsertim calidas, admiscent: vt hyssopum, rutam, saluiam, carduum benedictum, pulegium, costum hortensem, phyllitidem, flores sambuci, cortices fraxini. Ego interdum in phiala vitrea ex tempore paro, absinthij comis aridis superinfusis pari mensura vino Cretico, & aqua ardente ter destillata. hoc diu seruari potest. exigua eius mensura vino multo addita, totū in absinthij qualitate imbuit. Stomacho frigido prodest, flatus discutit, colicam phlegmaticam & ex flatibus natam sanat. scabiē curat illitum. Arnoldus in libro de vinis. Melior modus conficiandi est, inquit, quòd contundatur absinthium viride vel siccum, & coletur vinum calidum aut frigidum super ipsum aliquoties, donec saporem & vim eius recipiat, & saccharo vel melle condiatur. Præstat autem hic modus conficiendi hoc vinum, quoniam

vis omnis abſynthij in ſuperficie eſt, quę hoc modo optimè extrahitur. Deinde prolixus eſt in recenſendis eius viribus. Poterit ſimul etiam addi galanga & aniſum, aut ſiquid aliud videbitur.

¶ Artemiſites vinũ fit vt abſinthites. Vinũ de alkekengi ſeu halicaccabi granis eodẽ modo fit, ſuper ijs contritis vinum colãdo pro doſi vna accipies à quinque ad decem, educit materiam calculoſam à renibus & veſica manifeſtè, & vrinam retentam ducit, (vide Arnoldum in libro de vino) cuius & ipſe nuper periculum feci, colato ſimul aniſo, radice carlinæ, perſicorum nucleis, & lapillis cancrorum, vnde vrina iã diu retenta intra horam ſecuta eſt. Sunt qui (inregra) halicaccabi grana in muſtum ponant vaſe paruo, vt ſimul bulliãt, & ad vsũ ſeruãt.

Vinum ex betonica ad ſtomachi dolores prodeſt, Alex. Benedictus.

Vinum bugloſſatum, è radicibus bugloſsi in vino maceratis, mirè commendatur ab Arnoldo contra atribillarios affectus, cũ hiſtoria mulieris cuiuſdam eius potu curatæ, quæ per iracundiam ſæpe fatua reddebatur.

Vinum bugloſſatum, in quo radices bugloſsi bene lotæ extiterint per diem

ac no

ac noctem: vel ſyrupus eius, affert lætitiam, & melancholicis prodeſt.

Vſu eius (vini) curati ſunt quidam ab amentia & permixtione & alienatione rationis, Arnoldus de conſeruãda iuuentute, cap. 3.

¶ Aliud vinum compoſitum cum radicibus & floribus bugloſsi, cum ſena aut abſque ea, leges apud Arnoldũ in libro de vino, hac inſcriptiõe: Vinum mirabile pro melancholicis, cardiacis, &c.

Vinum borraginatum fit, ſi in muſto nouo ponantur borraginis flores, vſque ad perfectam depurationem. vel ſi in vino nouo diaborraginatum aut conſerua diſſoluatur, & reſeruetur ad vſum, Arnoldus in libro de conſeru. iuuẽtute.

Vini compoſitio contra humores aduſtos, & pro colericis & maniacis, conferens lætitiam. R. radicum bugloſsi mundatarum libram. Roſarum rub. florum violarũ, borraginis & bugloſsi, ana lib. ſemis. been albi, & rubri vtriuſque vnciam. Conquaſſata pone in ſacculo, & ſacculum in vaſe continente tres ſarcinas boni vini (muſti puto) recẽs expreſſi albi & clari quã reperiri poteſt maximè. Huius vini pars dimidia cum dictis ſpeciebus bulliat, & altera dimidia

per ſe bene deſpumando. Deinde cola illud vbi ſpecies ſunt, in vas: imple de altero, donec receſſerit feruor, & ſatis clarum fiat. Debet autē eius vſus eſſe aſsiduus, Arnoldus de conſer. ſanit.

Vinum inulatum. Inulæ radices teſſellatim inciſas in olla fictili noua vitreata coques in muſti ſextarijs duobus aut amplius, donec partes aliquot conſumantur. Deinde muſti optimi dulcis ſextarios viginti quatuor aut amplius, in caccabo decoques donec dulceſcat: poſtea inulæ radices vnà cum muſto in quo deferbuerunt, affundes, & cū adhuc aliquantulum ſimul bullierint, depones ac ſeruabis.

¶ Aliter. In muſto dulci deſpumato & ad tertiæ partis conſumptionē decocto, cùm iam ferè ſatis coctum fuerit, inulæ radices inijcies, (pro cōgijs viginti quinq;, vel circiter, vncias nouem:) & cum modicè adhuc bullierit muſtum, depoſitum & refrigeratum ſerua: & inulæ radices (eaſdem ſcilicet, colando ſeparatas) in ſacculo intra vas ſuſpende. Debēt autem radices colligi mēſe Octobri creſcente Luna, aut ineunte æſtate, & ſiccari in Sole, Hæc ex manu ſcripto quodam libro Germanico tranſtuli. Vide Dioſcori

scoridem , qui hoc vinum nectarites nuncupat.

Vinum arceuthites. Pro musti congijs viginti aut circiter, iuniperi baccarum dimidium quadrantem(quadrantem vocamus modij Heluetici, sed is quoq; variat, quartam partem) accipe. Fundum vasis primò consternes tenuibus segmẽtis è fraxini ligno dolato, ne baccæ epistomij aditum obstruere poſsint. deinde dimidiã partem baccarũ superinsternes: tertiò reliqua segmẽta. quartò reliquas baccas, vnà cum manipulo artemisiæ, & linguæ ceruinæ vulgò dictæ dimidio: postremò vas replebis optimo & dulci musto, vt simul ferueat. Huius vini vsus vt cõtra venena et multos morbos homině pseruet. debet autẽ bibi haustus eius vnus aut alter ab initio prandij: & vnus post cœnã ante somnum, Innominatus.

Nostri vinũ conficiunt per æstatem, nigra cerasa acida, quæ visula vocãt, integra imponendo in vas, quartã partem relinquendo vacuam, superfuso vetere vino albo, quod breui rubeum colorem trahit, citius quidem, si pediculi omninò adempti fuerint: tardius, si ita resecti vt pars adhuc hæreat, sed ita diutius seruant colorẽ. Solẽt autẽ cum aliquid inde

hause

hauſerint, mox iterũ vas implere. Cor & ſtomachũ roborat, ſitim mitigat, refrigerat, ſiccat, aſtringit. Alij non integra, ſed trita imponũt, aut in ſacculo ſuſpendunt, vnde odoratius vinum fit, nucleorũ ratione, minusq́; aſtringit, & magis ducit vrinam. Poteſt & quouis anni tẽpore ex aridis fieri, Aliqui ſuccum ex his ceraſis per ſe in vaſe ponunt, & cum deferbuerit, obſtruunt, ac pro vino vtuntur: vel per ſe, vel modicum eius copioſo vino miſcentes. Idem ſuccus coquendo denſatur: & ceraſa ipſa ſaccharo condiuntur.

Vinum è prunis ſylueſtribus ijſdem modis fit per autumnum, vbi iam ſatis mollia & bene matura fuerint.

Vinum raſpatitium (noſtri vocant) [rappis] id eſt linguam quadam acuta ſtypticitate mordens, prouocat appetitum villos ſtomachi aſtringẽdo. Medetur corpori ob calorem diſſoluto, potiſſimum ęſtate, cholericis, & ſanguineis vtile. fit autem ſic. Ponantur aliquæ vuæ acerbę cum maturis in torculari vt ſimul exprimantur. Vel quod melius eſt, reſeruentur vuæ & conterantur vnà cum raſpacijs ſuis, & immitantur vaſi cum muſto. contrahet autem muſtum illud à ſucco ra

co raſpaciorum (ſcāporum, Galli grap-
pes vocant, noſtri [rappen,] vnde vino
nomen) illorum. & vinaceorum in vuis,
quæ ſunt acetoſa, ponticitatem quādam
& aſtrictionem, Arnoldus de villa noua.
Noſtri aliter parant. racemis integris be-
ne maturis dolia implent, & vinum ve-
tus ſuperinfundunt, & quotieſcunq; vi-
num inde hauſerint, rurſus implēt. Sunt
qui alternis racemos, & folia ſaluiæ im-
ponāt. Stomachum recreat, ſitim remit-
tit. Dyſentericam potionē quandā Nic.
Myrepſus in D. litera ca. 85. parari iubet
cū rhaſpe bono aut marathrato aut ele-
liſphacato puro vino. Fuchſius pro rha-
ſpe forte, inquit, legendum rhoites vel
rhodites. Apud eundem antidotus quin-
genteſima fit cum vino bono rubeo aut
raſpe: & ſimiliter vltima antidotus. Ego
vinum raſpatitiū intelligo, quod plerūq;
ſemper cum ſaluia fit, &c. & rubeum
ſemper.

Sunt qui raſpatitio vino etiam aroma
ta addant: qualia ſunt: R. galangę vncias
quinque. cinnamomi, caryophyllorum.
ana drach. duas. zedoariæ ſemunciam:
coriandri vncias tres. fiat puluis craſsiu-
ſculus. Vinum paſſulatum, quod melli
tum vocat Arnoldus, fit paſſulis in vino
(vel

(vel musto) decoctis donec dulcescat, quid mox in vase conditur: & passulæ cõtusæ in idem conijciũtur. subsidunt autem illæ in fæces.

Sed idem Arnoldus aliud quoque describit egregium, quod passulatum vocat, passulis cũ cinnamomo decoctis in musto non multo: quòd deinde reliquo musto in vase condito affunditur.

De uinis aromaticis.

Aromatica vina fieri solẽt dupliciter, vel aromatibus tãtũ in sacculo suspẽsis, in vase quod in cella vinaria relinquitur: vel melle etiam addito, vt ex tempore tantũ fiat quantũ desideramus, & specieb. cõtritis simul per colatorium vel manicam Hippocratis laneam, vt vocant, aliquoties colatis. hoc vinum mulsum, vel mellitum vocari potest, vulgò claretum & nectar nominãt, & melicratum impropriè, cum vino albo. Quòd si pro melle saccharum addant, cum vino rubro, Hippocraticum vocant. Fient autem in pharmacopolis vina hæc aromatica plerunque ea proportione, vt ad aromatum siue specierum drach. septem mellis vnciæ tredecim addantur, & vini albi

albi odoriferi libræ quatuor. Vel ad drachmas sex specierum, sacchari purissimi selibra, vini rubri libræ quatuor, aut minus. alij multò plus sacchari admiscent, vt specierum quoque. Aliquãdo croci semidrachma vel multò minus additur, tingẽdi causa, præcipuè mulsis. Antequã verò coletur vinum, per horas aliquot, viginti quatuor ad summum, loco calido vel in hypocausto relinqui debet cũ speciebus infusum.

Vinum hippocraticum factitij generis est, facili ratione. Gallijs maximè trãsalpinis gratissimum. Cinnamomũ, saccharum, & carpesium terũtur in fiscum, ex eo vinum liquatur, vt transeũdo qualitates eas combibat. Datur hoc epulis principalibus cum escharite pane bellariorum vice, qui mos, sed in alio vino, peculiaris Atheniensibus fuisse legitur.

Hermolaus Barbarus Corollarij libr. quinto capite de vua œnanthe.

Aliud. Corticum cinnamomi interiorum drachm. sex. zinziberis albi integri semunciam. nucum moschatarũ electarum drach. duas. Caryophyllorum, granorum paradisi, vtrorũq; drach. cardamomi, piperis, calami arom. coriãdri præp. singulorũ scrupulum, misce & tere

crass

craſsiuſculè. Vini libras octo, mellis deſpumati vncias viginti ſex, miſce omnia, & cola ſecundum artem. Sunt qui vina hęc aromatica cum lacte amygdalarum clarificent.

Aliud, ad cardiacos, deſcriptum Alexãdro Benedicto lib. de com. R. Vini auſteri odorati ſextarium. ſacchari albi ſelibrã. cinnamomi, zinziberis ana ſemunciam, galangæ drachmam.

Aliud eiuſdem ad imbecillitatem ſtomachi. R. Cinnamomi ſemunciam. zinziberis albi drachmas duas. Caryophyllorum, piperis longi, glandis moſchatæ ana obolos quatuor. Bene tuſa cum albi ſacchari ſelibra, in meri albi congio cõmiſceto, ac percolabis, ſummum enim diſſolutis ſtomacho remedium eſt.

Aliud. R. cinnamomi vnciã. zinziberis ſemunciam. galangæ drach. duas. caryophyllorum drachmam. granorũ paradiſi drachmas duas. ſacchari albi vncias octo. vini optimi q. ſ.

Aliud Cinnamomi ſeſcũciam. zinziberis ſemunc. caryophyllorum drachm. duas. granorum paradiſi, galangæ, vtriuſque drachmã. Sacchari ſeſquilibram. Vini rubri menſuras duas, (id eſt libras quatuor) miſce, fiat Hippocraticum.

Aliud

Aliud. Interioris cinnamomi vnciam, zinzib. al. ſemuncia. granorum parad. drachmę tres. caryophyll. moſchocaryi, vtriuſque drach. duæ. macis galangæ, vtriuſque ſeſquidrach. piperis lōgi drachma. ſpicæ nardi, folij, vtriuſq; ſemidrachma. fiat puluis. Huius ſingulas vncias ſingulis vini menſuris addes, cum libra ſacchari, & torneſolo, (ſic dicto genere ſanæ purpureo) ad colorandum q.ſ.

Aliud quod ad thoracis & pulmonis vitia accommodatum videtur.

Recip. cinnamomi optimi à craſſo cortice abraſi vnciam. caryophyllorum ſeſquidrachmam. aniſi, fœniculi, vtriuſque drachmam. glycyrrhizæ drachmas tres. macis, cardamomi, ireos, ana drachmā ſemis. Sacchari albiſſimi vncias tres.

Singula diligenter trita infundantur cum ſequentibus. Recipe Vini maluatici vncias nouem. aquæ borraginis libram. roſaceæ, ſeſcunciam. aquæ meliſſæ, vncias tres. Per tres horas iuxta fornacem relicta, tandem ſæpius per ſaccū filtri collato. fia Hippocraticum vinum clarum.

Hippocraticum laxatiuum. Vinum quod quartanam, quotidianam, & tertianam notham concoquit & præparat

humores,& eosdem mox per aluum educit. Recipe esulæ libram, epithymi drachmas sex. polypodij, cinnamomi, passularũ, ana drachmas quatuor. mastichæ, zinziberis, zedoariæ, caryophyllo. singulorum vnciam. Sacchari quantum sufficit, Arnoldus.

Nectar apud Arnoldum. Pro sextario vini accipe zinziberis electi excoriati, cariophylat. cinnamomi excoryati, ana drachmas duas. granorum paradisi drachmam. Fiat cum optimo vino, vel Græco, quod melius est, & loco mellis ponatur saccharum cum grano moschi, & est nobilissimum. Sirupus vel iulep de vino ad conseruandam valetudinem & iuuentutẽ fit, in tribus libris boni vini ponẽdo duas libras sacchari, fiat syrupus, cuius vsus est cũ aqua. Gerit autem vicem cibi & potus, & recreat naturam, Arnoldus in libro de conseruanda iuuentute.

Vinum saccharatum decoctum, senibus, frigidis & debilibus conuenit, & quibus humor natiuus & calor naturalis imminuuntur. nutrit enim, & sanguinem generat, & replet partes principales spiritibus. R. Vini optimi de Vernacia, vel Græci, aut similis libras tres.

sac

ſacchari albi Caſſetini libram. Coquantur ad lentum ignem more ſyrupi. ſerua & vtere cum duabus partibus aquæ, vel aliter vt vſus poſtulabit. Hoc vinũ (ſiue potius ex vino ſyrupum) Rabi Moyſes in libro de victus ratione ſenum & conualeſcentium approbat.

De uinis mulſis aromaticis.

DE ſaccharatis vinis aromaticis iã ſupra dictũ eſt, & ſimul in genere de mulſis quoque ſiue mellitis aromaticis. Licet autem & in ſuperioribus compoſitionibus omnibus loco ſacchari mel ponere, & pro rubro vino album, in ſequẽtibus verò contra. Sic ex Hippocratico vino claretum ſiue clarum feceris, & ex claro Hippocraticum. Sunt qui coloris vini differentiam non faciant. Mel quidẽ ſemper cũ modica aqua prius decoqui & deſpumari debet diligenter. Sunt qui illis etiam vinis quæ cum multo ſaccharo fiunt, modicum mellis addant, ad maiorem dulcedinem: alij multum. Vide aromatites vinũ in Dioſcoride, Alchandicum eſt vinum decoctum cum aromatibus & zuccaro aut melle. apud quoſdam Italicos dicitur Clarea,

cuius descriptio habetur in libro simplicium Ebenesis.

Species clareti. Zinziberis, galãgæ, vtriusque vnciam. cinnamomi vncias duas. caryophyllorum drachmas duas, granorum paradisi, piperis longi, vtriusque drachmam. Mellis sesquilibram. Sacchari libras duas. Vini albi mensuras quatuor, (libras sedecim.) Alij cum solo melle parant, & aliquid spicæ & nucis moschatæ addunt, & cum albumine oui clarificant.

Claretũ quod Philippus Vlstadius in Cœlo philosophorum describit, cap. 57. Rec. Vini albi optimi libras quatuor. sacchari albi duri vncias quatuor. cinnamomi vnciam. coriandri præp. drachmas tres. caryophyllorum drachm. duas. granorum paradisi, zinziberis albi ana sesquidrachm. piperis longi scrupul. duos. zedoariæ drachmam semis. Omnia trita subtilissimè & collata, reseruentur in vase stanneo.

Vinum senescentium, hyemali tempore vtile melancholicis & phlegmaticis: renes & totũ corpus calefacit, tumorem hæmorrhoidum tollit, concoctionem iuuat, bonum colorem facit, lumen clarificat, ingenium acuit, ca-

nitiem retardat: & eadem præſtat quæ hiera picra, niſi quòd amaritudine caret, & ventrem non ſoluit. Recipe Spicę, cinnamomi, carpobalſami, xylobalſami, zinziberis, galãgę, calami aromatici, alari, myrtillorum, ana drachmã, maſtiches drachmas duas. liquiritiæ, paſſularum, ſingulorũ ſemunciã. ſacchari pro arbitrio. Fieri poteſt per decoctionem, vel ſine ea inſtar clareti, ponẽdo ſpecies in ſacculo largo, & ſacculum in colatorio, & toties colando: donec vis ſpecierum tota in vinum tranſiuerit, quod per guſtum cognoſcetur, Arnoldus in libro de vino.

Aliud. Recipe zinziberis drachmas duas. cinnamomi ſemunciam. caryophyllorum drachmam. Vini albi menſuras tres. Mellis vnciam. ſacchari albi ſelibram. Fiat claretũ ſecundum artem.

Aliud laxatiuum. R. Galangæ drachmas ſex. cinnamomi vnciam. turbit, eſulæ, catapotiæ, hermodactylorum, ana drachmam ſemis. Tere, fiat claretum cum melle & ſaccharo.

Aliud. R. zinziber. vncias duas. cinnamomi quatuor. caryophyllorũ duas. galangæ tantundem. granorum paradiſi

vnam. Singula ſubtiliter trita cribrataque miſceantur. Deinde croci orientalis vnciam bene tritã ſeorſim ſeruabis. Claretũ facturus, mellis libras duas ad ignem in fictili nouo feruefacies, & quũ bullire cœperit, aufer ab igne, & parua mora interpoſita deſpumato.

Deinde menſuras duas (circiter octo libras vini) accipies, quod eo melius erit quo dulcius & clarius fuerit, & admiſcebis ei de ſpeciebus prędictis vncias duas. & croci drachmam aut amplius. deinde per ſacculũ collabis. cuius pars ſuperior (ferè ad duas tertias totius lõgitudinis) linea ſit, inferior lanea per vnam tertiá totius ſacci aut paulo plus. Cùm vinum ſatis colatum fuerit, fæces infundere poteris in hydromeli ſiue apomeli vt vulgò paratur, vt quod reliquum viriũ eſt, in id deponat. Hoc vino ſi mulier vti debeat, vt delicatus aliquis, pro melle ſaccharum pones. Ex Germanico libro manuſcripto.

Aliud tempore peſtilenti præſeruãs. Recipe vini optimi mẽſuram. angelicæ ſemunciam. boli Armeniæ drachmam. nucis moſchatæ drachmas duas. galãgę, piperis longi, coriandri, ana drachmam ſemis. zinziberis ſeſquidrachmã. cinnamo

momi drachmas ſex. ſacchari ſelibram.

Ex libro quodam manu ſcripto Latinè compoſitiones aliquot nectaris ſiue clareti: quum maiorem eius copiam in barili aut uaſe ligneo, ſeruandam in cella uinaria deſideramus nomen.

Lotum, ut uidetur, certæ menſuræ uini apud Belgas quæ duas continet pnitas.

CLaretũ vel nectar bonũ ſic facies. Cinnamomi libram. galangæ, zinziberis, carda. granorum para. caryop. cubeba. macis ſingulorũ vnciã. Piperis longi, & nigri ſi volueris, vtriuſq; ſemũciam. Spicę nardi, nucis moſc. ſchœnoanthi, ſin. drach. tres. Croci drach. Terãtur oĩa minutiſsimè & miſceãtur. Sic habes ſpecies pro medietate oneris vnius equi, id eſt pro barili vno, (libris fortè centum viginti octo.) Nectar autem ſic facies. Pone vinum totum in vaſis, deinde ſpecies pone in aliquo pãno lineo ſatis amplo: & in barili, in quo nectar facere volueris, pannum intromitte cũ ſpeciebus,

ita quòd latera panni super emineát aliquantulum supra os barilis. Postea in aliquo vase pone quatuor libras mellis & fortiter cum vino misce, ita vt totum satis clarum sit. Tum vinum super species collando infunde, & postremò Vinũ cum melle. Demum clauso barili species in eo relinque cũ panno per biduũ. Tandem aufer fortiter comprimendo: & habebis nectar optimum.

Si verò pro principe aut prædiuite aliquo parare volueris: adde supradictis ligni aloës optimi, folij, vtriusq; semũtiã, moschi drachmã semis, & loco mellis pone saccharũ minutissimè tritũ in mortario: deinde solutum in vino.

Aliud nectar optimum, cum eisdem speciebus, sed ponderibus diuersis.

Recipe Cinnamomi vncias duodecim semis. Zinziberis, galangæ, granorũ paradisi, caryophyllorum, cubeb. macis, cardamomi, ana drachmas duas. piperis longi scrupulum. spicæ nardi. schœnoanthi, nucis moschatæ, ana scrupulum semis. croci ad pondus (denari) Turonensis, vel paulo plus. Hæc omnia minutissimè trita misce, & habebis species abundè pro loto nectaris ciuitatis, Burgensis.

Dein-

Deinde accipe libram mellis cum pinta aquæ fontanæ decocti vsque ad consumptionem aquæ:& refrigerandam se pone. Tunc accipe circiter lotum boni vini,& sacco cum prædictis speciebus in vas immisso, vinum percolando,infundito paulatim, mel etiam cum vini parte prius mixtum paulatim infundendo,ita vt succus non cõprimatur. Quod si preciosius facere voles,saccharum pro melle pones in vino dissolutũ. similiter põdere libre aut amplius.Percolabis autem ter vel quater, vt fortius & melius euadat vinum. Addes etiam prædictis agallochi optimi,folij, ana grana duo, & moschi aliquantulũ ¶ Aliter. Suspẽde species in sacculo in vino mixto cum melle vase saccharo, & post duos aut tres dies extrahe bene comprimendo,sed superior modus melior & pulchrior est.

Ad faciendum nectar, modi tres: quorum duo priores, Gratia Dei uocantur, tertius manus Dei, ex codice manuscripto.

R. Cinnamomi drachmas nouem. zinziberis drachmas quatuor. nucis moſchatæ,piperis lõgi ana drachmas tres.galangæ,granorum paradiſi,macis vel folij,cubebarũ ana drachmas duas. caryophyllorum drachmam.ſpicę nardi ſcrupulum integrũ.croci dimidium.ſacchari libram.vel mellis pintam qđ bullierit in pauca aqua ad conſumptionem aquæ,bene diſpumati. Miſce in ſeſqui lotum vini.Aliqui addunt cardamomi & carui ana drachmas duas. Et hoc eſt melius claretum.

Ad idem. R. Ariſtolochiæ rotundæ, cinnamomi,vtriuſque vnciam.zinziberis ſemunciam galangæ.granorũ paradiſi.caryophyllorum,cubebarum,macis nucis moſchatę,ana drachmas duas.piperis lõgi drachmas tres. ſpicæ nardi ſcrupulũ.croci dimidium.ſacchari libram.vini lotum.Quòd ſi pro diuite fuerit.adde agallochi optimi grana duo,& moſchi dimidium granum. Vel,ſecũdum alios. R.Cinnamomi electi vncias duas.zinziberis vnam,granorum paradiſi. piperis lõgi,vtriuſque ſemunciã.nucis moſchatæ,caryoph.macis,ana drach.duas.cubebarũ cardamomi.ana drachmam. ſpicæ nardi,ſchœnoanthi, calami aromatici,

ana

ana ſcrupulũ. Trita cõmiſce cum tribus libris mellis, & loto vini, vt dictum eſt.

Potus qui dicitur Manus Dei. R. Cinnamomi ſeſcũciã. zinziberis drach. tres. cardamomi drach. duas. folij. galãge, ana ſemidrachmam. piperis longi vel nigri drachmas quatuor. Si fiat pro diuitibus, adde caryoph. nucis moſchatę. macis, granorum paradiſi, ana drach. duas. Mellis deſpumati pintã. Vini boni lotũ burgenſe. Et ſi potes, loco mellis pone ſacchari librã. Si rectè paretur hic potus vtilis erit aduerſus multos affectus præcipuè frigidos, & in ſenibus, ac illis qui imbecilliores ſunt ad Venerem.

Conueniet phlegmaticis, & melancholicis mirificè, vt meritò Manus Dei vocetur. Triſtitiam ſoluit, læticiam confert. Splenis & hepatis obſtructiones aperit. Hydropem curat: & lapidem de renibus potenter educit, ſi addatur parum ſaxifragæ & lapidis lyncis.

Species pro vino zedoartico. R. Zedoariæ, cinnamomi, vtriuſque ſemunciam. galangę drachm. duas. miſce fiat puluis.

Ad vinum quod à ſcapis denominatur [zú einem rappis.] R. zædoariæ ſemunciam

munciam, coriandri vncias tres, galangæ vncias quinque. cinnamomi, caryophyllor. ana drachmas duas. fiat puluis crassiusculus.

Aliter, pro zedoartico vino species, quę sufficiunt pro mensura vini quæ oma vulgò Argentinæ vocatur.

Cinnamomi vncias tres. caryophyllorum nucis moschatæ granorum paradisi, cardamomi, ana semunciam. zedoarię drachm. sex. cubebarum, piperis longi ana drachmas duas. Contunde crassiusculè, misce pro sacculo.

Ad idem. Cinnamomi vnci. duas. zinziberis semunciam, caryophill. piperis longi. cardamomi, cubebarũ, zedoariæ, ana drachm. vnam. galangæ, granorum paradisi, ana drachmam semis. Trita crassiusculè misce pro sacculo.

De uinis aromaticis cum aqua ardente.

AQuam ardentem facilè cum aliorum medicamẽtorum tum aromatum odorem & vim omnem imbibere si paucis horis trita in ea maduerint, & exiguũ eius deinde vino simplici affundatur, & posse hoc modo varia odore & sapore vina ex tempore parari, supra scripsimus

pſimus ex Arnoldo in aquæ ardentis ſimplicis deſcriptione.

Apparatus vini quod Hippocraticum vulgò vocãt. In aquæ ardẽtis ter quatérue aut amplius deſtillatę vncias duas cinnamomi inijcito, & gĩgiberis dimidiã: granorum paradiſi, piperis, ana ſeſquidrachmã caryoph. drac. nucẽ moſchatã dimidiã. Trita omnia in vas bene clauſum per quatuor dies indito, & bis aut ter quotidie agitato: demũ colato & reſeruato. poteſt autẽ longo tẽpore ſeruari huius mediocre cochleare plenum immittes in generoſi vini rubei mẽſurã: & ſacchari librã addes. Si tamẽ vinũ dulce ſit, ſaccharo opus non eſt, Furnerius.

Maluatici modus. R. galangę optimę. caryoph. zinziberis, macis, ana drachm. Hæc omnia craſsiuſculè trita in vaſe ligneo bene operculato infuſa in aqua ardente relinques horis vigintiquatuor. Deinde in linteo ſuſpẽdes à filo in vas capax ſummæ, vt vocant, aut dimidiæ ſummæ vini clari per tres dies. Et habebis vinum tam bonũ & forte quàm ipſum natiuũ Maluaticum aut Traminiũ eſt. Liber manu ſcriptus Germanicus.

Vinum ſapore Rhætici. in vaſe vitreo, vel fictili vitreato, linteolum aromati-

bus.

bus iam dicendis plenum ſuſpende,& re ple aqua ardente,diligenter obſtrue: & relinque,ſaltẽ ꝑ horas duodecim. Cùm vti volueris, linteolum exprime in magnum aliquod poculum vitreum, cui infundendum eſt vinum,ita vt latera poculi aromatica illa aqua ardẽte conſpergãtur:aut liquor in fundum expreſſus,inclinato poculo latera vndiq; madefaciat deinde vinum infunde quod habebit ſaporem Rhætici. Aromata hæc ſunt. Cinnamomi, zinziberis, caryophyllorum, de ſingulis ſemidrachma.craſsiuſculè trita miſceantur,linteolo illiganda.

Eodẽ modo fit ſapor moſchati vel muſcatelli vini. accipe nucem moſchatã cũ pauco macis:trita miſce vt ſupra.

Caryophyllatum. Caryophyllorum ſemidrachmam cum pauco cinnamomo tere, & in linteolo liga,vt ſupra.

Alſatici ſapor. Saccharum cãdi in linteolo liga vt ſupra. Aut mel diligẽter deſpumatum cum aqua ardente miſce in vaſculo bene obſtructo:& cùm vti volueris,linteolum hoc liquore intinctum in poculum exprime.

Hæc omnia ex libro quodam Germanico manu ſcripto mutuati ſumus.

De

De alijs quibusdam uinis aromaticis præsertim quæ fiunt sacculo in uase suspenso.

VInum caryophyllatum fit caryophyllis in sacculo suspensis in vase cum musto. Multum desiccat, dissoluit, consumit, attrahit, iuuat asthma antiquum, & tussim, in senibus cum humorũ corruptione: vtile etiam in epilepsia & syncope. concoquendi & retinẽdi vim confirmat. anhelitum reddit odoriferũ. Multum autem de siccitate eius remittunt saccharum & glycyrrhiza, Arnoldus in libro de vino.

Eodem modo quælibet aromata (& remedia) tum frigida tum sicca in sacculo suspendi possunt, & vino vel musto inmitti, quod eorum vi & qualitate imbui volumus, Ibidem.

Aromaticum vinum fit ad iuuentutis conseruationem, si in sacculo lineo immittantur species non tritæ, sed particulatim, scissæ, ita quòd substantia specierũ sit in sacculo vaga, & ponatur in vino ore vasis diligenter obstructo, Arnoldus de conseruanda iuuentute.

Alius aromatici vini modus, ad confir

ma

matiorem temperamenti & iuuentutis. Cubebarum, caryoph. nucis mosch. passularum, de singulis drachmæ tres, in sacculo bulliant in boni vini libris tribus vsque ad tertiæ partis consumptionem, adde saccharum. & inde mane ac vesperi propina vncias singulas, plus minus. Vel fiat sicut claretum, Arnoldus ibidem.

Vinum crocatum lætitiam affert, & aufert melancholiam, Arnoldus de conseruanda iuuentute ca.3. Eius verò componendi modũ docet eiusdẽ libri tractatu secundo, his verbis. Pone modicũ croci bene siccum in sacculo amplo de panno ligni subtilissimi rari, & sacculus ponatur in collatorio de staminea vel panno lineo, & superfundatur vinum (vel etiam oleum pro oleo crocato) ad modũ lixiuij. & repetatur donec placeat color & sapor. Possunt & aliæ species admisceri pro arbitrio.

De uinis artificiosis quæ saporem peregrinorum referunt, propter aromata & species in sacculo intra uas suspensas.

VAria aromatica vina quomodo fiant, & peregrinorũ quorundam sapor

por fictitius cũ aqua ardente & aromatib. superius ostensum est:hic addemus quomodo peregrina quædã vina homines industrij absque aqua ardente imitẽtur: nõ vt imposturas inde addiscant homines auari, sed vt medici ęgrotis pręsertim delicatioribus, simul & gratificari interdum & prodesse posint. Decerpsimus autem quæ sequuntur omnia, ex Germanico libro manu scripto.

Græcum vinum sic fit. Zinziberis, galangæ, vtriusque selibram. granorum paradisi, caryophyllorum, ana vnc. tres. in sacculo suspende in dolio vini mediocri, [in ein fuder.]

Vinũ maluaticũ. R. Moschi, agallochi vtriusq; drach. cinnamomi, cardamomi (si rectè lego) caryophyllorum, ana dra. duas. sacchari candi semunciam.

Vinum de Romania.

Recipe, succi glicyrrhizæ cinnamomi, vtriusque drachmas duas. anisi drachmam. macis drachmæ semis, sacchari drachmas tres.

Vinum moschatellum. R. polypodij, liquiritiæ, anisi, singulorum drach. duas. nucis moschatæ drach. tres. calami ar. drachmam.

Muſcatellum rubrum ſic facies. Florũ ſambuci vnciæ quatuor. cinnamomi ſemuncia, bulliant in muſto rubeo. Muſcatelli odorem facere putantur quæcũque moſcũ referunt odore ſuo, & quæ à moſcho denominant̃, vt nux moſchata, & cortex eius qui macis vocatur. item flores ſambuci præcipuè, & coriandrum.

Multi & ſclaream herbam in vino ſuſpendunt, nimirum folia cum floribus: cuius odor vehemens & nõ ingratus eſt. aliqui tamen in ſalubrem eſſe & caput grauare putant. Sed compoſitiones huiuſmodi infinitę fieri poſſunt: & ſatis eſt homini induſtrio, & ſimplicium medicamentorum aromatum, & condimentorũ naturæ gnaro, paucas aliquot veluti formas prę́ſcriptas habere, quas ipſe multis modis pro occaſione & varijs circunſtantijs variabit. Nos Deo immortali gratias agentes, à quo omnis remediorum ſucceſſus pendet, huic libro in præſentia finem imponimus.

FINIS.

In

INDEX EORUM QUÆ IN *Thesauro Philiatri notatu digna tractantur, litera r. remedium significat.*

ani

Coit

Cosme

Ad.

Pe

Plum

Ad

FINIS.

Lugduni,
Excudebat Balthazar
Arnolletus.

